Réserve
XVI's.
MICROFICHE
- 1220 -

Vita est facultatis vegetativae in calore innato per

MM
20

su suma

[illegible]

8245

б. 320
33205

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARII SEPTEM,

*

RECENS per Gulielmum Plantium Cenomanum Latinitate donati eiusdemq́; annotationibus illustrati.

*

Cum Priuilegio Regis.

Lugduni, apud Guil. Rouil. sub scuto Veneto.

1552.

ECOLE DE SANTE DE PARIS

Anto. Valetij

EXTRACT DES LETTRES DV PRIVILEGE DV ROY.

PAR grace & priuilege du Roy, est permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou plusieurs, *Hippocratis aphorismi cum Gal. commentarijs ex versione Gulielmi Plantij medici è Græco in Latinum, cum annotationibus eiusdem in aliquot aphorismos.* Et faict defences de par ledict Seigneur à tous autres Libraires, Imprimeurs, & personnes quelcõques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre ne distribuer, en ses païs, terres & Seigneuries ledict liure, sans le vouloir & consentement dudict Rouille: sur les peines contenues esdictes lettres de priuilege: & ce iusques au temps & terme de six ans, à compter du iour & datte que sera paracheuee la premiere impresſion: comme plus-à-plein est contenu esdictes lettres de priuilege, sur ce donnees à Sainct Germain en Laye le xj. iour de Septembre, Lan de grace 1550.

Par le Roy, l'Euesque de Bayonne Maistre des Requestes ordinaire de l'hostel present.

Signé Guyneau:

Et seelé du grand Seau, en cire Iaune à simple queue.

IOANNI FERNELIO MEDICO EXIMIO GVLIELMVS PLANTIVS S.

Et si nō ignorabam fore multos qui nostrum laborem frustrà post tot interpretes susceptum esse, atque inutilem minimèque necessarium ducerent, nec defuturos qui reprehenderent etiam & cauillarentur, ipséque mihi conscius eram quàm parū pro impensa opera emolumenti & laudis reportarent ij qui ex vna lingua in alteram aliorū scripta transfunderent, quámque facilè omniū cauillis & reprehensionibus subijcerentur: tamen mea semper fuit ratio, atque ita in animū induxi meum, quod post primos artium & disciplinarum cæterarúmque bonarum rerum inuentores Græcos, ij mihi imprimis laude digni videantur qui meliore quadam natura præditi, & disciplinis & philosophiæ studio exculti, quæ à Græcis acceperunt excolerent fecerentque

[UNIVERSITÉ] DE PARIS ... BIBLIOTHÈQUE ... HOMŒOPATHES

meliora, aut ab illis excitati noua ipsi ad hominum vtilitatem conderent. Deinde eos etiam non parum de suis mereri crederem qui peregrinarum linguarũ cognitione instructi fideliter & purè quãtumq; res ipsa patitur latinè veterum monumenta interpretarentur. Qui verò nec ipsi per se quicquam ad hominum aut tuendam aut excolendam vitam inuenirent, nec aliorum laboribus vti vellent, sed aut cõtemnerent aut riderent, eos in illud genus quod est ab Hesiodo tertio loco positum hominum inertium nec vlla reipublicæ parte vtilium referẽdos esse putarem. Hæc tamen sola causa non fuit, quamobrẽm hoc maximè tempore græca latinè reddenda susciperẽ, sed aliæ multæ et graues causæ ad id me impulerunt. Primùm tacita quædam indignatio & dolor quòd medicinæ parenti Hippocrati sua non constaret dignitas in eo præsertim opere quod totius artis medicæ quoddam est veluti promptuariũ ipsius præcipua continens capita. Deinde diutius ferendum non videbatur quòd quũ multis Leoniceni versio suspecta meritò ad hunc vsque diem sit habita, vtpotè deprauata & corrupta & multis locis parũm fidelis, nullus tamen ex professo instaurandã, aut nouam condendam susceperit, sed in suis scriptis alij emendationes quasdam ediderint, alij enarrationes in aphorismos Hippocratis scribere professi, bonam commentationis partem consumpserint in castiganda versione. Quos viros præstitisset, si-

qui

quidem inemendabilis Leoniceni videbatur versio, nouam ipsos scribere: aut si instaurari poterat, suppletis quæ desyderabantur, & correctis quæ deprauata erāt, eam interpolare & renouare multo fuisset melius. Ad has causas accedebat tertia, quòd quidam enarrator quæ interpretis sunt errata Galeno multis locis ascribat nō maleuolentia credo aliqua adductus (est enim quantum ex ipsius scriptis scire licet probus vir & doctus, quique vbi nostram legerit interpretationem, palinodiam canere nō recuset) sed interpretis infidelitate deceptus. Hæc fecerunt vt ad nouam aphorismorum Hipp. interpretationem accingeremur, in qua quid præstiterimus alios iudicare malumus quàm hîc pluribus prædicare. Fideliorē omninò & paulò latiniorem esse nullus meo quidem iudicio negauerit qui diligenter & beneuolè legerit. Adnotationes etiam in locos obscuriores partim in margine ascripsimus addito minore asterisco, partim in libri finē reiecimus, quoties scilicet in margine maiusculus occurrit asteriscus. Fuisset hoc loco abs lectoribus erratorum quæ inter imprimendum admitti solent deprecanda venia, nisi Gulielmus Rouillius nobilis typographus, vt homo est publicæ vtilitatis studiosiss. nullis pepercisset sumptibus vt quàm humanitus fieri potest emendatissimum & nouis characteribus Græcis & Latinis elegantissimè conformatū opus veniret in manus hominum. Tibi verò docte

Tibi verò doctè Ferneli hanc ingenij nostri fœturam nuncupare visum est, non quòd ea aut ad nominis celebritatem egeas (es enim libris editis clarissimus) aut ad lectionem, qui Græcè calles & Græca legere mauis: sed quia & ex ea ratione qua præceptori discipulus debet aliquid, & priuatim etiam alijs nominibus me tibi obligatum esse sciam: tùm etiam vt si fortè labor noster tibi probabitur, fructum ipsius amplissimum cepisse me putem.

EPIGRAMMA IN TRAductionem Aphorismorum Per Stephanum Iodellæum Parisiensem.

*

Pagina Graia fuit, scriptis traductor Achiuus,
Nunc Latius, Latia prodit & illa toga.
Hanc alij Latiam fecêre, Quid? impia Romæ
Græcia, vel Græcis impia Roma manes?

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS PRIMVS,

*

GVLIELMO PLANtio Cenomano, interprete.

I.

Ὁ ΒΙΟΣ βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιεῦντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

Vita breuis, ars longa: occasio volucris, experientia periculosa, iudiciũ difficile. Nec verò satis est, medicum suum fecisse officiũ, nisi suum quoque ægrotus, suum astantes faciant, sintque externa ritè comparata.

Quòd hæc oratio siue vnus sit aphorismus siue

plures, procemium sit totius operis pro confesso habetur apud omnes ferè ipsius interpretes. Quid verò sibi Hippocrates tali procemio velit dictu difficillimum est. fortè id ipsum inueniemus, si singulas oratiõis partes prius cõsyderauerim⁹. Quòd itaque vitam dixerit breuem artis comparatione, constat inter omnes ferè libri explicatores. Artem verò ipsam hac ratione arbitror longã putare, tùm quia omnium ferè operationum particulariũ occasionem habeat momentaneam, & ob id captu difficilem: vt nemo eã internoscat, nisi qui diù in hac fuerit exercitatus: tùm verò quia ex duobus instrumentis ad artes inueniendas necessariis vnum, experientia scilicet, offensatrix sit & periculosa, alterum, per rationem iudicium haudquaquam facile existat, sed siquid aliud, maximam habeat difficultatem. Est volucris occasio, quia materia circa quã ars versatur fluxa est. Corpus siquidem nostrũ mutationibus est obnoxium, neque à causis externis tantùm, sed etiam ab internis facilè alteratur. Experientia verò periculosa, propter materiæ dignitatem, non ob eiusdem mutandæ facilitatem. hæc enim occasionis volubilitate momentanea continetur. Iudicium autem si quis (quæ mea est sententia) pro ratione accipiat, cõstat profectò ipsam esse difficillimam, quum ad hanc vsque ætatem ambigua permãserit: si verò, quo modo Empirici nonnulli, per iudicium intelligat de rei euentu iudicationem per experientiam, sic quoque constat, eam maximè esse perplexam. Sed libri auctorem dogmaticum esse toto ostenditur opere. Atque ita prior procemij pars ad hunc locum

termin

terminatur. Secundam ſcribit non quaſi pronunciet,ſed conſulat hoc modo,Nec verò ſatis eſt medicum ſuũ feciſſe officium, niſi ſuum quoq; ægrotus,ſuum aſtantes faciant,nihil adhæc rebus externis officientibus. quorum verborum vis eſt eiuſmodi, Si placet eorum quæ in hoc libro ſcribũtur explorare & examinare veritatem, non modò medicum ipſum oportet omnia ritè gerere, ſed & ægrum & miniſtros,nec eſſe preterea quod de rebus externis queri poſsis. Prior itaque pars orationis hoc vnum ſummatim cõplectitur, vita breuis, ars longa. nam quæ ſequuntur reliqua artem longam eſſe demonſtrant. poſt quam ſecunda pars quoddã veluti conſiliũ continet, vel quoddam pactũ cum iis faciendum qui librum lecturi ſunt, & de eo ſen tentiam laturi, quaſi ita diceret,paciſcor vobiſcũ & ſpondeo quæ dicturus ſum omnia vera eſſe,modò nihil à medico,ęgro,miniſtris,aut externis nec cetur. Sed quid nam ſibi vult dum ſtatim initio libri breuem eſſe vitam ſcribit, ſi cum artis magnitu dine conferatur? nam & hoc ipſum quærere ab ini tio propoſueramus. Sunt qui volũt id egiſſe Hippocratem exhortandi hominum cauſa ad artem ſedulo exercẽdam. Nonnulli contrà dehortandi gra tia. Quidam veluti eorum animos periclitandi & internoſcendi cauſa qui vel gnauiter vel ſecus in arte eſſent verſaturi. Alij cenſent cauſam attuliſſe quamobrem oportuit ſcribere commẽtarios: quidam addunt,aphoriſticos. Sunt & qui hoc ſermone velint ipſum cauſas reddidiſſe,propter quas hęc ars ſit cõiectatrix. Alij quot de cauſis cõtingat medicos fine ſuo fruſtrari. Hi igitur mihi(vt à poſtre

mis incipiam) nihil omninò ad rē dicere videntur. Quæ enim esse posset doctrina, aut digna Hippocrate sentētia, statim initio operis docere, vel quòd ars quædā coniectatrix sit medicina, vel quòd eius frustremur fine, siue id nostra accidat ignorātia, siue artis magnitudine fiat? Sed vel verba illa, Nec solùm medicū oportet suum fecisse officiū, nisi idem ab ægrotante quoq; & ministris fiat, vnà conspirātibus rebus externis, cōtrariū omninò demonstrāt. Hæc omnia scribere eum magis deceat, qui profiteatur omnia quę continentur hoc libro vera esse, quàm qui ob multas causas fateatur se propositum finem nō attingere. neq; enim dixisset, Nec verò solùm medicum oportet, sed post illa verba, Vita breuis, ars longa, occasio volucris, experientia periculosa, iudicium difficile, statim subiunxisset, Sed & medicus ipse delinquit, & ægri & eorum ministri. Sed nec illi qui dicunt voluisse auocare à studio medicinæ, quum diceret vitam breuem esse, artem longam, videntur consentanea proposito dicere. Nam extremæ esset dementiæ, conscripta commentaria simul tradere posteritati ad vitæ vtilitatē, simúlque initio statim non à legendo solùm atque discendo quæ scripseris dehortari, sed ab arte vniuersa cuius tute doctrinā profitearis, abalienare. Qui verò voluisse aiunt, homines ad artem maiore studio capessendam excitare (neq; enim aliter longam ipsam, breui tempore totā perdisci posse) ij etsi veri aliquid dicunt, mihi tamē videntur procemium nec viri sententia dignum, nec iis quæ scribuntur hoc libro satis cōgruens reddere. quemadmodū & qui arbitrātur hoc genus sermonis fuisse ab Hipp.

viur

vſurpatum eorum tentandi gratia qui ad artẽ acce derent. Etſi enim verum eſt quod à Platone quoq; eſt traditũ, hac máximè via periculum cuiuſq; animi fieri qui artẽ quãlibet ſit percepturus, ſi magnã & difficilem eius perceptionẽ oſtẽderimus, mutuis tamen id colloquiis non per librum agi ſolet: cum eo quòd præſenti cõmentationi cõgruere non videatur. Siquidẽ procemiũ debet iis quæ toto libro ſcribenda ſunt, conſentaneum eſſe. Niſi fortè velit Hipp. omniũ primos eſſe legendos aphoriſmos, atque ideò libri principio cõmunem fecerit de vniuerſa arte ſermonẽ, quo oſtẽdat nõ omnes pro arbitrio tam longam artẽ medicam poſſe diſcere, ſed illos dũtaxat quibus & ad diſcendũ tempus abundè ſuppetat, & adſit ad eã rem apta idoneáque natura. Et vt omninò probabile appareat, hanc totius artis cõmunem præfationẽ eſſe, nõ tamen protinus ſunt reprehẽdendi, qui cauſam explicaſſe aiũt Hippocratẽ, cur cõmentari de re medica oporteat. Præmiſit autẽ ei libro qui de Medici officina inſcribitur, omniũ quæ tota arte leguntur cõmune procemium, quemadmodum in eiuſdẽ libri expoſitione demonſtrauimus. Quicunq; igitur, vel cur genere docẽdi aphoriſtico vſus ſit, vel omninò de re medica ſcribendum ſibi eſſe duxerit, cauſam in procemio attuliſſe volunt, ij profectò mihi cæteris rectius ſentire videtur. Nã & genus doctrinæ aphoriſticum, *~~vt pote omnes rei proprietates~~ pauciſsimis ~~verbis circũſcribens,~~ [illegible]tiliſsimũ iis eſt qui breui ~~longam artem docere volũt:&~~ velle deniq; ſuas propterea cõmentationes literis mandare, qua vita ſit

*Aphoriſtica doctrina veluti ſeminariũ medicinæ.

ſit breuis ſi eã cum artis longitudine cõferas, ea demum mihi ratio ſcribendi iuſtiſsima eſſe videtur. Nemo enim noſtrũ queat eandem artem inchoare ſimul & abſoluere, ſed ſatis videri debet, ſi quę multorũ annorũ ſpatio maiores inuenêre, iis velut per manus acceptis poſteri addãt aliquid, nóſq; ita aliquandò artẽ abſoluamus. Nam vel propter horum alterũ, vel vtrũq; mihi videtur tali vſus eſſe procœmio, ac ſi ita ſcripſiſſet, Quandoquidẽ artis magnitudo vitam ſuperat humanam, adeò vt ab homine quantũuis diligẽti ac induſtrio nequeat & inchoari & ad finem vſq; perduci, propterea operæpreciũ fuerit, quæ quiſq; didicit, ea mandare literis, & eo ſcribendi genere poſteritati tradere quod rerũ docendarũ naturã omnem exactè & breuiter & apertè explicet. Longã porrò artem eſſe oſtendunt verba ſequentia, Occaſio volucris, experientia periculoſa, Iudiciũ difficile. Propterea enim etiã ars longa quoniã occaſionẽ agendorum habet admodum volucrẽ, hoc eſt anguſtiſsimã & vix tẽporis momẽto durãtẽ. Ad hæc quũ duo ſint inueniẽdorũ, remediorũ inſtrumẽta ratio & experiẽtia, hæc piculoſa eſt, illa difficilis, quoniã nõ cuiuis innoteſcat. Atq; ſingula hæc quàm vera ſint, facilè paucis oſtendere licet. Occaſio enim volucris eſt, propter materiæ circa quam ars verſatur fluxum & inconſtantiam, puta corporis quod cõtinenter fluit, & momento tẽporis mutatur. Experientia verò periculoſa materiæ etiam dignitatis ratione. Neq; enim lateres, lutum, ligna, lapides, tegulæ, coria artis medicæ ſicuti aliarum ſunt materia: in quibus multifariam

citra

citra cuiuſquam offenſam licet quid poſsis experiri, & circa eam materiam ad theorematum meditationem & confirmationem verſari. quod in lignis fabri lignarij faciũt, in coriis coriarij. Ligna enim & coriũ ſi malè tractãdo labefactauerint nullum indè cuiquam imminet periculum. In corpore autẽ humano ea tentare quæ non ſunt experiẽtia cõprobata, periculo nõ vacat, quũ temerariæ experiẽtiæ finis ſit totius animãtis internecio. Quinetiã iudicatio (quæ certè ipſa eſt ratio, quòd tanquam arbitra quędam de iis quæ gerenda ſunt cenſeat & iudicet) difficilis & rara inuentu res eſt, miniméq; vulgaris vera certè quidem illa ratio. quod ſectarum multitudo & opinionũ diuerſitas in arte medicinali facilè oſtendit. neque enim ſi veritas eſſet inuentu facilis, tot ac tanti viri in ea quærenda occupati, in tam contrarias ſectas fuiſſent vnquã diſpertiti. Verùm Empiricis non videtur ratio dici iudicium, ſed eorum quæ per expeientiam inuenta ſunt auxiliorum quidam delectus. Nam vt verum fateamur hæc difficilis quoque res eſt & rara inuẽtu, quum poſt multa remedia adhibita ægrotanti, quoddam ex iis in cauſa fuiſſe dicitur, vt melius peiúsve habeat, vt ſi exempli cauſa is benè dormierit, deinde vnctus fuerit, poſtea emplaſtrum adhibitum, deinde clyſter iniectus, vel ſponte naturæ ſecuta fuerit alui deiectio, poſt quam comederit, & tales cibos ſumpſerit, & poſt hæc omnia ſenſerit iuuamen aut nocumentum, non facile inquam dictu eſt, quodnã ex iis quæ circa eũ ſunt geſta, aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur de cauſis omnibus

Receptis potius quàm nouis vtendum.

Concurrẽtibus varijs cauſis, quænam ex omnibus vel obfuerit, vel profuerit dijudicare difficile.

bus iudicium perdifficile. Iam itaque sermonem totum in pauca contrahamus, Ars longa est, si eam vnius hominis vita metiamur. Quare operæpretiũ est in posterorum gratiam libros scribere, compendiosos præsertim atque aphoristicos. Nam tale doctrinæ genus & ad ipsam primam disciplinam, & ad ea quæ didicerimus memoria retinenda, vel si fortè exciderint in memoriam reuocanda, longè est vtilissimum. Astipulatur his quod subiungit. postquàm enim operi ipsi atque iis quæ toto opere dicerentur præfationem prætexuisset, conuenientem orationi clausulam addidit his verbis. Oportet autem non solum sedulum se rebus ritè administrandis præstare, sed & ægrotum & astãtes, vnà cum his consentientibus rebus externis. quasi ita diceret, Si quis scire velit quàm vera sint ea quæ hoc libro scribuntur, is nõ solùm seipsum præstare debet diligentem rebus rectè gerendis, nihilque quod ægro possit conducere prætermittere, sed & æger ipse parere medico debet nec quicquam propriæ indulgere voluptati: ministri etiam idonei assideant oportet. adhæc probè sint res omnes externæ comparatæ. Nam per eas plerumq; vel prognosim vel curationem vel vtramque interpellari atque impediri contingit. Externæ res sunt habitationes idoneæ, vel turbarum plenæ vel turba vacantes & tumultu. adhæc ea quæ nunciantur aut aguntur, iram, tristitiam aut alium quempiam affectum ægrotanti adferentia: similiter & quæ somnum noctu interrumpunt, quæ infinita possunt accidere. Si igitur, inquit, rectè atque ordine se ha

buer

buerint hæc omnia, nihil eorũ quæ hoc libro scribuntur, falsum esse comperietur.

II.

Ἐν τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τῇσιν ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ κενεαγγείη, ἢν μὲν οἵη δεῖ γίγνεσθαι γίγνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ, τοὐναντίον. ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

In turbationibus alui & vomitionibus quæ sponte naturæ fiunt, si qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt: Sin minus, contrà fit. Sic & vasorum depletio, si qualem fieri oportet, fiat, confert & facilè ferunt.: Sin minus, contrà accidit. Proinde & regionis & temporis & ætatis & morborum habenda est ratio, pro quibus talia vacuari conueniat, necne.

Non de quantitate vacuandorum Hippocrati sermo est, vt nonnullli sunt arbitrati, sed de sola qualitate: quod indicant duo verba qualia & qualem. Nam in iis quæ sponte naturæ fiunt vacuationibus dixit, si qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt: in iis verò quæ medici

opera

opera fiunt, dixit, Si qualis fieri debeat, fiat vaſorum depletio. Alioqui poterat dicere, ſi quantum oportet purgetur: & rurſus, ſi quanta debet, vaſorum fiat vacuatio. Idem etiam oſtenditur per verbum purgari. Neque enim abs re eſt quòd non dixerit, ſi qualia oportet vacuentur: ſed ſi qualia oportet purgentur. Eſt enim purgatio, humorum qualitate moleſtorum vacuatio. In his itaque quum multi errant interpretes, qui neque verba neque hominis mentem aſſequuntur, tum verò maximè peccant, quum vaſorum depletionem nonnulli pro inedia, alij pro venæ ſectione accipiunt. Omnem ſiquidem vacuationem Hippocrates ſolet ab euentu appellare vaſorum depletionem, quoniam in omnibus vacuationibus vaſa depleri contingat. Eſt igitur nunc ipſi ſermo de qualitate eorum quæ vacuantur. Porrò quemadmodum paſsim adhortatur quæ rectè à natura fiant, ea artis operibus imitari medicum, ſic nunc à ſpontinis vacuationibus ſuam exorſus eſt orationem: In quibus ſi qualia oportet purgentur (ea autem ſunt quæ corpus infeſtāt) confert & leuiter ferunt. Nam ſi aliorum quorundam fiat euacuatio, non eorum quæ corpora noſtra malè habent, contrarium ſolet euenire. Neque enim confert, & grauiter ferunt ægrotantes. Eodem ſanè modo ſiquam medicus moliatur humorum vacuationem, eorum fieri debet, qui corpora noſtra grauant, quemadmodum ipſe alibi iubet, vbi humorem duntaxat noxium non pro eo alium conſulit vacuandum eſſe.

** Medicus imitator naturæ.*

esse. Si itaque pituita redundet, hanc modis omnibus vacuare oportet. Si alterutra bilis infestet, abstinendum à pituita, & infestans bilis vacuanda. Sic & humor sanguineus in corpore modũ si excesserit, sanguinem vacuare oportet, vt & eius serum, si in corpore abundauerit. At verò ex humoribus qui redundet, ex colore licet cõiectare, præterquàm quum in corpus altum quidam se receperunt. Color enim in cute similis efflorescit humoribus contentis, nisi intrò refluxerint. Atq; in iis maximè qui intrò recesserunt nec æquabiliter sunt per totum corpus diffusi, spectanda regio est, & tempus, & ætas, & morbi in quibus conueniat necne huius aut illius humoris vacuationem susci pere. Quanquam enim habet humor quisq; in cor pore abundans propria indicia, de quibus infrà dicturi sumus: ad maiorem tamen rei cognitionẽ tum pars anni præsens, tum regio in qua degunt ægrotantes, tum ipsorum ætas, tum denique morbi species consyderanda. Sint, exempli causa, flauæ bilis in corpore redundantis indicia, vnà cum iis videndum an tempus sit æstiuum, an locus calidus, an æger ætate florẽte. Eadem de pituita quoq; ineunda est ratio, an hyems adsit, an regio frigida, an homo senex. Præter hæc omnia ipsam morbi speciem consyderare oportet, vt quòd tertiana (si ita sors tulit) à flaua bile fiat modum excedente, quartana ab atra, quotidiana à pituita, cancer ab atra bile, erysipelas à flaua, atque eodem modo singula aliorum morborum genera. Si enim hæc omnia distinxerimus, cum maiore & certiore ani-

mi fiducia ad noxij humoris vacuationem accedemus. Interpretes porrò illi alienißima à proposito loquuntur, qui Hippoc. de sola inedia que in febribus imperatur verba facere arbitrantur, quũ tamen febrium nominatim non meminerit, sed de omnibus generatim habeatur sermo quæ sunt præter naturam, quorum nos docet indicationes, ad quas respicientes non quantitatem sed qualitatem vacuationis inueniamus. Nam de quantitate proximo aphorismo differit. Quo autem morbi tempore aggredienda sit vacuatio, & quo modo facienda in aliis sequentibus aphorismis explicabitur. Quare in præsentia de iis dicere non habeo necesse. Sic enim nostra doctrina nemo euaderet prudentior, & nostræ commentationes ad immensam miniméque necessariam prolixitatem deuenirent.

III.

Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν· οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδέτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. τουτέων οὖν εἵνεκεν τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα· μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν, σφαλερὸν γὰρ, ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς τοῦτο ἄγειν. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

Athlet

Athletarum plenior corporis habitus, si ad summum sit plenitudinis gradũ perductus, lubricus est: neque enim eodẽ permanere aut consistere potest: quum verò non consistat, nec iam possit in melius proficere, superest vt recidat in deterius. Quamobrem plenior illa corporis habitudo haud cunctanter est soluenda, quò corpus nouæ nutricationis initium capiat. Non tamẽ vsque eo vacuado pergi velim, vt vasa in se cõsidant, hoc enim tutum non est: sed quatenus natura feret, eo vsque progredi oportet. Sic & extremæ vacuationes periculosæ: contráque repletiones extremæ si fuerint, similiter periculosæ.

Præcedentem aphorismum fuisse de vacuandorum qualitate ostendimus. In hoc autẽ & sequentibus de eorumdem humorum quantitate agit, ab immodica repletione & euacuatione sumpto initio, atque in hoc similiter ac superiore aphorismo quodam proposito exemplo, ad quod tanquam normam (qui ipsi faciendi mos est) orationem dirigat. id autem ipsi est Gymnastica εὐεξία. qualis eorum est qui per totam vitam in gymnasticis exercitiis versati, nullũ aliud studium habuere quàm vt alios supplantarent & deiicerent, quales sunt Athletæ. nam quæ absolutè εὐεξία nominatur (qualem habitudinem complures agricolæ habent humo fodienda, metendísque segetibus, & aliis ruralibus laboribus exercitati) ea ad immodicam repletionem non pertinet. Athletarum autem plenior ille habitus in hanc nõ leuẽ reprehensionẽ in-

Consueuit Hipp. exemplo proposito rẽ quam docere vult ostendere, quòd euidẽtiss. sit eius modi probatio.

currit, quòd ipsi carnis molē corpori adiicere, & proinde humorum quoq; cumulare copiam studeant. Hi enim apparatus quidam sunt ad totius corporis nutritionem, qui nisi ipsi præsto adsint, fieri non potest vt corpora in tumorem attollātur immodicum. quo fit, vt necessariò eiusmodi sit corporis affectio periculosa. quum enim vasa cibo ac potu fuerint supra modum repleta, periculū est ne aut ipsa rumpantur, aut calor ipse natiuus suffocetur atque extinguatur. quod iam Athletis quibusdam vsu venit, qui ad summā corporis plenitudinem perducti, derepentè sunt mortui. Verū quæ ad naturæ functiones vtilis est habitudo & εὐεξία, imminens nullum eiusmodi habet periculū, quia nunquàm ad extremam venit repletionem, quare nec eam soluere oportet, sicuti Athleticam quum ad extremum peruenerit. hanc enim soluere oportet haud cunctantes, sed anteuertentes solutione periculum. Quamobrem verò ipsam soluere oporteat, ipse his verbis causam attulit, neq; enim eodem permanere, aut consistere potest. Quū enim semper natura coctionem alimenti, distributionem, in sanguinem mutationem, adiectionem, agglutinationem & assimilationē moliatur, quandò nihil adijci potest solidis corporis partibus, & refertæ venæ non habēt iam quo distributum alimentū recipiant, tùm necessariò periculū adfertur ne aut vas aliquod rumpatur, aut suffocato calore natiuo mors sequatur repentina. Vt igitur in corpore alteri sit nutricationi locus, pleniorem illam habitudinem oportet sine mora soluere. quæ nimirum eius solutio per euacuationem fieri debet.

Calor multitudine suffocatur, aut obruitur & strangulatur, aut paulatim cōtabescit & emoritur, aut aëris communione priuatus suffocatur.

sed

ſed cautio adhibenda ne vacuando vltra modum progrediamur. Immodica namque vacuatio non minus quam immoderata repletio periculoſa. Quantum autem vacuare oporteat non humor abundans modò, ſed & natura, id eſt vires indicabunt eius vnde eſt vacuandum. Alij enim aliis minus magíſue ferunt vacuationes. Atque hæc ipſi de Athletica euexia ſunt dicta: quæ ipſa per ſe vtilia ſunt iis qui genus vitæ Athletarum ſequi volunt, medicis verò ſunt velut exemplum rei quam ſequenti oratione docet. Inquit enim, Similiter & euacuationes quæ ad extremum ſunt perductæ periculoſæ: & contrà virium & corporis reparationes & recreationes ſi extremæ fuerint, parum tutæ: toto eo ſermone nihil aliud nos docere volẽs, quàm quòd nec vacuare nec replere præter modum oporteat. Cui rei documẽto eſſe poteſt Athletarum euexia, quæ alioqui ipſa nihil habens quod queri poſsis (nam & probis abundant humoribus Gymnaſtæ & virium robore valent) hoc ſolũ malum habet maximum, quòd ad extremam venerit repletionẽ. Quapropter breui eam ſoluere expedit. Et rurſum quemadmodum qui tali ſunt habitudine præditi, ad extremam non ſunt vacuationem perducendi, ſic nec qui alia quauis vacuatione egent, ſunt præter modum vacuandi. Et vt in vniuerſum præcipiatur, ægrotantis vires ſpectare & ſolerti coniectura eſtimare oportet, & quoad ſuſtinere necdum fatiſcere videbuntur, omne ſtudium & operam conferre ad exuberantis humoris vacuationem. At ſi deficere ſentias, etiãſi reſtet ſuperflui aliquid, vacuatione ea ſuperſedere

Vnde indicatio petatur humoris vacuandi.

debes. Iam verò illud, contráque repletiones & refectiones corporum si ad extremum peruenerint periculosæ, si quis ad exemplum paulò suprà de Athletis positum referat tanquam ei reddi iungiq; debeat, ne imperfecta & membro vno defecta oratio esse videatur, id de extrema repletione dici videbitur, quam iubeat vitari, nec adeo vsque refici corpora vt ad extremam veniant repletionem. Si verò ad dicendi formam diligentius attenderis, vt ex interpretibus quidam fecerunt, de eadem re bis ipsum locutum fuisse suspicabere. vt quum diceret, sic & vacuationes quę ad extremum peruenerunt, periculosæ, ibi solùm præcipere, fugiendas esse immodicas euacuationes, quoniam admodum sint periculosæ: Quum verò vt consequens adderet, Et rursus corporum refectiones si extremæ fuerint, parum tutæ, tum interdicere immoderatas vacuationes, quoniam & refectiones sequentes haudquaquam securæ existant, quia natura nimia vacuatione imbecillior facta, iam nō possit alimentum probè coquere, distribuere & assimilare. Verùm si quis ita accipiat, altera doctrinæ pars de extrema scilicet repletione omninò prętermittenda erit, & exemplum de gymnastica habitudine frustra fuerit allatum. Quim vel particula, rursum seu contrà orationi addita sententiam nostram indicare videtur, quum diceret, Et rursus seu Contráque refectiones corporum si in extremo sint, periculosæ. Quasi enim de re alia loqueretur, sic orationem extulit, Contráque.

IIII

IIII.

Αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν αἰεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί. καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.

Victus tenuis & exquisitus in morbis quidem longis semper, in acutis verò vbi non conueniat, parum tutus. Rursúmque victus qui ad extremã peruenerit tenuitatem, molestus. Siquidem quæ ad summam plenitudinem perductæ sunt repletiones, molestæ.

Quũ superiore aphorismo generatim de omni immodica repletione & vacuatione sit locutus, in hoc de ægrotantium victu differit, iubens in morbis quidem longis semper victum vitandum esse tenuem, in acutis verò non semper. Ex iis siquidem complures tenui, quosdam etiam summè tenui victu indigere videmus. fuerit autem summè tenuis victus, quum sola se inedia aut melicrato ægrotãtes tolerãt ad crisim vsque: tenuis verò, quum paucis aut parum nutrientibus cibariis se sustentant qualis est ptissanæ succus. Victus porrò tenuitatis finis esse debet virium imminutio. harum siquidẽ tuendarum gratiã alimus ægrotantes. In sanis itaque corporibus seruandum semper est naturæ robur, aut augendum alimentis, non frangẽdum. Ac vires quidem auget cibus plenior, tuetur & conseruat moderatus, quem symmetrum Græci vo-

cant.imminuit tenuis. Hunc igitur secunda valetudine semper fugere oportet. At reliquorum alterutro, siue is sit plenior, siue reficiendis tuẽdísq; viribus proportione respondeat, vti conueniet, prout præsens status postulare videbitur. In ægrotantibus autem rarò fit, vt vires quàm inuenerimus maiores reddamus: sed ferè semper operã damus, vt in longis quidem morbis easdem retineamus ac tueamur, In acutis verò modicè imminutas conseruemus. nam si in iis semper vel quales acceperimus seruare, vel etiam augere studuerimus, morbum proculdubio augebimus. Cæterùm qui nam sint acuti morbi, qui victum requirant summè tenuem, & qui tenuissimum quidem sed nõ summè, & qui tenuem eo libro qui de victus ratione quæ morbis acutis debeatur, vel vt nonnullis placet, de ptissana inscribitur, pluribus docuit Hipp. & ipsi nostris in eundem librum commentariis vt tota ea res & planior & absolutior esset perfecimus: nunc itaque satis sit monuisse in morbis omnibus quibus intra primam tetrada plenus morbi impetus & iudicatio sit futura, modò natura robusta sit, in perpetua inedia ægrotum esse cõtinendum: qui victus est summè tenuis. In quibus autem crisis primam hebdomada non sit superatura, valida existente natura, solo vtẽdum esse melicrato, quæ viuendi ratio fuerit tenuissima, non tamen summè tenuis. Si verò non satis fidimus viribus, ptissanæ succo vtemur: & hæc quoque victus ratio tenuis meritò appelletur. quemadmodum & quæ ordeacea ptissana constat, non iam propriè tenuis, nisi omninò pauca sumatur dici potest, nõ tamen propterea

pterea iam plena fuerit, qualis quæ ouis & alica & piscib⁹ & id genus aliis cibariis perficitur. Quod igitur in mētione morborum acutorum addidit, vbi non conueniat, id propter morbos peracutos factum est. ipse enim de iis dicet, vbi morbus est peracutus, protinus fæuissimi affligunt dolores, & victu summè tenuissimo est vtendum.

V.

Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα, ὃ ἂν γένηται, μέγα γίνεται μᾶλλον, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσι. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ ἐν τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων.

In tenui victu peccant ægroti, quo fit vt magis lædantur. Siquidem quoduis peccatum grauius hîc quàm in paulo pleniore victu solet esse. Eadem de causa sanis etiam valde tenuis, stataque & exquisita victus ratio parum tuta, quia errata grauius ferunt. Quare tenuis exactúsque victus paulo pleniore existit maxima ex parte periculosior. *

Huius Aphorismi initium etiam aliter scriptū inuenitur, hoc ferè modo. In tenui victu duo plerumque ab ægrotis peccantur, vnde fit vt magis lædantur, atque plerisque hoc initium altero magis placet, per id sibi voluisse Hippocratem arbi-

trantibus, quia in tenui victu bifariam peccetur ab ægrotis, propterea eos magis offendi. nam & quia à medicis tenuis imperatus est victus, clàm ipsis cogi eos cibum capessere, indéque accidere vt maius capiant detrimentum, quàm si tali victu vsi non fuissent. Deinde etiam quòd debilitatis iam & laborantibus propter superiorem cibi indigentiam viribus, plus cibi capiant, sic quoque ab ipsis peccari grauiter. Mihi tamen melior videtur superior lectio, vt pote quæ & hanc complectatur, & generaliorem efficiat orationē, de omni scilicet errato intelligendam, siue id volentibus ægrotis, siue nolentibus accidat, vt talis sit orationis sententia, Quodcunque peccatum fuerit eorum qui ita tenui victu vtuntur, id tum propter vires per talem diætam debilitatas, tum propter insolentem in eā mutationem, grauius esse solere. suffragantur huic lectioni ea quæ de sanis sunt dicta, in quibus tenuē diætam parum tutam esse confirmat, quia errata grauius ferant, non quòd propter eiusdem tenuitatem delinquere cogantur. Quæ sequuntur in aphorismo sunt manifesta.

VI.

Ἐς δὲ τὰ ἔσχατα νουσήματα, αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην, κράτισαι.

Ad extremos morbos extrema exquisitè comparata remedia, optima.

Morbos extremos appellauit maximos, vltra quos alij nō sint. itaq; in iis iubet vniuersam curationem adhiberi exquisitissimā, & victū nimirum tenuissimū. Eiusmodi autē fuerint omnino morbi

peracu

peracuti. Propterea tanquam huius clausulam sequentem subdit aphorismum.

VII.

Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ᾽ ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾶν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

Quum itaque morbus peracutus est extremos protinus labores habet, summéque tenuissimo victu est vtendum: Quum verò minimè, sed pleniorem victum licet exhibere, tantum de extrema victus tenuis ratione remittendum, quanto extremis morbus fuerit remissior.

Quemadmodum morbos extremos appellauit maximos, ita in presentia labores extremos maximos vocat, per labores intelligens aut concitationes morborum seu irritationes, aut omnia absolutè symptomata. morbus siquidem peracutus primis statim diebus motiones concitatas, quas paroxysmos Græci appellant, & omnia absolutè symptomata habet maxima. In eos siquidem morbi vigor incidit, qui aliud quicquã nõ est quàm morbi maximũ symptoma. atqui peracutus morbꝰ is fuerit, qui statim adultus viget. per statim autem intelligendum, circiter primos quatuor dies, aut paulò post. Hoc igitur nomine conuenit summè tenuẽ victum præscribere, siquidem morbis vigentibus ægroti tenuissimè sunt habendi, vt ipse libro de ra-

tione

tione victus in morbis acutis,& hoc ipso aphorismo docuit. at morbi peracuti vigor primis statim diebus consistere solet. Optima autem ratione fieri vt vigentibus morbis tenuissimus imperetur victus,alibi nos multis demonstrauimus. In præsentia satis sit monuisse hoc tantum, Si propter inflammationes, aut febres quæ semper comitantur morbos acutos, cibi vereatur aliquis præbere plusculum, in vigore certè morbi hoc facere multò magis verebitur. Tum enim maximæ sunt inflammationes, quas ipse in libro de ratione victus in morbis acutis phlegmasias appellabat,siue eo nomine propriè appellatas phlegmonas intelligi velis,siue vnà febres quoque complectaris secũdum veterem nominis acceptionem. Adhæc præstat naturam sinere coctioni morbi vacare per eius vigorem, quàm indè eam ad cibum modò sumptum mitigandum cõficiendúmque abstrahere. His igitur de causis,morborum certè durante vigore, tenuissimè ægrotum alere oportet. Hoc posito,hinc iam in aliis morbis qui posterius suæ naturæ perfectionem & vigorem sunt assecuturi,longè tenuissimum statim ab initio victum imperare non licet. Sic enim prius homo morietur, quàm ad vigorem morbus perueniat. At in quibus primo quoque tẽpore, id est primis quatuor diebus vigor est futurus, in iis summè tenuissimo victu vti possis, modò vires vel meram inediam, vel solius melicrati sorbitionem,vel ptissanæ omnino exiguum ferre possint. Eiusmodi siquidem est victus ratio tenuissima:quæ verò hac minus est tenuis, quam pleniorem ipse appellauit, eorum morborum qui posterius

rius sunt ad summum sui incrementum peruenturi est propria, in quibus tantum de tenuitate victus remittendum esse dicit, quanto ab extremis id est vigore morbus abfuerit longius. qui vigor propè si adsit, paulo plenius, quàm si iam adesset, alere oportebit: si verò longius absit, plenius tanto alẽdum erit. Denique quanto tardius citiúsve ídque paulò multòve fore vigorem sperabimus, tanto plus minúsve victus formam immutabimus.

VIII.

Ὁκόταν δ' ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

Quum morbi vis est maxima, tùm vel tenuissimo victu est vtendum.

Et hic aphoris. pars Hip. est artis diæteticæ, sic Græcis dictæ quòd debitum ægrotis victum præscribat. qui quidem à quibusdam per sè scribitur, vt habet paulò suprà posita dictio: ab aliis superiori annectitur aphorismo, quo loco ab ipsis scriptus inuenitur. nos autem vtrobi scriptus inueniatur vnam eandémque præscribendi victus rationem docet, bono præcipiente Sene per morbi vigorem tenuissimo vtendum esse victu, ídque nimirum tum propter symptomatum magnitudinem, tum morbi concoctionem. neque enim ad alteram nouam coctionem abstrahere oportet, vehementer in humorum morbidorum coctione occupatam, & quamprimum nisi impediatur, superaturam. Sic enim demonstrauimus in commentariis de Crisibus: quo opere nobis tota de iis morbis consumpta est oratio, in quibus diæta omninò & curat

ὁ παλαιός & ætatis et eruditionis prærogatiua Hippocrates intelligitur.

curatione nitimur & confidimus, quales sunt in quibus vigorem remissio excipit. nam in quibus vigorem mors sequitur, sola artis præsagiẽdi parte vtimur, scilicet id quod futurum est prædicẽtes, ne rei euentus nobis postea imputetur. Vna igitur hec tibi erit ad victus formam constituendam ex temporibus morbi sumpta indicatio: altera ab ægrotantis viribus sumetur, de qua sequenti agit aphorismo.

IX.

Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νούσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει, καὶ ἀμβλυνεῖται.

Sed enimuerò ægrotum medici coniecturam adiuuare oportet de eo an cum præscripto victu perstet ad morbi vsque vigorem, & an ipse prius deficiat, imparque cum tali victu succumbat, quàm cedat morbus & obtundatur.

Quum superiore aphorismo tantum de extremo victu tenui remittendum esse iussisset, quanto tempore morbus vigore ipso esset remissior, nunc alteram hoc loco addit indicationẽ, vt certius nos & perfectius quantum de extrema victus tenuitate recedendum sit percipiamus. ea autem indicatio ab ægrotantis viribus sumitur, quarum gratia alere licet: neq; enim morbi ipsius causa. Nam quum eius ea fuerit naturæ firmitas & robur, vt spes sit toto eo tempore quod ad vigorem intercedit posse

ſe ſuſtinere cum tali victus forma, tùm exactè quã-
tum concedendum ſit tenebimus. Si verò imbe-
cillior appareat, aliquid adiiciendum ad ſuperio-
rem victum, & tanto alendum plenius, quantum
virium imbecillitas ſuadere videbitur. Ea ſiqui-
dem de cauſa interdum in ipſo etiam morbi vigo-
re alere cogimur, quum ſcilicet tale ſymptoma ſu-
peruenerit, quod vires reſoluat. Atque hæc oratio
pars eius eſt vniuerſæ quæ de victus ratione præ-
cipit. Quòd ſi quis ex omnibus, præſenti ſcilicet
apho. & eo qui præceſſit & qui ſequitur vnum fa
ciat, is non malè agat. Ego verò qua potui facili
tate diuiſos particulatim explicare malui.

X.

Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λε-
πτῶς διαιτᾷν· ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἡ ἀκ-
μὴ, ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν ἀφαιρετέον·
ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾷν ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ
ὁ νοσέων.

*Quibus itaque vigor ſtatim futurus eſt, tenui-
ter ſtatim habere oportet: quibus autem poſterius,
& in ipſo vigoris tempore, & paulo ſub ipſum ci-
bus adimendus: Antea verò plenius alendum, vt
ægrotus perferre queat.*

Eandem quoque ſententiam habet hec litera,
ſed generalius elata eſt quàm ſuperior. Suprà enim
in morbis peracutis dicebat protinus tenuiſsimo
victu eſſe vtendum. In hac verò de omnibus abſo-
lutè pronunciat morbis quorum ſtatim futurus
eſt vigor. id eſt non ita multo poſt primum inſultũ
morbi

morbi, alendum esse tenuiter. Quæ sequũtur sunt manifesta eandem indicantia sententiam.

XI.

EN τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρὴ, τὸ προστιθέναι γὰρ βλάπτει· καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

In ipsis tamen exacerbationibus cibum adimere oportet, nam præbere noxium. Et cum per circuitus irritãtur morbi, in ipsis accessionibus abstinendum.

Vniuersam præscribendi victus formam & rationem ex duabus indicationibus ineundam esse præcepit, morbi scilicet totius vigore, & ægrotantis viribus. Nũc in hac oratione quo modo etiam sigillatim cibum dare conueniat docet, cõcitatiores morbi motus (paroxysmos Græci appellant) sine cibo habendos esse iubens. Sed euidentius id lib. de ratione victus in morbis acutis dixit, nimirum ne quũ iam adsunt paroxysmi aut iamiã sunt adfuturi cibum præbeamus: sed quum inclinantur ac desinunt.

XII.

TOὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἀντεπιδόσιες, ἤν τε καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλέονος χρόνου γίγνωνται. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται, ἀρχομένου βραχύνει·

ἢν

ἢν δ' ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ εὔκριτα καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

Morbi verò ipsi, & anni tempora, & periodorum inter se proportionis obseruatio, siue ex quotidie, siue alternis, siue maiore interuallo fiant, paroxysmos & statum morborum indicabunt. Sed & ex ijs quæ postea apparent, indicia sumuntur, velut in pleuritide sputum si statim initio appareat, breuē fore denunciat, si verò posterius conspiciatur, longam. Quinetiam vrinæ, alui fæces, sudores & iudicatu faciles aut difficiles, & breues aut longos morbos fore, quum superueniunt, demonstrant. *

Si quæ suprà de victus ratione dixit recordemur, in quem vsum ista nunc dicat manifestū euadet. erant autem eiusmodi. Vniuersæ diætæ instituendæ formam ad duos referebat scopos, ægrotis videlicet virtutem & morbi statum seu vigorē. Nam an morbus sit peracutus aut acutus aut diuturnus futurus, & quo maximè tempore vigorē assequi debeat, si quis consyderet, is propriè conditionem morbi & statum spectare dicetur. Singillatim verò & particulatim prębēdi cibi occasionē ex singulis captabat accessionibus. Quū igitur ad rectè & perfectè victū instituēdū & ordinandū tria sint quæ spectari debent, vires primùm ægrotātis, deinde morbi status, postremò singulæ accessio-

morbi κατάστασις.

Præscribendi victus ratio ad tres veluti scopos omnis est referenda.

nes,ex iis primo ſtatim ad ægrotum aditu medicus vires de pulſu & aliis ſignis quæ ipſe in prognoſticis explicauit, deprehendere poteſt. Vnde nullus virium magnitudinem negauit teneri poſſe: ſed ſi minus poſſumus exactè earum menſuram inuenire,at coniectura certè artificioſa proximè accedere poſſe, nemo non fatebitur. Conditionem verò morbi qualis ſit futura, & ſingulas acceſsiones medicis compluribus viſum eſt, dignoſci non poſſe,non tamen Hippocrati. Sed in iis, vt & in aliis exactè ſæpè, propéque dixerim ſcientiâ certa, ſæpè etiam coniecturis,ſed non citra artem factis à veritate non longè abfuimus,ſed propè atque etiã proximè acceſsimus, futurum vigorem, & quales acceſsionum futuræ eſſent inter ſe viciſsitudines prouidentes. Verùm hæc latius tum in prognoſtico, tum libris Epidemiωn docuit. & nos Senis verba in primum librum de criſibus tranſcripta iuſta eius ſententiam explanauimus. nunc verò quicquid ea de re breuiter dici potuit, ſummatim comprehenſum eſt ab Hipp. idquod & ipſi ſumus quàm fieri poterit breuiſsimè declaraturi. Si cui verò diligentius hæc omnia diſcẽdi inceſsit cupiditas,is ſe ad ea quę de criſibus ſcripſimus cõferat.

Morbi ipſi. Morbi igitur ipſi tùm quam inter ſe proportionẽ ſeruaturæ ſint acceſsiones,tum ſuam ipſorum conditionem & ſpeciem indicabunt. exempli gratia inter febres quæ intermittunt tertianam celerem obtinere iudicationem, lõgam verò eſſe quotidianam, eáque longiorem quartanam. Inter continuas autem,ardẽtes (quas καυσώδεις appellant Græci) acutas eſſe, fumantes verò cum incenſi humo-

ris

ris copia, quas iidẽ τυφώδεις dicunt iis diuturniores eſſe, & inter has medias eſſe ſemitertianas. quas omnes febres quo modo quis vel primo ſtatim inſultu noſcitare poſsit, ipſi ſecundo de criſibus copioſiſsimè diſſeruimus. Quare minimè neceſſariũ eſſe duximus, quæ in aliis locis priùs rectè nobis ſunt dicta huc trãsferre, ne ſæpius eadem inculcandi ſtudio diuerſis locis videamur dicere voluiſſe, ſed ſolùm in memoriam redigere oportet, ſi initio tertiana ſimul vt inuaſit agnoſci queat, ex ea ipſa licere ſumere, tum citã eius fore criſim, tum etiam acceſsiones tertio quoque die redituras. atque hoc ipſum eſt quod ab Hipp. dicitur, acceſsiones, & ſtatum morborum indicabũt morbi ipſi. nam & nos ſæpè quartanarum initia primo ſtatim die quum cognouiſſemus, nihil iam acceſsionis alternationẽ morati, protinus ab initio victus modum conſtituimus qui morbo deberetur plurimo pòſt tempore ad vigorem ſuíque ſummum incrementum peruenturo. Sic in quotidiana & tertiana fecimus, pro cuiuſque proprio & ſtatuto vigoris tempore conuenientem victus formam imperantes. Et vt in febribus, ſic in aliis quoq; morbis ſe res habet. Pleuritis enim & peripneumonia & phrenitis acuti ſunt morbi: ſynanche quam anginam vocant & cynanche & cholera & tetanus, peracuti. Hydrops verò & melancholia & empyema & tabes phthoë Græcis dicta affectiões ſunt diuturnæ. Ac pleuritidi quidem & phrenitidi tertio ferè quoq; die fiunt paroxyſmi. iis verò qui ventre malè affecto & hepate morbi cõmittuntur, item empyematì & tabi quotidie magiſque ſub noctẽ. Splenicis

Τυφὼν ἡ ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως συστροφὴ, πρὶν ἐκπυρωθῆναι.

verò & omnino melancholicis quarto quoq; die. Quod deinde additum est, & anni tempora, ad ea quæ sunt de morbis dicta referri debet. Nam & morbi naturam & paroxysmos anni tempora vnà cum morbo possunt indicare. neque enim solùm scire quartanam eo die inuasisse, satis fuerit ad victus formam rationémque ab initio aduersus morbum diuturnum prouidendam ac constituendam, sed hyeméne etiam an vere, æstate an autumno febris inceperit simul considerare oportet. Aestiuæ siquidem quartanæ magnam partem breues, autumnales longæ, præsertim si ad hyemem pertineat, solent esse, vt ipsemet postea nobis est traditurus. Quinetiam tertiana licet ipsa sit alioqui celeris iudicationis, æstate tamē celerius multo quàm hyeme iudicari solet. Singulísque adeo aliis morbis celeritatem æstas, tarditatem hyems addere solet. Paroxysmi etiā in totū ferè dixerim tertio per æstatē quoq; die, quarto per autumnū, per hyemē singulis diebus aut noctibus fieri cōsueuêre. Porrò autē vt in partibus anni, sic in temperamētis similiter se res habet. De quibus Hippocrates ipse quum sæpe disseruisset, hîc quicquā dicere noluit, nostræ permittēs prudētiæ ex vno recordari reliqua. nā quæ tēpestas æstiua eadē quoq; corporis ægrotātis temperatio, si ea natura calidior extiterit & siccior, eadem ætas si integra & adulta fuerit, eadē denique locus indicabit si calidus sit & siccus. Institutum etiam vitæ & consuetudo & aëris nos circunstantis præsens status eadem si similiter habeant indicabunt. de quibus ipse postea. Similiter quæcunque de tempestate autūnali indicia ad morbi statū

pro

Anni tempora.

Aestiuæ quartanæ breues. Autumnales longæ.

Tertiana æstate celerius quàm hyeme [illegible]

hyeme [illegible] paroxysmi

prouidendũ & accessionũ iteratione sumebantur, eadem etiã ab ægrotãtis ætate, natura seu temperatione, vitæ genere, cõsuetudine, & regione vbi ægrotat & præsenti cœli statu sumere possumus. Ex iis igitur cõstat nos, & morbi statũ cõditionémve, & accessiones cognoscere posse. vt per statũ, vtrũ peracutus morbus sit an diuturnus (quæ res etiam ad vigoris prouidentiam est necessaria), per accessiones, an tertio quartóve quoque die aut quotidie & qua diei noctísve hora inuadere debeant, intelligamus. Deinceps autem expendamus id quod ad finem aphorismi est additum, an nostram sententiam comprobare videatur. nam quum ait Hyp. & commutationes periodorum inter se siue quotidie, siue alternis, siue maiore interuallo fiant, constat eum per periodorum commutationes, paroxysmorum qui in ipsis periodis fiunt incrementa intelligere, quæ & tempus augescentis morbi & certum statúmque futuri vigoris diem ostendunt. Et quo rem facilius assequaris, secũdæ accessionis supra præcedentem incrementum, in tribus hisce spectatur, hora qua incœpit, longitudine accessionis, & magnitudine. nec quicquã refert si pro magnitudine accessionis vehementiam dixeris. ambo siquidem apud medicos recepta sunt nomina, & pro eadem re ab ipsis sæpè vsurpata, vt quum maiorem interdum febrem quàm antea, interdum vehementiorem fuisse dicunt. Vsu porró venit vt vehementior hec febris totidem horis atque antea, aut paucioribus, aut pluribus affligat ægrotãtem. quæ longitudo paroxysmi erit non magnitudo seu vehementia. Hoc autem loco per paro-

quid σύστασις νόσου.

xysmum, totius circuitus deteriorem partem intelligere par est, quæ iam inde à prima inuasione ad vigorem extendi solet, quemadmodum reliquam inde inclinationem, periodi meliorem partem dicere conuenit. Quum itaque paroxysmus, siue tertio quartóve quoque die, siue quotidie fiat, proportionem anticipauerit, eáque anticipata, & in longius tempus productus & vehemētior factus fuerit, tum manifestum erit morbi incrementum, qui quantum inauctus sit, singula hæc quæ retulimus indicabunt. Paroxysmus enim qui maiore tempore anteuerterit & plus durauerit, & vehemētius afflixerit, haud pœnitendum indicabit morbi incrementum, celerémque eius motionem esse, & in proximo vigorem ostendet. Neque enim magnas additiones paroxysmi sortiētur, & non erit vigor proximus. Contrà paroxysmus qui horum sigillatim paruas sibi fecerit accessiones, quod ad eā rem attinet, longius vigorē abfore indicabit. Hoc igitur ex periodorum incremento discemus, nempe coniecturam facere quanto pòst tempore morbi sit futurus vigor, simúlque certam & præstitutam inuasionis paroxysmi horam tenebimus: quorum prius ad cōstituendam vniuersæ victus rationis ideam & formam quandam, posterius ad singula cibò dando accommoda tempora cognoscēdā, est vtile. quorū indicationes docere ab initio eius erat propositum. Quòd autem periodum vocet, eodem similem reditum neminem latere puto. Sed & ex iis quæ postea apparent & consequūtur, tum paroxysmi, tum totius morbi status & speciei cōiecturam ducendā esse ait. quæ quidē siue symptomata,

Periodus quid.

Quæ superueniunt.

mata, siue signa appelles intererit prorsus nihil. Sed illud potius de omnibus & symptomatis & signis statuere præstiterit, nempe quòd ex iis nonnulla sint pathognomonica id est affectionũ indicantia, alia morbos comitentur, alia sint decretoria, alia coctionis cruditatisve indicatiua, quędam item salutaria, contrà exitialia nonnulla. Ac pathognomica quidem vnà cum morbo inuadunt. Comitantia verò interdum simul cum morbo vnà adoriuntur, interdum superueniũt, nonnunquam omninò etiam absunt. neque enim à morbo sunt inseparabilia, neque eius essentiam constituũt, sed proprias differẽtias efficiunt. Crisima verò Hipp. dicta id est decretoria symptomata, omninò primo statim morbi initio inuadere non solent. sed vnà cum duobus aliis principiis (de quibus paulò post) accidere possunt. quanquã non iis quidem sæpè, sed in morborum potius augmento & vigore apparere consueuerunt. coctionis pariter signa nunquam morbi primo initio conspiciuntur, sed principium illud quod veluti pars est totius morbi terminant. Cruditatis autem signa & primo morbi initio apparent, & interdum postea, sicut & exitialia spectantur. nam & horum ortus morbi principium subsequitur. Morbi autem appellandum principium (vt in commentariis de crisibus demonstrauimus) tum inuasionem primam illam latitudine vacantem, tum illud quod tanquã totius morbi pars est, quum scilicet in principiũ, augmentum, statum & declinationem fit diuisio, tum illud quod in tertium vsque diẽ extenditur. In eodem quoque opere, symptomatum quæ re-

Morbi principiũ quoddam est planè indiuiduũ, quoddã tãquam totius morbi pars, & quoddam in tertiũ vsque diem pertinet.

censuimus omnium facultates docuimus, interpretatione ad id necessariorum Hippocratis verborum adiecta, de ipsis tamen in præsentia quantũ compendio licet dicemus. Totam verò si quis de his Hipp. artem perdiscere velit, is ad eam sè conferat commentationem. Consulit igitur ex iis quæ in morbis apparent Grecis ἐπιφαινόμενα dicta, coniecturam de toto morbi statu faciendam esse. deinde ex ipsis quoddam in medium proferens, exempli gratia inquit, in pleuriticis sputum si statim appareat morbi initio, eum breuiat, si verò posterius conspiciatur eundem trahit. Verùm quo res sit manifestior, ego tibi ex tertio Epidemiῶn huc transcribam quę eo loco de Anaxione pleuritico prodit Hipp. quem ægrotum Anaxionem in primo etiam de crisibus mea interpretatione illustraui. Sic habet Hippocratis dictio, Abderis (quę Thraciæ est ciuitas) Anaxionẽ qui ad Pylas Thracias decumbebat febris corripuit acuta, lateris dextri dolor continuus, tussis sicca, nihil per primos dies spuebat, sitibundus, peruigil, coloratior vrina, multa, tenuis. Sexto delirabat, nec quicquam ad fomenta leuabatur. Septimo grauius habuit. tum enim & febris inualescebat, nec dolores remittebantur, & tusses infestabant, atque ægre spirabat. Octauo in cubito venam secui, sanguis copiosus qualem oportebat manauit, labores remissiores, siccæ tamen tusses perseuerabant. Vndecimo febris remissa est, parum circa caput sudauit. tusses & quæ ex pulmone educebatur humida. Decimoseptimo cœpit pauca quædam concocta exereare. Vicesimo sudauit, febréque leuatus est. Post crisim

leuius

leuius habuit, sitibundus tamen erat, & que ex pulmone expurgabantur minime bona. Vicesimo septimo reuertit febris, tussiit, cocta multa expuit. In vrinis hypostasis multa alba, omninóque siti leuatus est & spirandi difficultate. Tricesimo quarto toto corpore sudor manauit, atque in totum modo decretorio febre est leuatus. Quum itaque ab initio pleuriticus esset hic Anaxion, nihil initio spuebat, sed octauo etiam die tussis ipsi sicca perseuerabat, vt ait Hipp. Quo factum est, vt bona ratione totius morbi solutio in 34. diem sit reiecta, licet pleuritis plurimùm habeat quartumdecimum crise{ωs} terminum: aut si non hunc, at certè omninò vicesimum. Quòd si ante tertium spuere contigisset, circa septimum aut nonum, aut tardissimùm vndecimum soluta fuisset. Ac si ipso tertio die cœpisset spuere, non vltra fuisset decimum quartũ diem progressa. Vsu enim in omnibus venit inflammationibus, duntaxat quæ denso operimento non teguntur, quales in externa cute existunt, quosdam exudari ichores, id est saniem initio tenuem, postea si coquatur & proficiat in melius, crassiorem. quam ipsam crassiorem factã, magis minúsque concoqui accidit. hoc ipsum in omnibus oris & oculorum inflammationibus cernere est, nec hisce minus in alia etiam quauis parte, quando simul cũ totius cutis diuisione, pars quæpiam interior inflammatione laborat. talis enim ab eiusmodi vlceribus profluit sanies, qualem modo commemoraui. Si quando verò cum tali pororum coarctatione inflammatio fuerit vt nihil foras effluat, tum & coctu difficilem & diutur

nam eam inflammationem fore est necesse. Quæ quum ita habeant, in pleuritide quoque (quando & ipsa de genere est inflammationum) coctionis signis animum diligenter aduertere oportet. Crudissima siquidem est in qua nihil omnino spuitur. secundum cruditatis locum obtinet in qua ἰχῶρες tenues. tertium in qua crassiores, quartum in qua perfectè cocti apparuerint. qui si circa tertium aut quartum diem existant, vt septimum morbus superet fieri non potest. Sic in singulis aliis morbis pro coctionis modo, temporis consequatur mensura est necesse. Quemadmodum igitur sputū perfectæ coctionis est signum, quum album læue & æquale, nec supra modum humida aut crassa eius cohærentia fuerit: sic summam cruditatem significat, quum omninò non spuitur. Quod si spuatur, sed tenue adhuc sit, debilis & obscuræ coctionis est signum. Si sincerum miniméq; permixtum fuerit, vel flauum, vel rufum improbandum. si liuidū aut ærugini simile, aut nigrum, perniciosissimum. Quum itaque nobis distincta sint tum coctionis, tum cruditatis signa, tum etiam exitialia: ex iis tenēdum memoria coctionis signa semper bona esse, vt quæ morbi solutionem breui fore ostendant, quemadmodum exitialium signorū genus, ægrotantis mortem breui fore minitari solere. Cruditatis verò signa diuturnum necessariò futurum morbum protendere quidem, non tamen moriturum aut euasurum hominem, quod quidem in ipsis est, indicare. diligentius tamen si antè vires ægrotantis expenderis, ista etiam licebit prouidere. Aliud quoque ipsi est signorum genus, quæ crisima id est

decret

decretoria appellat. cuiusmodi sunt sudores, hæmorrhagia, horror, aluus copiosè deiecta, vomitus multus, capitis dolor derepentè natus, dyspnœa inopinata & vehemens, cardiogmus, id est cordis vellicatio, hypochondrij indolens contentio, nox præter rationem molesta, paroxysmus anticipans, lachrymæ etiam inuoluntariæ nullo oculorum affectu nec vlla re tristi percepta, rubor item faciei & labri inferioris motitatio, & quædam velut à sole illustrata, vel tenebricosa & obscura ante oculos obuersantia, aut splẽdores quidam oculos perstringentes quos Græci μαρμαρυγὰς appellant, genæ item aut nares repentino rubore suffusæ, tumores ad aures, παρωτίδας Græci dicunt. denique abscessus cuiuspiam in articulum decumbentis generatio. Hæc igitur vniuersa & preterea eiusmodi alia multa, quæ secundum propriam eorum naturam symptomata dicuntur, quia tamen mutationem subitam significant, signa decretoria solent appellari, duplicem tibi adferent prouidendi rationem, tum salutis propinquę, siquidem ea post morbi coctionem accidant, tum criseως improbæ, id est quæ perniciem ægrotanti aut temporis longitudinem sit allatura, siquidem ea morbi cruditatem fuerint subsequuta. Aliam porrò esse horum decretoriorum signorum naturam, aliam coctionis signorũ, ex iis maximè discas quæ primo Epidemion ait Hipp. Morborum inquit maturitas seu cõcoctio crisis accelerationem & salutis certitudinem significat. Cruda verò quæ sunt & incocta, & quæ in malos abscessus vertuntur, vel criseως frustrationẽ, vel dolores, vel diuturnitatem, vel mortem, vel eorund

Τῆς ἀκρισίας nomine nihil refert, sine crisis priuatione, sine prauitate cum Gal. intelligas.

rundem fallacẽ reflexum & tergiuerſationẽ fraudulentam denunciant. Atque generaliter hîc morbi coctionem laudauit: In prognoſtico verò particulatim, ipſius etiam ſignis traditis, hoc ferè modo, Optima vrina, cuius hypoſtaſis alba, læuis, & æquabilis toto tempore perſtiterit, donec morbus criſi ſoluatur. talis enim tum certam indubitatámque ſalutem, tùm celerem morbi ſolutionem ſignificat. Sic etiam vrinam laudauit, quæ humorum in venarum genere contentorum coctionem indicat. Rurſum quum ſic ait, Alui excrementũ optimum, ſi molle ſibíque conſtans & figuratum, qua per ſecundã valetudinem hora conſueuerat eſt redditum, ventris coctionum notas laudat & docet. Pariter quum partium reſpirationi ſeruientium coctionem ſimul nos doceret & laudaret, ita eſt locutus, In omnibus pulmonis coſtarúmque doloribus celeriter & facilè ſputum excreari, in eóque quicquid flaui apparet, exactè cõmixtum eſſe oportet. Coctionis itaque ſigna, quouis tempore ſe prodiderint, ſemper ſunt bona: Criſima verò non item. Inquit enim, Criſima ſigna, ſi non decernant partim ſunt mortifera, partim iudicatu difficilia. Eandem quoque ipſe ſententiam præ ſe fert, quum ait, Quæ in melius decernunt ſigna, protinus apparere non ſolent. Quocunque igitur tempore ſe prodiderint coctionis ſigna, bona ſunt. totum ſiquidem ipſorum genus ſemper bonum. Nec verò iſta pugnant cum eo quod dixit, in pleuritide ſputum ſi ſtatim appareat & cætera. nam criſima ſigna interdum mala ſunt, coctionis autem nullum vnquam malum, ſed bona ſunt ſemper omnia, tantóq;

celerius priftinæ fanitati reftituendum hominem pollicentur, quanto celerius apparuerint. Atque hactenus ifta velut compendio & breuiter nobis dicta, pro præfentis aphorifmi explicatiōe fatis fuerint. nam de iis totam Senis mentem pluribus aperuimus in commentatione de Crifibus. Verùm vt modò dicta fignorum diuifio fit abfolutior, quid pathognomonica & comitantia figna à fuperioribus differant libet commemorare, prolato exempli gratia morbo de cuius nominatim meminit Hipp. ipfe. Igitur in pleuritide acuta febris vnà cū fpirãdi difficultate tufsíque & lateris dolore punctorio figna funt pathognomonica. Dolorem verò, vel ad hypochondrium vel clauiculam pertinere, itémque facilius in latus affectum, quàm in fanum ferre decubitum figna funt morbum comitãtia. Verùm de fignis comitãtibus duos libros fcriptos reliquit Praxagoras Nicandri filius & tertiũ de iis quæ fuperueniunt, ob id ἐπιφαινόμενα græcè dictæ, quafi τῶν ἐπιφαινομένων librum infcripfiffet. quæ quidem Hipp. ipfe morbos iudicatu faciles aut difficiles, breues aut longòs, quum apparuerint indicare dicit. Nec verò fputi folùm, fed & vrinæ & alui excrementorum & fudorum fecit mentionem, nimirum qui exemplis eiufmodi in memoriam nobis redigere vellet, quæ in prognoftico fcripta reliquit, quę huc tranfcribere foret fuperuacaneum. Abundè fiquidem de iis quum in lib. de crifibus, tum multo etiam accuratius noftris in prognofticum editis commentariis diximus, in quibus de iis Senis fententiam interpretati fumus.

Ieiun

XIII.

Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. τουτέων δὲ αὐτέων ἅπερ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

Ieiunium Senes non decrepiti ferunt facillimè, Secundum hos qui constantem ætatem agunt, minus adolescentes, minimè omnium pueri, atque inter eos maximè qui acriore sunt & viuidiore ingenio prædíti.

Aetatum quoque discrimen aliquid ad instituendam in morbis victus rationem conferre planum est. Senes siquidem facilè inediam ferunt, contrà pueri difficulter. Spectatur eiusmodi ferendæ inediæ facilitas in non appetendo, nihílque indè noxæ capiendo. ex cōtrariis æstimatur difficultas. Nam & vehementius appetunt pueri, & longa inedia magis offenduntur. Media verò inter senes & pueros ætate qui sunt, quo ætati horum alterutri propinquiores fuerint, eo grauius faciliúsve longam cibi abstinentiam ferunt, eáque magis aut minus offenduntur. Huius porrò aphorismi causam docet eo aphorismo qui proximè sequitur, cuius est initium, Augescentia corpora insiti caloris habent plurimum. Quare hunc si placet superiori copulare & cum particula causæ redditiua efferre, vna eadémq; fiet & manifesta hoc modo habēs oratio, Ieiunium senes ferunt facillimè, deinde qui plena sunt & confirmata ætate, minus adolescētes, omnium minimè pueri. Nam qui crescunt plurimum

Iuuentus quia biliosa est, inedia maximè offenditur, sed non admodum appetentia cibi lacessitur.

mum habent caloris natiui. Confirmatã verò seu constantem ætatẽ appellat eã, quæ inter perfectam adultamque ætatem, & senectutem est media, ita vt iam præcipitet ætas illa florida, necdum vllum adsit senectutis signum manifestum. Sic Thucydides appellauit eos qui constantem ætatem agerẽt, inter quam & adolescentium ætatem, alia quædã intercedit, quæ vt ordine, sic facilitate quoq; aut difficultate ferendæ inediæ est media. neque enim per eam ætatem tàm facilè inediam ferre pòssumus, atque solent ij qui iam confirmata aut senili sunt ætate: nec rursum tàm ægrè, ac faciunt adolescentes & pueri. Sed huius ætatis non meminit Hipp. quia ex iis posset quæ dixit intelligi. Nãquum diceret, atque inter eos maximè qui acriore sunt & viuidiore ingenio præditi, naturarum discrimina nobis aperuit. Ex pueris enim qui copiosum habent naturalem calorem, ij ad capessendum cibum promptiores & auidiores aliis existere, meliúsque conficere & percoquere, & nisi sumpserint maius detrimentum capere solent. Atque hæc est Hippocratis dictionis sententia. quæ paruã quandam adhuc, quo sit perfectior, desyderat accessionem. De iis enim qui in prima aut media sunt senectute, rectè dictum est longam ferre inediam, non etiam de iis qui vltima sunt senectute rectè pronunciari potest, quando ne breuem quidem illi inediam ferre possunt. Aut igitur ad aphorismum addendum est exiguum quiddam, & efferendum hoc modo, facillimè senes ieiunium ferunt, præter eos qui extrema sunt senectute, quos ἐσχατογήρους Græci dicunt: post hos qui constantem ætatem agunt

Calor enim est qui digerit & dissipat, & promptius humidum, quàm siccũ corpus. Hæc Græcè νεότης, Latinè iuuentus videtur dici posse.

Calidæ & humidæ naturæ promptè multũq; digeruntur, quo fit vt tã animali quàm naturali fames facilè incessanter.

agunt. aut vocabulum ieiunium cõuertendum in cibi paucitatem, id est oligositiam, & sic dicendũ, Paucitatem cibi senes ferunt facillimè, secundo loco qui constantem ætatem agunt. Nam vt longam inediam nõ ferant qui ætate sunt decrepita, paucitate certè cibi comperientur indigere. ipsis siquidem simile quiddã accidit, quod lucernis olei defectu sensim extinguendis, quæ licet pinguis cuiuspiam assidua affusione indigeant, multam tamen & confertam non ferunt. Sic sanè & his qui senectute sunt vltima conuenit cibi copiam dare in vniuersum non magnam, eámque in plures partiri portiones, nõ vnam ipsis longam imperare inediã.

XIIII.

Τὰ αὐξανόμενα, πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς· εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν. διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

Hoc loco calidi natiui nomine intelligendum humidũ primigenium, caloris vitalis & spiritus subiectũ & substantia à semine orta.

Qui crescunt plurimum habẽt calidi natiui. itaque copioso quum egeant alimento, abundè ipsis suppeditare oportet. Alioqui corpus consumitur. In senibus verò inest caloris parũ. Paucis propterea succendiculis egent. Exiguus namque ignis fomitis extinguitur multitudine. Ob eandem causam nec febres senibus perindè acutæ fiunt. frigidum enim eorum corpus.

Qua

Qua ratione iuuenes cæteris calidiores visi sint medicis quibusdam, & qua pueri, abundè nobis dictum est in iis etiam commentariis quos de temperamentis edidimus. Illi enim acriorem, hi copiosiorem calorem obtinent. Nunc verò quod ad præsentem attinet aphorismum repetere non abs re fuerit, quoad fieri poterit paucissimis longam ea de re disputationem complexos. Nomen igitur hoc calidum ad eam interdum accõmodamus qualitatẽ, cuius propriũ nomen est caliditas, interdum ab ea qualitate denominãtes totũ appellamus corpus calidũ. qui modus appellandi, quum in omni vita, tum etiam apud veteres in vsu fuisse frequenti, satis indicat Theophrastus eo libro quẽ de calido & frigido inscriptũ posteritati reliquit. nam quum caliditatem frigiditatem, siccitatem humiditatem qualitates contrarias corporum substantia vicissim recipiat, si propter eam substãtiam quæ caliditatem recepit quidpiam appellemus calidum, eius substantiæ corpus non solam qualitatem intelligimus, parúmque aut multum calidi inesse in eo dicimus, quantitati substantiæ non qualitati aduertentes animum. idque duobus facimus modis, vno in substantiis non mistis, altero in permistis. Exemplum de non mistis fuerit, si sint duo qui calentem similiter aquam inæqualibus labris contentam habeant. Horum enim vnum plus calidi cui maius est labrum, alterum minus habere dicere consueuimus. De commistis verò, si paribus labris inæquali portione ex vino & aqua fiat permistio, ex iis vnum vini plus, alterum aquæ cõtinere dicere solemus. Eadem ratio fuerit, si in-

æqualia etiam labra statuamus, eadem permistionis proportione seruata. Interdum verò non ad substantiæ copiam, sed ad solam qualitatem oratione relata, vni plus calidi, alteri minus adesse dicimus, veluti si ex duobus labris pari omninò magnitudine, id quod calidius est, plus habere calidi, quod frigidius, plus frigidi obtinere dixerimus, minus tamen propriè nomen plus vsurpantes. Siquidem per magis minúsue & vehementius aut remissius & eiusmodi alia nomina, quum de qualitatibus agitur, loqui foret rectius: quemadmodum per parum aut multum, quum de substantiæ quantitate. Verùm non hîc solùm, sed quum in aliis multis quæ fiunt in vita, tum in ipsa maximè arte medica eiusmodi committitur verborum improprietas & loquendi abusus. Omnes siquidem morbos magnos appellãt aut paruos, quum tamen ipsi substantia non sint. Febrem enim magnam, febrem paruam, apoplexiam magnam, apoplexiam paruã, pleuritim pariter & phrenitim & peripneumoniam, cæterósque alios morbos omnes magnos dicunt aut paruos. Eiusmodi igitur diligenter animaduertenda est homonymia, videndúmque semper quid sibi dicentis velit oratio vniuersa. nam si alia significatione nomen aliquod proferat, alia nos accipiamus, ideóque eius damnemus orationem, non tam reuera eum qui dixit redarguerimus, quàm nostram prodiderimus ignorantiam. Quod hoc loco Hippocrati contradicendi studio nonnulli faciunt. Siquidem ipsi calidi nomen transferunt ad qualitatem, ~~quam in iuuenibus vehementiorem inesse~~ (rem Hippocrati minimè

nimè ignoratam) demonstrare student. Verùm ipse non ad qualitatem, sed ad substantiam hac oratione id nominis retulit. Ingeniti enim caloris substãtia aërea est & aquea: quod ex semine intelligere licet. Id enim terrenæ substantiæ minimum, aëris verò rei calidę & humidę in se plurimum obtinet, quemadmodum nostris de semine commentariis demonstrauimus. Adhæc menstruus sanguis alterum procreationis nostræ principium, humidus sanè natura existit. Quum itaque quotidiano augmento animalis corpus siccius terrenúmq; magis euadat, etiam si tùm valdè calidum existat & igneum, paucissimam tamen habet calidi natiui substantiam. Alioqui febricitantes diceremus genuini calidi habere plurimum, qui tantum absunt vt copiosiorem, vt ne parem quidem & integrum eum quem habebant obtineant. Siquidem est substantia caloris genuini temperata, ignea aduētitij. Adhæc effluuia quæ toto nostro corpore fiunt fumida quidem & fuliginosa siccáque & acria ascititium: Vaporosa verò & blanda & mitia & temperata natiuum consequuntur calorem, quæ vel tactu discernere posśis. Sanorum enim calor vaporosus est, blandus, & ad tactum familiaris gratúsque, nihil quod molestum asperúmve & mordax sit, habens: contrà febricitantium calor, præsertim si febris sit hectica aut ex humorum orta putredine, acris ingratúsque est, mordax etiam ac tangentem manũ pertundens atq; pungens. Absoluta verò omnibus suis numeris, longéque mitissima in pueris ingeniti calidi salubris illa qualitas existit. Nam ex iuuenibus quamplurimos videas

qui calidum illud mordax iam habeant, nec amplius humidū aut vaporoſum & aëreum. Id quod minimè mirum videri debet. Siquidem vaporantis materiæ effluuium, ſubiectæ ſubſtantiæ reſpondere oportet. exempli gratia ſi humida ſit & aërea ſubſtantia, id quod ex ea effluit, vaporoſum eſſe ſolet & gratum: contrà ſi terrea & ſicca, id quod exhalatur, fumidum ac fuliginoſum & acre tactúque triſte exiſtit. quod in externis quoque rebus fieri conſpicimus. Nam dulcis aquæ calentis halitus blandus mitíſque eſt & vaporoſus: Contrà ſolidi alicuius corporis incenſi fumoſa eſt exhalatio, acrimoniam præ ſe ferens. Quum igitur ſubſtantiæ ſint duæ, quarum vna iucundo ſit & grato calore prædita, altera moleſto & triſti, pueri copioſum illum obtinent, hunc qui vegeta ætate ſunt & adulta, reſpectu ſcilicet ad totius corporis elementorum proportionem ſemper habito. Sed quò tota hæc quæſtio naturaliter magis explicetur, ab ipſis elementis tanquam à capite rem arceſſere placet. Quatuor quum ſint elementa, vnde concreta corpora omnia ſuam temperationē ſunt ſortita, puerorum corpus minimum in ſe terrenæ ſubſtantiæ obtinet, plurimum aëreæ & aqueæ: In iuuenum contrà corpore terrena præpollet ſiccitas, minor ineſt aquea & aërea ſubſtantia: in tantum vt ſi ignem quartum elementum pari portione in ambobus ſtatuamus, ita vt ſimiliter calida eſſe dicantur, non tamen ſimilem in vtroque calidam ſubſtantiam eſſe dicemus, quum humida ſit puerorum ſubſtantia, ſicca iuuenum. Humida ſiquidem ſubſtantia eſt, quo tempore maximè na-

tiuum

tiuum abundat calidum, ex humido enim ortus eſt noſtri principium: Sicca verò per aduentitium calidum eſſe ſolet. Quo fit vt recens nati pueri quia ſubſtantiam calidam aqueã & aëream plurimam participant, plurimum innati calidi habere dicantur: Contraquàm in iis fiat tùm qui vigentem florentémque, tùm qui vergentem iam & inclinatam ætatem agunt. In ipſis ſiquidem quanto magis aquea illa & aërea ſubſtantia fuerit imminuta, auctior verò terrena facta, tanto minorem habent calidi inſiti ſubſtantiam. Conſtare porrò inter omnes arbitror ex humida & aërea ſubſtantia plus deffluere quàm ex terrena, etiamſi vtraque ſimiliter calide, quod ad earum duntaxat qualitatem attinet, exiſtant. manifeſtò ſiquidem hoc in rebus etiam externis cernere licet. Neq; enim ex corporibus ſimili calore præditis, par æqualíſque materia effluere, ſed minimum ex ſiccis, plurimum ex humidis abire videtur. veluti ex oleo & aqua modicè calfactis plurimum efluere & diſsipari cernes, ex ferro autem, ære & lapidibus minimum. Proinde, aquam exempli gratia & ferrum pari inter ſe pondere ad ſolem feruentiſsimum exponere ſi libet, ac deinde toto eo die tranſmiſſo eadem tute ad libram reuocans ponderes, aquam profectò multò minorem redditam, ferrum verò ſibi par omninò ſuíque ſimile comperies. Oleum pariter ſi placet cum ære, ferro & lapide committere, illud multum imminui, ſuíque non paruam facere iacturam, hæc verò eadem qua erant anteà ſubſtantiæ mole perſiſtere deprehendes. Si ab iſtis te ad ceram picémque & bitumen & re-

ſinam conuertas, aliáque id genus quæ ſubſtantia plurima humida abundant, etiam ea ſub ardente ſole conſpicies multo magis conſumi & diffluere quàm æs aut ferrum, aut alia ſimiliter ſicca corpora. Quare ſi alimento propterea opus habemus, vt quod ex corpore abiit effluxítque instauretur ac reſtituatur, effluat autem plus ex humidioribus & aëreæ ſubſtantiæ plus habentibus, hinc neceſſariò fit vt eiuſmodi corpora copioſiore alimento egeant: at eiuſmodi eſt puerorum corpus, humidæ ſcilicet & aëreæ multæ ſubſtantiæ particeps, non ſiccæ & terrenæ, qualia eorum qui florente, & qui vergente, & qui ſenili ætate ſunt corpora. Quum igitur Hipp. propoſitum eſſet aphoriſticam hoc libro & compendioſam doctrinam tradere, non quo modo feci, rem explicauit, ſed pro eo quod dicere poterat, Qui creſcunt, parem licet cum iuuenibus ſubſtantiam habeant calidam & igneam, at aquoſæ certè & aëreę ſubſtantiæ plus habere fatendum, ita is dixit, Qui creſcunt calidi innati habent plurimum, eadem opera nobis in memoriam eorum ſubſtantiam redigens, & propoſitum demonſtrans. Nam quum plurimum humidæ & calidæ ſubſtantiæ habeant qui adoleſcunt, plurimum ex ipſis fluere & diſsipari, proptereáque plurimo egere alimento eſt neceſſe. Alioqui corpus conſumi ait, idque bona ratione. Vbi enim plurimum eſt, quod effluat, & paucum quod influat, hic multum de ſubiecta ſubſtantia decedere & deperire eſt neceſſe. Quòd verò ait in ſenibus parum calidi ineſſe, id vtraque calidi ſignificatione accipi debet. Parum ſiquidem calidi, ſiue

siue tu ad qualitatem siue ad substantiam id nominis accommodes, in ipsis inesse cernitur. Nam & qualitatis imbecillitas & substantiæ inest paucitas, siquidem adhuc memoria tenemus ea quæ nobis suprà sunt dicta. Propterea, inquit, pauco indigent fomite, fomitem cibum appellans, suam & aliorum ferè omnium celebrium Philosophorum secutus sententiam, qui inter omnia elementa animantium corpora constituentia, calorem vitæ primarium auctorem esse arbitrantur. Vt enim lucernarum flammula oleum pro pabulo habeat, ipsum tamen confertim si affundas extinguitur potius quàm alitur: eodem sanè modo & senilis calor pro fomite & tanquàm succendiculo quopiã habet cibos, quibus tamen affatim & confertim congestis si obrutus fuerit, ne prorsus extinguatur metus esse debet, non aliter quàm si scintillæ ignis exiguæ lignorum struem adgeras. Quod autem velut orationis clausulam & appendicem addit, Propterea senibus febres non perinde acutæ fiunt, argumento & ipsum profectò est, quòd frigidum sit senum corpus, quódque mutatione maximè caloris natiui in igneum facta, febris committatur. Sed tantam posse senibus accidere caloris conuersionem, vt ad eum qui in iuuenibus fit caloris mutationis gradum peruenire queat, res est factu imprimis rara. Copiosum siquidem calidum quamlongissimè quoquouersum tolli, succendíque potest, paucum verò non facilè, sed causam quæ vt exuscitaretur coëgit magnam fuisse oportet. Quare ferè fit vt non similiter acutis febribus senes corripiãtur ac iuuenes. Ac si quando

Caloris vi animãtium vita continetur & regitur.

(quod rarò fit) ſeni febris accidat, qualis iuueni ſolet, ea omninò in perniciem ægrotantis finitur. Immenſitatem enim quandam cauſæ committentis indicat. Atque hæc ſatis erunt ad intelligenda & confirmanda ea quæ ſcripſit Hipp. iis certè quidem qui natura non fuerint peruerſa. nam aduerſus eos qui citra rationem reprehendere Hipp. voluerunt, de quorum numero Lycus eſt, integrum ſcripſimus librum, in quo refelluntur ea quibus aphoriſmum conuellere conantur. Inſcriptio libri eſt, Aduerſus Lycum de eo quod nihil peccatum ſit in eo aphoriſmo, cuius ſit initium, Qui creſcunt plurimum habent germani calidi. Sed quia ſcriptis iam hiſce commentariis mihi datus eſt Lyci liber, hoc loco iſta addere, quæ priore editione non habebantur, non abs re fore viſum eſt. Separatim verò edito libro refutaui, quæ Hipp. Lycus obiecerat.

X V.

Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι· ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι. τροφῆς οὖν πλείονος δέονται· σημεῖον, αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί.

Ventres hyeme ac vere naturâ calidiſſimi, & ſomni longiſſimi. Per ea igitur tempora plus cibi dare oportet, ſiquidem plus natiui caloris habent. Quo fit vt copioſiore alimento egeant. Argumento ſunt ætates & Athletæ.

Intus coërcitum ideóque vegetiorem calorem intelligit, in ſanguine et arteriarum ſpiritu contentum.

Non

Non parum ad victus rationem constituendam conferunt tempora anni. Hyeme siquidem hominibus cibi appetentia maior, & eiusdē concoquēdi facilitas: contrà fit per æstatem. Cuius rei caussam adfert Hipp. ipse, quum cibi conceptacula hyeme & vere pronunciat calidissima esse naturâ. Quid autem sibi Hipp. velit per vocabulū naturâ, quódque hoc aphorismo non temerè sit adiectum, ipse paulò infrà exposuit his verbis, Innatus siquidem calor multus. plurimo itaq; indiget alimento. Cibi igitur & sanguinis conceptacula, (τὰς κοιλίας Græci dicunt) hyeme & vere calidissima sunt, non simpliciter, sed naturali calore abundāte calidissima, cuius quidem caloris substantiam superiore ostēdimus aphorismo. Sed quamobrem per hyemem idem calor augeatur, caussam etiam Aristoteles aëris antiperistasi acceptam retulit. In profundum siquidem corpus calor per hyemem circunstante extrinsecus frigore refugere atq; se recipere, quēadmodum æstate contrà per summum corpus ad cognatum externum expandi calorem solet. atque eius ita substantiā per æstatem digeri ac dissipari, retineri verò & constringi per hyemem, atque altum subire contingit. Propterea concoctio quoque hyeme ac vere melior, & exhæmatosis, id est, chyli in sanguinem mutatio, & nutricatio fieri solet. Addidit & aliud quiddam, quod tum quoque vsu venit, longissimos videlicet per ea tēpora somnos esse, propter noctium nimirum longitudinem. quæ res etiam non parum ad functiones naturales confert. Illud verò quod ad finem est appositum, indicio esse possunt ætates & Athletæ,

ſatis magno argumento eſſe debet cibi indigentiæ, vbi caloris adeſt abundantia. nam & pueri; quia calore abundant, propterea copioſiore alimento egent, & mitigatum facilius concoquunt: & Athletæ quia motu & exercitatione corporis natiuum exuſcitant & augent calorem, ideò cibariis pluribus frui poſſunt. Atque abunde quod ad ſingularum aphoriſmi partium explicationem attinet, ſatis diximus. Earũ verò veritatem diligentius ſi quis diſpiciat, is hac oratione animantia omnia non complectatur, ſed excludat ea quæ ſubter terram in latibulis degunt. hæc enim quandiu ſub terra latitant copioſiore alimento non egent. ſiquidem ſola ſe tolerant inedia. Quòd ſi alimentantum, quantum antequàm ſe ſub terram abderent ingerere conceſſerimus, ipſum profectò malè concoquere fuerit neceſſe. nam quod frigidæ lauacro hominibus vſu venit, idē animalibus ſub terra degentibus per hyemem ſolet accidere. Illi enim, ſiquidem corpus imbecillũ nacti fuerint, refrigerari frigidæ lotione & læſionem accipere ſolent: ſi verò robuſto & firmo ſint corpore, calorem protinus in altum refugere & cogi, poſteaq; collectum & multo quàm antea ampliorem redditum, ad externam remeare contingit corporis ſuperficiem. Eodem modo animalium naturâ frigidiorum calor naturalis à frigore hyemali vincitur adeo vt propemodum extinguatur. Vnde ex ipſis complura mortuis nõ diſsimilia, ſine ſenſu vllo aut motu in ſuis latebris cernere eſt. Quædam etiam tali per brumam frigore omninò intereunt. Quibus verò tum ſanguinis tum caloris adeſt copia maior, iis ſimile

mile quiddam per hyemem vſu venit, quod propter frigidæ balneum robuſtis corporibus. ipſorum nanque in profundum calor compelli colligíq; ſolet, nó mehercle carnibus eo fugientibus, & vnaquaque locum quem prius habebat deſerente, ſed vnà cū ſanguine eò ſe receptante ſpiritu. Tria porrò erant corpora, quæ noſtri ſubſtantiam primigeniam abſoluerēt, ſpiritus, ſanguis, & ſeminalis humiditas. ex qua primo quidem ortu ſolidæ animantis finguntur partes, vt in lib. de ſemine docuimus, poſtea verò in ipſis augmentatio & nutritio perficitur. Quòd igitur per hyemē melior fiat cibi concoctio, intrò ſcilicet ſanguine & ſpiritu in altum ſubeuntibus, neminem latere puto. neque enim ſolùm hoc dicit Hipp. ſed etiam quòd cibum capere oporteat copioſiorem. Per hæc enim, ait, tempora hoc eſt hyemem ac ver ad comedendum plura dare oportet. Sed forſan quærat aliquis, ſi per hyemem è corporibus parum defluat & foras digeratur diſsipetúrq;, quî fit vt tùm corpora multo egeant alimento? ſiquidem definitur nutritio, eius quod vacuatū eſt inſtauratio. Vnde fit vt alimenti menſura ad proportionē ei quod corporis perſpiratu diſcuſſum diſsipatúmq; eſt, reſpondere debeat. At verò per hyemem nō ſolùm nos melius cibos coquere, ſed etiā paucis contentos perfrigerari, indéque detrimentū accipere: contráq; plures ſi capeſſamus, in nullū propterea nos plethoricum morbum incidere, vel ipſe rei euentus apertè teſtatur. Atque huius rei cauſam inueſtigandam in medium proponamus. Neque enim contra Hipp. ſolùm, ſed alios quoque omnes repugnare eiuſmo-

di quæstio videtur. Siquidem nullus eo perspiratu qui per occultos & sensum fugientes fit cutis exiles meatus, animantium digeri corpora non fateatur. Nam inde ipsa vacuari fit manifestum, quia continenter alimento opus habeat. Alioqui si de nostro nihil decederet fluerétve assiduè, sed pristina semper eadem seruaretur substantiæ nostræ moles, nulla profectò nobis sumendi alimenti esset necessitas. Hoc igitur loco reputare licet, Tametsi cæteri omnes tanquàm deprehensi hæsitent hac quęstione proposita, non habentes quod respondere debeant, Hippocrati tamen esse eiúsque sectatoribus ad soluendum facillimam. Neque enim aliud quicquam pręter calidum hoc innatum, quo de nũc agitur, animal ab initio finxit formauítq;, non aliud postea ad iustam magnitudinem perduxit, non aliud denique ad finem vsque vitę aluit ac sustentauit. Siquidem omnium actionum naturaliũ causa existit. Quum igitur idipsum hyeme fiat copiosius, cibi profectò appetentiam coctionémq; augere, plus sanguinis cumulare, corpus crassius habitiúsque efficere, denique modis omnibus ne alimenti inutiles reliquiæ in corpore retineantur, prouidere putandum est. nam calor iste nostra vndique ambiens corpora, non quæ restant solùm superflua, sed promiscuè omnia vacuat, vnà cum iis quæ inutiliter in animantis corpore redundant, etiam ea quæ in eo secundum naturam se habent digerens eo vacuandi genere, quam ἄδηλον διαπνοὴν, id est obscurũ & nostros sensus latentẽ cutis perspiratum vocant medici, cuius auctor est calor hic natiuus. neque enim secundum Hipp. præter hunc aliud

aliud quicquam est animantium natura. quã quidem naturam in libris de facultatibus naturalibus non solùm appetere & conficere & agglutinare particulis suum cuique & familiare alimentum, sed huius quoque inutiles reliquias digerere & foras expellere demonstrauimus. quantóque fortior calor insitus fuerit, tanto magis sensum eiusmodi cutis perspiratio fugit. ideóque sudores præter naturam esse dicebat Diocles, quòd ritè omnibus in corpore dispẽsatis probéque cocto à natura & victo cibo, nequaquam per cutem humor, qui sensu percipiatur excerni debeat. nam sudores ii, quibus per balnea, & vehementes exercitationes concitatósque corporis motus, & calores æstiuos toti manant homines, causas consequũtur violentas. Rectè igitur in animantis corpore omnia hyeme geruntur, siquidem ea fit moderatior. Nam immoderatas cæli internpestates ipsemet Hipp. in sequentibus damnat. Bellè autem geri omnia in animali per hyemem satis indicat naturæ per id temporis operum robur. nam & cibus optimè coquitur in ventre, quia plurimus inest naturalis calor, & corporis recrementa longioribus somnis repurgãtur, nonnulla per cutim quæ exactè tenuata fuerint, quædam efflatu, qualia quæ halituosa sunt & vaporosa, alia per vrinas, quæ crassiora. In ipsis enim multo copiosius quàm per æstatem sedimentũ conspicitur, atque ipsa adeo tota vrina per id tempus auctior multò fieri solet. Iam verò corpora alũtur magis, & crassiora habitioráque fiunt hyeme & sanguinis probi cumulant copiam, modò ratione victus non vtantur omnino improbanda. nam si corpus

corpus nostrum propemodum sanguine exhauriri attenuaríque & imminui per autumnum, idémque excipiente hyemem succo & sanguine incorrupto, & corpulētia replere fueris recordatus, tum demum facultatis nos gubernantis vim intelliges, qui vtique est calor natiuus. qui si largo alimento non fruatur, is primùm à frigore ambiente tàm eo quod extrinsecus corpus afficit quàm quod inspirantes ducimus, vincetur: deinde vnà cum eo cibariorum quoque debilitata coctio, probíque sanguinis generatio, & animantis partium nutricatio & excrementorum vacuatio parum procedent. Si verò quantum alimenti subigere vinceréque potest, benignè ei ad fruendum detur, indè adauctus facilè quæ modò commemorauimus in corpore animalis perficiet. nam quòd ex cibi copia, quæ non solùm in vētriculo, sed in venis quoque, singulísque adeo animantis partibus probè concoquatur conficiatúrq́;, vnusquisque carnosior multo habitiórque fiat, & copiosiore quàm antea abundet sanguine, satis id ostendit quod homines non in seipsis solùm, sed in equis quoque experientia certum compertúmque habent. Siquidem ipsi postremo vere, antequàm æstas incipiat, & sibi & illis sanguinem minuūt, recordati scilicet morborum quibus vbi derepentè calores æstiui aduenerint, corripi soleant. Aestatis siquidem ardores sanguinem amplificant & fundunt & velut quandam eius ebullitionem & feruorem excitant, adeo vt qui antea venis facilè capiebatur, ampliùs contineri nequeat, sed aut rumpat aut erodat. quúmq; immoderatius in corporis partem quampiam, quæ

cæteris

cæteris sit imbecillior fluxerit, phlegmonem excitat aut erysipelas aut eiusmodi quempiam in ea morbum cõmittit. nam plures & grauiores quàm sint plethorici morbi ex humorum fusione oriuntur. Quæ omnia ad probationem eorũ faciunt quę hoc aphorismo docuit Hipp. quódque non solùm per hyemem possimus cibos plures cõcoquere, sed pluribus etiam indigeamus. Siquidem pro caloris natiui copia cibaria ingerere oportet, nisi aliquãdo vt dixi, aëris nos ambientis calore soluta natura de cibo demere cogat. Quapropter de vere quia indistinctè locutus est, ego iã distinguam. Primum veris initium hyemi potius quàm æstati simile esse, finem contrà æstati non hyemi similem existere. deinde sæpenumerò frigiditate hyemẽ, interdum calore æstatem referre. Eius itaque primis partibus si quando frigidum fuerit, eandem quam hyeme cõstituemus victus rationem, Postremis verò si calidius interdum sit, eãdem quam æstate: media autem temperie si existat, victus rationẽ tenebimus tempestati præsenti respondentem. Atque hæc omnia de ratione viuendi eorum qui secunda sunt valetudine dicuntur, deinceps de ægrotantiũ victu differit.

X V I.

Ὑγραὶ πᾶσι δίαιται τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τοῖσιν οὕτως ἐθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

Victus humidus quum febricitantibus omnibus, tum pueris maximè atque aliis qui tali victu vti consueuêre, vtilis.

Super

Superioribus Aphorifmis quantum cibi dare conueniat docuit, nunc qualem effe oporteat edifferit, perquàm breuiter multa & vtilia perftringens quæ artis funt propria. Primùm quo modo febricitantes alere conueniat: deinde falubris victus indicationes in iis quidem quæ funt præter naturam contrarias, in iis verò quæ fecundum naturam habent, fimiles fumere oportere. nam in febre quia calidus ficcúfq; morbus eft (eft enim natiui caloris in igneum conuerfio) humidum imperat victū. his verò qui natura funt humidiore, fiue id ratione* ætatis, fiue confuetudine fiat, non contrarium victum, fed familiarem inftituit. Eorū fiquidem naturā feruare oportet per humida, non vt morbos tollere per * cōtraria. Cæterùm qui febrem cum hydrope coniunctam in medium proferentes, fe propterea aphorif. Hipp. reprehendiffe putant, quia talis affectionum colligatio nō humidum, fed ficcum victum requirat: ij profectò mihi in arte curandi caput imprimis neceffarium ignorare videntur. quod vtique nos in ea tractatione, quæ methodus therapeutica infcribitur, pluribus explicauimus, vnumquemq; fcilicet morbum fimplicem, propriā & peculiarem poftulare curationem, colligatos verò quatenus inter fe funt implicati, eatenus communem habituros curationis indicationē: nobis videlicet vel obfiftētibus & repugnantibus ei qui magis vrgeat, interim tamē prorfus nō neglecta alterius curatiōe: vel ambobus pari ftudio auxiliantibus. Nihil autem intereft, fiue tu hydropis quæ febrem coniunctā habeat, fiue pleuritidis quæ cum fanguinis excreatione affligat,

Nifi excesfum habeat, neque enim fenectus frigidis, fed calidis benè afficitur.

Factus morbus fuo tollitur cōtrario: futurus verò nō fuo fed caufæ potius extirpatur contrario.

meminisse malis. Siquidem pleuritis & sanguinis reiectio contrarias exigunt curandi rationes. qui affectus si cui simul accidant, ei qui vrgere videbitur magis obsistēdum, altero tamen non neglecto. Si itaque febricitet aliquis & simul hydropica affectione laboret, nos ad vtrumque affectum contrariam curationem flagitantem respectu habito, ambobus solerter & ingeniosè obsistemus. quod in cæteris colligatis morbis facere consueuimus. Neque igitur nos tale aliquid aduersus Hippoc. sumus dicturi, neque cum eo qui dixerit diutius rixaturi. Si quid verò nominatim hoc aphorismo dictum non est, cuius cum iis quę dicta sunt idem sit iudicium; dictum id quoque potestate fuisse putandum. Aetatis enim meminit & consuetudinis, vnde tu & naturalis temperamenti, & partis anni & regionis meminisse facilè potes. quæ ipse interdum Hipp. adiungit, interdum vnius aut alterius mentione facta, reliqua quia eiusdem cum aliis naturæ sunt & ordinis, silentio prętermittit. Ex quibus etiam sumūtur indicationes, quemadmodū ab ætate & morbo peti suprà diximus: quæ scilicet inculpata sunt nobis victu temperationi simili seruantibus, quæ verò reprehensione non vacant, cō traria victus ratione emendantibus. Verùm de omnibus indicationibus exactius in libris methodi curandi sumus locuti.

XVII.

Καὶ οἷσιν ἅπαξ ἢ δὶς, καὶ πλείω ἢ ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος. δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει.

De modo dandi cibi.

Quos etiam semel aut bis, & plus minúsve & minutatim alere conueniat spectandum. Dandum verò aliquid tempori, regioni, ætati & cōsuetudini.

Suprà de quantitate & qualitate victus verba fecit, deinceps quo modo eundem dare conueniat docet. neq; enim satis est nosse huic plus minúsve dandum, aut alimento vtendum desiccante aut humectante, sed semel ne an sæpius in die aut nocte cō ueniat cibum apponere cōsyderasse plurimum interfuerit. Huius autem rei indicationem tùm ab anni parte, tùm ætate, tùm consuetudine sumit. quod etiam in quantitate qualitatéque victus faciendū esse iubebat. Nam primæ dandi cibi modi indicationes à morbo ipso & ægrotantis viribus sumi debent. deinde etiam ab ætate, tempore, consuetudine, cæterísque eandem rationem sortitis. Propterea Hipp. ipse illud addidit, dandum verò aliquid regioni, tempestati, ætati & consuetudini: manifestò per orationem illam, dandum verò aliquid, ostendens se neque totum neq; maximum ab eiusmodi petere. nam siue sæpè, siue rarò, siue etiā omninò alere oporteat, tùm à morbo, tùm ægrotantis viribus primùm ac præcipuè sumi debet: deinde etiam à tempore, ætate, & similibus. Nam si ægri vires fuerint infirmæ & corporis affectus sit ex humorum corruptione, aut defectu ortus, alimenti parum & sæpius dabimus ita affectis. parum quidem, quia vniuersim magnam copiam virtus infirma ferre non potest: sæpius autem, quia multis affectus indiget. nam & adiectionem defectus, & attemperationem, τὴν ἐπίκρασιν Græci dicunt, corru

corruptio postulat. Si verò laborantibus viribus humorum non adsit inopia nec corruptio, sed symmetria & modus humorum naturaliter se habentium, aut etiam abundantia, tùm & rarò & parum cibi præbebimus, multóque magis si cum humorum copia adsit virium robur. Contrà si virtus valida cum defectu aut deprauatione humorum sit coniuncta, & multa * cibaria & sæpe sunt sic affectis adhibenda, nimirum multa exigente affectu, & ea concoquere & euincere potente virtute. Quòd si tùm fortè per paroxysmos sæpe dare non liceat, sed dando cibo raras ipsi præbeant occasiones, tùm multum & rarò dandum erit. Verùm si cū plethorica affectione virtus valida existat, rarò & parum dandum erit. quanquam enim virtutem cibi coctricem habemus robustam & validam, quia tamen affectio multum non postulat, par profectò fuerit parum exhibere. Ad hunc igitur modū tùm ex morbo tùm ab ægrotantis viribus indicationes quo modo cibum dari cōueniat, sumere oportet. Ex tempore verò ætate, consuetudine & similibus indicationes sic erunt petendæ. Aestiuo tempore si solam eam tempestatem spectes, sæpè & parum dandum, quia & accessione alimenti maiore indigeant, vt pote per id temporis cute perspirabili exhausti, & quia vires solutæ sunt & deiectæ. Per hyemem verò multum dandum, quia vires validæ, sed non sæpè. Neque enim valde multa adiectione egent ægrotantes. quippe qui per eam tempestatem non multum inaniantur: nam eos qui secunda sunt valetudine, per hyemem abundè satis vacuari suprà demonstrauimus, quia copiosum ha-

Hinc collige in pestilente febre, & Hispanica lue, et similibus ex incipiente corruptione citra plenitudinem morbis (nā & plenitudo & absoluta corruptio vacuationē potius quàm à cibo temperationum postulant) & sæpè & multum alendū esse forti existente virtute. Contrà verò morbis à cacochymia & cruditate, aut plenitudine ortis quo virtus fortior fuerit, eo parcior victus esse debet. De his enim scriptus est aphorismus, impura corpora quo plus alas, eo magis lædas.

beant innatum calidum. Medio autem adhuc vere, & multo magis quo æstati propius fuerit, & paucis eduliis & ex magno interuallo alere conuenit. Siquidem videntur per hanc tempestatem non longè à plethorica affectione abesse propter fusionem humorum qui superiore hyeme in corpore collecti ac densati fuerant. Quemadmodum igitur plethoricis morbis si virtus fortis fuerit, alimenti parum & ex magno temporis interuallo damus: sic tempore verno in iis præsertim qui febricitant, faciendum, de quibus nunc agit Hipp. nam suprà de sanorum viuendi ratione egit. Superest Autumnus, qui morbis ex humorum corruptione natis similis est. Quare qui eo tempore febricitant probi alimenti assidua adiectione indigere solét. quibus si fortis adsit virtus, & sæpè & multum, si imbecilla parum & sæpè daturi sumus. Eodem pacto ab ætate etiam, consuetudine & regione possis indicationes petere, ad duos illos primos scopos eas rediges. siquidem enumeratorum vnumquodque vel virtutem firmam infirmámve, vel corpus plethoricum, aut egenum, aut cacochymum reddit.

XVIII.

Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥᾷστα, ἦρος δεύτερον.

Aestate & Autumno ciborum copiam ferũt difficillimè, Hyeme facillimè, Vere minus.

Non eadem de re bis, vt tibi videri queat, disseruit, quũ paulò antè aphorismum illum scriberet, cuius initium, Ventres hyeme ac vere naturâ calidissimi

difsimi, & rursum nunc quum inquit, æstate & autumno ciborum copiā ferunt difficillimè, hyeme facillimè, minus vere. Sed quum ad victus mensuram inueniendam & alimentis vtendi modum tàm in iis qui secunda quàm qui aduersa essent valetudine, quandam ab anni partibus indicationem sumere vellet, non abs re vtrobique eorum temporum vndè indicatio peteretur fecit mentionem, illic plus cibi hyeme sanis hominibus dandū esse demonstrans, quia calidum insitum per id temporis sit copiosius quod vtique ali oporteat: nūc verò etiamsi eodem simul tempore cibi multum ipsis præbeas, nullam inde noxam capturos ostendens. facilè siquidem omnes hyberno tempore cibi copiam, æstiuo difficulter ferūt. Vnde fit vt per hyemem rarò & multum esitare concedamus, per æstatem verò quia difficulter cibaria ferunt, quòd calor natiuus qui ea coquere & perficere debet paucus habetur, ne vniuersum multúmque demus modis omnibus cauendum, sed & sæpius & parum cibi capere permittēdum est. Nam corporis affectio similis morbis defectu ortis additione eget. Sic igitur hyeme habent & æstate. Ex aliis verò temporibus autumnus æstatem consequitur, vt hyemem ver. Ac causa quidem est manifesta. Siquidem corpora autumno refrigerari cogi & densari, vere laxari, raráque fieri incipiunt. His igitur de causis non idem bis de partibus anni præceptum tradidit, vel eo nomine quòd in superiore illo aphorismo sermo Hipp. fuerit de iis qui secunda sunt valetudine.

Causa quāobrem Autumno non feramus cibi copiam, eius esse videtur inæqualitas, vt quòd vere minus facilè quàm hyeme & minus difficiliter quàm æstate, in causa esse videtur eius moderatus calor, & tēperies.

XIX.

Τοῖσιν ἐν τῆσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μηδ᾽ ἀναγκάζειν, ἀλλ᾽ ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

Quibus per ſtatos circuitus acceſſiões fiũt, nihil dare, nec cogere, ſed adimere oportet ante iudicatiões.

Quum tribus capitib⁹ tota victus ratio cõprehendatur, quantitate, qualitatéq; ciborũ & ipſis vtẽdi modo, nihil nobis ad priora duo capita acceſſionũ cõmemoratione op⁹ erat: ad tertiũ autẽ quia ab ipſis acceſſionibus vtilitatem aliquã percipere poſſum⁹, propterea opportunè in tertio capite earũ meminit Hipp. ſiquidẽ precipuè paroxyſmi indicãt tẽpora cibi ſingulatim præbendi, in iis dũtaxat morbis in quib⁹ ſtato tpe, id eſt in orbẽ redeũt acceſſiones. Propterea Hipp. ipſe dixit, Quibus per ſtatos circuit⁹ redeũt acceſsiones nihil dandũ. quippè qui certò ſciret alios etiam morbos eſſe in quibus paroxyſmi repetant, ſed non in circuitũ, id eſt non certo ſtatóq; tẽpore. In his enim ad amuſſim inuenire tẽpus dando cibo accommodum vix poſsimus: at in quib⁹ certi ſunt & ſtati paroxyſmi, ipſorũ ſunt cibo præbendo vitãda principia, id eſt videndũ etiam atq; etiã ne iam preſente aut quamprim in futuro paroxyſmo alamus ægrotum. Iam verò illud ante iudicationes, vel pro omnibus abſolutè principiis, vel pro iudicationibus propriè dictis, vel deniq; pro vigore ipſo exaudire poſsis. vera ſiquidẽ ſunt hæc tria. ad propoſitũ tamen magis cõueniat ſi iudicationes pro paroxyſmis acceperimus. nam de vigore ſuprà dixit: in quo de iudi-

catione

catione quoq; dixisse videri queat. maximā siquidem partem in vigore fiunt iudicationes. *Crisis bona omnis in statu.*

XX.

Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτ᾽ ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ᾽ ἐᾶν.

Quæ decernūtur decretáve sunt iustè, nec mouere, nec aliud quicquam nouare, siue id medicamentis, siue quouis alio modo naturam irritando fiat, sed omittere oportet.

Finita de diæta oratione, iam ad aliud caput transit, in quo docet quę circa ægrotantē gerenda sunt omnia naturæ interdū permittere oportere, nobis circa aliud nihil quàm victus rationē ordinandā occupatis & satagentibus, interdū verò nō omnia naturæ relinquenda esse, sed nos quoq; agere aliquid oportere. Vbi igitur inquit, fit, factáve iam planè crisis est, omnia tùm naturæ permittere, nec nos quicquā nouare oportet: vbi verò imperfecta crisis est, id quod deest addere cōuenit. Idem quoq; dicebat in libro de humoribus his verbis, Quæ perfectè iudicantur ne moueas, nec medicamētis aut aliter naturā irritādo quicquā noui moliaris. Nam quod hîc ἀρτίως dixit, in eo libro partia nominis mutatione ἀπάρτι nominauit. quod aduerbiū apud alios quoq; veteres hac significatione reperire licet, vt pro ἀπηρτισμένως καὶ ὁλοκλήρως καὶ ἀνελλιπῶς accipiatur, id est absolutè, iustè, integrè & planè. in qua significatione etiā τὸ ἀπαρτίως nunc vsurpatur ab Hipp. Neq; enim pro diebus imparibus intelligi potest. siquidē mendacij apertè cōuince-

verbum, vnde τὸ ἀπηρτισμένως ad uerbium factū, ita rem absoluere significat vt nihil desit nec redundet.

retur qui diebus imparibus si facta esset fierétve crisis, nihil in his nouandũ esse arbitraretur. Iã verò nec pro nuper audire possumus in hac oratione, quod luce clariꝰ apparet ex eo verbo quod subsequitur. neq; enim illud, Quæ decreta sunt absolutè dixit, sed quę decernũtur & quę decreta sunt. Huius autẽ orationis pars vna, nẽpe quæ decreta sunt, aduerbio huic ἀρτίως pro nuper iuncta, cõsentaneũ fortè sensum reddiderit. altera verò, hæc scilicet, quæ decernũtur, nullo prorsus modo ipsi accõmodari potest: quod profectò rei ipsius euidentia cõstat. neq; enim si quid paulo antè est decretũ, protinus hoc immutandũ nõ venit, sed si perfectè & cõsummatè & integrè fuerit decretum, tùm qui nihil nouãdũ esse dixerit, à vero haud aberrauerit. Quòd si aliquid ad pfectã crisim deesse videbitur, id addendũ erit, nostráq; opera supplendũ. Nã quæ post crisim relinquũtur, recidiuos morbos faciũt. Quænã igitur perfecta erit & consummata crisis? an in qua videlicet omnia rectè gesta fuerint, nec vllus crisis perfectæ numerus absuerit? Primùm enim melior quæ vacuatione, quàm quæ abscessu fit, deinde quæ infestantẽ & redundantẽ humorẽ, quàm quæ aliũ quẽpiã vacuat, melior. Tertiò quæ ex directo, quàm quæ aliter fit, laudabilior. sic eam appellat quæ recto fit vasorũ ductu. Quartò quæ euphoriam habet, id est toleratu est facilis. Quintò quæ cũ humorum noxiorum coctione & die critico fit. Hæc enim omnia si adsint, omnibus numeris absolutã perfectámq; crisim fore est necesse. vnũ verò ex iis aut plura si abfuerint, non iam exacta & perfecta crisis esse potest.

Bonæ Criseos conditiones.

XXI.

Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

Quæ educere oportet, quo maximè vergere videbũtur, ducito, vijs ac locis vtiliter eo ferentibus. *Et quæ matura cocta q́ sunt.*

Quænam tandem ea ſunt quæ ducere oportet? videlicet quæ nec decernuntur nec decreta ſunt perfectè. quæ Hipp. per quam partem euacuare cõueniat docet, ſcopum nobis geminum proponens, tum partis ipſius naturã, tum humoris momẽtum ſeu ad motum inclinationem. quoquo enim locorum commodorum vergere videbuntur, eà ducere oportet. Commoda verò vacuationibus loca ſunt inteſtina, venter, veſica, vterus, & cutis vniuerſa. adhæc palatum, nares: quum videlicet cerebrum libet repurgare, aut ſanguinis per nares eruptione criſis fit, pręſertim ſi κατ' ἴξιν id eſt, directò ad locum affectum fieri contingat. nam quæ cõtrà fit ſanguinis eruptio, mala. Fiunt autẽ in loca in quę nõ conuenit infeſtantium humorum inclinationes, quum ea vel principalia ſunt naturâ, & maior ex ipſis noxa futura eſt quàm vllum eſſe poſsit morbi ita terminati operæpretium: vel quum ex ſe nullam habent ad excernendum viam. exempli gratia ſi quid in iecore malè nos habet quod vacuari debeat, eius ad excretionem commodæ ſunt viæ geminæ, quarum vna per ventrem fert, cuius ipſius aptior quæ deorſum, quàm quæ ſurſum ad vomitũ agit. altera per renes & veſicam ducit. verùm ea quæ in pulmonem, thoracem, & cor euehit, commoda nequaquam eſſe poſsit. Diligenter itaque medicum

oportet naturæ motũ & inclinationẽ obſeruare, quæ ſi ad loca cõmoda fiat, ei ſeruiendũ eſt & auxiliandũ, ſi verò modo contrario & incõmodè, eam prohibere, ſimulq; reuocare & retrahere oportet.

X X I I.

Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

Quæ matura coctáque ſunt medicari ac mouere oportet, non etiam cruda, nec per initia, niſi ſuoptè cieantur impetu. id quod rarò fieri ſolet.

φαρμακεύειν verbum vſurpare ſolet Hipp. pro eo quod eſt medicamento purgante vti. ὀργᾷν verò id eſt ad coitum incitari, ab animantibus concitatis in venerem trãslatum eſt ad humores. quemadmodum enim animalia ſemel libidine incenſa abſtinere non poſſunt, titillata quodammodo & impulſa & ſtimulata ab eiuſmodi affectus impotentia: ſic ſæpenumerò humores dum motu feruntur concitatiore, & de parte vna in alteram fluunt morbi ſtatim initio hominem interpellant concitãtes & titillantes, nec quieſcere ſinunt. Tales ergò vacuare oportet, hoc eſt qui mouẽtur et quoquouerſum feruntur per corpus & fluũt. Qui verò parte corporis quapiã firmati impactíque ſunt, eos nec medicari, nec vllo alio auxilio mouere oportet, priuſquam cocti fuerint. Tunc enim primùm naturam ipſam habemus vacuationis adiutricem. ſiquidem ipſa poſt coctionem apertè videtur humores ſecernere & quod ſuperuacaneũ eſt expellere. quo tempore criſes fieri conſueuêre. Quæ quidem natura ſi

si perfectè moueatur, medicaméto locus non est: si verò intra modum & lãguidius agat, id quod deficit, medicamento supplendũ: quo vtriusq; & naturæ expellentis, & medicamenti trahentis operâ fiat humoris molesti vacuatio. Demóstrauimus siquidem in commétarijs quos de facultatibus naturalibus scripsimus, quaque corporis parte naturam quatuor adhibere potestates, tractricem eius quod parti est familiare & conueniens, retentricem item & coctricem eiusdem, & quartam eius quod alienum existit & superuacaneum expultricẽ. Ibidem quoq; singula medicaméta sibi familiarem & proprium humorem attrahere ostendimus. Iam verò illud rectè Hippo. ad finem aphorismi addidit, id quod rarò fieri solet. Nam hoc licet experiétia discere, rarò humores aliàs in aliam atque aliam partem transferri & fluere. sæpius námque fit vt quiescant, & parte quapiam firmati tandiu maneant, donec toto morbi tractu *cocti tãdem expellãtur, ita morbo soluto. Vnum restat quod sciri velim, Aphorismum hunc in quibusdam exemplaribus non scribi, in libro tamen de humoribus scriptum inueniri in omnibus codicibus.

Toto morbi tempore coctio fit ad crisim vsq;, sed in augmento se prodit, & in statu perficitur. vnde tàm in statu quàm augmento purgare liceret, nisi prohiberet in statu symptomatum vehementia.

XXIII.

Τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ καὶ φέρῃ εὐφόρως· καὶ ὅκε δεῖ μέχρι λειποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν, ἢν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Quæ vacuantur multitudine metienda non sunt, sed si quæ oporteat vacuentur, & facilè ferant. Atque vbi ad animi deliquium educere conuenit,

faciend

faciendum, si ægrotus par esse posit.

Seu sponte naturæ seu nostra opera vacuatio fiat, ei omninò modum mensurámque statuisse oportet. Quemadmodum enim molestũ humorem pro qualitatis ratione vacuare oportet, sic profectò vacuationis quantitatē, humoris vexantis copiæ respondere par est. Sed qualitatis indicia & notas suprà diximus, quum aphorismum interpretaremur, cuius est initium, In turbationibus vētris. quantitatis verò nullum tale signum dicere possumus. Quare quum de ipsa ageret Hipp. τὴν εὐφορίαν, id est leuius si inde habeant ægroti, eius nobis iudicandæ normam & regulam dedit. Nam si redundans vacuetur humor, tùm leuius, tùm facilius habere ægrotantē: contrà si ex ijs qui naturaliter habent aliquis educatur, tunc vires solui & laborare, ipsúmq; ægrotum grauitatem sentíre est necesse. Quo fit vt vulgari isti & omnibus noto coniectandæ quantitatis modo minimè debeamus animum aduertere, sed duobus potius commemoratis indicijs, si & qualia oportet, & cum euphoria, id est ferendi facilitate vacuentur. Quod in litera deinceps sequitur, Atque vbi cōuenit ad lipothymiam ducere, id rectè quidem est dictum, sed eius vsus ascribenda sunt indicia. Quæ Hipp. quum non dixerit, quantum ipsi experientia & ratione sumus consecuti, affectus eos in quibus ad lipothymiam vsq; vacuare conueniat docere conabimur. Ac primùm quidem ad quam vsque intelligat lipothymiam ducere oportere, non abs re fuerit definire. neque enim eas dicere lipothymias putandum, quæ ægrotantibus dum aut venæ sectionem, aut

aut eiuſmodi aliud auxilium reformidant, accidere interdum ſolent: nec quũ in ore ventriculi quidam humores mordaces & vellicãtes, qui vel prius in eo fuerint collecti, vel dum auxilium ipſum adhibeᴛetur, in ipſum confluxerint, lipothymiam committunt: ſiquidem etiã tùm animo linquũtur. Sed eiuſmodi lipothymia non ſatis apta fuerit vacuationis modi regula. quippe quæ intempeſtiuè accidat interdum. quod febricitantibus quoque nonnullis vſu venit inter exurgendum & deſidendum ſæpius animo defectis. propterea ipſis reſupinis iacentibus venã aperire ſolemus. Ea igitur quæ vacuationis ratione interuenit lipothymia, ſola nunc Hipp. eſt dicta, ipſa modus & menſura exiſtens vacuationis quæ in maximis inflammationibus, in febribus ardentiſsimis & vehementiſsimis doloribus fieri debet. Verùm (quod & Hipp. quoque ipſe admonuit) non niſi conſtantibus & firmis viribus ad tantam adgrediẽdum eſt vacuationem. Nam & ipſi vacuationes tales vehemẽter prodeſſe didicimus vſu frequentiſsimo. In febribus ſiquidẽ ardentiſsimis ad lipothymiam vſque phlebotomia illico totum corporis habitũ refrigerat, & febrem extinguit, atque etiam aluus quamplurimis ſolui & ſudores manare ſolent. quo facto nõnulli febre omninò ſunt liberati: alijs magnopere inde adiutis morbi vehementia eſt repreſſa. In maximis verò doloribus nullum præſentius noui remediũ ea vacuatione quæ ad lipothymiam vſq; fiat, cum ea tamen diſtinctione vt intelligatur phlebotomia ne, an purgatione ad defectum vſque animi vti conueniat. quam rem demonſtrauimus in commentariis

rijs quos de phlebotome conſcripſimus.

XXIIII.

ΕΝ τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, & ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθ, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

In morbis acutis rarò, & per initia medicamento purgante vti oportet. Nec verò id inconſyderatè faciendum.

Dixit paulò antè, quæ matura coctáq; ſunt medicari & mouere oportere, non etem cruda, nec per initia, niſi ſua inſtabilitate naturam ad excretionem ſtimulent, cuiuſmodi perpauca eſſe: nunc etiam per initia morborum acutorum ſolùm poſſe aliquandò nos purgationem moliri vtilem docet. nam in diuturnis ſemper maturationem morbi expectare oportet: In acutis verò ſiquidem materia ad excretionem ſui prouritet & gliſcat initio etiam purgare licet: ſed hoc ipſum cum magna religione & circumſpectione facere oportet. Vnde mihi Hipp. rectè illud addidiſſe videtur, Nec verò id inconſyderatè, ſed cum præmeditatione & conſyderatione accurata faciendum. Nam ſiue diligẽtem præmeditationem, ſiue ægroti præparationẽ, ſiue recti quoad eius fieri poteſt iudicij expectationem, ſiue ex ijs aliqua, ſiue etiam omnia intelligat, ſuam certè religionẽ & cautionem in talibus purgationibus apertè indicat. Neque enim parum impedet periculi, ſi quis in morbo acuto malè medicetur, quòd purgantia medicamẽta omnia facultate ſint calida, & febris quatenus febris eſt & ſui ratione, non quæ calfaciunt & ſiccant, ſed ijs maximè

ximè contraria, quæ humectant & refrigerant postulet. Non igitur propter calorem illum febrilem purgatio nobis instituitur (hãc enim scimus quantum in se est nocituram) sed humorum qui febris causa sunt nomine. Maiorem igitur ex infestorum humorum vacuatione vtilitatem consequi oportet, quàm sit detrimentum, quod ex medicamentis purgantibus corpus necessariò accipit. Maiorem autem vtilitatem esse continget, si & citra molestiã, & totus humor nociuus & infestus vacuetur. quod vt fiat videndum primùm est an qui ægrotat, ad eiusmodi purgationem aptus idoneusq; existat. Nã qui cruditatibus ex multis, aut lentis aut crassis edulijs abundãt, quibus item flatibus sunt distẽta hypochondria, aut vrina supra modum calida & ignea, aut aliqua subiectorum viscerum suspecta inflammatio, ij profectò omnes sunt ad purgationes inepti. Hæc igitur absint necesse est: deinde etiam ægrotãtis humores quàm potest fieri maximè fluxiles esse oportet, hoc est tenuatos esse, miniméque lentoris participes. apertos denique reseratósque esse conuenit meatus per quos purgatio fieri debeat, atque omni obstructione liberatos. Nam ista quoque nos prouidere & præparare solemus, si quandò purgare velimus. Atque hoc ipsum est quod eo aphorismo tradit Hippocrates, Corpora si quis purgare volet, fluxa ea & lubrica faciat oportet. Verum in acutis quum initio statim, vel circa primùm diem, aut non vltra secundum, si quidem sua instabilitate materia exeretionem affectet, purgatione sit vtendum, locus profectò eiusmodi præparationi esse non potest, nisi for

tè quispiam propinandi melicrati occasionem nāſciſcatur, in quo hyſſopi nonnihil aut origani aut tragorigani aut thymi aut pulegij, aut denique id genus humores tenuātiū aliquid incoxerit. Quare non ſine ratione dixit, in morbis acutis & rarò & per initia vſum fore purgatorij medicamenti, partim quia initio nocentes humores ſæpè non citantur, partim etſi id fiat, æger tamen ad purgationem ineptus habetur: ſed ne temporis quidem ſatis morbus nobis ad ægrotantis præparationem præbet.

X X V.

Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δ' ἐναντία, δυσχερῶς.

Si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt: ſi contraria, difficulter.

Conſtat aphoriſmum hunc in eo contineri vbi dicebat, In turbationibus ventris, & vomitionibus quæ ſpōte naturæ fiunt, ſi qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt: Sin minus, contrà accidit. Sed quum hac in parte libri de purgationibus à medico inſtituendis diſputaret, ac propemodum omnes ad id neceſſarias diſtinctiones recenſuiſſet, hunc quoque ſibi addendum eſſe putauit: In quo noui certè quidē nihil doceret, ſed memoriam dūtaxat eorum renouaret quæ ſuprà alio loco de vacuationibus ſponte naturæ factis dixerat: vt totam de vacuando diſputationem plenam abſolutámque hoc loco relinqueret.

GALE

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SECVNDVS,

*

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I

EN ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει θανάσιμον, ἢν δὲ ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

Quo in morbo ſomnus moleſtiam parit, mortiferum: Si verò iuuet, non eſt mortiferum.

Quòd ὁ πόνος (nos moleſtiam reddidimus) incommodum ſignificet & læſionem, conſtat ex cõmodo quod ipſi oppoſuit. ait enim, ſi verò iuuet, non eſt mortiferum. Quum verò duplex ſit ex ſomno læſionis genus, commune vnũ, quum in principiis acceſsionum (quæ Græci ἐπισημασίας vocãt, nos primũ acceſsionis ſenſum & ſignificationem primam dicere poſſumus) ægroti dormiunt, alterum proprium, vt quum in morbis quibuſdam in

alio quopiam dormiunt tempore: de posteriore hac per somnum læsione Hipp. loqui est existimandum. Prior enim illa, neque mortem, neque quicquam aliud magnopere reformidandum indicat, vtpote quæ temporis naturam sequatur: siquidem accessionum principiis tum calor vniuersus, tum humores in profundum corporis cogi solēt, quēadmodum ipse nos docuit, multóq; magis in quibus vel horror quispiam, vel rigor, vel vehemens est partium summarū refrigeratio. propterea ipsis si per accessionum initia dormierint, symptomata fiunt diuturniora, ægréq; febres ad vigorem perueniunt, & si qua subsit viscerum inflammatio, eā augeri est verisimile, & in ventrem si qui humores confluant, non perindè ac per alios somnos concoqui, sed plures cumulari & crudos permanere putandum est. Quam quidem ob rem vigilare tùm ægrotantes iubemus, motum qui per vigiliam foras fit spiritus & sanguinis, & vnà in ipsis caloris contenti, tanquam maximum præsidium ei motioni opponentes, quæ eorumdem intrò per accessionum fit principia. Quare qui eiusmodi læsionē id tēporis fieri accessionis ratione dixerit, & eandem per vigiliam prohiberi, is non absurdè fuerit locutus. qua quidē vigilia si ęgroti priuati fuerint, damnum sentiunt multo euidentius, non quòd altera propter somnum accedat læsio, sed quia absit quæ ex vigilia proficisci debuit vtilitas. Atq; hæc ratio eorū est qui nullā accessionū principiis læsionē ex somno cōciliari putāt, sed hoc ipsum solū fieri, vtilitatis videlicet quæ ex vigilia percipi poterat absentiā. Altera vero eorū est qui hoc etiā tē-

pore

pore somno læsionem fieri concedentes, doctrinã tamen nunc Hipp. tradi aiunt de iis qui in aliis tẽporibus dormiunt. quæ quũ manifesta ferè quædã comitatur vtilitas, tùm verò in declinatione maximè si somnum obrepere contigerit, ipsa est multò euidentissima. nam in ipso etiam vigore interdum somnus apertè iuuat, nonnunquã etiam in ipso incremento postremo, quod vtiq; vigori est proximum. Verùm omnium euidentissima vtilitas somni in ipsa morbi declinatione apparere solet. Vnde fit vt nocuus etiam somnus in vigore & accessionis incremento minus perniciosus, in declinatione perniciosissimus existat. nam si quicquã quo tempore vtilissimum esse solet id præter quàm quòd non iuuat, insuper etiam lædat, meritò perniciem protendere arbitrãdum. Ex somno verò quæ oriuntur læsiones, eiusdem sunt vtilitatibus contrariæ. exempli gratia, somno febris si non soluatur sed irritetur, si dolores recrudescant, si multiplicentur fluxiones & inflammationes augeãtur. Iam nonnulli inter dormiendũ delira etiã loquuntur, qui excitati postea in dilirio diu perseuerant. Dormientibus aliis comatis initium contingit, id est tam grauis somnus opprimit, vix vt puncti aut vellicati expergefiant. quæ omnia propter humorum malignitatem, id est, τὴν κακοήθειαν accidere putandũ: quos calor noster naturalis, si robustus validúsq; existat per somnos conquoquere, si infirmior, ab illis vinci visceráq; ipsa grauescere, & enumeratis malis homo corripi solet. Siquidem extrinsecus eũ qui vigilet calidiorẽ fieri, cõtrà intrinsecus eũ qui dormiat magis incalescere Hippocra-

tis est placitum. quo nos docere voluit quod & quibusdam aliis naturæ operũ studiosis hominibus visum est, pro natiui scilicet caloris intrò forasve motione somnũ fieri & vigiliam. Meritò igitur vbi calor hic in visceribus collectus auctores morbi causas superare non potest, mortem dennunciat. qui tamen si superet, non propterea certæ salutis est signum. nisi placet dicere; quod ad hunc affectum attinet ægrotũ seruatum iri, qui tamen ab alio posfit morbo interire. Nam si qua inflãmatio prius in parte quapiã principe esse cœperit solutu difficilis, fieri tùm potest vt qui ita affectus sit moriatur. Quare nos quũ ex somno læsio aliqua fuerit accepta, exitiosum signũ esse, quũ vtilitas, non exitiale dicere certò possumus. Porrò damna quædam ex somno capi in libris etiam Epidemiωn indicauit his verbis, In iis erant veternosi ac deliri multi, qui ex somno tales facti erant.

II.

Oκȣ παραφροσύνην ὕπνΘ- παύῃ, ἀγαθόν.

Vbi somnus delirationem sedat, bonum.

Si hunc & superiorem inter se iunctos aphorismos pronunciauerimus, tota ex ambobus eiusmodi fiet oratio, Quo in morbo somnus laborem parit, mortiferum, si verò iuuet, non est exitiale. somnus ergo delirationem si sedet, bonum, vt velut exempli loco orationi illi vniuersaliter enunciatæ vnũ aliquod ex singularibus subiungeret, quasi ita diceret, vbi somnus dolorẽ sedat, bonũ, vbi febrẽ somnus terminat, bonũ. vbi ergo inflãmationem

nem ſedat ſomnus, bonū Sed ſatis in præſentia habuit periculoſiorem morbum proferre ſolùm. Vniuerſalium enim verborum veritas, talibus propoſitis exemplis magis elucet.

III.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γενόμενα, κακόν.

Somnus & vigilia modū ſi exceſſerint, malum. *

Putarunt ex medicis nonnulli vigiliam modū ſuperantē & vt ſignū & vt cauſam malam eſſe, non etiam ſomnū. Semper enim hunc bonū eſſe, nec vnquàm immoderatè fieri poſſe: ſed falſos eſſe cōplures, quòd veternoſos incipientes affectus, longum ſibi perſuaſerint ſomnū eſſe. Verùm ij à nobis edocti, veternū ſeu ſenſus ſtuporē (κῶμα Græci dicūt) prius dici non poſſe quàm in expergefaciendo difficultatē habeat cōiunctā, nobis ſomnū rectè longum appellari concedant, qui tēpore quidē naturalem ſuperet moderationē, ſed nondum ad expergefaciendū difficultatē habeat. Talis verò ſomnus fit primo ſenſifico, id eſt cerebro refrigerato: quæ refrigeratio ſi ipſa vehemens cū humiditate miſta fuerit, morbos lethargicos, ſi cum ſiccitate, vocātas Græcis κατα λήψεις id eſt vigilantem ſenſus ſtuporem committere ſolet. Similiter & vigiliæ fiunt propter principis partis ſenſificæ caliditatē, quæ vel ſola intēperie, vel bilioſo redundante humore orta nataq; ſit. Sed horū omniū demonſtrationes in aliis noſtris cōmentationibus explicauimus. in præſentia ipſorum capita attigiſſe ſatis habeatur. Porrò quemadmodū arbitrantur nonnulli ſomnū

ſemper ſymmetrum eſſe & moderatũ, nec vnquam extra modũ fieri poſſe, ſic contrà alij quidã aiunt vigiliam nunquã intra modũ conſiſtere, ſed eo nomine ſolam immoderationẽ ſignificari: immemores ſcilicet eius quod in vita cõmuni loquentium vſu receptum eſt & conſuetũ, vt mala etiam moderata appellemus interdũ magnorum malorum cõparatione. Sic vigiliam moderatam audire nos oportet, quaſi paruam diceremus.

IIII.

ΟΥ. πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ᾽ ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ᾖ.

Non ſatietas, non fames, neque aliud quicquam, quod naturæ modum excedat, bonum.

Quòd rurſum hoc aphoriſmo, vt & ſuperiore vna propoſita materia, idem de cæteris pronunciari debeat, manifeſtum eſt. Nam quũ ſymmetriã quadam & iuſta proportione ſanitas definiatur, omnes exceſſus & immoderationes, quæ quidẽ longiſsimè à iuſta illa moderatione receſſerint morbos iam eſſe, quæ verò non tam longè abſint, morborum indicare generationem eſt neceſſe.

V.

Κόποι αὐτόματοι φράζουσι νούσους.

* *Spontaneæ laſsitudines morbos denunciant.*

Non à labore & motu nimiã fatigationem hoc loco ſignificat nomen laſsitudo, ſed ingeneratam in corporibus animantium affectionem & grauitatis ſenſum. neque enim de laſsitudine motu contracta, ſed de ſpontina mentionem facit. Quũ itaq; in

in corpore talis ſine motu fit affectio, nō abſolutè laſsitudo, ſed ſpontina laſsitudo nominari ſolet: quæ quum triplex habeatur, vt libro de tuenda valetudine demonſtrauimus, vna quæ vlceris, altera quæ tenſionis, tertia ex ambabus compoſita quæ inflammationis ſenſum pręſe ferat, prima ex cacochymia, altera ex plenitudine, tertia ex vtraq; vnà coëuntibus habet originē. Sic enim de iis cōmentatione de tuenda valetudine diximus. Spontanea ergo laſsitudo meritò morbos denunciat.

V I.

Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τούτοισιν ἡ γνώμη νοσεῖ.

Qui ab aliqua corporis parte dolentes, ferè dolorem non ſentiunt, iis mens ægrotat.

Doloris nomine interdum ipſas affectiones in quibus dolemus appellare ſolet. ita enim in Epidemiis loquebatur, Cranone dolores inueterati frigidi, recentes calidi. non reipſa dolores appellans calidos aut frigidos, ſed morbos in quibus dolores fiunt. Eodem nunc quoque modo dolores appellauit affectiones ipſas quæ cum dolore fieri conſueuêre, exempli gratia eryſipelas, phlegmonem, vulnus, contuſionem, ruptionem, fracturam & quicquid eſt eiuſmodi, ex quibus ſi vnū quodpiā ægrotāti adſit, quod ipſe non ſentiat, argumento certè eſt in eo mentem laborare. nihil autē in præ-

ſentia retulerit, mentem ne malis an intelligentiam dicere.

VII.

ΤΑ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ, τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

Quæ longo tempore extenuata ſunt corpora, ſenſim reficere oportet, quæ verò breui, repentè.

Corpora enim quæ non multo tempore attenuata ſunt, ea humidæ & ſpirituoſæ ſubſtantiæ iacturam, non etiam ſolidæ colliquationem ſunt paſſa. Extenuatis verò longo tempore corporibus, tum carnes ipſæ ſunt conſumptæ, tùm cætera acciſa per quæ coctio, diſtributio, in ſanguinem conuerſio & nutricatio perficiuntur. quò fit vt ea alimenti tantum, quanto eſt corpori opus conficere nequeant. Quamobrem eiuſmodi ſunt longiore tempore refocillanda corpora & tenuiter, quod ipſe ſenſim dixit. At in quibus humores ſunt & ſpiritus vacuati, nobis celeriter & plenius reficere licet, partium nimirum ſolidarum firmitate & robore confiſis. Quod verò ad finem aphoriſmi eſt additum, bifariam eadem prorſus ſignificatione ſcriptum inuenitur, repentino ſcilicet tempore auferendi caſu, & repentè aduerbialiter.

VIII

VIII.

Ἢν ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνοντίς, μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλέονι τροφῇ τὸ σῶμα χρέεται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος, τοῦτο γίγνηται, χρὴ εἰδέναι, ὅτι κενώσιος δεῖται.

Si à morbo cibum capessens quispiam vires non recipiat, copiosiore alimento corpus onerari indicat: Si verò modicè epulanti idem eueniat, vacuatione indigere sciendum est.

Propter breuitatem & quendam loquendi morem qui in hunc vsque diem apud nos receptus est in multis Asiæ ciuitatibus obscurior factus est aphorismus. Dicere siquidem ipsi consueuimus cibum eos non capere qui cibum fastidiunt, & contrà capere, qui cibum appetunt séque ad satietatē vsque replent. vt talis sit aphorismi sensus, Qui inuitante appetentia abundè & liberaliter epulātur, nec propterea tamen pristinam possunt virtutem recuperare, eos grauari & obrui cibi multitudine potius quàm ali sustentaríque existimandum est: qui verò auiditate cibi defecti modicè epulantur, nec sè tamen ob id recolligunt, hos prauis abūdare humoribus est necesse: qui nisi vacuentur, vt pristinas vires recipiant fieri omninò non potest. At verò non hoc tantum loco, sed in aliis quoque suis scriptis Hippocrates, quum iusta proportione inter se omnes humores inaucti sunt, sanguinis detractione auxilium adferre studet, quum verò ex ipsis vnus aliquis redundat, ipsi purgando conueniens medicamentum exhibet. Quum igitur idem hîc sentiret, quod in aliis suis scriptis dixit, rectè

sequentes duos subiungit aphorismos, eandem in ipsis sententiam continuans quam nos in præsenti aphorismo his verbis docuit, Si verò modicè epulanti hoc accidat vacuatione indigere sciendum. Proinde duorum sequentium aphorismorum in aliis fere omnibus exemplaribus peruersum ordinem fuisse arbitror. ac rectius in illis exemplaribus legitur, in quibus alter horum aphorismorum sic prior scriptus inuenitur, Impura corpora quo plus alueris, magis læseris: vt tota sit eiusmodi oratio, Quòd si cibum respuenti idem vsu veniat, vacuatione indigere sciendum est. corpora siquidem impura, quanto plus ales tanto magis lædes. Verùm nos maximæ exemplarium partis ordinem sequuti, eo quo habentur ordine interpretaturi sumus.

I X.

ΤΑ σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

Corpora quum quis repurgare volet, ea fluxilia faciat oportet.

Medicorum certè quidem vulgus corpora εὔροα, id est ad fluendum idonea fieri putat, si quum vomitoriis medicamētis vtendū est, vomitum ipsi proritent, si quum deiectoriis, assiduè aluum subducant. propterea vt his ad alui deiectionem idoneū maptúque corpus reddant, illis ad vomitionē præparent omnem impendunt operam. Ego verò Hippocratem arbitror in præsentia nō pusillum istud, sed præstātius aliud quiddam nos docere voluisse, quod longa nos experientia ita habere didicimus.

Nam

Nam si quis corporis crassos & lentos humores tenuarit, secueritque, atque meatus per quos ipsi medicamentorum purgantium vi traduci trahique debent reserarit, ea demùm fuerit longè optima in omnibus purgatio. Quibus neglectis si aut vomitum ciendum aut subducendam aluum curaueris, ægrè molestéque purgatio procedet, non sine ventris tortione interdum, & vertigine quadã, * magnáque inquietatione, & pulsus deprauatione, interdum etiam corporis solutione & difficultate. Nobis autem qui tenuante victu vti solemus (quo de integrum scripsimus librum) nihil tale accidit, sed omnium quæ in corpore sunt præter naturam purgationes citra vllam omninò molestiam & celerrimè peraguntur. Idcirco Hippocratem ipsum orationi illud addidisse dicimus, Corpora quum quis purgare volet, euroa faciat oportet: quasi ita diceret, siue per vomitum, siue per alui solutionem purgare velis, si totum corpus fluxum reddideris, sic demum bellissimè purgaueris. fluxum verò vti modò dicebamus fiet meatibus omnibus reclusis, & humoribus incisis & tenuatis, si forte crassum & lentum humorem corpus habeat.

Corporis nõ preparati sollicitatio & anxietas à purgante medicamento.

X.

Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.

Impura corpora quo plus nutriueris, eo magis læseris.

Mali siquidem succi in corpore prius collecti consortio vitiatur nouum accedens alimentum. quo fit vt cacochymiæ quantitas augeatur, & retineatur

tineatur qualitas. id verò maximè fieri ſolet, quum venter prauis quibuſdam humoribus refertus fuerit. à quibus certè humoribus malis fit, vt quod paulò antè dicebamus vſu venire iis qui ſe ex morbo recolligunt, his ipſis eueniat qui talibus abundant humoribus. Id autem eſt, cibum ſumere non poſſe.

X I.

PΑον πληρȣ̃σθαι ποτȣ̃, ἢ σιτίȣ.
Facilius eſt potu refici quàm cibo.

Quia ſuprà de iis, qui educatione & nutritione viriũ focillatrice indigerent ſermo fuit, propterea nũc materiæ recreãdis è morbo conuenientis differentiã explicat. nam & in lib. de alimẽto ſic ſcriptũ reliquit, Qui celeri alimenti appoſitione egent, humidum ipſis optimum colligendis viribus remedium: quòd ſi adhuc multo celeriore egeant, odoribus ſunt recreandi. Neutrobi tamen nec eo libro humorem, nec hoc loco potum abſolutè, ſed pro quibuſuis rebus humidis & poculentis quæ alere & ſuſtentare queant accipere oportet. Nam vt hæc ſolidioribus cibariis non ſimiliter alant, diſtributionis tamen celeritate illis longè præſtant: cuiuſmodi ſunt vina craſsiora. nam aquoſa (ſic alba & tenuia appellant) quemadmodum colore aquam referunt, ſic nutriendi virtute ab aqua parum differunt. vnde promouent quidem vrinas, ſed minimum nutriunt. Craſſa verò quæ ſunt & rubra inter vina plurimum nutriunt, ſimúlque inanita corpora & ob id ſufficiẽdi alimenti indigua, poſſunt celerrimè replere. Humidum porrò alimentum

præſertim

præsertim si natura sit calidum facilius corpora reficere, illi demum norunt, qui quomodo coctio distributióque fiant intelligunt.

XII.

Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

Quæ à morbis post crisim relinquuntur, recidiuos morbos facere consueuerunt.

Præsens etiam aphorismus superioribus iungi copularíque debet. Nam quum suprà dixisset, Si à morbo quis cibum sumens, vires nō recipiat, corpus copiosiore alimento onerari indicat: Si verò cibum auersanti idem accidat, vacuatione indigere sciendum: atque ob eam causam postea de vacuando disputasset, nunc causam adfert quamobrem qui à morbo cibum fastidiūt, vacuatione indigere videantur. ac si ea de re tota ipsi hūc in modum fuisset oratio, Quòd si intra modum epulanti idem eueniat, vacuatione indigere significatur. siquidem quæ post crisim relinquuntur, recidiuos morbos solent committere: ita nimirum humoris praui reliquias appellans, quas temporis interposito spatio putrescentes febres redaccendere est necesse. quando quidem quiuis humor alienus à corporis quo continetur natura, ipsum alere nequeat, ac in posterum necessariam habeat in putredinem mutationem. quòd si locus in quo cumulatur calidus existat, tum demum maximè & celerrimè putrescit.

XIII.

XIII.

Ὁκόσοισι κρίσις γίνεται, τούτοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ· ἡ δὲ ἐπιοῦσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπιτοπολύ.

Quibus crisis fit, nox quæ accessionem præcedit grauis, quæ verò subsequitur leuior ferè solet existere.

Crisis subita est in morbo ad salutem aut mortem mutatio. quæ fit dum benignam & vtilem materiam natura à praua & inutili secernit & ad expulsionem præparat. Meritò itaque per hanc turbationem & naturæ luctam ægrotantes ægrè molestéque habent. quę molestia noctu magis apparet. tum enim nobis dormiendi consuetudo. Per hanc igitur turbationē interrupto subindè somno eam molestiam licet manifestè dignoscere, etiamsi dies similem habiturus sit turbationem, quando proxima statim nocte crisis futura est. Quod sub finem aph. est additū, quæ verò crisim nox subsequitur, præcedente leuior plurimùm esse solet, in multis desyderatur exemplaribus. eo autem docet noctē quæ iudicationem proximè excipit præcedente leuiorem maxima ex parte esse solere. quia videlicet plures ad salutem crises desinant. Certò siquidem scimus ex ægrotis plures esse qui seruentur quàm qui intereant, nisi fortè pestilens sit cœli status.

XIIII.

Ἐν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν, αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

In flu

In fluxionibus alui, excrementorum non in deteriora facta mutatio iuuat. ✱

Excrementorum mutationibus multas humorum ſpecies præ ſe ferentibus corpus exactius repurgatur, niſi colliquationis habeant aut putredinis ſigna. de quibus ipſe diſſeruit in prognoſtico, vbi & pinguium & grauiter olentium & fœtidorum excrementorum fecit mentionem.

X V.

Ὁκου φάρυγξ νοσέει, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι. ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει, ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίγνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

Vbi fauces dolent, aut puſtularum eruptiones exoriuntur in corpore, excremẽta ſpectare oportet. nam ſi biliosa fuerint vnà corpus ægrotat: Si verô ſanorum excrementis ſimilia, tutò corpus alere poteris. ✱

Quum poſteriores aphoriſmi partes inter ſe oppoſuiſſet, vtrobique quod cõſequi videbatur prætermiſit. Quare ſi quod deeſt ſuppleueris, eiuſmodi tota erit oratio, vbi fauces dolent, aut in corpore puſtulæ exoriuntur, excremẽta inſpicere oportet. Nam biliosa ſi fuerint, vnà corpus ægrotat, miniméque tutum ipſum alere: ſi verò ſanorum ſimilia fuerint, nec ægrotat corpus, ipſúmq; tutò alere potes. Cæterũ quibuſnã rationibus inductus Hipp. ita ſibi pronunciandum eſſe putauerit, dicere iam aggrediar. Animantium natura principibus partibus

bus contentos humores prauos vacuatura, horum interdum partem quandam per vrinas, aut aluum, aut vomitum excernit, alios ad cutim protrudens, si propter crassitiẽ vacuare nequeat, eo loci ipsos deponit, indéque pustulas in corpore fieri contingit. sæpè etiã susceptis ex capite ruentibus humoribus, fauces infestantur. Quò certè tempore cõsyderandum est ac distinguẽdum, vtrum quicquid redundantis erat humoris natura iam in partes affe ctas deposuerit, an adhuc restet toto animãtis corpore peccantium humorum copia. quæ res inspectis excrementis fiet manifesta. Nam si egregium omninò natura impetum ad corpus expurgãdum ceperit, biliosa apparebunt excrementa, propterea quòd eiusmodi etiã pustulæ calfacto sanguine fieri ab humore bilioso consueuêre. Quare eiusmodi sunt prius repurganda quàm alenda corpora, impura siquidẽ corpora quãto plus ales, tanto magis lædes. Si verò sanorum excrementis fuerint similia, totum corpus rectè valere, nullúmque ab eius nutricatione imminere periculum indicant.

X V I.

Οὐκ λιμὸς, οὐ δεῖ πονέειν.

Fame dominante, ab omni agitatione vacandum & labore.

Famelicos esse dicimus eos qui propter cibariorum inopiam & egestatẽ ad extremam famem redi guntur. Siquidem Epidemiωn secundo sic ipse locutus est Hipp. Aëni Thraciæ, quum propter annonæ charitatem leguminibus vesci cogerentur, crurum imbecillitate laboratũ est. Sed & omnem

cibariorum

cibariorum magnā indigentiam, tametsi non inopia, sed voluntariò aut imperatò fiat, famem appellare consueuit. Nam quū diceret, molli carne præditos, in fame habere oportere, siquidem corpus fames siccaret: & rursum quum in prognostico iuberet percunctandū num vigilasset is qui derepentè emaciatus erat, aut perhumida admodū aluus reddidisset, aut fame conflictatus fuisset: his locis famis vocabulum pro cibariorū vsurpauit indigentia. qua acceptione sic nunc quoq; dixit, Quum fames stimulat, labore abstinendū & motu. quasi ita fuisset locutus, Qui esuri non sunt, nullū toto eo die laborem aut fatigationē suscipere debent. Laboris autē nomine motionē vehemētiorem, quod etiā exercitium appellant, intelligere oportet. Siquidem ipse eo sensu dicebat, Labor cibū præcedat. Est igitur ipsi tam de iis qui secūda, quàm qui aduersa sunt valetudine sermo. Nā nec rectè valentibus imperanda sunt exercitia fame dominante, nec in ægrotantibus motū corpori vllū vehementiorē vnà cum fame adferre oportet, siue missione sanguinis id, siue purgatione, siue per vomitū vacuatione, siue multa frictione, siue deniq; forti corporis motione aut alteratione fiat: per hos siquidem motus omnes si cū inedia fiant, virtutē frangi ac debilitari accidit siue secunda, siue aduersa valetudine homines fruantur. At verò Hipp. vt virtutem eā quæ animalia regit & moderatur validā semper retineat & tueatur omnē solet diligētiā ac curā adhibere. Quā ipsam siue vim singulariter, siue multitudinis numero vires dixeris nihil retulerit. Atq; illud est quod libro de alimēto dicebat,

virt⁹ vna & nō vna:vnā quidē genere virtutē esse, sed quæ multas species habeat his verbis indicans.

XVII.

Οκὖ ἂν τροφὴ παρὰ φύσιν πλείων ἐσέλθῃ, τὴν νοῦσον ποιέει, δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις.

Vbi præter naturam copiosior cibus ingestus est, morbum inde creari indicat sanatio.

Quod alio aphorismo vniuersaliter dixit, id nunc in vna docet specie. Nam vniuersalis erat oratio illa, nō satietas, nō fames, neq; aliud quicquā quod naturæ modū superat, bonū. præsens verò aphoris. de vna tantū re satietate scilicet pronūciat. Copiosior siquidē quàm pro corporis natura cibus, satietas appellatur. Cæterū quum nimiū omne ad aliud semper referatur, in nostris id corporibus duplex, vnū ad vasorū capacitatem, alterū ad naturam nos gubernantē refertur. De posteriore agens hoc loco Hippocrates, Nimiū inquit cibū præter naturam esse: ne eos qui cibi tantam vim ingurgitarunt, vt ipsis venter distendatur, inde detrimentum & læsionē omninò capturos, aut eos quibus ad ventris explēdam capacitatem cibi aliquid deest, parum comedisse, atque idcirco bellè omninò concocturos arbitremur. nam vt illi interdum valent ingurgitata cibaria coquere, siquidem eorum tale existat naturæ robur: sic hi propter eiusdē naturæ infirmitatē etiam pauca coquere nō possunt: idque maximè si coctu facilia priores edulia, posteriores difficilia sumpsisse contigerit. Similiter etiā in distributione alimenti facultas sanguifex ad proportionem coctrici virtuti ventriculi respondens, propter imbecillitatem interdum non altera-

bit ſuccum etiã modicũ in venas diſtributum:interdum iſto multo etiam ampliorem promptè vertet in ſanguinem, tùm propter proprium ipſius robur, tùm propter ſucci in ſanguinem facilè cõuertendi naturam. Eodem planè modo tertiũ etiã alimentum, quod profectò ipſum dicimus omniũ maximè proprium alimentum, quũ ſcilicet particulis animantis apponitur, pro naturæ viribus vel largius, vel parcius dicetur. ipſúmque aut bellè conficietur & alet, aut ſecus fiet, atque ita à natura aut vincetur, aut minimè euictus corrũpetur & morbum creabit. Vna igitur hæc eſt aphoriſmi expoſitio, qua cibi nimiam copiam ad facultatẽ animantium moderatricem relatione exaudiendam eſſe dicimus. Altera eſt qua qualitatem cibi præter naturam intelligimus, vera & ipſa. Alitur enim quæque pars à conueniente & familiari naturæ ſuæ alimento, quod meritò nos ſecundùm ſuam cuique parti naturam eſſe dixerimus. Si itaque ad eã affluat ſuccus quiſpiam qui alteri particulæ ſit ſecundùm naturam, ſed huic præter naturam & alienus exiſtat, malo certè quidẽ is particulæ fuerit, ſed ita vt non neceſſariò morbus conſequatur, ſiquidem eius fuerit parua portio. Nam ſi mandragoras, papauer & ruta pharmaca alioqui quæ corpus noſtrũ corrũpere poſſunt, ſine quantitate incõmodare nequeũt, multò certè minùs talis ſuccus detrimentum adferet, qui præter quàm quòd pernicioſus non eſt, alere etiam poteſt partes alias. Alioqui neque alimentum vocaretur, niſi tali eſſet natura præditus. Quemadmodum enim ſi exiguus per gulam flatus in ventrem delatus fuerit, aut potus pauxillum in

pulmones per arteriam aſperam deerrauerit, venter propterea nō ægrotet, nec pulmo peiùs habeat: ſic quoque ſe res habet in aliarum partium alimento. Quinetiam præter has tertia à nonnullis profertur interpretatio, illud præter naturam intelligendum eſſe arbitrantibus pro magnopère & præter modum, ac ſi ita dixiſſet. vbi copioſior cibus præter modum & exuperanter ingeſtus fuerit, is morbi cauſa exiſtere ſolet. Siquidem qui non multùm ſuperet mediocritatem morbum nódum committere, ſed ſeruare corpus poteſt intra valetudinis latitudinem. atque hæc eſt vera quoque ſententia. Siquidem iuſtam mediocritatem & conuenientem proportionem non parum ſuperare oportet alimentum, quod morbum ſit facturum. Sed huius quidem rei cauſâ medicis mos non eſt orationi diſtinctionem adhibendi, ſed ſolùm genus ipſum morbi cauſam eſſe pronūciare conſueuerūt, exempli gratia æſtum, frigus, fatigationem, cruditatem, humorum corruptelam, cæteráque id genus affirmantes morbos facere: nobis ſcilicet in quoq; horum quantitatem haud paruam ſubaudiētibus. Similiter quum copioſiorem cibū morbi cauſam eſſe dicunt, orationi particulam multo non adiiciunt. neque enim nos fugit, ſi drachmæ decimam quintā partem id eſſe ſtatuamus, quo iuſtā menſuram & proportionē excedat, morbū nondū poſſe facere: ſed vbi eadē multiplicata fuerit, eundū interdum creare poſſe. De genere ſiquidem hæc vna cauſa eſt morbos cōmittentium. Vnde fit vt tertia hæc interpretatio, tametſi vera quam maximè exiſtat, mihi tamē alienior eſſe videatur à cōſuetudi-

ne

ne interpretandi veterũ, cũ eo quòd violentius explicet significationẽ vocis præter naturam. Porrò ad finẽ aphorismi quod his verbis addidit, indicat sanatio, rectius haberet, si ascripta copulandi particula & legeretur hoc modo, indicat & sanatio. Neque enim quoties præter naturã cibus sumptus fuerit, inde morbũ gigni sola indicat sanatio, sed rei etiã ipsius natura eã indicationẽ adiuuat, vnà ipsi astipulante sanatione. Siquidẽ iis quæ singulis artibus solerter sunt inuenta, ipsum etiã ab euentu rei testimoniũ & confirmatio accedit. quæ in præsenti oratione sanatio est, quæ molestorũ humorũ vacuationẽ protinus consequi solet. quod quidẽ ab euẽtu testimoniũ ne Herophilus quidẽ prætermisit in eo libro quem σημείωσιν τρίχρονον, id est indicationem à tribus tẽporibus sumptã inscripsit. Nã si quis plura quàm pro consuetudine comedens, & consuetã exercitationẽ vel seruans vel etiã imminuens, corpus grauari onerariq; sentiat, & cum faciei rubore & venarũ tumore febricitare incipiat, eũ profectò qui ita affectus sit, nõ absq; ratione ob repletionem ægrotare existimabis. Quòd si is à vacuatione leuari se sentiat, ex reipsa protinus confirmatio accedet opinionis, quam de plenitudine cõceperas, atq; in posterũ in iisdem similiter audendi & vacuandi animus addetur, minimè abs te expectata illa Empiricorũ obseruatione. quã ipsi dictitant eorũ esse quæ frequentissimè in iisdẽ similiter euenire videntur. Verũ addita fortasse in præsenti aphorismo fuerat copula &, quã postea vt superuacaneã sustulit aliquis, aut etiã Hipp. ipse ab initio absolutè citra cõiunctionis interuentũ scripsit

hoc modo, indicat ſanatio,quaſi diceret,vbi quæ diximus ita habuerint,id eſt copioſior præter naturā in corpore cibus cōtineatur, vacuatione adhibita ægrot⁹ ſi iuuabitur,in eū morbū ob cibi copiam incidiſſe conſtabit. Porrò memoria ſemper tenendū ſolitū Hippocratem vacuationē abſolutè dicere, quū æquabiliter omnes humores vacuātur, purgationē verò,quū qualitate peccantes & moleſti educuntur. Atque ſanatio qua de nūc agitur, quia per vacuationē nō purgationē fiat, opinionē de plenitudine confirmat. Iam verò æquabilis omnium humorū vacuatio quæ exactiſsima habetur, ſectione venæ adminiſtrari ſolet:quę proximè ad hāc accedit,ſcarificatis,vt facere conſueuim⁹, fit malleolis : ſic etiā quę exercitiis,& quæ frictionibus,& quæ balneis,& deniq; quæ inediā per accidens fit vacuatio.per accidens dixi,quia non per ſe & primaria ratione vacuat inedia(quā rē faciūt ſingula quæ enumerauimus) ſed vacuatio quidem naturali perſpirationis modo fit,id eſt perſpirabili cute latenter corpus digeritur:quia verò in materiæ vacuatę inſtaurationē nullū ſufficitur alimētum,propterea manifeſta fit quæ prius latebat vacuatio.Hæc igitur ad aphoriſmi expoſitionē ſatis eſſe videntur.Qui diligētius de plenitudine diſputationē legere volet,is integrū ea de re conſcriptū librū habet,qui de plenitudine inſcribitur. Nūc ſatis erit hoc tantū ſuperiorib⁹ addidiſſe,poſſe quidem abſq; corruptela cœpiſſe plenitudinē eā quæ ad vires relatione intelligitur,ſed quæ vtilis & benigna perſiſtere nequeat. Siquidē ipſam in qualitatē mutationē atq; adeo tēporis ſpatio corruptelam

ſubire

ſubire eſt neceſſe. verùm hoc licet accidat, tãdiu ta mẽ plenitudinẽ appellaturi ſumus, donec vacuato ſuperuacaneo, reliquũ vtile ac benignũ reddi poſſit. Nam quod aceſcentibus vinis vſu venit, eiuſmodi quiddam in ſanguinis alteratione fieri ſolet. Id verò tale exiſtit. vbi vina planè acuerunt, non iam ad vini naturã redire poſſunt: verùm ſi tam leui momento ad id vergant, vt aceſcere quidẽ, ſed nondũ acetũ eſſe videatur, ex iis cõplura priſtinã recepiſſe naturam ſæpius ſunt viſa. Sic in ſanguine ſe res habet. nam ſi ipſius magna facta eſt corruptio, non iã ad ſui naturã redire poteſt: parũ verò à ſeipſo ſi degenerauerit, vacuato ſuperuacaneo qui reſtat ſuã recuperare poteſt naturã. Atque talẽ ſanguinis affectionẽ non corruptelã, ſed plenitudinem appellandi medicis moris eſt, ſolã eã (quod modò dicebã) corruptelã nominantibus, quę tam magnam præter naturã mutationẽ eſt ſortita, vt à natura amplius vinci ac regi nequeat, vt probus & laudabilis & vtilis ſuccus fiat.

XVIII.

Τῶν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίγνονται.

Eorum quæ confertim & celeriter alunt, celeres etiam excretiones eſſe ſolent.

**Quæ vniuerſim & celeriter alunt, celeriter quoque corpus peruadunt.*

Ea ſecundũ Hipp. ſententiã celeriter alere ſunt intelligenda, quæ ſtatim paulo poſt quàm ſumpta ſunt alunt, ſecundũ ſuã certè quidẽ naturã, quam ipſam in iis exploramus qui inculpata ſunt valetudine: confertim verò alere accipienda ſunt ea, quæ poſtquã alere ceperunt, quicquid alimenti habent

breui totum corpori impertiunt. Quæ itaq; sunt eiusmodi quatenus confertim & cumulatè alunt, eatenus etiam corpus permeabũt celeriter. Si verò ipsis adsit aut acrimonia quæpiã ad excretionẽ stimulans, aut viscıditas qua morentur & retineãtur diutius, illâ quidẽ citius ad excretionẽ incitabuntur, hac tardius permeabũt. Citissimè igitur & cõfertissimè alit vinum: tardissimè & sensim bubula, & cochleæ & Spondyli marini, locustæ, carabi, gãmari, & quicquid deniq; dura carne cõstat eãdem cũ his habet naturã. Adhęc duri casei, salitæq; carnes, lentes, bulbi, & in tantũ vt dura euadãt oua cocta. hæc enim omnia multò postquã partibus nutriendis sunt applicata, sensim nutriũt. Quòd verò sumptus cibus iã alat, tum ex pulsus vehemẽtia & magnitudine, tũ ex motus volũtarij firmitate & robore partibus nutritis cõciliato poteris argumẽtũ accipere. quã rem explorare cõueniet in iis qui vel propter vacuationẽ quandã manifestã, vel fatigationẽ vel inediã soluti sunt & viribus defecti. Ea igitur omnia quæ supra commemorauimus tardè per ventrẽ permeãt, hoc est multò postquã sumpta sunt tempore. Hisce verò cõtraria celeriter peruadunt, imprimísq; vinũ omniũ citissimè vti diximus corpus alens. Post ipsum alia suo quęq; ordine subsequuntur, de quibus dicturus sum, vbi pauca prius de vinis edisseruero. Nã aquosa perpaucũ dant corpori alimentum, qualia sunt colore alba, substantiæ compage tenuia; Crassa verò & fulua his multo copiosius impertiunt corpori alimentum, sed tanto in nutriendo cedunt nigris, quantam celeriter & confertim præ his habent alendi prærogatiuam. Quæ autem alba sunt & crassa,

minus quidem quàm nigra, sed plus quàm alba & tenuia alimenti impertiunt corpori, sed celeriter & vniuersim nutriendi potestate cedunt. qua quãto aliis antecellunt, tanto permeãdi celeritate præstant. Omnium enim citissimè aquosa per vrinas percolãtur, quia propemodum tota ocyssimè ad hepar prius subuehãtur, quàm per aluum quicquã descẽdat. Alia verò omnia ex quibus manifestum quid subeat per ventrem, peruasionem habent nutriendi tempori proportione respondẽtem. Sic & in aliis omnibus accidit. Nam ptissanę succum nõ multò postquam sumptus est alere pauco in tempore vniuersum, sed non multum impertiri alimentũ constat. Alica verò nec paucum nec vniuersum, sed & multo tempore & multum præbet alimentũ. Porrò autem quæ inter sè comparantur similem habere debent compagem seu concretionem quam σύστασιν Græci appellãt, nec vnum exactè humidum esse, alterum summè siccum. In ptissana itaque & alica & cæteris eiusmodi quæ homines ex milio & fabis aliísque frugibus parant, similiter secundum crassitudinis modũ habeant oportet ea quæ inter se cõparantur. Carnibus verò sua cuiq; est & propria compages. comparare itaq; eas oportet in apparatus & conditur æ forma, vtrisque scilicet vel assatis vel coctis similiter. Succi autem si qui mordaces insint, per apparatum remoueãtur, quemadmodũ in brassica & leguminibus fieri solet, siquidem certam alentis substantiæ probationem es habiturus. Remotio autem fiet, si inter coquẽdum, ex vna aqua in alteram quæ incoquuntur transfuderis. Si igitur his omnibus probè constitutis &

diſtinctis,diligenter exploraueris quæ paruo tempore id eſt confertim ſeu vniuerſim,& paulò poſtquàm ſumpta ſunt, (hoc enim celeriter ſignificat) alunt,ea ocyus etiam corpus peruadere,modò hominibus ſimiliter habentibus exhibeantur(nam & hæc in omnibus adhibenda eſt diſtinctio): quæ verò cõtrà habeant,tardè ſubire comperies. Horũ porrò cauſam ſi requiras,eã ex iis quę noſtris de facultatibus naturalibus commentariis demonſtrata ſunt petere poteris. In iis enim ventriculum ex eduliis ingeſtis familiari & conueniente ſucco attracto , quẽ ſuis tunicis reponeret,primùm omniũ ad ſatietatem vſque frui demonſtrauimus , poſtea vbi abundè ſaturatus eſſet, tum demũ ipſa abs ſeſe ad tranſitum demittere.quo tempore hepar quoq; ex ipſis trahere par erat , ſi quidem alimẽto egeret, alioqui eo quod in ſe haberet abuſurum. Eodem quoque modo ex hepate corpus quando alimento deficeretur trahere rationi erat conſentaneũ. Qua ex re fit , vt in quibus totum inanitum corpus eſt, periculũ eorũ maximè facere cõueniat quę vniuerſim & celeriter nutriunt, quibus indidẽ etiã accedere dicebamus , vt celerius corpus peruaderent. Nonnulli tamen vacuationẽm eam quæ ex toto quoquo verſum fit corpore, peruaſionis ſeu excretionis nomine Hippocrati appellatam eſſe volunt. vt idem nunc doceatur,quod libro de alimẽto his verbis dicebat, Cibus alteratu difficilis,ægrè cõſumitur & diſcutitur: cibus contrà facilis appoſitu, facilè conſumitur & exhauritur. Quod dictum quàmquam eſt veriſsimum , nõ propriè tamen videtur peruaſionis nomine intelligi poſſe. Siquidẽ

peru

peruaſio ferè de tranſitu per ventrem intelligitur: poſsis tamen de eo quoque qui quacũque corporis parte fit intelligere. neq; enim parũ differt ſubirẽne cibum an peruadere dicas. nam ſola ſubeunt quæ per aluum deſcendunt. Peruadendi verò verbum vtriſque, tam iis quæ per ventrem ſubeunt, quàm quæ quacunque corporis datũ eſt permeant poteſt conuenire. Suilla igitur cæteráque alia quę lentos & craſſos humores habent, non niſi multo tempore ex toto diſcutiuntur corpore. Olera verò piſcéſque ſaxatiles & quicquid denique diſtribuẽdo conſtat tenui ſucco, diſtributionis quidem & appoſitionis celeritate aliis præſtant, firmam verò ſtabilémque naturam non habent, ſed facilè digeruntur & cute perſpirabili euaneſcunt.

XIX.

Τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες οὔτε τοῦ θανάτου, οὔτε τῆς ὑγιείης.

In morbis acutis non omninò certæ ſunt mortis aut ſalutis prædictiones.

Morbi acuti præterquàm quòd criticè citò ſoluuntur, ſtatim etiam magnitudinem celeritati habent coniunctam. Nam febres diarias quas ephemeras Græci vocant, celeriter licet finiantur, nemo tamẽ morbos appellauit acutos. Duplex porrò eſt acutorum morborũ natura. nam aut in * ſolis humoribus accendũtur calidioribus, nullum certum occupantibus locũ, ſed æquabiliter quauis corporis parte genitis: aut parte quapiam affecta fiunt, veluti in * pleuritide fit, peripneumonia, & cynanche.

Acuti ex accenſa materia in venis fluctuãte & oberrante.

Acuti ex inflammatione ſtabili partis cuiuſpiam, cũ febre totũ corpus occupãte.

che. Sed & morbos acutos febres ferè comitantur velut continuæ. rarò enim ſine febribus reperiuntur, qualis eſt apoplexia. Longi verò & diuturni morbi ratione fiũt humorum craſſorum, lentorũ, & frigidorũ qui concoqui non facilè poſſunt, ſed impacti & cuneati in partibus affectis hærent. quo fit vt ſcirrhi potius quàm phlegmones naturã retineant eorum affectus. ex quibus qui per cõſenſum & ſine loco affecto fiant pauci reperiuntur, in quibus æqualiter omnes venæ putreſcentes humores vel melancholicos vel pituitoſos habeant. quorum omnium prædictionibus niti & confidere videtur Hipp. Acutorum verò non omnium, ſed in ipſis falli etiam interdum præſagitionẽ fatetur. id enim ſignificat negatiua illa particula, non omninò, quę idem quod non ſemper ſeu non in omnibus ſignificat. quod ſermonis genus vſurpare ſolent, quum pauca quædam de omnibus eximunt, vt quum dicunt, non omnes homines mali. ſignificant enim perpaucos bonos eſſe. Sic Hipp. nunc hac oratione ſignificare videtur, non omninò certas prædictiones eſſe in morbis acutis, quum experientem etiam medicum in his interdum, ſed rarò falli contingat. Hoc autem accidit tum proper ſubitam in melius aut deterius in criſi mutationem, quæ mutatio naturam ſequitur humorum morbos efficiẽtium, tum etiam quia peccãs humor ex vno interdum loco in alterum mutet ſedem.

X X.

Ὀκόσοισι νέοισιν ἐοῦσιν, αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι τουτέοισιν ἀπογηράσκουσιν ξηραίνονται. ὁκόσοισι

σισι δ' νέοισιν ἐοῦσιν, αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τού-
τοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισι ὑγραίνονται.

Quibus in iuuentute aluus est humecta, ijs in senectute ſiccatur: Quibus contrà ſicca aſtrictáque iuuenibus fuit, ijs ſenibus humecta laxáque fit.

Id ſæpenumerò ſed non ſemper fieri ipſemet aphoriſmo eo quem infrà ſcripſit ſatis indicaſſe videtur, Qui inquit, aluum humidam habēt, facilius quàm qui ſicca ſunt aluo iuuentutem degunt, ſed ægrius ſenectute defunguntur. ipſis ſiquidem ſeneſcentibus reſiccari ferè ſolet. Cæterùm ſiccam & humidam aluum intelligere oportet, non abſolutè, ſed eadem victus ratione ſeruata. nam ſi quis in iuuentute ſalſamenta comedat & porra, & zytum ſuperbibat (quæ victus ratio Alexandrinorum eſt cōſueta) in ſenectute verò nihil quicquam horum eſitet, ſed lente veſcatur, vinúmque inſuper auſterum potet, quî quæſo poſsis ætatis ratione dicere huic purgamenta alui fuiſſe mutata? Rurſum ſi quis per iuuentutem lente & meſpilo vinóque auſtero vſus, per ſenectutem verò Alexandrinorū victus rationem ſequutus, ſimul cum tali mutatione victus, alui etiam deiectionem mutauerit, in eo profectò certum de aphoriſmo iudicium facere nequeas. Sed ſi quum cæteris omnibus, tum iis etiā quæ ad alimoniam pertinent ſimiliter geſtis & adminiſtratis, alui deiectio mutata fuerit, certū tum fiet de iis quæ ab Hipp. dicta ſunt iudicium. Mutabitur verò alui purgamentorum ratio, quod ad ætatum naturam attinet, mutatis corporis affectionibus vnde aluus humidior fit aut ſiccior. quæ quidem

quidem affectiones quales sint, vnum ex iis est quæ inuestigatione digna videntur. Sed si in præsentia scribere cuiusque proprias aggrediar demonstrationes, tam longa mihi instituenda erit disputatio, vt integro libro sit opus. Id igitur aliquando fortè præstabitur. nunc paucis rerum tantum capita persequar, atque iis vtar quæ in commētariis tum de naturalibus facultatibus tum de symptomatωn causis sunt demonstrata. Aluus iusto fit humidior, quum ex ea alimentum in chylum redactum parciùs distribuitur: contráque eius inde omni ad he par elato humore, siccior fieri solet. Quamobrem autem parciùs distribuatur, interdum in causa est copiosior quàm quo hepar egeat sumptus cibus, interdum etiam quia ipse celerius ad descensum se stinat. ex copiosiore enim cibo postquàm ad se hepar quod ad explendam auiditatem satis est traxerit, plures superesse reliquias est necesse. Celerius ve rò intestina peruadente & permeāte cibo, per eam descensus celeritatem, alimenti tantum quanto egeat hepar trahere non potest. vnde eius reliquias humidiores fieri est necessariū. Porrò ocyus subeunt alui purgamenta, tum propter bilis in ventrē defluentis & ad excretionem stimulantis copiam, tum propter facultatis retentricis ventriculi imbe cillitatē, ipsiúsque & intestinorum virtutis expultricis robur. Cibi verò plus appetimus quia os vētriculi (in eo enim maximè sita est cibi appetentia) temperamento est frigidiore: quemadmodum hepar quoque propter frigiditatem minus attrahere solet. Sic quoq; venter propter humiditatem, imbecilliorem retentricem obtinet, vt expultricem fortiorem propter siccitatem. Senibus itaque vbi

frigidius corpus euaserit, in ore ventriculi humiditas vsque eo frigida colligitur, vt in cibi fastidium, quam anorexiam Græci vocant, quasi inappetentiam dicas, terminetur. quo facto deiectionẽ alui siccari contingit cibariorum defectu, quod certè quidem ad distributionẽ attinet. Pariter qui propter copiam vel naturam humoris picrocholi humectam aluum habẽt, in contrarium statum senes facti mutantur, quia in senectute talis humor non iam gignatur in corpore. Sed quibus propter retentricis virtutis imbecillitatem humida aluus est, non omnibus, sed pro quantitate caloris cum tali imbecillitate coniuncti in contrariam fit conditionem mutatio. nam statim ab ortu frigidiore temperamento aluus si fuerit, ea per senectutem in frigidam præter modum intemperiem redacta, facultatem similiter imbecillam obtinebit retentricem: quia intemperies omnis immoderata actiones debilitat & lædit. quòd si ad multam ætatem calida manifestò fuerit, robustam habebit retentricem virtutem, vt pote quæ neutram intemperiem exactè habeat, nec eam quæ in siccitate consistit (omninò enim aluus erat humidior naturâ: alioqui retentricem virtutem non habuisset imbecillam) nec eã quæ in calore est. hoc enim ponebatur. quare propemodũ omnibus quibus aluus naturâ humidior est, senescentibus fit in contrarium mutatio. Quibus verò siccior, iis per senectutem euadit humidior, idque propter temperaturas contrarias. Aut enim quia min⁹ quàm pro iecinoris virtute cibariorum comedunt, aut propter excrementorum exuctorum siccitatem, aut quia bilis minus

in

in ventrem deriuatur, aut propter firmitatem retẽtricis virtutis, alui fiũt purgamẽta ſicciora. Quòd autem minor ipſis adſit cibi appetẽtia citiúſq; expleantur, fit propter partium in quibus ſita eſt appetentia caliditatem. Quòd exuctus cibus ſiccior euadat in cauſa eſt hepar moderatè natura temperatum, aut etiam nonnihil calidiore temperamento. Quòd pauca in ventrem bilis confluat vt potè quæ pauca etiam generetur ob viſceris frigiditatem accidere putandum eſt. Fortis verò vis retentrix in iuuenibus ideo fit, quia ipſorum ad ſiccius vergat temperamentum. Non ſine ratione igitur hiſce omnibus ſeneſcentibus fiet in contrariũ mutatio. Nam & qui cibi faſtidio ob caliditatẽ laborant, ætatis progreſſu plus appetent quàm ſubigere & euincere poſsit hepar: & quibus propter ſiccitatem ingenitam vis retentrix erat valentior, iis ſeneſcentibus fiet ob eiuſdem ſiccitatis exceſſum imbecillior, atque inde fiet vt propter citatiorem cibariorum tranſitum, humidior euadat deiectio. Quibus verò propter bilis inopiam moratur deiectio, ac propter tardum tranſitũ magna obiter humoris pars exugitur, in iis idem etiam tum ſtatus manere poteſt: fieri tamẽ poteſt vt refrigerato preter modum iecore, atque ita imbecilla valde reddita diſtributione, alui purgamenta reddantur humida. Atque hæc in præſentia habui quæ de mutationum, quæ ætatis ratione propter alui ſiccitatem & humiditatem fiunt, cauſa dicerem: quæ obſcura propter breuitatẽ videantur iis qui exercitati non ſunt in commentariis de quibus nobis ſuprà facta eſt mentio. Sed aliquando poſtea integrum his explicandis

plicandis librum dicabimus. Quod ad artis vsum attinet satis est tenere quod ab Hippoc. est dictum, etiamsi eius dicti causa non adiiciatur.

XXI.

Λιμὸν θώρηξις λύει.
Famem thorexis soluit. *

Thorexim meri potionem Hipp. consueto more appellat. In opere siquidem de hominis natura & victus ratione sic scriptum reliquit. Est autem, inquit, aura quam ducimus reddimúsque morborum popularium causa. Planum est enim cuiusque nostrum victus rationem eorum causam esse non posse, quum promiscuè omnes tàm iuuenes quàm senes, tàm viros quàm mulieres, abstemios deniq; iuxta ac thoressomenos (sic enim meracioris vini pleniore potione gaudentes appellat) malum hoc corripiat. Nam vel ex eo constat per thoressomenos merobibas intelligendos esse quia abstemiis eos è regione posuerit. Quare thorexim quoq; ab ipso pro vini potione vsurpari est manifestũ. quã quidem vini potionem famem depellere dicit, non mehercle quamuis cibi indigentiam famem appellans, quod arbitrati sunt nonnulli, vt nec eam quæ cibi appetentiam habet coniunctam, sed eam quæ morbus est. qua qui laborant, magna & insatiabili perpetuáque cibariorũ incessuntur appetentia. quam ex medicis quidam caninã appellarũt. Huic siquidem fami sedandæ meracior potio est remedio, non ei quæ vel longam inediam, vel alui profluuium, vel sanguinis fluxum, vel quamuis aliam vacuationem consequi solet. Nam qui propter ho

rum aliquod redditi fuerint famelici, tantũ abest vt commodum ex meraco potu aut vtilitatẽ perci piant, vt eo etiam offendantur magnopere: quippe qui conuulsionibus protinus & delirationibus prehendantur, si ante cibariorum esum liberaliore vini potione vsi fuerint. At quibus fames morbus est, iis vini potio, non cibi copia est remedio. Siquidem ego nonnullos qui perpetua fame laborarent ita curaui, ipsis scilicet liberalius vino quopiam ex iis quę haud segniter calfaciunt propinato. Neque enim acerba vina eiusmodi famem sanauerint, vt pote quæ ne calfaciant quidem: sed quæ sine astrictione fuluo colore sunt aut rubro, ea demum maximum his qui canina vexantur appetentia auxilium sunt allatura. Ipsis itaque quũ prandere volũt, primùm cibaria apponere oportet pinguia, & vt ita dicam oleosa, cæteráque id genus ex multo oleo parari solita. Sed prima cautio esse debet, ne quid austeri admisceatur aut acerbi. Postea vinum ex iis quæ diximus aliquod, etiam si nondũ sitiant, potui dandum est. Protinus enim ipsis tali victus ratione fames mitigatur, in qua si diutius perseuerauerint in totum etiam sedari solet. Atq; hanc mihi sententiã Hipp. hoc aphorismo præ se ferre videtur. Nam quum vel propter solã intemperiem frigidiorem, vel propter acidos quosdam succos ventriculi os imbuentes, fieri consueuerint appetitiones caninæ, quæ vitia duo persanat vinũ suprà dictum, eadem meritò appetentias caninas sedauerit. Boulimũ vero qui putant famis nomine dictũ esse ab Hipp. hi mihi absurdè eius verba exaudire videntur: primùm quòd pro generali & vniuers

vniuersali orationе particularem faciant, deinde quòd falsum etiã dicant. Siquidem boulimus est virtutis prostratio ab externa refrigeratione profecta, qui ab esuritione quidem principium sumit, sed famem amplius non habet coniunctam.

XXII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γίνηται, κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, πλησμονή. καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.

Qui à plenitudine morbi fiunt, vacuatione curantur: & qui ab inanitione proficiscũtur, sanantur plenitudine. Cæterorúmque contraria sunt remedia.

Non, si quid non amplius à plenitudine fiat, aut ea sublata remaneat, id curabit vacuatio: sed quocunque tempore à plenitudine fiunt curare aggredimur, ea demum vacuatione indigere videntur. Plenitudinem certè ipsam morbum facere dictum est suprà, ipsius verò curationem vacuatione fieri, vt & alias omnes causas morbos committẽtes per contraria tolli, monere certè quidem fuerit superuacaneum. Neque enim aliud quicquam præter * cõtraria excogitare queas, cui earum sublationẽ acceptam referre possis: quemadmodum in morbis iam factis & symptomatis eos necessariò comitantibus iterum examinaturi sumus. Sed nunc de morbis qui adhuc fiunt habetur sermo. Vnde fit vt causarum morbos facientium sublatione, vna etiã morbos remoueri necessarium esse videatur. At verò fit causarum morbiferarum per cõtraria remotio. Nam si quid refrigerando morbum faciat,

* *Morbus iã factus suo, dum fit causæ suæ tollitur contrario.*

eius per calfacientia fiet curatio, si calfaciẽdo, per refrigerãtia. Pariter si propter copiã morbus fiat, eam protinus vacuare oportet, vt si nimia vacuatione corpus ægrotet, quamprimum cibo reficere cõuenit. Quanquam placet quibusdam vacuatione morbum nunquã fieri posse, solam vt coniicere licet, febrem morbum esse arbitrantibus. Nam si alioqui omnem ipsi affectum actionem lædentem morbum esse, omnem verò insignem intemperantiam actiones labefactare didicissent, nunquam de forti vacuatione quòd morborũ causa existat, dubitassent. Siue enim ex vtero sanguis, siue ex hæmorrhoïde, siue vulnere copiosè profluat, quibus ista acciderint, omnes actiones aut earum certè maximam partem labefactari est necesse. nec verò eos ea sola incommoda sequuntur, sed in aquam quoque inter cutem ex his nonnulli inciderunt. quin vel longa inedia febrem nedum alias noxas iis adferat, qui naturâ calorem feruentiorem habent. Quicquid igitur ad aphorismi veritatem & vtilitatem attinet diximus. Superest vt recentiorum medicorum nugacitatis prodendæ gratia aliquid addamus superioribus: qui de nominib⁹ altercantes inter se, de rebus interim ipsis se disputare credunt. Quum enim causarum morbos efficientium sublationẽ non ad curandi rationẽ, sed ad prophylacticem, id est cautionẽ & prouisionẽ incommodorũ pertinere dicunt, de nomine primùm eos inter se rixari, deinde ne id quidẽ rectè facere demonstrandũ esse videtur. Vbi causa quæ morbũ peperit abest, ibi tum sola facti morbi & eius symptomatum curatio restat: vbi contrà causa, exempli

gratia

gratia plethora, quæ inest in corpore morbũ nondum committit, eiusmodi tum causæ remotio ad eam artis partem referenda est, quæ à prouidendo *prophylactice Græcis dicta est. Quãdo verò morbum iã facit, id tùm quodãmodo ex prophylactice & therapeutice mistum est. de morbo siquidem quantum faciendũ restat, id ne fiat prouidere oportet, atque ipsum artis prophylacticæ mun⁹ est: quãtum verò iam factũ est propria indiget curatione. Vnde fit, quoniã ista ex prohylactica & therapeutica id est ea artis parte quæ ne morbi fiant prouidet, & ea quę morbos curat mista sunt, proprio hisce significandis vt careamus nomine. propterea medici aliâs aliter appellant, vt quum ne morbus qui fieri cœpit ad vmbilicum perducatur cautionem adhibendam esse dicunt, & quum quicquid morbi factum est curandũ esse aiunt. veluti in iis fit qui à rabioso cane sunt icti. Medicamina siquidem quæ ipsis adhibentur, duobus ipsi modis appellãt, interdum aduersus rabiem remedia, tanquã ad affectionem quæ rabiem generat diceret, interdum non remedia, sed rabiei futuræ amuleta, id est prouidendæ & auertendæ rabiei vim habentia pharmaca.

*Præcautio causam, Curatio morbũ respicit.

XXIII.

Τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

Morbi acuti iudicãtur intra dies quatuordecim.

Acuti morbi cẽsentur qui & magni sunt & ad statum celeriter perueniunt. vnde fit vt breui tẽpore magnas faciant mutationes, quod perinde est ac

si iudicentur dixeris. Siquidem Hipp. ipse eiusmodi mutationes quũ in morbis derepentè fiunt iudicationes appellat: idq; interdũ ægrotantibus ipsis sanitatem pristinã ilico recipientibus, aut morientibus, interdũ magnã quandam ad salutẽ vel mortem mutationẽ subeuntibus, qui tamen euestigio propterea non seruentur aut moriantur. Quibus rationibus fit vt in totũ quatuor in ipsis repentinę mutationes fiant, quas Epidemiωn primo his verbis nos docuit, Subita ad salutẽ mortémve mutatio, aut ad melius deteriúsve inclinatio. Quòd verò necessariũ sit morborũ magnitudine & symptomatum vehementia vel citò virtutẽ succumbere, ita vt moriatur æger, vel si strenuo ad mali expulsionẽ impetu sumpto natura superior euadat, bonam crisim fore: si verò impar cedat & lassata det manus, malã iudicationẽ sequuturã esse, nemo est qui dubitet. In morbis igitur acutis vt crisis in lõgum tempus differatur fieri nullo pacto potest. In talibus itaq; omnibus terminũ Hipp. statuit duarũ septimanarũ spatiũ, quòd nullꝰ scilicet vlteriꝰ progrediatur. Possunt tamen multi ante decimũquartum iudicari. Nam & vndecimus & nonus & septimus & quintus multos iudicarunt, vt cõstat ex Epidemiωn libris. quosdã etiã sextus iudicat, sed haud benè. quemadmodũ in cõmentariis de diebꝰ decretoriis latius demonstrauimus, in quibus exercitatũ esse volumus eũ qui ea sit assecuturus, quæ Hipp. breuiter sunt dicta. Imperfectis verò iudicationibꝰ (quas Græci, quòd in alterã sint semiinclinatæ parte, ἡμιῤῥόπους appellant) sequentiũ deinceps dierũ aliquis finem imponet. Atq; hi dies quinam

*Sextus tyrannus.

sint

ſint ipſemet in prognoſtico tradidit, iterúmq; hic aliquid ſequenti aphoriſmo eſt traditurus. Sed & harũ iudicationũ ſemiinclinatarũ alius quidã eſt extimus terminus, vltra quẽ progredi non liceat, quadrageſimꝰ nimirũ dies. Morbos ergo Hip. qui intra quartũdecimũ diẽ integrè iudicatur, acutos abſolutè appellare cõſueuit: eos verò q aliquo dierum decretoriorũ imperfectè iudicati, ad quadrageſimum vſq; diẽ durarunt, non iam abſolutè acutos, ſed appellatione ex integra oratione conſtãte, acutos intra dies 40. iudicatos nominare ſolet. Verùm apertius mihi dicere videntur qui eiuſmodi morbos, per prioris ſtatus in aliũ mutationẽ aut à ſua ſpecie degenerationẽ acutos vocitant, quos ἐκ μεταπτώσεως ὀξέα νοσήματα appellant Græci. De quibus in prognoſtico ſcribit in hanc ſententiã, In omnibus inquit, morbis acutis qui febrẽ cõiunctã habent, & intra dies quadragintã terminãtur, ſpirandi facilitatẽ ad ſalutẽ maximã vim obtinere putandũ eſt. Hic autẽ vbi inter aphoriſmos de morbis acutis abſolutè loquitur, eos intra quatuordecim dies finiri ait, non mehercule his verbis id ſibi volens, quod putarũt nonnulli, quatuordecim ſcilicet numero dies eſſe qui in his morbis iudicationes faciãt. Eadẽ enim ratione etiã dies qui morbos *per degenerationẽ acutos appellatos iudicãt, quadraginta eſſe dicere poſſemus, Eadẽ ſiquidem eſt in vtriſq; loquẽdi forma, & hic quũ ait, morbos acutos intra dies 14. terminari, & in prognoſtico quũ inquit, quicũq; febrem coniunctã habent & intra 40. dies iudicãtur. Sed quũ iſti nullã inuenirẽt rationẽ quì dictiones has, tùm eã quæ in aphoriſmis,

*Acuti degeneres, quos vulgo ex decidentia vocant.

tùm eam quæ in prognoſtico legitur inter ſe conſentire demonſtrare poſſent, ineptã hanc & abſurdam commenti ſunt interpretationem. Neq; enim quatuordecim ſunt ad quadrageſimũ vſque dies decretorij; ſed cum extraordinariis quos *intercidentes vocãt, plures, ſine illis pauciores habentur. vt in tractatu de diebus decretoriis apertè demonſtrauimus. Ipſa etiã rei euidentia & experientia eã rationem confirmat quæ dicit morbos acutos iudicationis habere terminum quartumdecimũ diẽ. Nullus ſiquidẽ adhuc morbꝰ qui ſtatim ab initio celeriter moueretur, hũc ſuperaſſe terminũ inuẽtꝰ eſt, quin ex quatuor dictis diebꝰ aliquo criſim priꝰ ſubiret. Adeò vt nõnulli primis diebꝰ tardi & parui, circa quartũ aut quintũ diẽ citatiores & vehemẽtiores facti, decimo ſeptimo die ſint terminati. Alij ad ſextũ aut ſeptimũ ſumpto acumine, ceſſarĩt viceſimo. Vnde fit manifeſtũ morbi cõtinuatũ acumen plures 14. dies habere nõ poſſe. Ex iis verò qui motus habẽt inequabiles multos reperire licet qui ad vlteriorẽ proferãtur terminum. cuiuſmodi ſunt qui diebus quibuſdã ſumpta vehementia, latenter poſtea eã remiſerũt, rursũmq; poſtea aucti, motus cõtinuationẽ acceperũt. Si quis igitur in ægrotãtibꝰ quẽadmodũ dixi obſeruationẽ inſtituat, morbos qui per duas integras ſeptimanas celeriter moti fuerint, vlterius progredi nunquam comperiet.

*Intercidentes dies, quos interrepentes & intercalares potes dicere, quòd propter erratũ cõmiſſum, non propter ſolius naturæ motũ in eos criſis incidat, atque ita legitimorum decretoriorum ordo interrũpatur.

XXIIII.

Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος· ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ ἑνδεκάτη· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη. αὕτη

γὰρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἑβδόμη δ', ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης.

Index ſeptimi quartus. Sequentis ſeptimanæ octauus initiũ. Spectandus quoque eſt vndecimus, ſiquidem is ſecundæ ſeptimanæ quartus eſt. Rurſum decimuſſeptimus ſpectãdus: is enim à quartodecimo quartus eſt, & ab vndecimo ſeptimus.

Indices & ſpectabiles dies conſueto more appellat Hipp. in quibus ſignum aliquod iudicationis apparet alio quopiam ex diebus decretoriis futuræ, quos ipſe in prognoſtico per quaterniones digeſſit, ſingulis ſeptimanis bipertitò ſectis. Primũ itaque quaternarium ſeptimi diei à principio inita ſupputatione indicatorem eſſe ait. Vndecimum itẽ decimi quarti indicem ſtatuit, quandó & hic bipartitò diuiſus ſequentẽ ſeptimanam in duos dirimat quaternarios. Pariter decimuſſeptimus viceſimi index, quando tertia quoque ſeptimana hoc bifariam ſit diuiſa. Cæterùm hanc Hipp. cum ſecunda copulat, quum tamen à prima dirimat ſecũdam. ſecundæ ſiquidem initium octauum diem eſſe dixit, non etiam tertiæ ſeptimanæ decimũquintum, vt ex poſteris arbitrati ſunt nonnulli. quippe qui non viceſimum primum eius ſeptimanæ faciat extremum, ſed tertiæ ſeptimanæ initium quidem ſtatuat 14, finem autem & extremum viceſimum. Quamobrẽ verò priores duas ſeptimanas per diſiunctionem à ſe inuicem, tertiam autem per copulationem cum ſecunda ſtatuat diximus in opere de diebus decretoriis. In præſentia citra eius rei cauſæ demonſtrationem ſatis erit ſcire quod experien

tia ipſa teſtatur, cum eo quòd Hipp. permultos ægros ſecundum hunc dierum decretoriorum ordinē iudicatos fuiſſe ſcripſerit in libris Epid. Qui ordo talis eſt, vt tres primæ ſeptimanæ in viceſimum circūactæ terminentur, tres verò ſequentes quadrageſimo comprehenſæ finiantur. Quò fit vt ſexageſimus etiam & octogeſimus ſint decretorii. quod experientia quoque ipſa compertum probatumque habemus, quemadmodum in opere de diebus decretoriis demonſtrauimus, vbi eos etiam ægrotos aſcripſimus qui iuxta præſcriptum ordinē iudicati leguntur in libris Epid. quos omnes hìc deſcribere quia longum foret, ſatis fuerit ſolam dictionem ex prognoſtico tranſcribere, quæ ſic habet, Febres terminãtur iiſdem numero diebus, vnde euadunt aut moriuntur ægrotãtes. Ex febribus enim quæ minimè ſunt malignæ, quæque cum ſignis tutiſsimis progrediuntur, quarto die aut etiã antè deſinunt: peſsimæ autem & imprimis malitioſæ atque exitialia ſigna præ ſe ferentis, quarto die aut etiam antè ægrotantem tollunt de medio. Ipſarum igitur primus impetus ita terminatur. ſecundus ad 7. tertius ad vndecimum. quartus ad 14. quintus ad 17. ſextus ad 20. diem peruenire ſolet. Atque ii inſultus per quaterniones ex acutis abſolutè in viceſimum per additionem finiuntur. Hæc litera apertè docet quòd tertiam ſeptimanam per cõtinuationem cum ſecunda numeret, diémq; 17. viceſimi faciat indicem

XXV.

OI θερινοὶ τεταρταῖοι, τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες

χέες. οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροὶ, καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

Aestiuæ quartanæ plerunque breues, Autumnales longæ, & inter eas maximè quæ ad hyemem vsque pertinent.

Non febres solùm per æstatē, sed alii quoq; morbi breues existūt, quia per id tēporis fusi humores redūdantes quoquouersus per corpus ferantur & perspirabili cute digerantur. In quibus itaq; inest valida virtus, in iis morbi ipsi vacuatis statim humoribus tristificis finiuntur: quibus autem viriū adest imbecillitas, in ipsis vnà cum peccantium humorum vacuatione virtus resoluitur. Quò fit merito vt nullus morbus æstiuus sit diuturnus. Hipp. verò de longissimo morbo solùm verba faciens (quod proposito quartanæ exemplo est manifestū) idem de aliis quoque omnibus intelligendum nobis reliquit. Quemadmodum autem cutis perspiratu per æstatem humores digeri, viresque resolui contingit, sic contrà hyberno tempore fieri solet, vt & humores scilicet intra corpus tanquam latibulis quibusdam delitescant, & vires robustæ seruentur & permaneant. Quare tum nec morbi soluuntur, perseuerantibus scilicet eorum causis, nec moriuntur ægrotantes, ipsis contra vim morbi abundè suppeditante virtute.

XXVI.

Πυρετὸν ὑπὸ σπασμοῦ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ὑπὸ πυρετοῦ.

Conuulsioni febrem accedere satius est, quàm febri

febri conuulſionem.

Ipſemet Hipp.infrà dicturus eſt, à repletione ſpaſmum & inanitione fieri. Quum ergo valetudine ſecunda quempiam derepente cõuelli accidit, talẽ à plenitudine proficiſci conuulſionem eſt neceſſe. ita enim nerui infarciuntur viſcidis & frigidis humoribus quibus etiam alũtur, vt ſpaſmum inde patiantur. cui ſuperueniens febris, frigidos illos calfacere, & lentos tenuare humores & diſcutere ſolet. Verùm ſi propter ardentiſsimas febres totum corpus & nerui ipſi exiccati fuerint, atque propter eam ſiccitatem conuellantur, tum demum hoc maximum ac propemodũ immedicabile malum euadit. ſiquidem & temporis multũ ad ſiccitatis emendationem poſtulant nerui, & inducias non admittit morbi vehementia, ſed vires ſtatim deiicit, & citam mortem adfert.

XXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν, οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβέεσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

Non, ſi quid in morbis acutis fiat præter rationẽ leuius, fidere oportet, nec tùrbari, ſi quid temerè grauius acciderit. Iſtiuſmodi enim multa ſunt incerta, nec durare diu aut perſiſtere ſolent.

Quicquid de iis dici debuit, id omne eſt traditum in libris Criſeωn, Nunc quod ſatis ſit ad præſentis aphoriſmi expoſitionem breui oratione cõplectemur. Quum vehemens morbus hominem inuadit,

inuadit, qui postea mitior derepẽtè fiat & facilior, nullo vel sudore, vel vomitu, vel alui deiectione, vel sanguinis eruptiõe corpore vacuato, *nec vllis etiamnum apparentibus signis coctionis, eiusmoditum morbi facilitati Hipp. putat parum fidere oportere: quemadmodum nec si præter rationem ægrè spiritum duxerit, aut delirauerit, aut vehemẽtius fuerit febre conflictatus, aut magno etiam rigore correptus, metu propterea nos permoueri debere. nam isthęc incerta sunt, tantúmque abest vt mali quicquam denuncient, vt interdum bonam etiam iudicationem quamprimum fore significet. Quę quomodo internoscere & præsentiscere mẽdicum oporteat, docuimus in libris criseωn.

*Allenatio morbi tuta quæ concoctionem eius dem & expulsionem sequitur.

XXVIII.

Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως τὸ διαμένειν καὶ μηδὲν ξυνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν. τὸ μὲν γὰρ μῆκος νούσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθένειαν.

Febricitantium non omninò leuiter corpus sibi constare nec minui, aut etiam plus æquo colliquefieri, malum. Hoc siquidem virium imbecillitatem, illud morbi diuturnitatem significat.

Illud non omninò leuiter, distinctionis gratia addidit Hipp. nam absolutè si malum esse pronunciasset, febricitãtium corpus sibi constare nec cõcidere, falsa fuisset eius assertio. Fieri siquidem potest, qui cœli statu frigido propter humorum crudorum copiam, quam eius corpus non concoquat laboret,

laboret, vt is oborta febricula non emacrescat. Sed si magna febris fuerit, nec eam ob rem corpus attenuetur aut imminuatur, tum haud paruam ostẽdit crudorum humorum abundantiam. Iam verò illud plus æquo colliquefieri, etiamsi in contextu aphorismi pars illa, non omninò leuiter, omissa fuisset, inter mala nihilominus signa fuerat numerandum. Siue enim leuiter febricitent, siue non, argumẽtum imbecillitatis est facta prę ter rationẽ corporis macies. Nec verò existimare oportet Hippocratem συντήκεσθαι verbum hoc loco propria significatione accepisse pro contabefieri & absumi, sed abusum potius fuisse pro ἰσχνοῦσθαι, id est attenuari et imminui. Rectè autem in altera aphorismi parte dixit plus æquo: rectiúsque fuerit si id ad priorem quoque aphorismi partem referamus, vt eius tota sit eiusmodi oratio, Febricitantium nõ omninò leuiter corpus sibi constare, aut colliquefieri magisquàm ratio postulat, malum. vt de vtraque parte communiter illud plusquàm ratio postulat, prædicetur. Nam siue plusquàm ratio postulat perstet idem febricitãtium corpus nullatenus imminutũ, siue collabatur & cõcidat, malum. Quibus autem & vnde sumptis indicationibus, illud plusquàm postulat ratio expendere oporteat & intelligere, dixisse Hippocratem præstitisset. Sed quoniã hoc est aphoristicum, id est præcisum & definitum docendi genus, summáque breuitate circũscriptum, nos illud explicantes referemus tum ad febris magnitudinem, tum morbi tempus, tum ætatem, tum regionem, & anni partem statúmque cœli præsentem, ad manifestas etiam vacuationes, & vigilias,

&

& curas, inediam etiam, & plures tum animi tum corporis motus. Maior ſiquidem febris & citius & magis macilentos reddit. idem quoque morbi diuturnitas facit, ætas etiam tum puerorum, tum eorum qui vltima ſunt ſenectute, ſed vtraque ſua propriáq; ratione. In pueris ſiquidē plurimū propter humiditatem & caliditatem fluunt & vacuantur corpora: In iis verò qui ſumma ſunt ſenectute propter virium imbecillitatē corpus facilè collabitur. Iam verò anni pars & regio & tempeſtas calidiores & ſicciores corpus magis vacuant, vt frigidiores & humidiores magis aſtringunt & denſant, & ne cutis perſpiratione digeratur & inania tur prohibent. Omnibus verò manifeſtas & ſub ſenſum cadentes vacuationes quid attinet dicere? Neminem ignorare arbitror complures vel ſanguinis eruptione, vel ſudorum multitudine & vrinarum copia, vel vomitu denique & alui deiectione ita exinanitos fuiſſe, vt bona ratione protinus ſint extenuati. Dictis cauſis quadam naturæ propinquitate inedia coniungitur, quæ & ipſa vt vigilia & cura corpus emaciat, quemadmodū frequentes quoque motus, ſed ii in febribus rarò fiunt. Nā qui ægrotant quieto plerunque ſunt decubitu. Si quis tamen (vt fit interdum) viam ingreſſus febricitare cœperit, atque neceſsitate vrgente, vel domū reuertendi ſtudio incœptum iter nolit intermittere, is multum eo motu attenuetur par eſt, priuſquàm manſionem attingat. Sed & propter mentis alienationem & furorem aſsiduè exurgentes nonnulli, aut inter decumbendum membrum aliquod ſemper motitantes aut loquentes, paucis meritò diebus

diebus redacti ſunt in corporis gracilitatem. Hæc igitur omnia ægrotos cogunt maceſcere: vt horum contraria corpus amplius conſeruant & tuentur. Ipſorum verò nullum virtutis imbecillæ ſignum, ſed quodq; cauſa exiſtit. Nam quemadmodum corpus in iis minuitur bona ratione & attenuatur, ita virtus quoque deiicitur & peſſumdatur. Verùm ſi nullo eorum quæ modò commemorauimus præſente corpus præter ratione attenuetur, id tum Hipp. imbecillitatis virium argumentum eſſe dicit. quam quidem virium imbecillitaté cauſam eſſe dicebamus quamobrem per febres decrepitorum corpus citò collabitur. Nec mirum in talibus videri debet, ſi virium imbecillitas gracilitatis cauſa, & gracilitas imbecillitatis argumẽtum exiſtat. ſic enim in omnib9 ſe res habet, quæ efficiẽtiũ & effectorũ rationẽ ſortiuntur. Atq; hęc Hipp. eſt ſententia omnẽ autumãtis factã præter rationẽ corporis gracilitatẽ eiuſdẽ imbecillitatis ſignum eſſe. Nos verò ei9 oratiõi aliã affectionẽ addemus, quæ & ipſa tanquam cauſa quędam gracilitatis in febribus exiſtit. Ea humorum eſt tenuitas & corporum raritas. nam hæc dũo coniuncta ſi fuerint, quàm ocyſsimè per occultam illam cutis perſpirationem quam ἄδηλον διαπνοὴν Græci appellant, corpora vacuari contingit. quemadmodum in cõtrario affectu humorum ſcilicet craſsitie & corporũ denſitate, nec humorum fieri vacuationẽ, nec corporis conſidere tumorem, ſed ſibi ipſi conſtare videmus. Affectum hunc deſignabat Hipp. quũ in vltima aphoriſmi parte morbi diuturnitatem ſignificari diceret. Oppoſitum verò huic affectum ſilentio

ſilentio prętermiſit, quem ſi addamus, integram & omnibus ſuis partibus conſtantem efficiemus orationem quàm fieri poteſt paucisſimis comprehenſam hoc modo. Haud omninò leuiter febricitantium conſtare ſibi corpus nec cōcidere, aut etiam colliquefieri magis quàm ratio poſtulat, malum. Nam quòd idem permaneat tum ob cutis denſitatem, tum propter humorum craſsitudinem accidere ſolet: qua ex re morbi indicatur lōgitudo. Colliqueſcit verò quum propter humorum tenuationē & cutis laxitatem, tum interdum etiā propter virtutis ſolam imbecillitatem.

XXIX.

Ἀρχομένων τῶν νούσων, ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει· ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστιν.

Incipientibus morbis ſiquid mouendum videtur, *moue. Vigentibus autem quieſcere multò præſtat.*

* *Sub principio augmentum continet: id apparet ex eo quòd à principio ad ſtatum protinus tranſierit.*

Hoc quamobrem conſulat, ipſemet conſilij ſui rationem adfert ſequenti aphoriſmo, quem ſi cum præſenti copules, totam eiuſmodi orationem efficies, Incipientibus morbis ſiquid mouendum videatur moue. vigentibus enim quiete vti melius eſt. Nam morborum initio & fine remiſsiora ſunt omnia: ſtatu, fortiora. vbi ad dictionē omnia, addere oportet ſymptomata. De iis ſiquidem enunciauit vocem omnia. Nam affectus qui ſymptomata gignit, quem morbum appellamus dum viget non eſt omninò fortior, ſed in iis qui ſeruari debent multò melior quàm morbi initio. in quibus

vtique Hipp. quiete vtendũ esse consulit, per morborum initia nobis siquid mouendum videatur mouentibus. Nam non solo vigore exitialiũ morborum aduentante, sed nec aliis etiam temporibus statum præcedentibus quidquam mouendum: nobis illud semper memoria tenentibus, deploratorũ non esse suscipiendam curationem, sed cedere absistereque cum ea prædictione oportere, quisnam sit morbi tandem futurus exitus. Aliorum verò morborum in quibus salutis ægri sit spes aliqua, per initia danda est opera, vt maiora adhibeantur remedia. nam de iis morbis dicebat Hipp. siquid mouendum videatur, moue. Præcipua autem in his remedia sunt maximè quidem phlebotomia, nonnunquam verò & purgatio: quorum neutrum in vigore venit vsurpandũ. Nam vt in libris crisεων ostendimus, tùm temporis maximè fiunt morborũ coctiones. quæ quo citius fiant melius est per initia vacuare, vt minorem redditam eo modo materiam facilius concoquat natura: statu autem quo tempore maximè in coctionem morbi incumbit, vacuare fuerit superuacaneum, quum aliis de causis, tùm quia animalis omninò virtus fatigata laborat, licet duæ aliæ vitalis & naturalis fortes eo maximè tempore permaneant.

XXX.

Περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα· περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα.

Circa initia & finem morborum remissiora sunt omnia, in vigore vehementiora.

Symptomata omnia morbis incipientibus & desin

desinentibus imbecilliora, vigentibus fortiora esse affirmat, febrium scilicet accessiones, vigilias, dolores, implacidam molestámque corporis iactationem & afflictationem irrequietam, & sitim intelligens. Nam affectiones ad quas ista consequuntur, per vigorem vt meliores existant est necesse in iis certè quidem ægrotis qui incolumitati sunt restituendi.

XXXI.

Τῷ δὲ ἀῤῥωστέοντι εὐσιτέοντι, μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

Si à morbo bellè comedenti corpus non proficiat, malum.

Præsentem aphorismum & proximè sequentem coniungi oportuit cum eo quem suprà his verbis posuit, Si à morbo cibum capessens quispiam vires nō recipiat. Eo enim aphorismo, pro ea dictione qua nunc est vsus εὐσιτέοντι scilicet, id est benè comedenti, quum τροφὴν λαμβάνειν eo loco, id est cibū capere dixisset; satis indicare visus est se de symptomate eo intelligere quod accidit, quū corpus alimentum non sentit, nec vires recolligit. Hîc itaque illud cibum sumere vtrique commune aphorismo seruauit, sed symptoma vires scilicet non recipere nonnihil immutauit, ascripto tamen quod ei ad proportionem responderet. Nam vires non recipere, & corpus nō proficere inter se sunt quodammodo similia. illud siquidem ad eam pertinet virtutem quæ corpus moderatur & regit, hoc autem corporis ipsius est affectus. Porrò si nihil in eutrophiam, id est probam sui nutricationem cor-

pus proficiat, id tum propter ipsius altricis virtutis imbecillitatem, tùm etiam interdũ propter humorum peccantium redundantiam accidere putandum est.

XXXII.

ΩΣ τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν εὐσιτέοντες καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτέουσιν· οἱ δὲ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ εὐσιτέοντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

* *Qui aduersa valetudine abundè initio comedũt nec proficiunt, ij ferè tandem omnes in cibi fastidiũ incidunt: Contrà, qui initio forti inedia vsi, cibum postea appetere incipiunt, inualetudine facilius liberantur.*

Et hic quoq; aphorismus de iis qui sese recreãt & recipiunt ex morbo dici videtur. siquidem non proficere, alimentáve non sentire, cum alij complures, tum Hipp. ipse de conualescentibus dicere consueuit. Si itaque initio quispiam auidé comedens, corpus non recipiat, qua de causa is non reficitur, eam ob rem postea cibum malè appetet. Iam verò initio cibum appetit nec proficit, propter partiũ appetentiæ seruientium robur, & corporis totius prauitatem & vitium. quo quidem totius corporis vitio temporis progressu propter alimẽtorum copiam aucto, ipsum quoque nonnihil appetentię instru

instrumentum labefactari ac deprauari par est. Vnde fiet vt cibum respuant & auersentur qui prius magna appetentia sumebant, quos ἐυσιτέοντας rectè appellauit, quasi cibi appetētes dicas. quod ipsum in superioribus aphorismis in hanc sententiam dixerat, Si verò citra modum & parcè epulanti idē accidat, vacuatione indigere sciendum. Qui verò per initia tam fortiter cibū aspernabantur vt parum omninò sumerent, postea autem in contrarium acti appetunt, eos facilius morbo defungi affirmat. eiusmodi autem in contrarium facta est mutatio, postquam natura quo tempore valdè tenuiter & modicè viuebant, affectionem eam, ob quam initio grauatim cibo vtebantur, concoxit.

XXXIII.

Ἐν παντὶ νούσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθὸν, τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν.

In quouis morbo valere rationem, rectéque se ad ea quæ sumuntur habere, bonum. Contrà verò habere se, malum. ✳

Non si quid ex iis quæ corpori accidunt bonū esse dicat Hipp. propterea hominem omninò euasurum esse putandum: nec si malum, idcirco protinus moriturum affirmandum. Nam bonum etiam signum, à maiore malo vinci potest, contráque malum, à potentiore bono. Quare eiusmo-

di fentētias fic accipere oportet, folùm vt id quod dicitur intelligatur, hoc fcilicet quantum in fe eft fignum bonum effe: & illud, duntaxat quantum in fe eft fignū effe malū. De hominis verò falute aut morte priufquàm affirmetur quicquam, omnium figillatim fignorum vires attentius reputaffe & perpendiffe, ficque demum de morbi exitu pronunciare oportet, quemadmodum facere in prognofti co confulebat. Sic fanè hoc loco mentem conftare & appetentiam permanere inter bona figna in omnibus morbis ftatuit. quædam enim nō in omnibus morbis bona funt, quod & ipfe fignificare cōfueuit his verbis, Spirandi facilitatem (quã εὔπνοιαν vocat) in omnibus morbis acutis maximam ad falutem vim obtinere credendum. Iam verò quòd fana mente effe, inter bona figna fit recenfendum, hinc fcire licet. Cerebrum enim ipfum & meningas, dorfique medullam & diaphragma, omnes denique generis neruofi partes & inter eas maximè quæ propius cerebrum fitæ funt, fi probè fuis muniis ratio fungatur, fanas integráfque effe teftatur. quemadmodum etiam partes ad ventrem & iecur & cor ipfum attinentes validas effe iudicamus, fi ægri ipfi impigri ad ciborum fumptionem & parati fuerint. Quæ omnia fi fana funt, non paruam de ægrotantis fanitate fpem concipere licet.

XXXIIII.

EN τῇσι νούσοισιν ἥσσον κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσιος, καὶ τῆς ἡλικίης, καὶ τῆς ἕξιος

ἕξιος, ἢ τῆς ὥρης ἡ νοῦσος ᾖ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τούτεων.

Minus periculosè ægrotant ij, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori familiaris morbus est, quàm quibus horum nullo affinis cognatúsque existit.

Aegrotantium naturæ, ætati, cõsuetudini, & tempori cõsentaneus morbus, dissentaneo minus periculosus.

Quum multifariam dicatur natura, in eo significatu nunc accipienda est, quo sæpius Hipp. cum multis aliis locis, tum maximè toto de natura hominis libro vsus est. quo loco ex primis elementis temperationem appellat naturam, quasi ita nunc diceret, à morbis periculi minus impẽdet iis quorum & primæ corporis temperationi, & præsenti vel ab ætate, vel consuetudíne, vel parte anni acquisitæ & aduentitiæ naturæ familiaris morbus est, quàm quibus horum nullo affinis cognatúsq; existit. Nam & naturæ & ætati & habitui & parti anni & tempestati cœli & regioni calidioribus familiares propriíque morbi sunt calidiores, vt iisipsis frigidioribus frigidiores. Eadémque ratione siccioribus sicciores, & humidioribus humidiores morbi conueniunt. At contrarium dixit Diocles libro de septimanis. Siquidem qui eius dicta literis mandarunt, à similibus quidem concitari, à contrariis solui morbos putauerunt: quando vel ipso tradente Hipp. contrariorum sint contraria remedia. Causum itaque hybernum æstiuo autumant curatu faciliorem esse, non vtiq;

recordantes hyeme Caufum non fieri , nifi affe-ctione eum accendente maxima. Neque is aliter initio conflari potuiffet , nifi caufæ vehementia hyemis contrariam & repugnantem qualitatem viciffet ac fuperaffet. Vbi ergo caufæ magnitudinem prohibere aut reprimere temporis non potuit contrarietas,adiutricem licet corporis fanitatē haberet,multò profectò minus in morbo (quo tempore integra illa & incolumis corporis firmitas abeft) eam vincere domaréque poterit. Sed id vel experientia compertum probatúmque eft. Ex duobus enim pari magnitudine Caufis , qui hyeme ortum habet pernicioſior. Nam calidiore cœli ftatu fi fit genitus , & repentina fiat in frigidiorem cœli conditionem mutatio , à circunftante aëre frigido talis Caufus iuuatur magnopere , vtroque fcilicet ipfi fauente tempore, priore quidem in quo initium habuit vt figno , pofteriore verò in quo folutionem vt caufa. Hæc igitur omnia aphorifmum probare potius , quàm cum eius fententia pugnare videntur. Quin & illud , In valde fenibus raucedines & diftillationes coctionem non admittunt , cum præfenti minimè pugnat aphorifmo,etiamfi eiufmodi fint fenilis ætatis proprij & peculiares affectus. Primùm quia inter fe ifta differunt coctionem non admittere & periculofum effe. Deinde quòd non abfolutè , fed addita particula valde fenes dixerit. In his enim propter *virium imbecillitatem morbi quilibet fufpecti funt & periculofi. Pariter nec illud fuprà dictis aduerfatur, quod epi-

*Raucedo nō per fe. i. fuæ magnitudinis ra-

demian

demion primò legimus, Atque ij maximè de vita decedebant, quorum esset ad tabem prona propensáque natura. neque enim tum ex elementis temperationem, sed corporis formam intellexit naturæ nomine. siquidem hanc etiam interdum naturam nominant. Et quemadmodum certò dicere possumus eos qui calido temperamẽto sunt calidis morbis minus periclitari, sic qui arcto strictóque sunt pectore (quos Græci stenothoracas vocant) nõ solùm promptius tabe corripi, sed correptos etiam in maiore versari periculo qui dixerit à vero haud discesserit. Nonnulli tamen eorum qui aphorismos explanarunt, hisce & similibus, quæ probabilitatem habere viderentur decepti, familiarem ægrotantis naturæ morbum interpretati sunt, qui sit temperamentò contrarius, perindè quasi aptus idoneúsq; morbus dicatur: toto (quemadmodum demonstrauimus) cœlo, quod aiunt, & à rei veritate & Hippocratis sententia aberrantes.

tione in senibus periculosa, sed propter virtutis imbecillitatẽ, cuius ratione quiuis alius morbus in ipsis suspectus est.

XXXV.

ΕΝ πάσῃσι τῇσι νούσοισι τὸ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν βέλτιόν ἐστι· τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν. Ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας.

In quouis morbo partes ad vmbilicum & infimum ventrem attinentes crassiores esse præstat. harum siquidẽ extenuatio & tabes mala: Sed ad in-

feriores quoque purgationes parum tutæ.

Constat abdominis, quòd epigastrium Greci dicunt, vniuersam regionem omni affectione præter naturã vacare debere. quod in prognosticis quoque dixerat his verbis, Hypochondriũ optimum quod indolens, molle & æquabile. Ea verò de quibus nunc verba facit abdominis loca aliàs crassiora sunt, aliàs macilentiora. quæ crassiora meliora, quæ macilentiora deteriora esse affirmat & vt signa & vt causas. Signa siquidem sunt imbecillitatis partium macie extenuatarũ: causæ verò, quòd & in ventre propterea minus probè ciborum fiat coctio, & in iocinore chyli in sanguinẽ mutatio, quæ exhæmatosis Græcis dicitur. Hasce enim partes ambas sua crassitudine fouendo iuuant inibi incubantia corpora: quibus vtique macie extenuatis, earum actiones in tantum lædi debilitaríque contingit, quantum integris illis per sanitatem iuuabantur. Quòd eorundem corporum extenuatio ad infernas quoq; purgationes parum sit tuta neminem latere arbitror. Nam partes infra thoracem omnes robustas validásque esse oportet, siquidem fœliciter purgationibus auxiliari debeãt. Alioqui magnopere offendantur ac lædantur necesse est. Quamobrem autẽ de solis infernis purgationibus mentionem fecerit quærere alienũ non erit. nã & quæ supernè id est vomitione purgationes fiunt, iis qui eiusmodi partium attenuatione laborãt periculosæ. An has tanquam omnibus notas prætermisit, illarum verò mentionem fecit tanquam notiorum? ἦτρον autem priuatim eam abdominis region

gionem appellat, quę pudendum & vmbilicum interiacet: vt totum epigaſtrium in tria diuidatur, hypochondrium, ad vmbilicum regionem, & τὸ ἦτρον id eſt ventrem imum quem & hypogaſtrium appellant.

XXXVI.

OI ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι, ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

Qui corporum ſalubritate ſunt præditi, ij purgante hauſto medicamine ſtatim deficiunt, vt & qui prauo alimento vtuntur.

Qui corporum ſalubritatem integritatémque habent, ij iure optimo medicamentis purgantibus concidunt * ac deficiunt. ſiquidem ij colliquefiunt non purgantur. Qui verò prauo alimento ſunt vſi, propter vitioſorum humorum copiam facilè ſoluuntur & fatiſcũt, ſi quandò purgationibus * vtātur. Siue autem intra corpus recipienda cibaria, ſiue in ipſo iam contentum vitium dicat, vtraque vera eſt oratio. Siquidem praua alimenta prauum gignunt ſanguinem. Vitioſa itaque edulia dicētur ad ſanguinem, qui inde gigni debet, reſpectu habito.

** Nam inuita & reluctante natura pharmacum trahit: ex qua colluctatione debilitata natura fatiſcit.*

** In cachecticis vt hydropicis morbũ victu & cæteris tenuātibus paulatim demoliri oportet, nec niſi poſt coctionẽ & per magna interualla purgationes exhibere.*

XXXVII.

OI εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες.

Qui integra ſunt corporis valetudine, medicationes

nes ægre molestéque ferunt.

Medicationis verbum vsurpare cõsueuit Hipp. in iis qui non quoduis, sed purgatorium duntaxat hauserunt medicamentum. Superiore itaque aphorismo vnum ex iis quæ ipsis solent accidere, indicauit. deficere enim dicebat celeriter qui secunda valetudine purgans sumpsissent medicamentum. Nunc verò orationem de iisdem generalius extulit, ipsos affirmans ægrè ac difficulter ferre purgationes. siquidem vertigine ac torminibus vexantur, ægréque ipsis purgatio procedit, atque exanimantur præterea & celeriter deficiũt. Quæ omnia ideò ipsis accidunt, quia purgans medicamentum familiarem propriúmque humorem, exempli gratia bilem alterutram, aut pituitam, aut aqueam superfluitatem nitatur attrahere, sed eo destitutum, sanguinẽ liquet & carnes, vt ex ipsis sibi quicquid proprium familiaréque est attrahat.

XXXVIII.

Τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

* *Paulo peior, sed suauior cibus & potus, meliori quidem sed ingrato præferendus.*

Non id in gratiam solùm ægrotantis, sed ad maiorem quoque eius vtilitatem facere medicum oportet. nam quæ libenter & magna cum voluptate sumimus, ea arctius complectitur, omníque ex parte appressus concludit & retinet ventriculus, atq; multo facilius concoquit: Insuauia verò & ingra-

ta

ta vt pote nauſeam vel inflationē vel fluctuationē parientia reſpuit. Quæ mala cum in plurimis iiſq; euchymis cibariis accidant, paulò alioqui peior cibus, non ſolùm deterior amplius non eſt iis quidem certè qui libenter & magna cum voluptate ſumunt, ſed melior etiam interdum redditur.

XXXIX.

Οἱ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον· ὅσα δ' ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γίνηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Magnam partem ſenes iuuenibus minus ægrotant. Semel autem diuturnis morbis correpti ferè vnà moriuntur.

Senes nō omnes iuuenibus minus ægrotant, ſed ex ipſis duntaxat qui moderatam atque temperatā vitam agunt. Nam intēperantius qui viuunt, morbis magis patent, quippè qui propter ætatem iuuenibus ſint imbecilliores. Diuturnas autem ægritudines complures ad mortem vſque comitari ſenectutem eſt manifeſtum. ſiquidē & virtus ipſa adeo eſt imbecilla, vt facilè morbos per eam ætatem coquere nequeant, & frigidi ſunt diuturni morbi omnes. quò fit vt ſenibus frequentius quàm iuuenibus accidant. Sibi enim cognatis quiſque & familiaribus morbis promptius corripitur.

XL.

Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται.

Deſtillationes & grauedines coctionem in valde ſenibus non admittunt.

Si

Si hos inter se copulauerimus aphorismos, talis erit vtriusque sententia, Maximam partem senes iu uenibus minus ægrotant: Qui verò diuturni ipsis accidunt morbi, ferè vnà cum morte terminātur. siquidē in ipsis valde senibus destillationes & grauedines coctionem non recipiunt. vt sit hic aphorismus velut quoddam precedentis exemplum. neque enim hi soli morbi, sed nephritis quoque, podagra, arthritis, ischias atq; coli & splenis affectus frigidi ad mortem senes comitari solent. Adhæc asthmata, tusses, spinæ item extrorsum vel introrsum, & dextrorsum sinistrorsúmve peruersio torsióque. primum Græci κύρτωσιν, & κύφωσιν id est gibbum, secundum λόρδωσιν id est cauitatem, tertium σκολίωσιν id est obliquitatem spinæ vocant.

XLI.

Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ φανερῆς προφάσιος ἐξαπίνης τελευτῶσι.

Qui sæpè & vehementer sine causa manifesta animo linquuntur, ij derepentè moriuntur.

Non omnes qui animo deficiunt repentè moriū tur, nisi determinatè ipsis tres conditiones addas, quarum vna eadémque prima est, si sæpè, altera si vehementer, tertia si sine causa manifesta id patiantur. nam & cuidā mulieri si diutius in balneo cōmorata fuisset frequēter oriebatur animi defectus, tum propter temporis longinquitatem, tum quia malis plerunq; lignis balneum succendebatur. verùm hoc nō erat mortis signum, quum causam haberet manifestam. Alteri si vel per horam lauaba-

tur

tur idem vsu veniebat, nisi panis pauxillum antè sumpsisset. Quibus profectò omnibus erat os ventriculi vel imbecillius, vel admodum sensile. Qui verò propter nullam eiusmodi causam sæpè & vehementer exanimantur, ii propter imbecillitatem *animalis virtutis id mali patiuntur. quo modo is cui vnà cum animi deliquio cordis vehemens palpitatio acciderat, derepentè de medio sublatus est. Quod idem iis quoque euenire solet, qui acutissimis animi deliquiis, quas cardiacas syncopas appellant, corripiuntur.

** Vitalem intelligit.*

XLII.

Λυειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδυνάτον, ἀσθενέα δ' οὐ ῥηΐδιον.

Apoplexiam fortem nullo prorsus modo, debilem ægrè curaueris.

Qui apoplexia (qua de hîc agit Hipp.) percelluntur, ij totius corporis sensu & motu repetè priuantur, sola respiratione excepta. nā si & ipsa prohibeatur, eiusmodi maxima esse solet & acutissima apoplexia. Quibus verò respiratio seruatur quidē, sed cū magna violētia procedit, ea vehemēs est apoplexia. vehemēs quoq;, sed minus adest iis qui neq; contentā, neq; violentā, inæqualē tamen inordinatámq; & intermittentē habēt respirationē. Siquidē in quibus ordinem aliquem seruat, *debilis eiusmodi censenda est apoplexia, quam ipsam fortasse curabis, si quæ ad eius curationem pertinēt omnia ritè administraueris. Omnis porrò appoplexia fit facultate animali in partes capite inferiores influere prohibita, ídque vel propter affectionē aliquam à cal

** Debilis apoplexia ferè in paralysim alterius lateris definit, protrusa in spinalem medullam materia.*

à calida materia (ſic enim hoc loco φλεγμονώδη διάθεσιν interpretari placuit) in ipſo cerebro cõſiſtentẽ, vel eius ventriculis pituitoſo humore oppletis. Cauſæ verò magnitudinem, affectus ipſius vehemẽtia conſequitur: qui ferè læſa reſpiratione incurabilis euadit. Sed mirum videtur quî fiat vt aliis omnibus muſculis ſtupentibus per apoplexiam & immotis, ſoli thoracem attollentes & dilatantes muſculi ſæpè moueantur, quamuis id vix ægréq; fiat. Quod ſanè propter neceſsitatẽ reſpirationis, vim neruis contentam excitantis ad actionem accidere videtur. Ob eámq; cauſam omninò in apoplexia qui thoracẽ attollunt muſculi omnes agũt, quamuis antè raro omnes, exempli gratia in vehementiſsimis corporis exercitationibus agerent. Si quidem propter eiuſmodi motus vehementiam reſpiratione opus eſt quàm maxima. Secus habet in apoplectis (quos attonitos latinè poſsis dicere) neque enim quia reſpirandi aucta ſit neceſsitas, ſed propter virtutis imbecillitatem mutuò auxiliari coguntur omnes muſculi thoracem diducentes, quemadmodum alioqui in iis etiã qui propter Febres imbecillam virtutem habent, ſeſe eadẽ de cauſa omnes mouere coguntur, ſingulorum actiones in ſummam vnam colligentes illam certè quidem minimè contemnendam.

XLIII.

Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων, μηδέπω δὲ τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷσι ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

Strangulati aut ſuffocati, nondum tamen mortui,

tui, ad se non redeunt, quorum circa os spuma apparuerit.

Spumæ generatio omnis duarum substantiarũ mistura perficitur, quarum spirituosa vna est, altera humida. Hæ autem inuicẽ permiscentur, in multas partes fractis vtrisque & comminutis, atque plurimas inter collidendum paruas bullas excitantibus. Quòd si ita fractus humor (cuius cũ spiritu circũplicatione & complexu bullas excitari contigit) crassitudine viscidus fuerit, tum inde nata spuma solutu difficilis & constans euadit: cuiusmodi maximè cursu fatigatis equis atq; iracundia permotis apris circa os colligitur. Substantiæ porrò vtriusq; cõminutionis & * permistionis causa aliàs existit vel vtriusq; vel alteri9 tantùm motus violentus, aliàs calor vehemẽs, nisi quis fortè hunc suo quoq; motu spumam excitare dicat. Verùm rei euidentiam secutis cautius & certius fuerit, si duplici eius generatione constituta, in mari quidẽ vento vehementius ingruente, propter verberatum vehementem excitari spumã, in feruente lebete ob calorem fieri dixerimus: sicque corporibus animalium per conuulsiones epilepticas iactatione & motus violentia, in apris calore spumam nasci solere: equorum verò cursu, vtriusque causæ vehementiam locũ habere. Quũ enim inter respirandum aër intrò ac foras continenter feratur, tum saliuam ipsis tenuari, tum ex pulmonibus vaporis instar elatum quiddam ipsi permisceri & complicari accidit, quod gignendę spumę adaugeat substantiam. Nam qui spumã eiusmodi

Spumæ materia.

** Spumæ causa efficiens.*

ex ventriculo efferri arbitrantur, ij profectò mihi in magno errore versari videntur. Quum enim tũ animans nec vomat nec omninò nauseet, citra quæ symptomata ex ventre nihil efferri queat, indè certè quidem spuma vt confertim tollatur, fieri nullo modo potest, multóque minus vt vapor vllus, similiter ei qui respirando efflatur: quando eiusmodi nulla ex ventriculo educatur substantia, qualem inter respirãdum pulmo exhalat. Nam & sanguis qui ex pulmone reiectatur visceris colore spumosus existit, qui verò ex ventriculo effertur cum eo nullam habet affinitatem. Sed quæ ex pulmone simul cum sanguine spuma educitur, ea confertim & cũ tussi reiicitur, qui verò paulatim ex tali humore vapor efflatur, is tusses nõ mouet. Collo itaque arctius iniecto laqueo, efflare quidẽ cor & pulmo excrementum fuliginosum habent necesse (sic enim demõstrauimus in eo libro qui nobis de respirãdi necessitate est scriptus) sed laqueo prohibitus pulmo totum violenter ad exitum impellit, simúlque cum eo humiditatis propriæ aliquid expellit, quemadmodum in sanguinis fit reiectione. Exitiale igitur eiusmodi signũ est, vtpotè vis quæ pulmoni adfertur index dum strangulatur animans. quod ipsi accidere verisimile est, calente materia in ipsum à corde compulsa. Quum igitur & feruore calidæ materiæ, & spiritus violento motu & ipsius pulmonis vehementi contentione spuma reiectetur, signum inde sumptum meritò censetur mortiferum. Nõnulli tamen, quibus strangulatis spuma circa os apparuerat, sibi sunt (quamuis id rarò accidat) restituti. Ac fortasse

Hipp.

Hipp.non quòd necessariò intereant, ita pronunciauit, sed quia aliter eueniat rarißimè. Cuius rei exemplum nobis paulò supra intelligendum reliquit, quum diceret, Quibus per iuuentutem aluus est humida, his resiccatur senescentibus. Nam eo aphorismo securitatis & cautionis particulā. Plerunque prætermisit, quam paulo infrà addidit his verbis, Qui aluo sunt humida, iuuentutem quidē transmittunt facilius quàm qui aluum siccam habent, sed difficilius senectute defunguntur: ipsis siquidem senescentibus aluus plerunque resiccatur.

XLIIII.

OI παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίγνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

Qui naturâ sunt valde craßi, breuiore vita fruuntur quàm qui graciles.

Crassos iam inde à prima ætate & graciles inter se comparans, de naturâ crasßis affirmat, quòd gracilibus minus diu viuant. Optimum siquidem est iusto & quadrato corpore nasci, quod quadratū Latini εὐσαρκον Græci vocant, id est inter crasßitudinem & gracilitatem modum tenere, vt nec crassius corpus nec gracilius, sed modicè carnosum existat. Quòd si à modo recedatur, præstat gracile quàm supra modum crassum esse. Nam qui opimo sunt corporis habitu venas & arterias angustas & exiles, proindéque paucum omninò sanguinem & spiritum habēt. Quo fit vt ipsis ætate prouectis leui occasione citò extinguatur calor natiuus. Qua ex re nullum impendet gracilibus periculū, sed quia partes in his principes iniuriæ sunt

expositæ (quippe quæ propugnaculum & præsidium nullum aut certè tenue admodum habeant) propterea ab externis causis facilè offenduntur. Si qui autem naturâ symmetri id est modicè corpulenti, pleniore postea victu & otiosâ vita crassi euaserint, etiam si carnis & adipis copia accesserit, nihilo secius tamen amplas ipsi venas habent & arterias, ob eámque rationem in ipsis plus inest caloris natiui.

X L V.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν ὡρέων, καὶ τῶν τόπων, καὶ τῶν βίων ποιέουσι.

Epilepsia laborãtes pueros quum loci victúsque, tum maximè ætatis mutatio liberat.

Apoplexia & epilepsia inter se sunt quodã modo affines & cognatæ affectiones. Nam & eundem locum affectum & eundem humorem habent mali auctorem. Hoc differunt quod apoplexia fiat propter virtutis ad neruos adfluentis plenam consummatámque priuationem: Epilepsia ob motum vitiosum & peruersum. Quinetiam vtriusque frigidus humor est & * crassus. Quo fit vt adolescentium ætas temperamento nimirum sicca & calida maximo sit Epilepticis auxilio. Pariter & loci ad proportionem facta mutatio iuuat, ad proportionem intelligo, si ad caliditatem fiat & siccitatem mutatio. Par de victus ratione habetur ratio: neq; enim

** Non tàm crassa materia est in epilepsia, sed sepè tenuis & flatulenta.*

enim huius quæuis mutatio Epilepſiã ſoluere poteſt, ſed ea duntaxat quæ calidiorem efficiat & ſicciorem corporis habitum. Illud tamen abſolutè exaudire poſſumus, victus ſcilicet mutationem Epilepticis prodeſſe, quando quidem vitioſa victus ratio affectum hunc ferè generet. Quare eiuſdem mutatio, in melius prorſus conuertet.

XLVI.

Δύο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

Ex duobus ſimul doloribus non eundem locum occupantibus qui vehementior eſt, alterius ſenſum obſcurat.

Si quis locum eundem exactius ac preſsius intelligat, nunquàm eodem loco duo ſimul dolores fieri poterunt. Si verò latius, pro maiore videlicet quopiam membro, vt brachio, vlna, femore, tibia eundem locum interpretetur, ſimul tum dolores duo conſiſtere poterunt, ſed partis affectæ inter ſe vnà moleſtiam augebunt, altero dolore ægrotum minimè fallente. Verùm ſi locis diuerſis, exēpli gratia in vlna vnus, alter in tibia fiat, tum à vehementiore alterum obtundi & hebeteſcere continget, tota nimirum ſentiendi facultate ad id quod magis vrget conuerſa & in diuerſum tracta. Idem per angores quoque & mœrores vſu venit, qui & ipſi citra corpus ſunt velut quidam animi morbi. Nã ex iis qui vehementiores ſunt, minores diſsimulãt & obtegunt, duntaxat ſi non eadē de re hauſti ſint & concepti. Aliàs enim ſe inter ſe mutuo fouent

& amplificant.

XLVII.

ΠΕϱὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυϱετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γενομένου.

Dum pus fit dolores ac febres accidunt magis, quàm confecto.

Pus ex ſanguine fit in ſemiuitioſam, vt ſic loquar, mutationem degenerante. Nam quæ mala omninò eſt ſanguinis mutatio, ea cum graueolente perficitur putredine, quemadmodum contrà quæ bona abſolutè exiſtit & benigna, ea corporis partium eſt nutricatio. Harum autē medio poſita eſt ſanguinis in pus mutatio, vtpotè quæ nec à calore præter naturā ſolo, nec à naturali peragatur. Proprius ſiquidem inflammationis calor ex vtroq; miſtus eſt quodammodo. Cæterùm dolor fit tenſa ſimul & calfacta præter naturam parte inflāmatione laborante.* Febres ſequuntur, vbi cor ipſum vitæ princeps vnà accenſum fuerit. Ipſo verò velut feruore & crematione ſanguinis, vnà ſimul & dolores fiunt & febres. Ab eiuſmodi autē ſanguinis perfecta aduſtione pus fit reliquum, quo modo in combuſtis lignis cinis. Quare per id temporis tū dolores tum febres mitigantur, præſertim ſi pus eruperit, vtpotè materia iam conſumpta & extincto calore inflammationem faciente.

** Aliàs diaria, aliàs putrida febris ſuppurationem comitatur, quæ quotidie ſub noctem maximè exacerbatur.*

XLVIII.

ΕΝ πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν ἄϱχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς, ἄκοπον.

Quoquo modo corpus moueatur, ſimul ac laborare

rare cœpit, quies statim laßitudinem leuat.

Laborare verbum & dolere & defatigari significat, atque vtroque significatu vera est aphorismi sententia. Siue enim propter plures motus doleant iam corporis partes, siue etiam ita sint defessæ vt vix functiones suas obire poßint, requiescere statim lasßitudinem dissoluit.

XLIX.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνηθέων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾷον φέρουσι.

Quotidianis laboribus assueti, etiamsi inualidi * *sint aut senes, insuetis quamuis robustis & iuuenibus facilius consueta ferunt exercitia.*

Alia alij consueta est exercitatio, vni cuipiam cursus aut quiuis alius motus qui cruribꝰ peragitur solitus. Alteri consertis manibus depugnare mos est, aut alia manuum actione vti. Alij fodere humum, alij arare, alij remigare, alij deniq; aliud quiduis agere consueuerunt. Atque in eiusmodi corporis fatigationibus & exercitiis quædam differentiæ sumuntur, tum ex eo quod pluribus aut paucioribus corporis partibus agentibus fiant, tũ etiã quia has aut illas partes magis minúsve exerceant. Sed hoc omnibus est commune, vt exercitæ partes inexercitatis fortiores euadant & expeditiores, atque ideò labores consuetos facilius ferant.

L.

ΤΑ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

Consueta longo tempore etiam si deteriora sint, insuetis minus molesta solent esse. Quare ad insolita quoque facienda mutatio.

Non de exercitatione solùm vt præcedente oratione, sed absolutè de omnibus consuetis suã hoc aphorismo fert sententiã. qualia esculenta & poculenta, balnei vsus, eiusdémq; insolentia, vigilia, somnus, calor, frigus, curæ & studia. Singula enim hæc quæ cõmemorauimus, quia consueta sunt minus iis nocẽt, quæ suapte naturâ innocentiora nũquàm venerunt in cõsuetudinẽ. Atq; exercitationis quidẽ consuetudo ad partiũ agentiũ robur refertur, quẽadmodũ paulo suprà diximus. Rerũ verò aliarũ quid consuetudo posʃit aperiendum hoc loco esse videtur. Cibus ac potus quũ in aliis ferè partibus, tum maximè in ventriculo acquisititiam & aduentitiam naturã efficiunt. quãuis enim à corpore quoad eius fieri potest maximè vincantur & mutentur, ipsum tamen secundũ suã ipsorũ naturã afficiunt quodã modo. Quo fit vt secundũ ea ipsius magna lõgo tẽpore immutatio fiat, atq; nutriẽdis cõcilietur cũ nutric̃tibus similitudo, vt in eo libro demõstrauimus quẽ de cõsuetis inscripsimus. quo loco illud etiã probauimus, à sui simili vnũquodq; alterari & immutari propterea. Vnde fit, vt quãto similius mutãdo corpori mutãs fuerit, eo citius ipsum immutet & alteret. Quinetiã ab aliis omnibus in

quibus

quibus versatur & propinquat corpus quadamtenus afficitur, veluti in aëre ambiẽte fit frigido aut calido, hoc rarefieri & laxari, illo densari solitum. Quæ causa est, vt consueta ferant facilius, insolitis magis offendantur. nam si caloris propinquitate aut consortio rarefactum corpus frigori derepentè occurrat, id euestigio altius subiens & sese penitius insinuans lædit magnopere. Cuius rei causa singulorũ enumeratione quibus assueuimus declarata est in libro de consuetudine. Iam verò norunt omnes quod experientia notum compertúmque est, quódq; Hipp. scribere contentus, eius causam ascribere neglexit. Sed & ipsi eius inueniẽdæ ansam & occasionem dedimus. Verùm hæc satis sunt ad prioris partis aphorismi explicationem. Quod ad finem scriptum reperitur, vbi ad insueta iubet faciẽdam esse certo quodam modo mutationem, id sanitatis certius cautiúsque tutandæ gratia est additum. Siquidem vniusmodi consuetudo omnis Græcis μονοειδὴς dicta, id est certa quędam & stata, parum tuta solet esse: quando quidem omniũ hominum vita inopinatis incertísque rerum casibus sit subiecta. Ne quãdo igitur insolitis rebus & ex improuiso accidentibus, aut occurrentibus grauiter offendamur, nihil non tentare & periclitari satius esse inquit Hipp. Quod fiet si non iisdem in rebus & cõsuetis semper immoremur & permaneamus, sed insolitas quoque interdum & contrarias experiamur atque periclitemur.

L I.

Το κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκωσοῦν τὸ σῶ-

μα κινεῖν, σφαλερόν. τὸ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον· τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, ἀσφαλὲς, καὶ ἄλλως ἢν καὶ τις ἐκ τοῦ ἑτέρου ἐφ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

Semel multum, & repentè vel vacuare, vel replere, vel calfacere, vel refrigerare, aut alio quouis modo corpus mouere periculosum: omne siquidem nimium naturæ inimicum. Paulatim verò quod fit tutum, cùm aliàs tum maximè vbi ab vno ad aliud facienda est mutatio.

Quamobrem vniuersim & repentè implere, aut vacuare, aut alio quouis modo corpus mouere periculo nō vacet, ipsemet causam attulit, quū omne nimiū naturæ inimicū esse, diceret. Naturę siquidē substantia in *symmetria, id est certa & commoda elemētorū proportione cōsistit. quam quidē symmetriam quū omne nimiū corrūpat & labefactet, mirū videri non debet si idē quoq; animantis constitutionē resoluat. Contrà verò paulatim, inquit, vel replere, vel vacuare, & cætera quę deinceps cōmemorat facere, minimè periculosum, cùm aliàs, tum maximè vbi à re quapiam consueta ad alterā mutationem facere studemus. nam in præcedente aphorismo consulebat etiam ad insueta transeundum esse. In eo igitur transitu, quod vniuersim & repentè fit periculosum, quod verò paulàtim sensimque progreditur, tutum.

** Quum ab hac symmetria longissimè absint morbi acuti, in his solùm affatim facta vacuatio prodest, si eā vires ferre poßint.*

LII.

Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

Non

Non, si recta ratione gerenti omnia secundum eam minus succedat, protinus ad aliud transeundũ, modò illud constet quod ab initio visum fuerat.

Non mediocris prudentiæ munus est ab iis non recedere, quæ rectè sunt visa, nec ad alia subinde remedia transire tametsi adhuc manifesta vtilitas nulla sit secuta. Quemadmodũ enim gutta in subiectam petram casitante, vix longißimo tempore sensibile fit cauitatis in ea vestigium, sic in crudis morbis & coctu difficilibus se res habet. in quibus si quis recta ratione quod facto opus est inuenerit, ab eo recedere non debet quod faciendum initio existimauit, etiam si eius vsu nihil dum manifestò effectum esse videatur.

LIII.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι νέοι μὲν ὄντες βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων· ἐς δὲ τὸ γῆρας, χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

Quibus aluus est humida, iuuentam quidem agunt facilius quàm qui eandem siccam habent, sed senectute difficilius defunguntur. Ipsis siquidem senescentibus ferè resiccatur.

Præter quàm quòd clara apertáque est huius aphorismi sententia, etiam in eum quæ dicta esse oportuit, recordari ex eo aphorismo licet, cuius tale fuit initium, Quibus in iuuentute aluus est humida, in senectute resiccatur.

LIIII.

Μεγέθει δὲ σώματος ἐνηβῆσαι μὲν, ἐλευθέ-

ριο

ριον, καὶ οὐκ ἀειδὲς· ἐγγηράσαι δὲ δύσχρηστον, καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

Vt traducenda iuuentute liberalis & speciosa corporis magnitudo, ita senectuti inutilis moles corporis est & paruitate deterior.

Magnitudo corporis propriè appellatur ea dimensio quæ in longum, latum & profundum iustam exuperat mensuram. Iam verò magnum quoque corpus interdum appellamus, quod solùm in longum amplius iusto auctum est, quamuis huic longitudinis nomen sit proprium. Similiter quod in latum & profundum legitimam proportionem excessit, magnum quandoque corpus nominant, quum tamē propriè si dicatur, crassum vocari debeat. Si ergo eam corporis magnitudinem intelligi velit Hipp. quę propriè dicitur, nihilò sanè ipsa senectuti fuerit minore corporis statura deterior: si verò longitudinem aut crassitudinem corporis significauit, hæ senescentibus tum grauiores, tum inutiles magis fiunt: sed ne iuuentuti quidem liberalis & speciosa corporis crassitudo. De longitudine igitur sola verè dici potest, quòd in iuuentute quidem liberalis honestáq; & visenda res sit, in senectute verò inutilis ac grauis existat. incuruescit enim senescentibus, fitque graue & molestum onus, quod Hipp. δύσφορον, id est gestatu difficile dixit.

*

GAL.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS TERTIUS,

*

GVLIELMO PLANtio Cenomano, interprete.

Tertio hoc in aphorifmos Hippocratis commẽtario quæ ab ipſo de anni temporibus & ætatibus ſcripta ſunt exponemus, ea potiſsimum declarantes quæcunque in ipſis obſcuriora videbuntur, (hoc enim proprium eſt expoſitionis munus) ſingulorum tamen quæ rectè dicta fuerint demonſtratione non omiſſa, quoniam hoc quoque in commentariis fieri conſueuit. Satis autem hoc etiam loco Lyci inconſtantiam mirari non queo, qui vt ipſe quidem ait, Cointi preceptoris interpretationes ſcribat nec eorum quæ de temporibus & ætatibus dicta ſunt demonſtratiuam vllam probationem adiiciat, ſed ad experientiam omnia & obſeruationem referat: quum tamen in multorum aliorum aphoriſmorum explanationibus rationalem de contenta in ipſis veritate diſputationem adhibeat,

beat, sola experientia non contentus. quam quidē experientiam solam ad congerendā eiusmodi commentationem satis esse non posse & Hipp. ipse ostēdit, & orationis continuatione fiet manifestum.

I.

AI μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

* Magna & frequens ab aëre morborum occasio.

Mutationes temporum potißimum pariūt morbos, & in ipsis temporibus magnæ mutationes frigoris aut caloris, cæterorúmque ad proportionē his respondentium.*

Per mutationes temporum quidam autumant commutationes eas dici quibus tempora vicissim se excipiunt & sequuntur, quasi successiones & vicissitudines diceret. nam hyemis in ver commutatione morbi illi generantur, de quibus in sequentibus sic ipse loquetur, Vere furores, melancholiæ, epilepsiæ. Rursúsque vere in æstatem conuerso (id quod prima fit æstate) febres inquit, continuæ, & tertianæ & ardentes, cæterique morbi quos deinceps enumerauit. Similiter de autumno & hyeme scripsit, inquiunt illi qui mutationes & vicissitudines pro eodem accipiunt. Cæterùm vox potissimū orationi addita hanc aphorismi expositionē non admittit. Queādmodum enim temporum cōmutationibus & vicissitudinibus morbi quidam generantur, sic iisdem soluuntur: quod & Hipp. ipse dixit

dixit. Quare succeſsiones temporum morbos nihilomagis pariunt quàm ſoluunt. Alioquin quonam modo ille ſolum ita dicere cõtentus non fuiſſet, mutationes temporum pariunt morbos, ſed potiſsimum addidiſſet? Melius itaque fuerit propter huius vocis additionem per mutationes temporũ intelligere eorum naturæ & temperationis alterationes. Hæ ſiquidem ſunt quæ maximè pariunt morbos, quum plures deinceps fuerint aliáque aliam exceperit, quemadmodum in Epidemiis ſcriptum reliquit, atque hîc non ita multò poſt eſt dicturus. Vnius verò ſolùm temporis alteratio morbos certè quidem efficit, ſed non præcipuè. Quando igitur morbi fient potiſsimum temporis vnius alteratione? quum eius ſcilicet magna contigerit alteratio. propterea enim dicebat, & in ipſis temporibus magnæ mutationes caloris vel frigoris vel alterius cuiuſdam, vt humiditatis, ſiccitatis, ventorum, horúmve ſilentij & quietis. Hæc recta eſt interpretatio, aptè præſenti lectioni conueniens. Eſt & alia eiuſmodi lectio. Mutationes temporum pariunt morbos maximos, & in ipſis temporibus magnæ præſertim mutationes, quæ ſcriptura nullam obſcuritatem habet apud eos maximè qui ea quorum modò finem dicendi fecimus, intellexerunt. Sunt & aliæ quædam eiuſdem dictionis lectiones, quas facile ex iis quæ diximus examinare poteris & intelligere.

II.

Τῶν φυσίων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

Natur

Naturarum quædam ad æstatem, aliæ ad hyemẽ benè aut malè se habent.

** Veris & autũni non meminit, quia sua tẽperie & æqualitate ver omnibus naturis sit cõmodũ, vt autumnus sua inæqualitate noxius.*

Naturas hîc appellauit Hip. in proprio maximè & primario significato, quod ex ipsa maximè substantia naturæ sumitur. quam quidem suprà dicebamus esse temperationẽ ex quatuor elementis humido, sicco, calido, frigido. In opere quoque de temperamentis demonstratum nobis est vnicum & singulare temperamentum esse eucratum, omnibus perfectionis numeris absolutum: dyscrata verò & à perfectissimo illo deficientia esse numero octo, quatuor vnica dominãte qualitate, quatuor item alia duabus qualitatibus præpotentibus. atque vna quidem vincente, calida, frigida, sicca, humida: duabus verò superantibus calida & sicca, calida & humida, frigida & sicca, frigida & humida. Ad æstatem igitur frigidæ & humidæ naturę optimè habent, ad hyemem calidæ & siccæ: Calidæ cõtrà & siccæ naturæ æstate malè afficiuntur, frigidę & humidæ hyeme. Atque hæ quidem naturæ omninò seu vtriusque qualitatis ratione ad dicta tẽpora optimè & pessimè se habent: quæ verò vtracunque qualitate iuuantur à temporibus aut offenduntur, hæ non omninò benè aut malè, sed mediocriter afficiũtur, vt hunida & calida æstate & hyeme. æstate nanque vt humida, hyeme vt calida melius afficitur.

III.

Τῶν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι, καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας.

Morbi

Morbi alij ad alia tempora benè vel malè se habent. Et quædam ætates ad tempora alia & loca & aliud victus genus.

Morbi alij ad alia tempora facilius, difficiliúsve generantur et soluuntur.

Inordinatius hunc aphorismum extulisse mihi videtur Hippocrates. Nam melius ita dici potuit, Morbi & ætates alij ad alia tempora & loca & victus genus benè & malè se habent. Benè itaque se habent ad tēpora morbi quod ad sui generationē attinet similes, quod ad solutionem cōtrarij. Hoc enim prius definiuimus quū exponeremus aphorismum illū cuius initiū, Periculosè minus ægrotāt. Aetates autem vt & naturæ frigidæ ad calida, calidæ ad frigida tempora benè habent, vt senum ætas ad æstatem, iuuenum ad hyemem habet melius. Eadem ratione à locis quoque non morbi modò, sed etiam ætates afficiuntur. morbi enim calidi locis calidis magis generantur & minus sunt periculosi: meliúsque valent in frigidis regionibus ætates calidiores, & in aliis ad proportionem. Sic ad victus genus alij ad aliud benè maléve se habent tum morbi, tum ætates. Nam calidiores ad victus rationē frigidiorem, frigidiores ad calidiorem, & sicciores ad humidiorem, humidiores ad sicciorem benè se habent, & vt breuiter dicam, contrarij morbi & ætates ad contrariam victus rationem benè, similes ad similem malè habent, nisi ætas moderatior victui & tempori & regioni tēperatiori cōparetur. Nam hoc solo modo similes & ætates & naturæ à similibus benè afficientur: his verò quæ immoderatius à temperie recesserint, contraria tū loca tum tempora, tum victus ratio magis confe-

runt. Iam verò morbi omnes quum immoderationes quædam ſint, à ſimilibus, tum locis tum temporibus generantur, ſoluuntur à contrariis.

IIII.

Ἐν τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρης ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος γίγνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

In temporibus cum eodem die modò calor modò frigus, autumnales morbi expectandi.

Meritò ſanè. neque enim appellationes temporum, ſed temperationes cauſæ ſunt morborũ. Quũ igitur à ſua natura deſciſcunt, morbos quoque diuerſos parturiant eſt neceſſe.

V.

Νότοι βαρήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοί, νωθροί, διαλυτικοί· ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρωστίῃσι πάσχουσιν· ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραί, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων· ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

Auſtro hebeſcunt ſenſus omnes, languẽt corpora. Aquilo neruoſas & frigidas partes lædit.

*Auſter auditũ hebetat, caliginẽ viſui obducit, caput grauat, membris tarditatẽ & languorẽ conciliat. Quum itaque is increbreſcit talia inualidis accidunt. Contrà * Aquilo tuſſes mouet, fauces exaſperat, aluum indurat, vrinam ſupprimit, hor-*

rores

vores excitat, lateris & pectoris dolores facit. Hoc itaque dominante, talia infirmos expectare oportet.

Rei quidem certè effectũ significauit, quum diceret, Auster auditum hebetat, oculis caliginem offundit, caput grauat, torpentes & languidos efficit: Causam verò indicauit, quum illud ascriberet, Quum itaque is increbrescit, talia laborantes inualetudine patiuntur. Semper siquidem medicũ separare & secernere oportet id quod propter externam aliquam causam non ratione morborum accidit, vt certius præsagia capiat. Causam verò quamobrem auster grauiorem auditum, & caliginosum visum efficiat, difficile non est ex eius temperamento intelligere, quippè qui calida sit & humida natura. Eiusmodi enim omnia vim replendi capitis obtinent, quæ eadem ipsa causa est, vt sensuum instrumenta humiditate multa inferciat, & capitis grauitatem (quam καρηβαρίαν Græci dicũt) faciat. Iam verò principio neruorum humefacto, voluntarios motus torpere, & veluti solutum se & languidum sentire hominem est necesse. Contrà aquilonia vt ipse inferius dicet, tempestate cogun tur ac firmantur corpora, & robustiora vegetioráque fiunt, expeditiora item & alacriora promptioráque ad motum euadunt & auditu valentiora. Sed nunc ista non opposuit iis quæ ab austro corpori accidunt, quia hoc aphorismo sola ea quę ab vtroq; vento importantur incommoda persequi proposuit, vt perspecta ea & cognita habentes ab iis separemus quæ morborum ratione eueniũt.

*Fiunt etiã per accidens tusses, Aquilone plenius cerebrũ constringente & humiditatẽ ipsius in partes subiectas exprimente.

Aquilonio igitur, inquit, statu fiunt * tusses propter instrumentorum videlicet respirationi seruientium intemperiem, & faucium asperitatẽ inæqualitatémve. de qua loqui se ostendit, quum fauces addidit, vt subaudiremus exasperat verbum. Nam hoc quoq; pacto interdum loqui solet. paulo post enim dicet, Autumno multi æstatis etiã morbi, quartanæ, errones, splenes. Possumus & coniunctim ista duo legere, Auster fauces aluum indurat, vt interpretes nonnulli legendum esse putarunt. Nam & fauces per tempestatem aquiloniam euadunt duræ, quia exiccantur & refrigerantur, & aluus dura excernit: tum propter temporis cõditionem ad siccius vergentem toto siccescente corpore, & propterea humidiores alimenti partes auidius ad se trahente, tum etiam quia diutius in corpore retenta superuacanea nec permeantia tota exucta & arida redduntur. Dysuria præterea id est vrinæ reddendę difficultas accidit flante aquilone, propter frigiditatem offensa vesica. nam exanguis est & frigida, & idcirco plusquàm aliæ partes frigidis caussis patens ab iis promptius afficitur. Eadẽ Boreę frigiditas, thoracis etiam dolores facit, cõmuni cũ aliis partibus noxa: accedẽte etiã respirationis læsione, quæ nõ pariter pulmonẽ & cor attingit ob caloris in ipsis cõtenti copiam. Homines verò vt aquilonia cõditione inhorrescãt, facit manifestò aëris ambietis frigida & sicca natura.

VI.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

Quum

Quum æstas fit similis veri, sudores in febribus multos expectare oportet.

Causa sudoris, raritas corporis, & tenuis materiæ copia.

Quemadmodum paulò antè dicebat, quum eodē die modò calor, modò frigus morbos autumnales expectare oportet, eodem nunc modo rursum ait, Quum æstas euadit similis veri, hoc est moderata temperie naturæ veri respondente, multi in febribus, sudores expectandi. Id quod ratione fit optima. neque enim sine aëris nos ambientis calore, & superuacanea aliqua humiditate conteta corporibus sudores multi manare possunt, quorū primum æstate, alterum hyeme, neutrū autumno, vtrunque vere fieri solet. Meritò itaq; æstas si valde sicca sit & torrida, humiditatem contentam absumit & resoluit, si verò similis sit veri, calore quidē euocat ad cutim, sed præ humiditate in vaporis speciem resoluere & consumere non potest. Morborum itaque crisi humiditas dum tota simul & confertim excernitur, multos sudores facit.

VII.

ΕΝ τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται, καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ᾖ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ τὰ νουσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

Magnis siccitatibus febres fiunt acutæ. Quòd si annus talis esse pergat, qualem temporis statum effecerit, tales ferè morbos expectare oportet.

Siccitatibus non multas, sed acutas febres fieri inquit. Siquidem paulo post dicturus est, In vniuer

sum siccitates assiduis hymbrib⁹ salubriores, ac minus mortiferæ. Rursum illud deinceps coniunges, inquiet, Humidiore ac pluuio cœli statu plerumq; morbi fiũt, & febres longæ, idq; bona ratione fit. Nam aëris ambientis humiditas pituitosos humores congerit, & non paruam cumulat aqueæ superfluitatis copiam. Siccitas verò humores quidẽ minuit, sed qualitate biliosiores reddit. Quæ causa est vt sicciore temporis conditione febres numero quidem * pauciores gignatur quàm pluuiosa, sed hæ acutiores fiant. Quæ in aphorismo sequuntur, sunt manifesta.

Sicca tempestas omnium ferè morborũ expers est & saluberrima.

VIII.

Ἐν τοῖσι καθεστῶσι καιροῖσιν ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι γίνονται· ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

*Certis temporibus & suam tempestiuitatem seruantibus certi & tempestiui, ac iudicatu faciles morbi fiunt. Incertis autem & alienis, * incertæ quoque ægrotationes fiunt & ad iudicandum difficiles.*

* *quia omniũ non vna causa est, nec eadem humoris simplicitas,*

Καθεστῶτας καιροὺς (latinè stata, debita, ordinata & conuenientia tempora dicere possis) appellat Hippocrates, partes anni ordinatim & tempestiuè suam temperationem sortitas. Quem verò annum καθεστῶτα (Latinè, rectè atque ordine constitutum annum dicere potes, vel qui temporum vices benè constitutas & tempestiuè dispensatas habet) idem Hippocr

Hippocrates vocet, ex eius libello de aquis, aëre & locis discere licet. Si inquit, syderum ortu & occasu conuenientia hæc signa appareant, si autumno fiant pluuiæ, & hyems moderatior, neque nimis tepens & humida, neque frigore excedens tempus legitimum, si vere & autumno hymbres fiant tempestiui, sic demum annus euadet saluberrimus. Quum itaque audiueris quem annum καθεστῶτα dicat, facilè quem ἀκατάστατον appellet potes intelligere. Quæcunque enim tempora parte aliqua non seruarint anni benè constituti moderationem, ea ἀκατάστατα, id est incerta, aliena, inordinata & intempestiua nominat, & morbos qui in ipsis gignūtur similiter ἀκαταστάτους nuncupat quos δυσκρίτους etiam, id est κακοκρίτους vocat. vel enim cum grauibus symptomatis & periculosis Crises in talibus morbis fiunt, vel præsenti sunt exitio, vel restibili denique semine rediuiui ac reduces morbi fiunt.

IX.

Ἐν φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ θανατωδέσταται τὸ ἐπίπαν· ἦρ δὲ ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

Autumno in vniuersum morbi acutissimi & perniciosissimi: Ver autem saluberrimum & minimè exitiosum.

Quum anni tempora singula suā & conuenientem seruant temperationem, inter ea ver est saluberrimum, vt pote quod eucratum existat & moderatum: morbos autem acutissimos & perniciosissimos quantum in ipsis quidem est temporibus,

autumnus adfert. Siquidem ver magnam cœli temperiem habet: Autumno verò hoc imprimis mali inest, quòd eodẽ die modò calor, modò frigus dominetur: deinde æstatem excipiat, in qua humores multis adusti, quibusdam vires etiam sunt debilitatæ. Nec verò sola hac ratione morbifer autumnus, sed quia humores etiã, qui prius ad cutim mouebantur, atque eiusdem perspiratu digerebantur, per autumnum ab aëris ambientis frigore pellantur in profundum & intrò cogantur. Atque hæc sunt omniũ hominũ cõmunia. Iis verò qui vitioso victu vtuntur auctarij vice poma accedũt, quibus abundè repleti facilè malorum humorum copiam colligunt.

X.

Τὸ φθινόπωρον τοῖς φθίνουσι κακόν.

Autumnus tabidis nocuus.

Autumnum aliis etiam de causis incusabat superiore aphorismo, eũdem nunc vt tabidis eximiè & præcipuè nocentem rursum damnat. Iam verò vtrum eos solùm tabidos appellet, qui phthoë laborant quibus vlceratus scilicet pulmo est, an omnes quacunque occasione colliquefactos & macilentos coniicere non possumus. Verùm vtrisque constat autumnum esse aduersum, quum siccus simul ac frigidus & inæqualis existat.

XI.

Περὶ δὲ τῶν ὡρέων, ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τὸ θέρεος πυρετοὺς ὀξέας καὶ

Inter

ὀφθαλμίας, καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα δὲ τῇσι γυναιξὶ καὶ ἀνδράσι τοῖσιν ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

Inter anni partes, si Hyems sicca & aquilonia, ver pluuiosum & australe fuerit, æstate necesse est febres acutas fieri & ophthalmias & dysenterias mulieribus præsertim et viris naturâ humidioribus.

De temporum variatione & immutatione agit his aphorismis, ab aquilonia hyeme & sicca, & vere australi & pluuiò facto initio. Eiusmodi autem mutationes quanquàm paruæ existunt, sunt tamen præter naturam. Quare aduentante æstate morbos fore prædicit febres acutas, ophthalmias, dysenterias. Atque causam certé quidē cur post talem temporum statum eiusmodi morbi fiant ipse explicuit in libro de aëre, aquis, & locis, cuius sic habet litera, Si æstas sicca & aquilonia, ver pluuium & austrinum fuerit, vt febribus æstas abundet est necesse, in eáq; ophthalmias ac dysenterias fieri par est. Vbi enim vernis hymbribus & austro madefacta & humectata terrâ æstatis derepentè æstus interuenerit, tum à terra permadescente & calida, tum à sole adurēte geminari ardorem est necesse, hominum propterea neque constantibus, sed potius laxatis ventribus, neque cerebro resiccato. Neq; enim fieri potest quin, vbi ver eiusmodi præcesśit, corpus & caro fundātur & colliquefiant, simúlque quum omnibus acutisśimas febres, tum maximè pituitosis eueniāt. Mulieribus verò par est dysenterias fieri & viris natura humidioribus. Atque hæc sunt Hipp. verba ex libro de aquis, aëre, & regionibus.

Nos verò pluribus vt eius oratio apertior esset & perfectior effecimus, ac imprimis illud declarauimus, quamobrem nec hyeme ipsa dixerit nec vere eiusmodi tempestatem sortitis, morbos existere, quum tamen secundo Epidemiωn eo ipso tempore deprauato Cranone carbunculos ortos fuisse prodiderit, atq; eius sic habet dictio, Cranone anthraces æstiui, hymbri largo per ardores assiduè descēdente, iiq; magis increbrescēte austro fiebant. Manifesta itaque ex eius dictis causa est, quamobrem Cranone per æstatem carbones sunt facti. neque enim parum à naturali temperatione recesserat; sed ad talem ipsa venerat statum per quem putrent facilè, quæ naturā nacta sunt putredini obnoxiam. Possunt enim humiditates præter modum auctæ putrefacere, vt & ipse dictū est, Morbi pluuiosis temporibus ferè fiunt febres longæ, alui fluores, putredines. Sed iis ipsis caliditates magis putrefacere possunt. Ambabus verò simul coniunctis, nec minus quàm Cranone vehemētibus & immoderatis, tempus alterum corpus vt offendatur nō expectat, sed in priore grauissimè lædatur est necesse. Ac per hyemem siccam & aquiloniam corpora molestiis iis afficiuntur, quas ipse prius retulit his verbis, Aquilo tusses mouet, fauces exasperat, aluum durat, vrinam supprimit, horrores excitat, lateris & pectoris dolores facit: non tamen propterea effatu dignus morbus gignetur. nam alioqui sicciores tēpestates sunt salubriores. In vniuersum enim, inquit, siccitates perpetuis hymbribus salubriores, & minus mortiferæ. Hyems itaque illa aquilonia & sicca homines tussi, alui retentione, dysuria, &

dolore

dolore partium pectoralium ὀρθοστάδην vexabit, (id est non tam malè habebít vt lecto teneantur, aut so litas actiones intermittere cogantur) non tamen febres aut dysenterias aut simile quidpiam est effe- ctura. Sed cur ne vere quidem pluuioso & austra- li morbi grassantur? quia præcessit hyems multum frigida & sicca. ipse verò dixerat nō solùm spectā- das esse præsentes tempestates, sed etiam ex quibus in quæ tempora mutationes fiant consyderadum. Corpus itaque prius per hyemem siccam & aqui- loniam resiccatum tātum abest vt à vernis pluuiis quicquam patiatur, vt aliquid etiam iuuetur, ad naturalem quadamtenus rediens mediocritatem. Si verò totum ver humidum fuerit, ad aliam corpus & contrariam ei quam prius siccam habebat, con- ditionem redigetur, in medio positam symmetriā, idest mediocritatem superās. Quare paratū ipsum ad offensionem æstas excipiet, vt pote terra adhuc humecta, atque ob id suffocantem æstum & grauē efficiente, Etesiis nimirum nondum flare solitis. nā ij posterius & post Caniculam flare incipiūt. Qua- re totum illud tempus medium febres habebit acu tas, propter caliditatem & humiditatem in corpo- re humoribus putrescentibus, ophthalmias item & dysenterias pro partium habilitate facilè offensio- nem admittentium. Aliæ enim aliis pro corpo- rum temperatione sunt ad patiendū faciliores aut difficiliores. Nam ophthalmiæ omnibus ferè sunt molestæ capite repleto, nisi quibus oculi adsunt prævalidi. Dysenteriæ verò, vt & ipse dixit eos tor quent qui natura sunt humidiore, & mulieres. hæ siquidem viris sunt humidiores. Si totam igitur tempest

tempestatem damnamus tanquam nostra putrefacientem corpora, constat vtique maiorẽ in corporibus humidis fore putredinẽ. siquidem hoc ipsum quod in corporibus caloris vi putrescit, humiditas est cuiusdam materiæ vicem obtinens. Ambientis verò aëris humiditas, quia humores in corpore redundantes desiccari prohibet, ea ratione adiuuat vim putrefacientem. Nihil igitur mirum si talibus tẽpestatibus naturæ humidiores iniuriæ magis pateant: propterea dicebat febres pituitosis magis obuenire. talibus siquidem esse humidioribus est necesse. Manente igitur putredine in corpore febres fiunt: si eadem per ventrem vacuetur, dysenteriæ. Atque hæc mala per totam erunt æstatem, nisi circa Caniculæ ortum aliqua fiat mutatio, de qua ipse in lib. de aquis, aëre, & locis egit, statim post eam dictionem consequenter, quàm suprà posuit, cuius ea fuit clausula, Et dysenterias mulieribus par est accidere, & viris natura humidioribus. nam orationẽ continuans deinceps scribit in hunc modum. Et siquidem superuenerit circa Caniculæ ortum aqua & tempestas, & Etesiæ flauerint, spes est eiusmodi quieturos morbos, atque autumnum salubrem fore. Alioqui mortis periculum imminet pueris & mulieribus, non etiam senibus: atque verendum ne qui euaserint, in quartanam tandem incidant, quæ in aquam inter cutem terminetur. Verùm de iis quæ prætereà dixit de aëre, aquis & locis, quum eum librum interpretabimur, diligentius disputabimus. De iis verò quæ ad præsentes aphorismi explicationem pertinẽt satis multa diximus, excepta dictione vna, Necesse, quam non solo

hoc

hoc aphorismo addidit, sed etiam libro de aëre, aquis & locis, per eam scilicet significans quòd rei natura fisus, non obseruatione aliqua hæc literis prodiderit. Quoties namque ipsum par esset vidisse talem temporum tempestatem, & quot in locis, num bis, térve quatérve? séd ne si sępius quidem vidisse dixeris, iam queas ita semper fore pronuntiare. quemadmodum nec si medicamēto aliquo videris sex aut septē purgatos homines, iam dicere certò possis omnes posthac similiter purgandos esse. Quare pro manifesto relinquitur quòd rei naturā, non obseruationem aliquam secutus Hipp. ita scripserit, Necesse est æstate febres acutas fieri & ophthalmias & dysenterias.

XII.

Ην δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος καὶ εὔδιος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες ᾗσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσιν· αἳ δ' ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥς τε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. Τοῖσι δὲ ἄλλοισι δυσεντερίαι καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται· τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάῤῥοοι συντόμως ἀπολλύντες.

Contra verò si australis hyems & pluuiosa & tepens fuerit, Ver siccum & aquilonium, mulieres quibus partus in ver incidit quauis occasione abortiunt, aut si pariant, tam infirmos & morbosos partus edunt, vt vel statim ipsi intereant, vel tenues & valetu *

valetudinarij viuant. Cæteris dysenteriæ & ophthalmiæ siccæ fiunt, & senibus catarrhi perniciem breui allaturi.

In duobus tẽporibus superiore aphorismo cõprehensis crasis, id est qualitatum permistio vice versa se habet atque in duobus præsentibus temporibus. Qualis enim illic hyems erat, tale nunc ver est, & quale illic ver, talis nũc hyems. Atque in illis nõ fuisse necessarium vere morbos vehementes existere abundè diximus: nunc verò quòd hyemẽ humida & calida, vere frigido & sicco necessariũ sit in ipso vere homines ægrotare demonstrandum esse videtur. Primùm mulieres quibus tempus pariendi in ver incurrit, quacunque occasione abortiunt. Corpora siquidem per hyemem εὔδιον, hoc est tepidam & clementem humida & mollia & rara facta, intrò facilè ad intimas vsque sui partes ambiẽtis aëris verni frigiditatem admittunt. Quò fit vt partus qui longo iam tempore aëris tepori & clementiæ assueuerant, vehemẽtius à frigore perculsi, bona ratiõe alii in ipso vtero iam mortui deprehendãtur, alii in ipso partu moriãtur. qui verò viui in lucem editi fuerint, non ferentes repentinam in contrarium mutationem vel breui posteà tempore è vita decedant, vel tenues & morbosi ægrè vitam trahant. Cæteris deinde pituitosis & mulieribus dysenterias fieri inquit, pituita nimirum à capite in ventrem defluente. Hunc siquidem humorem dicto cœli statu cumulari par est, repleto scilicet per hyemem, & circa veris initium repentè refrigerato capite. quando quidem cerebrum facilè

cilè pituitosa generet excrementa, quum refrigeratum subigendo non est & perdomando alimento. Sed & hoc pituitæ generationi accedit, vt quę à vehementi frigiditate fit euadat acida: & quæ à calore caput replēte, salsa. sicut & quæ propter exiguam fit frigiditatem, nullam ad gustum manifestā qualitaté, aut certè paucam dulcedinem præ se ferat. Quæ itaque ob præsentem aëris statum pituita fit, propter hyemis calorem salsa euadet. qua occasione maximè dysenterias generabit, quum mordens diutius & radens intestinum labefactauerit et malè affecerit. nam quū propter lentorē in transitu per intestina hæreat & cesset, sempérque sua qualitate aliquid abradat deteratque, dysenteriam meritò efficit. Calidis verò naturâ & biliosis hominibus ait Hipp. ipse ophthalmias siccas accidere. Sic autem eas vocat quæ citra materiæ affluxum fiunt. Calidis siquidem naturis & siccis, sicca & frigida tempestate calidam & humidam excipiēte tales ophthalmias fieri rationi est consentaneum. Caput enim prius per calidam & humidam temporis conditionem repletum est, frigus verò superueniēs, velut manu quapiam extrinsecus apprehēso & cōpresso veluti spongia cerebro contentam humiditatem exprimit: quæ delata aliàs ad alium locum iniuriæ opportunum & ad patiendum facilem varios concitat morbos: quo modo iis qui infirmos naturâ & debiles oculos habent ophthalmiæ fiunt, ex quibus propter aëris frigiditatem superficiem densantis foras nihil effluere potest. Iam verò quòd hæc omnia Hipp. quæ diximus ad causas referat antedictas liquet ex iis quæ lib. de aquis, aëre,

re,& regionibus ſcripſit:cuius ita habet oratio, Pituitoſis itaque & mulieribus par eſt dyſenterias accidere propter naturæ humiditatem pituita à cerebro defluente: Bilioſis autem ſiccas ophthalmias ob carnis caliditatem & ſiccitatem. Similiter & illud quod in fine aphoriſmi ſcribitur, Et ſenibus catarrhi perniciem breui allaturi, ipſe eodem libro his verbis ſcriptum reliquit, Valde autem ſenibus tales propter venarũ raritatem & attenuationem catarrhi fiunt, vt repentè ex iis nonnulli intereant, aliis pars dextra ſiniſtráve reſoluta ſtupeat. quibus verbis Hipp. non illos valde conſuetos catarrhos appellatos, qui ex capite per arteriam aſperam in pulmonem fiũt, ſignificare videtur, ſed eas fluxiones omnes quæ ex capite per venas in partes feruntur ſubiectas. Vnde illud, Breui perniciem allaturi rectè adiectum eſſe videtur, quia fluxiones eiuſmodi ſubita criſi terminantur, quum alii catarrhi longiore durent tempore. Nonnulli tamen interpretes eos ipſos catarrhos intelligi volunt qui ex capite per fauces & arteriam in pulmonem fiunt. itaque orationem hanc cũ negandi particula efferunt hoc modo, Et Senibus catarrhi, qui celeriter non interimant. ídque rectè ipſi dicunt. Siquidem frigidæ in ſenibus fluxiones propter ætatem coctionẽ non recipiunt. Verùm in quibuſdam exemplaribus ſcriptum eſt, breui perniciem allaturi, quandoquidem in lib. de aquis aere & regionibus dixerit, Vt repẽte ex iis nonnulli intereant.

XIII.

Ην ϳ̓ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται,

τὸ

τοῦ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἐς τὸν χειμῶνα γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες.

Aeſtate verò ſicca & aquilonia, Autumno pluuioſo & auſtrali vehementes capitis dolores in hyemem, & tuſſes, & grauedines, & raucitates, nonnullis etiam tabes expectandæ.

Eandem craſim nũc æſtati & autumno tribuit, quam hyemi & veri attribuerat paulò ſuprà quũ diceret, Si hyems ſicca & aquilonia fuerit, ver pluuium & auſtrale. Quinetiam eo loco propter hũc temporum ſtatum febres acutas æſtate futuras dixit, ophthalmias item & dyſenterias, ſic nunc capitis dolores (cephalalgias Græci vocant) tuſſes, deſtillationes & raucitates hyeme expectandas eſſe dicit. Sed neque illic aſcripſit æſtatis cõditionem, neque hìc hyemis: quippe qui naturalem vtrũque tempus temperationem ſeruare vellet. Nam ſi præter alia tempora, in his etiam diuerſa quædã aëris fiat intemperies, propterea quiddam etiam aliud ad dictos morbos accedet, quod eius intempeſtatis ſit proprium. Verùm in eo cœli ſtatu quo hyemem ſiccam & aquiloniam, ver pluuium & auſtrale eſſe dixit, morborum qui hyeme fieri deberent cauſas explicuit in libro de aëre aquis & regionibus: ſed in præſenti ſtatu de ipſis nihil eo libro dixit. Statim enim poſt illas duas tempeſtates ſuprà ſcriptas, vnã qua hyemem borealem ſimul & ſiccã, ver pluuium & auſtrale eſſe ſtatuit: alteram, in qua vice verſa hyems pluuioſa eſſet & auſtralis, ver ſiccum & aquilonium, hanc iſtis conſequenter or-

m

dine tertiam à naturali ſtatu temporũ declinationem, de qua propoſito agitur aphoriſmo, eo libro non adſcripſit, ſed huius loco aliã ſubiunxit, quæ talis eſt, Si verò æſtas pluuioſa fuerit & auſtrina, ſimiliſque ſequatur autumnus, morbis abundare hyemem eſt neceſſe. poſt quam deinceps alias quaſdam ſcripſit, ſed ne eas quidem præſenti ſimiliter. De quibus omnibus ipſi agemus, quum in eum librum commentabimur. In præſentia de propoſita ab ipſo Hipp. inter aphoriſmos tẽpeſtate dicamus, diſputationis eodem ſumpto initio quod paulò ante fecimus. Veriſimile enim eſt Hipp. ipſum naturalem hyemi temperationem retinere, id eſt humidam & frigidam eatenus hyemem facere, quatenus vtraque qualitas temperatis orbis terrarum partibus conuenit. de quibus moderatis mũdi tractibus ipſum verba facere memoria tenendum eſt, vt ipſe paulò poſt quum eorũ nominatim faciam mentionem dicturus ſum. Seruante itaque ſuam naturam hyeme, in ea nullus magnus morbus ortũ eſt habiturus, ſed ſolæ cephalalgiæ & tuſſes, & raucitates & grauedines erunt moleſtæ, quæ pleni capitis ſunt ſymptomata. Quòd ſi fortè, vt antè dicebam, hymbres auſtrini vtrũque tempus tum æſtiuum, tum autumnale habuiſſent, in ipſa etiam fortaſſe æſtate, ſin minus, autumno certè frequẽtes omninò fuiſſent tempeſtatis humidæ & auſtralis proprij & familiares morbi. Nunc quoniam æſtatem ſiccam & aquiloniam præceſsiſſe, & autumnũ humidum & auſtralem ſequutum fuiſſe ponitur, rationi profectò conſentaneum eſt nõ ſolùm protinus neminem ægrotare cœpiſſe, ſed ſiccitatis

etiam

etiam æstiuæ immoderatioris remedium non paruum fuisse autumni tempestatem humidam. Verũtamen quia totus autumnus talis secutus est, atque idcirco iis qui humidiore sunt natura caput præter modum repletum fuit, vt in proximam hyemem dicti morbi incurrant est necesse, quinetiam ex ipsis tabidi euadant qui tabi erãt obnoxij, quales tum qui stricto angustóque sunt pectore, tum quibus à capite in pulmonem fluxio defertur. His ergo tabes conciliabitur, aliis autem nullus grauis morbus, sed tusses, raucitates & eiusmodi alia symptomata erunt molesta, quæ fiunt dum hyems repleta per austrinos hymbres capita excipit. quæ deinde ipsa in quibusdam hoc solum efficit, vt in capite permanens excrementum ipsi fit * doloris causa. Siquidem nulla corporis parte plenitudinẽ vllam hyems digerit aut discutit: In aliis verò auctor est vt vehementius coacto & constricto capite expressum excrementum in * partes feratur capite inferiores. Atque hæc velut capitis purgatio est & vacuatio. Sed in quibus prę copia grauatum prius & debilitatum caput hyemis frigus ferre nõ potuit, in iis iam per intemperiem refrigeratũ * maiorum partibus inferioribus fluxionum causa existit.

** Causa cephalalgiæ in hyeme,*

** Raucitatis et grauedinis,*

** tabis.*

XIIII.

ΗΝ δὲ βόρειον ᾖ καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν ὑγροῖσι ἐοῦσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι γυναιξὶ ξύμφορον, τοῖσι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραί, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ κόρυζαι. ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι.

*Aquilonio verò & ſicco autumno, hominibus natura humidis & mulieribus commoditas parabitur. Alios ophthalmiæ ſiccæ, & febres partim acutæ partim * longæ, quoſdam etiam melancholiæ malè habebunt.*

* *Loco κόρυζαι in Græco exemplari reponendum μακραὶ vt Celſus legiſſe videtur: quam lectionem comprobat locus citatus ex lib. de aere, aquis et reg.*

Orationem hanc integrum aphoriſmum non eſſe, ſed vnius aphoriſmi partem alterã, cuius priorem explicandi modò finem fecimus omnibus eſt manifeſtum. Qualis enim ſuperiore aphoriſmo æſtas eſſe ponebatur, talis vtrique orationi communiter manet, ſed prior autumnum illic pluuiũ & auſtralem faciebat, & poſterior nunc propoſita eundem ἄνυδρον id eſt ſiccum & aquilonium eſſe dicit. Nihil enim refert ſiue ξηρὸν id eſt ſiccum, ſiue αὐχμηρὸν id eſt ſqualidum, ſiue ἄνυδρον id eſt pluuiarũ expertem dixeris. Si itaque tempus vtrunque & æſtiuum & autumnale ſqualidum fuerit & ſiccum naturæ humidæ non modò nihil quicquam offendentur ab eiuſmodi tempeſtate, ſed aliquam etiam vtilitatem capient. Cuius cauſam Hipp. ipſe in lib. de aëre, aquis & regionibus aperuit his verbis, Pituitoſos hæc omnia iuuant. Deſiccantur enim, atque ad hyemem præ nimia humiditate minimè liqueſcentes & diffluentes, ſed exiccati perueniunt. Reliquos verò, qui tali non ſunt natura præditi, ophthalmiæ ſiccæ, & acutæ & diuturnæ febres, & quoſdam melancholiæ etiam comitantur. Quorum affectuum gignendorum cauſam eodem ipſe libro ſuprà ſcripto expoſuit his verbis, Bilioſis

verò

verò hæc tempestas est infestißima. Nimis enim exiccantur, atque siccæ ipsis ophthalmiæ superueniunt & febres tum acutæ tum diuturnæ, quibusdam etiam bilis atra. Deinde oratione͂ continuans ait, Bilis nãq; quicquid humidißimũ est & aquosißimũ desiccatur & consumitur, quod craßißimũ & acerrimum relinquitur: quod in sanguine quoque eadem fit ratione. Qua ex re ipsis dicti fiunt morbi. Atque hæc satis de propositis tempestatibus. Quamobrem autem Hipp. harum meminerit solùm, quum & aliæ sint multæ, dicere non habeo necesse. Malo viam & rationem aperire, quam si sequaris, tempestates omnes permistè implicare & committere poßis. Atque methodus ea talis est, A simplicibus aëris nos circunstantis intempestatibus tanquam ab elementis incipiendum: quarum in paruas, maximas & mediocres diuisione facta, de vnaquaque posteà in singulis temporibus dicendum quos secundum suam quæque naturam morbos sit generatura. Quo facto, inter se duorum deinceps temporum imtemperies commiscere oportet, quemadmodum nunc Hipp. facere est aggessus. Quibus co͂memoratis omnibus, posteà trium deinceps temporum omnes cum omnibus implicandæ intemperies, atque ita demũ deinceps quatuor etiam temporum copulãdæ dyscrasiæ. Sic enim perfecta absolutáque & integra exercitatio euadet. De quibus intempestatũ complexibus ipsi forte aliquando si plus otij nacti fuerimus ex professo scripturi sumus. In præsentia satis erit illud solùm dixisse, valde paucas Hipp.

intempeſtatum complexiones proſequutum fuiſſe, vt exemplum potius quàm pars quædam iuſta totius doctrinæ quæ de his tradi poteſt, videri debeant. Atque de his plura dicturi ſumus quum librum de aëre, aquis & regionibus, & Epidemiωn primum interpretabimur. Iam verò ſi quod paulò ſuprà dicere ſum pollicitus ſuperioribus attexuero, plura de his commentandi finem faciam. Tempeſtates enim omnes de quibus agit Hipp. in temperatis mundi regionibus fieri intelligere nos oportet, exceptis iis Thraciæ locis quæ remotiora ſunt à mari. ea enim pluſquàm par eſt humida ſunt & frigida: quemadmodum Aegyptus & Libya regiones iuſto calidiores ſunt & ſicciores, demptis earum tractibus illis qui ad mare ſunt ſiti. Nam frigidis regionibus, qualis Thracia & Pōtus, quia humiliores ſunt oræ maritimæ, ideò temperamento ſunt calidiores. Calidis verò, qualis Aegyptus & Libya, quoniam per æſtatem ventis ab Arcto perflata loca maritima refrigerantur, idcirco minus calent, quàm quæ à mari continentem verſus receſſerunt. Exactè verò temperata & totius orbis media zona per Cnidum & Coum inſulas, & loca ea porrigitur, quæ ab his non longè ad Arctum Notúmve verſus receſſerunt. Intelligere autem te oportet & cogitatione comprehendere rectam quandam lineam per quæ dixi loca ad ortum & occaſum verſus perductam, quæ nihil aliud eſt quàm temperata illa zona appellata. quā rem exactius ab hominibus talium peritis diſcere poteris. Aſtrologi nonnulli zonas non appellant

ſant ſed parallelas, id eſt perpetuo ductu æquè inter ſe diſtantes lineas, quæ in terra ab ortu ad occaſum vſque ductæ habitationum ſimilitudines deſignant. Atque de his maximè locis Hipp. ſermo eſt habitus. Temporum autem ordo, vt & ipſe paſsim libris Epidemiωn indicauit & præſtantiſſimi ſcripſerunt Aſtrologi, talis eſt. Vergiliarum ortus æſtatis eſt initium. poſt quas Caniculæ ortus Oporam appellatam, id eſt pomorum ſeu fructuum cortice molliore generationem inchoat. quam ipſam eſſe volunt alteram æſtatis partem. Poſt eam Arcturus ſuo ortu Autumno dat initiū. Deinde Vergiliarum occaſus hyemi facit principium. quam excipiens æquinoctium veri initium impertit.

X V.

Τῶν δὲ καταστασίων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβριῶν εἰσὶν ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον θανατώδεες.

Ex tempeſtatibus anni in vniuerſum ſiccitates aſsiduis hymbribus ſalubriores, & minus mortiferæ.

Quòd hic aphoriſmus, quem nunc explicandum ſuſcepimus, inter eos primus ſcribi debuerit, in quibus de ſtatu temporum agitur, tum ipſa rerum commentatione didicimus quum ipſo ad ſuperiorum aphoriſmorum probationem indi-

guimus, tum necessitate etiam ad id nos cogente sumus edocti. Siquidem & natura & doctrina prius est simplex composito. Itaque secundum illum aphorismum statim, cuius initium, Auster auditum & visum hebetat, caput grauat, corpora pigra tardáque & languida efficit, ordine primum locabimus eum qui ita incipit, Tempestates quotidianæ siquidem Boreales fuerint, cogunt corpora: Secundum vero statuemus eum qui nũc propositus est, In quo Hipp. inter omnes tempestates anni siccitates perpetuis præfert hymbrib⁹, ídque meritò facit. Siquidem per siccitates superuacanea digeruntur, quæ hymbribus in corpore collecta putrescũt, nisi quis ipsa quotidie cõgesta quotidianis expurget & discutiat exercitationibus. Neque enim ea pro magna vacuatione habenda est excrementorum vaporatio, quæ balneorũ consuetudine perficitur, sed ferè quæ in cute hærent solùm vacuat: quæ verò in profundo sunt carni & solidioribus partibus interiecta & sparsa, non satis abundè per balneas vacuantur. Sed nec si medicamentis purgantibus quotidianorum excrementorum procuretur vacuatio, apta commodáque fuerit, quippè quæ magnopere egentibus & magnis temporum interuallis vtenda veniat. Adhæc superuacaneorum quæ quotidie in corpore generantur vacuatio minor est, quàm pro purgantis medicamenti efficacitate & viribus. Quòd si veritus quispiam ne multa in corpore excrementa cumulentur, purgationem bis aut certè semel in mense

adhib

adhibeat, is præter quàm quòd in malam consuetudinem corpus adducet, etiam ipsum labefactabit, deteriúsque reddet. Porrò alimenti excrementum quoddam est velut serosum & humidũ, quod ipsi distribuendo vehiculi vice est admistum: alterum est velut fuliginosum quiddam residuum in cibariis permultis peioribus præsertim: quod subactionem naturæ & coctionem effugiens, non assimilari alẽdo corpori nec agglutinari potuit. Quæ omnia quotidie quum vacuari desyderent, siccis potius quàm humidis tempestatibus vacuari possunt. Atque propterea Hipp. illas salubriores esse pronunciauit.

XVI.

Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται πυρετοί τε μακροὶ, καὶ κοιλίης ῥύσιες καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ κυνάγχαι· ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι, φθινώδεες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι, καὶ δυσεντερίαι.

Assiduis imbribus morbi ferè fiunt, febres longæ, fluxiones alui, putredines, epilepsiæ, apoplexiæ, anginæ. Siccitatibus autem morbi tabifici, ophthalmiæ, articulorum dolores, vrinæ & intestinorum difficultates.

Mirum videri non debet si febres longæ humiditatis consequantur multitudinem. siquidem ægroti ad solutionem morborum coctione egent,

& plures humiditates non nisi longo tempore cócoqui possunt. Huc accedit ꝙ pluuiarum asśiduitate frigidiores fiũt & humidiores humores, sicut rursum siccitatibus biliosiores. Quare hac quoq; ratione febres pluuiosis temporibus diuturniores, cótráq; siccitatibus acutiores euadunt. Quòd autẽ alui fluxiones meritò imbriũ abundantia fiant, ex ipsa per aluum humorũ expurgata redundantia fit perspicuũ: quemadmodum & quòd putredines. siquidem manifestò cernuntur sicca humidis minus esse putredini obnoxia. Angina autem fit interdũ ipsa superuacaneorum copia in fauces regesta. fit etiam magna ex parte fluxionibus à capite in faucibus impactis & firmatis. Manifestum porrò quod & à nobis sæpè dictum est, quum fluxiones alias, tum maximè eas quæ ruũt ex capite per multos & asśiduos imbres fieri plurimùm. Contrà morbos ait tabificos per siccitates multũ fieri, & ophthalmias, & articulorum dolores, ac vrinæ & intestinorum difficultates: de iis mihi quidem non satis distinctè & definitè pronunciare & statuere visus. Morbi enim tabifici duas has tempestates consequuntur, tum summè frigidam qua vas aliquod instrumentorum respirationi seruientium rumpatur, tum calidam humiditate adiuncta, qua caput repletum ad pulmonem fluxiones ableget. Siccam verò tempestatem, quantum in calore est & frigore naturaliter habentem, quiduis potius morborũ quàm tabes comitabitur. Vnde coacti sunt nónulli adiectiuum nomen tabifici referre ad oculorum vitium quod in litera proximè sequitur, vt oratio esset eiusmodi, Siccitatibus autem immoderatis tabificæ

tabificæ ophthalmiæ fiunt, hoc eſt quæ in tabem oculorum deſinant. Vnde oculi deſtituti alimento exucci fiunt, & plus quàm eorum naturæ conueniat exiccantur, eorúmque redditur pupilla anguſtior, cõſumpto ſcilicet & deſiccato humore proprio. à quo quidem mediocriter diſtenta, in naturali modo retinebatur, magis verò quàm ratio poſtulat ampliata, in vitioſam & improbandam extendebatur latitudinem. Quòd ſi ipſas per ſe dici ophthalmias intelligamus, ipſis addendum ſiccas. Quamobrem verò ſiccæ per ſqualores immoderatos ophthalmiæ fiant, cauſam non ita multò antè explicauimus. Iam verò à fluxione morbi articulares, ſiccitatibus immodicis fieri omninò nõ poſſunt. nam qui humorum quandam conſequuntur acrimoniam, ſi immoderatus quoque calor acceſſerit, tum demum fient ſolùm. Quaſnam igitur arthritides ſiccitatibus fieri dixerit Hipp. inueſtigandum. Si enim tantus fuerit ſqualor vt articularem humorem exiccet & conſumat, motus profectò præ ſiccitate difficultatem, & verò etiã dolorem forté fecerit, nunquam tamen affectionem arthritim appellatam commiſerit, niſi quis omnem articulorum dolorem ita vocitare velit. quãquam ipſe Epidemiωn ſecundo eos qui Aeni per annonæ charitatem leguminibus veſci coacti in crurũ debilitatem inciderant & propter eruorum eſum genuum dolores patiebantur, non arthriticos ſed γονυαλγᾶς, id eſt ab genibus dolentes appellauit. Dicat etiam fortaſſe quiſpiam non vnius articuli dolorem, ſed multorum arthritim nominari. atque eo certè modo τὰς γονυαλγᾶς, id eſt ex genuũ dolore cauſarios,

ſarios,nondum arthriticos appellandos eſſe. Atq; hæc de arthritide in queſtionem & dubium hactenus reuocaſſe,ſit ſatis. Deinceps dicamus de vrinæ difficultate. neque enim hæc ſiccitates abſolutè ſequitur, niſi tribus additis & explicatis conditionibus. quarum prima ſiccitas eſt immoderata, altera eadem eſt immodica ſiccitas quæ caliditatem, vel frigiditatem (quæ tertia eſt diſtinctio) habeat coniunctam. quarum Hipp. non meminit. Si cuipiam tamen placeat omnium anni tempeſtatum naturam inquirere,ſic ipſi erit faciendum. Erit autem manifeſtior oratio ſi à propoſitæ quæſtionis exemplo non recedamus. Squalor enim immodicus aliã in temperatis naturis,aliam in ſiccis, & aliam in humidis affectionẽ in corpore relinquit. Sic etiam in calidis & frigidis,diuerſam in vtraque efficit affectionem. Et coniugatis ſimplicibus intemperaturis, aliam cum calida & ſicca communicat, diuerſam ab ea quam frigidæ & ſiccæ impertit. Similiter in reliquis duabus fit coniugationibus. Et quẽadmodum ſimplicem aëris intemperiem retinentes modò dicebamus, pro quaque natura propriam quãdam affectionem efficere: ſic compoſitam ſuppoſitantes ſecundum ſingulas rurſum naturas conſyderare poterimus affectiones ab ea corporibus infligendas. Fuerit autẽ compoſita ambientis aëris ſicca tẽpeſtas, quæ vel frigiditatem vel caliditatem habuerit admiſtam. quanquã videri poteſt vel ſimplex quodam modo cõpoſita eſſe. miſcebatur enim aëris ſicca hæc intempeſtas cum tempeſtate temperata inter exceſſum vtrunque tam eum qui in calore eſt, quàm eũ qui in frigore reperitur media. Verùm

rùm quando tradendis doctrinis habetur pro confesso ſimplices eas intemperies eſſe, quæ qualitate vna à naturali ſtatu recedant, non ſimplices, quæ pluribus, meritò aëris ſi oppoſitione ea quæ ſicci eſt cum humido intemperatus, & ea quæ calidi eſt cum frigido temperatus fuerit, dicemus ſimplicẽ eſſe intemperiem. Nobis verò ita ſpeculantibus omnia & perſcrutantibus, nõ dubium quin oratio tam ea quæ de tempeſtatibus eſt, quàm quæ nunc de veſica habebatur multò ſit lõgior euaſura. Strãguria enim, id eſt vrinæ incõtinentia, vel vrinæ difficultas, ꝙ guttatim & ęgrè vrina reddatur, ſit tum propter vrinæ ipſius acrimoniã, tũ propter imbecillitatẽ virtutis retẽtricis veſicæ. quę imbecillitas rurſum fit propter immodicã quãpiã intemperiẽ. Quum verò immoderationes octo habeãtur, harũ vna quaq; poterit imbecilla veſica fieri, atq; idcircò eam ſtranguria comitari. Quinetiam vrinæ acrimonia & mordacitas ab intemperie fit aliqua, præcipuè verò à caloris, deinde à caloris & humiditatis ſimul, & tertiò à ſiccitatis exceſſu. Stranguria igitur his etiã de cauſis fiet, præter veſicæ proprios & peculiares affectus, * quos ſymptomatis ratione ſtranguria cõſequitur, veluti quum propter vlcus, aut eryſipelas aut abſceſſum in ea factũ, aut inflammationem aut eiuſmodi aliquem affectum in ſtranguriam inciderit. neque enim de his in præſentia agimus, ſed de iis ſolùm quæ ab aëris proficiſcũtur temperatione, quemadmodum nec de iis quæ propter vitioſum & improbabilem victum accidunt. Quæ de vrinæ difficultate ſunt dicta, eadem mihi de dyſenteria quoq; dicta eſſe intellige, de

* *Symptomatica ſtrãguria.*

de qua neque ipſe cum Hipp. conſentio. neq; enim dyſenteria abſolutè ſiccitates ſequetur, niſi diſtinctè explices, primùm ſiccitatis extremũ exceſſum, deinde aëris in calore & frigore mutationem, poſtremò naturas etiam affectorum corporum conſyderes. De Hippocrate verò addubitare, & mirari quòd tãtam artem quam primus inchoauit & informauit, vniuerſam non excoluerit & perfecerit, non pariter æquum fuerit, atq; de Diocle primùm, Deinde ſecundum ipſum de Mneſitheo quoque, & aliis poſteà multis medicis qui veris Hipp. viis inſiſtentes multa ſibi particulatim expolienda & conficienda propoſuerunt. Quum enim ipſi deberent, ſi quid aliud maximè de temporibus anni diſputationem, quemadmodum nuper inſtitui, articulatè explicare, & abſolutam perfectámq; reddere, prætermiſerunt omninò atque neglexerunt. Sed nos id ipſum alio opere integro his priuatim dicato præſtare conabimur, ſi quæ in manibus habemus prius abſoluta fuerint.

X V I I.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν Βόρειοι τά τε σώματα συνιστῶσι, καὶ εὔτονα, καὶ εὐκίνητα, καὶ εὔχροα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρηκα ἄλγημα, ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσιν· αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ Βαρυηκοΐας, καὶ καρηβαρείας ποιέουσιν, καὶ ἰλίγγους ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

Quot

Quotidianæ tempestates, Aquiloniæ cogũt corpora firmántque, mobiliora item expeditioráque, & coloratiora & auditu valẽtiora reddunt, aluũ ſiccant, oculos mordent, & ſi pectus dolor aliquis prius habuerit, exaſperant. Contrà auſtrinæ eadem ſoluunt & humectant, auditũ hebetant, caput grauant, vertiginem oculis, tarditatem & languorem corporibus adferunt, aluum humectant.

Boreas ventus ſiccus & frigidus ex corpore excrementa omnia abſumit, atque inſtrumentis ſubſtantiæ denſatione à ſe cõſtrictis & coactis robur ingenerat. Propterea enim inquit, perfectius ſuas functiones & munia obeunt tam naturales quàm animales facultates. Quũ enim corpora dixit mobiliora & expeditiora fieri, animales, quum coloratiora, naturales actiones oſtendit, quarũ vtriuſque cõmunis eſt eutonia, id eſt firmamentum & robur inſtrumentis additum. Manifeſtum etiam eſt, vnico auditus ſenſu velut exempli gratia propoſito, idem quoque de reliquis ſenſibus intelligẽdum indicauiſſe. Atque hæc in Borealibus tempeſtatibus inſunt bona, quibus ij maximè fruũtur qui ſalubritate corporum ſunt præditi, præſertim ſi humidiores fuerint. Adſunt tamen ſua his etiam tempeſtatibus parua quędam mala, miniméque iis quę auſter inuehit ſimilia. Quis enim inficias eat iſta pro paruis habenda, aluum ſiſti, oculos pungi, inueteratos pectoris dolores irritari? ſed horũ paruitatem apertius intelliges, ſi ea cum auſtrinis tempeſtatibus contuleris. quas ait ſoluere & eneruare corpora

corpora, rem profectò ad omnem tum vitalem, tũ animantem functionem maximo malo futuram. nec paruum etiã capitis grauitas, & auditus hebes malum. Quid de vertigine dicam, proxima epilepsiæ & apoplexiæ affectione? Ea enim est scotodinia quædam, id est tenebrosa obuersatio qua circumagi videntur omnia: quæ fit dum crassus spiritus humore permistus mouetur in capite. Vnde & ipsa Epilepsiam & apoplexiam * præcedit. Dyscinesiam quoq;, id est motus peruersitatem (quam palpitationem interpretantur nonnulli) oculis & vniuerso corpori conciliari dicit: quæ & ipsa praua sunt symptomata. Id solùm ipsis moderati adest, quòd aluum humidiorem efficiãt, quod & alia omnia quũ propter caliditatem, tum maximè propter humiditatem præstare possunt. Initio autem orationis quod scriptum reperitur, præstitisset cõmutato ordine legi, vt primo loco humectant, secundo soluunt legeretur, atq; deinceps alia eo quo habentur ordine. Nam si humectãt, aliorum etiam continuò quodque faciunt, ad id calore etiam cõferente. Actiones enim fiunt per solidas animalis partes, quæ quidem reipsa & verè sunt censendæ ipsius particulæ. hæ semel humiditatis copia oneratæ & grauatæ agunt deterius.

*Vertigo apoplexiæ nũtia.

XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος, οἱ παῖδες καὶ οἱ τούτων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστά τε διάγουσι καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μὲν τινὸς, οἱ γέροντες. τὸ δὲ λοιπὸν φθινοπώρου καὶ τοῦ

χει

χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

Quod ad tempora verò pertinet, vere & prima æstate pueri, & his ætate proximi optimè degunt valéntque maximè. Aestate verò & autumni ad aliquam vsque partem senes. Reliquo autumno & hyeme qui mediam ætatem agunt.

Si orationem hoc loco Hippocrati habitam nõ solùm in ætatibus, sed & in omnibus aliis quæ secundum temperationem vel moderatè vel immoderatè se habent examines, veram eam esse comperies. Naturis siquidẽ, ætatibus & regionibus temperatis tempus optimum, quod temperatissimum. quippè quæ non habitudinis quam habent mutatione, sed conseruatione egeant. quandoquidem à similibus seruetur res quæque, mutetur à contrariis. Quare pueri, & adhuc magis adolescẽtes (ipsorum enim ætas est omnium optima) ætatem vere degunt optimè. eadem quoque ratione temperatæ regiones & naturæ vere habent bellissimè. Adiunxit autẽ veri æstatis principiũ Hipp. latius extendens vniuscuiusq; theorematis vsum. Exactius autẽ & apertiꝰ dicere poterat, adolescẽtes vere, pueri æstatis principio optimè degunt. At verò senibus propter naturæ frigiditatem æstas est vtilis: sicut iis qui florentem & vigentem ætatem agũt hyems vtilissima. hæc enim biliosæ ipsorum temperiei contraria est. Sic naturæ biliosiores hyeme, pituitosiores æstate, temperatæ vere degunt optimè. Similiter temperatis regionibus ver conuenientissimum, vt frigidioribus æstas, calidioribus hyems conueniẽtior. Quin pessima etiam cuique

ætati & naturæ & regioni tempora ex iis quæ dicta ſunt inuenire poſſumus. Siquidem quæ optimis ſunt aduerſiſsima, peſsima cenſenda. Eadem ratione media etiam inter optima & peſsima inuenire licet. Illud prçterea diligenter animaduertendũ, ver adoleſcentibus dictum optimum, aliis omnibus eſſe medium. neque enim his optimum eſt, neq; peſsimum. Similis eius eſt ad naturas quoque & regiones reſpectus. Contrà verò omnibus & ætatibus & naturis & regionibus malus autumnus. minus tamen per id temporis calidæ & humidæ naturæ læduntur quàm aliæ.

XIX.

Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται, μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται.

Quilibet in quibuſuis temporibus morbi fieri poſſunt. Nonnulli tamen in quibuſdam magis tum fiunt tum irritantur.

Si aëris ambientis temperatio ſola eſſet morborum cauſa, ſingulis temporibus omnes morbis illis affligeremur, qui ipſorum ſunt proprij & peculiares. Nunc verò quum etiam propter vitæ intẽperantiam, & alia peccata in vita admiſſa morbi fiant, omnes in omnibus temporibus fieri poterũt, plures tamen qui cuiuſque tẽporis proprij ſunt & familiares, non parum ad id conferente etiam naturarum diſcrimine. Neque enim ſimiliter ab eadem

dem causa calidus ac frigidus, nec humidus ac siccus offendi solet. quemadmodum nec temperatus ac quilibet horum, aut ij qui per coniugationem aliquam sunt intemperati, vt suprà diximus.

X X.

Τοῦ μὲν γὰρ ἦρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ λέπραι, καὶ βῆχες, καὶ λειχῆνες, καὶ ἀλφοὶ, καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά.

Vere enim insania, melancholia, epilepsia, fluxiones sanguinis, anginæ, grauedines, destillationes, lepræ, tusses, impetigines, vitiligines & pustulæ vlcerosæ plurimæ, tubercula, articulorum dolores.

Qui queso iam rectè ab eo suprà dictum videatur, Ver autem saluberrimũ & minimè exitiosum, quum in eo fiãt permulti morbi? Siquidem ipsum præter quàm quod vniuersa tempora morborum quos generat varietate adæquare videtur, suos etiam quosdã & proprios morbos habet. Nam vesania, atrabilis quam melancholiam appellãt, epilepsiæ, anginæ morbi sunt autumnales: vt grauedines, destillationes, tusses hyemis proprij sunt affectus. Quam autem communitatem æstas habeat cũ vere ostendere volens, de ea ipse deinceps dicet, Aestate verò horum nonnulli, id est suprà commemoratorum in vere morborum. Auctarij verò vice & ex abundanti præter aliorum temporũ mor-

bos, Ver ipſum ſanguinis efficit fluxiones, impetigines quas lichenas Græci appellant, vitiligines, id eſt alphos, & eruptiones in cute vlceroſas plurimas, turbercula quæ phymata dicunt, & articulorum dolores. Qui quidem temporis verni proprij morbi omni periculo vacant, tantúmque abeſt vt aphoriſmum illum falſum eſſe conuincant, in quo dixit, Ver autem ſaluberrimum & minimè exitioſum, vt maiorem ipſi confirmando fidem aſtruere videantur. Nam hoc ipſo tempore profundum corpus expurgatur vitioſis humoribꝰ, à partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic enim fiunt lepræ, lichenes, alphi, & quàm plurimæ vlceroſæ puſtulæ. Aliter verò tuberculis enatis, & articulorum doloribus affligentibus, corpus altũ purgatur, vitioſis ſcilicet humoribꝰ ad extremas partes tranſlatis. Quòd autem ſanguinis profuſiones plenitudinem & cacochymiam id eſt humorũ prauitatem vacuando, ab his morbos fieri prohibeant omninò eſt manifeſtum. Quòd ſi corpus aliquod euchymum, id eſt ſucci bonitate abundans vernum tempus accipiat integerrimam ipſi valetudinem tuetur & ſeruat, nihil ex propria innouans natura. non tamen de æſtate ita aut autumno, aut hyeme dicere poſſis. Hæc enim tempora licet purum corpus & omni ex parte inculpatum excipiant, flauam tamen bilem æſtas iuſto copioſiorem, atram Autumnus, pituitam hyems generare cõſueuit. Porrò eiuſmodi aliquid in vere accidit, quale corporis exercitationibus fieri videmus. Nã etſi ipſa alioqui corporis exercitatio eſt ſaluberrima, tamen ſi pituita plenum hominem, aut bile al-

terutra

terutra, aut etiam ſanguine ipſo exercere volueris, ei epilepſiam aut apoplexiam tali exercitatione cõ traxeris. Aut ſi iſta non accidant, periculum certè imminebit ne rupto aliquo in pulmone vaſe, in morbum incidat incurabilem. Iam verò multi quũ febricitare cœpiſſent propter exercitationes acutiſsimis morbis ſunt correpti. Quibus verò purgationis humorum in profundo latentium loco exercitatio imperata fuerit, ea ad cutem cacochymiam id eſt prauorum humorum copiam euocãs & ſpargens, vlcera & ſcabiem excitat. Nam & hoc innuebat Hipp. ipſe quum diceret, Impurgatum ſi exerceas, vlcera exorientur. Sic ſanè verno tempore aëris ambientis calor humores fundens euocat ad cutem perſimili exercitationum effectu. Nec verò exercitationum effectis ſolùm ſed ipſius etiam naturæ operibus ſimilia ſunt veris effecta. Illius ſiquidem partes ſunt, tum occultam illam toto corpore perſpirationem efficere, qua corporis excernantur ſuperuacanea, tum etiam per morbos varijs modis corpus expurgare.

XXI.

Τοῦ δὲ θέρεος, ἔνιά τε τουτέων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖστοι, καὶ τεταρταῖοι, καὶ ἔμετοι, καὶ διάῤῥοιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἵδρωα.

Aeſtate verò nonnulli horum & febres conti-

nuæ, & ardentes, & tertianæ plurimæ, quartanæ item, & vomitiones, alui profluuia, ophthalmiæ, aurium dolores, oris vlcerationes, genitalium putredines & sudationes.

Ex vernis morbis quosdam æstate etiam fieri dicit, id est æstatis initio. Nam æstatis pars quæ fini veris committitur, quemadmodum similem habet cum vere temperationem, ita morborum etiã communem habet generationem. Nam & alios quosdam æstatis proprios morbos fieri dicit, febres cõtinuas & ardentes & tertianas, &, ne singula enumerem, quæcunque ex flaua bile corporibus accidunt mala æstate fieri consueuêre. Nam bile sursum ad os ventriculi repente & innatante vomitiones fiunt, vt alui deiectiones deorsum eunte. Ophthalmiæ quoq; æstate plurimæ, vtpotè repleto capite. Sic & aurium dolores, aliáque similia æstate corpus patitur propter repletionem capitis aliâs ad aliam corporis partẽ excrementũ deponẽtis. Oris etiam vlcerationes propter biliosum humorem fieri est manifestum. Genitalium verò putredines non quauis æstate fiunt, sed quando vel humidior paulò fuerit, vel vento ferè vacauerit, vel ad austrinam conditionem inclinauerit. Nam vbi plurimùm à statu naturali ad humiditatem & auræ vacationem recessit, non modò naturalium, sed cuiusuis etiam alterius partis putredines facit, qualis profectò erat illa cœli tempestas, quæ & tertio Epidemiωn & secundi statim initio describitur: quæ verò parum à naturali statu desciuerit ad humidius, ea naturalia tentat, ipsa alioquin ob humidit

miditatem & caliditatẽ facilè putrescentia. Quare quum propriam etiam æstas seruat temperationẽ, si multis excrementis infestentur, quæ fortè occasione aliqua ad naturalia fluxerint, ipsorum putredines patiuntur. Sudationes autem è genere sunt eruptionum in summo corpore hærentium, quæ more vlcerum cutem exasperant. Fiunt autem, vt ipsum nomen ostendit, propter multos sudores, qui vel bilisiores, vel mordaciores omninò euaserint. mordent enim hi cutem & pruritum in ea ardorémque excitant, & vlcerum instar exasperant.

XXII.

Τοῦ δὲ φθινοπώρου, καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι καὶ πλανῆτες, καὶ σπλῆνες, καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάγχαι καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά.

Autumno æstiui etiam multi morbi, & febres quartanæ, & incertæ, lienis tumor, aqua inter cutẽ, tabes, vrinæ difficultas, intestinorum tum læuitas tum difficultas, coxæ dolores, anginæ, anhelatio, intestinorum parte quapiam coarctatio, epilepsia, insania, melancholia.

Autumno, inquit, æstiui morbi multi fiũt, manente adhuc per id temporis humore æstiuo, flaua scilicet bile. Neque enim quomodo æstas veri succedens, humores vacuat, ita & autumnus æstiuos, sed modo prorsus contrario à partibus summis & externis ad internas & profundas reuocat. Itaque

meritò ęstatem quidem nonnullos vernos morbos gignere, Autumnum verò æstiuos nó aliquot, sed multos creare dicit. Quinetiam id temporis quartanas febres fieri ait, quæ ex atra bile ortum habét, geminam & ipsa generationem sortita, vnam ex flaua bile retorrida & perusta, alteram ex crasso sanguine. Fiunt etiam incertæ & erraticæ febres per autumnum propter temperaturæ inæqualitatem. Fiunt & lienes magni, redundante excremento melancholico, & aqua inter cutem lienis vitio. Et si qua affectio est tabida suspecta, maximé autumno deprehenditur ob siccitatem & frigiditatem, & temporis inæqualitatem, nihilóque minus etiam propter humorum vitium. Fit & iisdem de causis eo tempore maximè vrinæ difficultas, stranguria Græcis, Plinio vrinæ incontinentia dicta. Nam & incertis illis inordinatísque ac repentinis caloris & frigoris mutationibus refrigeratur vesica, & ex cacochymia, id est humorum vitio profecta acrimonia ipsi molestiam exhibet, præsertim quum facta in frigidius mutatione humores qui anteà cutis perspiratu digerebantur & sudoribus vacuabantur, ad vesicam fuerint conuersi. Læuitas verò intestinorum, id est λειεντερία, subita est & sine vlla omninò mutatione ciborum deiectio, quę fit vel propter exulcerationem ventriculi aut intestinorum in superficie eodem modo factam, quo aphthæ in pueris, id est oris vlcera, vel propter virtutis retentricis imbecillitatem. quorum prius propter mordaces & substantia tenues humores fieri solet, secundum magnam ventriculi aut intestinorum intemperiem consequitur. quæ

duo

duo mala autumno maximè fieri consueuêre. Coxæ autem dolores cum ex humorum malignitate, tum refrigeratione maximè fieri rationi est consentaneum. At verò anginæ ex biliosis humoribus originem ducunt ad fauces decumbentibus: quæ ab iis quæ Vere fiunt eo differunt quòd illæ sunt quodammodo pituitosiores. Iam verò anhelatio, id est animæ ducendæ difficultas, quam asthmatis vocabulo Græci intelligunt, tũ propter humorum ad interna motum, tum propter refrigerationem fieri solet. Propter hæc ipsa intestinorum coarctatio, quem εἰλεὸν Græci appellant quia in arctum cogatur intestinum, fit dum alimenti excrementa deorsum descendere & intestina peruadere prohibentur, quod magna ex parte accidit propter intestinorum partis alicuius inflammationem. maximè verò par est, vt frigido, & inæquali, & malos humores gignente tempore offendantur ventriculus & intestina. Nam æstate tenuatos & mobiles factos humores autũnus excipiens in profundum corporis sua frigiditate & inæqualitate compellit. est verò profundus intestinorum situs. Epilepsia verò iis qui naturâ sunt huic malo obnoxij, accidit propter repentinam in contrarium mutationem. nam ferè meridianis temporibus calor, nocturnis atque matutinis & vespertinis frigus viget. nihil autem æquè epilepticas accessiones generare, atque eiusmodi mutatio potest. Insania verò quam maniam appellant, propter tenuium ac biliosorum humorum malignitatem accidit, quo modò melancholia propter atrã bilem, de qua paulò antè diximus.

XXIII.

Τοῦ δὲ χειμῶνος, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, καὶ πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

Hyeme pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, grauedines, raucitates, tuſſes, pectoris, laterum & lumborum dolores, cephalagiæ, vertigines, apoplexiæ.

Hyemales morbos ſtatim poſt autũnales exponens, non eadem qua in ſuperioribus vſus eſt loquẽdi forma, hyeme ſcilicet multos etiam autũnales morbos fieri. quanquàm prius, quum de æſtiuis ageret, vernis eos comparans dixit, Aeſtate verò horum etiam nonnulli: & quum de autumnalibus diſputaret, Autumno æſtiuorum etiã multi. Nunc autem morborum hyemalium catalogum abſolutè citra alterius temporis mentionem cõfecit, ſiue quòd de communi voluerit hoc etiam loco nos ſubaudire ex dictis morbis aliquot, ſiue abſolutè pronunciare, tanquam nihil autumnale tempus cũ hyemali communicet. Atqui prima certè quidem hyemis pars & ratione & experientia communitatem cum autumno & ſimilitudinem habere videtur. Ipſe enim dicebat, Aeſtiuæ quartanæ magna ex parte breues, Autumnales lõgæ, præſertim quæ hyemem attigerint. niſi quis dicat, ipſum de quartanis iis quæ extrema autumni parte generantur, mentionem facere. Verùm hoſce vult hyemis proprios morbos eſſe, pleuritides & peripneumonias, quoniam

quoniam instrumenta respirationi seruiētia à frigore lædantur. Cætera enim licet tam exactè obtegere & munire aduersus cœli iniurias, vt nihil aut certè minimum sentiant aëris ambientis frigiditatem. Respirationis verò vsu neque nobis interdicere possumus, neque aliunde datur respirandi facultas. Sola enim aura est, quam inter respirandum ducunt reddúntque communiter omnia animātia. Ob hanc ipsam refrigerationem caput læsum, grauedines, tusses, & raucitates committit. Et quemadmodum dolores laterum propter refrigerationē fiunt, sic etiam capitis, lumborum, & omnium denique partium neruosarum. Vertigines etiam, capitis læsionem consequuntur, similiter & apoplexiæ. Nam hic quoque morbus fit, quum caput pituita repletum fuerit.

XXIIII.

Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει, τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες.

Secundum ætates autem hi morbi fiunt, paruis et nuper natis puerulis oris vlcera, vomitiones, tusses, vigiliæ, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates.

Diligentior fuit Hipp. in explicatione ætatum & morborum qui in ipsis fiunt, quàm temporum. siquidem ætates in minimas etiam partes secuit. In Puerulis itaque recens in lucem editis aphthas fieri dicit. Sic Græci vocant exulcerationes, oris superficiem occupantes, præ mollitiæ instrumentorum

rum maximè factas.ea enim tenella adhuc neq; con tactum, neq; qualitatem lactis non parum feri cõtinentis ferre possunt. quod quidem serum quum abstergendi vim habeat,nihil mirum, si in molliori bus corporibus quasdam in superficie exulcerationes excitet. Vomitiones autẽ id ætatis ipsis accidere par est, propter lactis quod sugunt nimiam copiam. Vigilias verò ipsis adesse, res est minimè consueta.quippe qui maximam temporis partem dormiant,nisi forte quia patiãtur aliquid, vigilias ipsis fieri putes. Siquidem multus somnus ipsis est maximè secundum naturam. Pauores autem per quietem infantes pueros inuadunt eos præsertim qui sunt natura edaces, quãdo ventriculus sentiẽdi quidem vi pollet exquisita,sed imbecillitate naturali laborat, & in eo cibus corrumpitur.Nos siquidem non in tantillis solùm, sed etiam ætate perfecta & grandi hominibus horrificas per somnum imaginationes fieri obseruauimus, quum & multi & vitiosi humores ventriculum & ipsius os præsertim grauarent & morderent. hæc enim ipsius particula sensibilis est maximè. Vmbilici quoque non multò antè præcisi inflammatio recens natis pueris meritò accidit, non aliter quàm si qua alia pars vlcerata foret. Sed & aurium humiditates reponit inter morbos,nõ etiam palati & narium excrementa eodem numero comprehendens, quoniã secundum naturam sit per nares atque palatum cerebri excrementum deriuare, quod iis etiam qui ætate iam sunt perfecta vsu venit: præter naturam autem per aures deriuatio. Pueris tamẽ infantibus per aures quoque expurgatur cerebrum, rectéque

Hipp. inter proprios huius ætatis morbos aurium etiam humiditates ſcripſit. Eſt certè quidem puerulis recēs natis corpus totum humidiſsimū, adeo vt oſsium etiā natura in ipſis veluti cerea ſit potius quàm lapidea, præ ceteris verò partibus cerebrum longè humidiſsimum, vtpote quod in adultis etiā & perfectis tale exiſtat. Quare non citra rationem in ipſis quum multa ſuperuacaneorum copia redūdet, per omnes excernitur meatus.

XXV.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν, οὔλων ὀδαξισμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάῤῥοιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παίδων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι.

Aduentante dentitionis tempore gingiuarum pruritus, febres, conuulſiones, alui profluuia maximè quum caninos edunt, & iis præſertim qui craſſiſsimi ſunt, & qui aluo ſunt dura.

Gingiuarum ὀδαξισμὸν, id eſt pruritum fieri, quū puerulis dentes prodituri ſunt & emerſuri mirum videri non debet. ὀδαξισμὸς enim pruritus quidam eſt cum exiguo quodā & leui dolore. Febres verò & conuulſiones & diarrhœæ, id eſt ſolutiones alui pueris ipſis iam dentientibus, id eſt dentes iam edētibus, non etiam edituris accidunt. quemadmodum ipſe his verbis oſtendit, Maximè quum caninos edunt. Quæ ſanè ſymptomata euenire eſt veriſimile, foratis à prodeuntibus dentibus gingiuis, veluti quum paxillus carni fuerit impactus. Atque profectò

profectò plus dentes affligunt, quàm infixus paxillus. hic siquidem semel firmatus in membro quiescit, dentes verò semper tãtum procedunt, quantũ augẽtur. Febricitant ergo hac ætate pueri propter dolores, vigilias & inflammationes. Conuelluntur etiam tum ob hæc ipsa, tum quia probè in ipsis non coquitur alimẽtum, & quia neruosarum partium natura nondum satis valida existit. Quæ omnia necessariò diarrhϾ & alui deiectiones consequũtur, quia alimentum non benè coquatur neque distribuatur. Illud autem, Et iis præsertim qui crassissimi sunt & qui aluum duram habẽt, ad conuulsiones referri debet. His enim maximè pueris cõuulsiões fieri dicit qui crassissimi sunt, & qui aluo sunt dura. Tales enim plethorici sunt & excrementis abundant, & ideò conuulsionibus facilè corripiuntur.

X X V I.

Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι παρίσθμια, σφονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριασμοί, στραγγουρίαι, χοιράδες, καὶ τ' ἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Ipsis verò grandiusculis tõsillarum inflammationes, vertebræ in occipitio introrsum luxatiões, anhelationes, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, verrucæ pensiles, satyriasmi, strãguriæ, strumæ, & alia tubercula, præcipuè verò antedicta.

Primùm scripsit de puerulis recens in lucem editis, deinde de dentientibus, nũc de iis agit, qui mediam,

diam ætatem agunt inter eos qui dentire desierũt, & eos qui pubertati sunt proximi. Nam de pubertati proximis deinceps secundum hos quartum ordine locum obtinentibus mentionem facit sequenti aphorismo. Verùm tertiam ætatem, qua de nunc agitur, ad duodecimum & tertiumdecimum vsque annum progredientem corripi dicit Hipp. iis affectibus, quorum prima paristhmia scribit, quæ locorum sunt ad isthmum, id est fauces pertinentium inflammationes. Hoc autem loco per *isthmum intelligenda est pars illa, quæ os & gulã interiacet, quæ per metaphorã ab isthmo propriè dicto ita est appellata. Est autem angusta quædam terra inter duo maria peruia, quas fauces Latini & angustias maris appellãt. Hæc autẽ paristhmia interdũ solius sunt tunicæ ventris & gulæ & fauciũ totiúsq; oris cõmunis inflammationes, interdum verò ipsi etiã subiectorũ musculorum: quo tẽpore vertebræ etiam quæ est in occipitio antrorsum inclinatio fit. de qua statim post paristhmia inquit, Et vertebræ in occipitio antrorsum luxationes. nã vertebra hæc à musculis inflammationem patientibus tracta, ad partem inclinat colli anteriorem. sed hanc partem Hipp. nõ anteriorem, sed interiorem appellauit, vt qui ad vertebram ponè locatam orationẽ referret. Corporis enim è sua sede in profundũ emotio, siue ex anteriorib9, siue ex posterioribus fiat partibus, per vocem vnam introrsum significatur. Quæ cum ita sint, quamobrem tandem Hipp. in pueris recens natis neque de paristhmiis, neque de vertebræ in occipitio luxatione quicquã dixit, quum & illi nihilò minùs habeant cerebrum humid

* *Isthmus & fauces nomina metaphorica: vnde paristhmia glandulæ ad linguæ radicẽ, & earundẽ inflãmationes.*

humidum & excrementis abũdans, adeo vt in subiectas partes fluxiones dimittat? An quia tam pusilli & tenelli prius moriantur quàm subiecti faucibus musculi vnà cũ neruis vehemẽtem patiantur inflammationem? & alioqui partes has molles habeant, atque ideo tam vehementem nequeant sustinere tẽsionem, vt vertebram intrò ad se posint attrahere? Quinetiam asthma, id est anhelatio, (Sic autem Græci crebram respirationem vocant, qualis currentibus, aut quouis alio modo ad vehemen tem motionem adductis accidit) in cõcitatis quidem vehementius fit quia multa propter exercitatiõe respiratione animal indigeat, vbi verò exercitatio abest fit ob coarctatiõe & angustiam pulmonis cauitatum. Hæc verò angustia fit fluxionibus supernè irruentibus repleto viscere. Atqui hæ plures in recens natis puerulis fiunt, & citò ipsos interimunt, quoniam aliàs etiam habeant malè. nã & ab vtero in aërem ambientem insolens transitus, & alimenti diuersitas, & inflammatio tum quæ primùm fuit locorum ad vmbilicum, tum quę deinde propter dentium ortum est nata, hæc inquam eiusmodi omnia imbecillos reddunt, & vix ea quæ dixi tolerant mala, nedum præter hæc fluxiones etiã in pulmonem decumbentes sustinere posint. Lithiasis verò, id est calculi generatio, proprius est puerorum morbus, propter edacitatem & ingluuiem crudos humores nõ paucos coaceruantium. ex quibus crasior pars vna cum vrinis ad vesicam delata, fit lapidum gignendorum materia: accedẽte causa altera caloris copia. Nam & senes aceruãt humorem crudum non paucum, non propter voracitatem

racitatẽ vt pueri, sed propter virtutis coctricis imbecillitatẽ. Verùm calorẽ non habẽt fortẽ, qui ex crassa materia per humoris resolutionem in vaporem desiccata lapidem generet. Lumbrici verò & ascarides videtur aliis animalibus similiter gigni, quæ non ex semine, sed ex putredine ortũ habent. Sola enim putredo non satis est hisce generandis, sed multo etiam calore eget. Pueris ergo cibus plerunque corrumpitur in ventre præsertim inferiore: verùm caliditas in valde paruis & tenellis nondum materiæ potens est & ipsi dominatur, In grãdiusculis verò materiam obtinet idoneam ad eiusmodi animalium generationem, & præter eam insuper calorem acquisiuit. Ascarides ergo sunt tenues quidam lumbrici in parte maximè inferiore crassi intestini geniti: cuiusmodi plurimi manifestò cernuntur in veterinis animalibus malè cibum coquentibus. quorum deprauatam coctiõnẽ fœtor indicat excrementorũ. Aliud lumbricorũ genus rotundorum, in superioribus magis intestinis generatur, vnde fit vt in ipsum quandoque vẽtriculum ascendant. Atque multò plures hi quàm ascarides gignuntur in pueris. Rarior lumbrici lati generatio, qui & longissimus est, & sepè per omnia extenditur intestina. Verùm de hoc penitus nullam Hipp. fecit mentionem, quoniam neq; ipsi erat propositum de omnibus morbis agere, qui accidunt hominibus, sed de iis tantum qui quaque ætate fiunt. Propterea enim ipse enumeratis iam dictis, deinceps verrucas pensiles, quas Græci acrochordonas appellant, & strumas adiecit, morbos ex vitiosi humoris foras & ad cutem vergẽtis co-

pia natos. quorum genus totum appellat phymatis, id est tuberculi nomine, ita deinceps scribens, verrucæ pensiles, strumæ, & alia tubercula. Verùm eximiè phymata quædam appellantur inflammationes nonnullæ spontè nascentes quæ & celerrimè oriuntur, & ocysimè in acumen & altum attolluntur, & citisimè etiam ad suppuratione͂ perueniunt. quorum plurima in ingumibus & axillis generatio, quoniam in his locis multi sunt adenes eam sortiti naturam vt in se excrementa facilè recipiant. quorum morbus struma quoque est, nõ vtique ex calida materia, & ad suppurationem festinante, sed ex pituitosiore & frigidiore maximè constans.

XXVII.

Τοῖσι δὲ ἔτι πρεσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τούτεων τε τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες.

Grandioribus autem & ad pubertatem accedentibus superiorum etiam morborum multi, & febres diuturniores potius, & ex naribus sanguinis fluxiones.

Pueri pubescere incipiunt post annum quartũdecimum. illi ergo prope ætatem hanc accedere dici possunt, qui vel duodecimum, vel tertiumdecimum, vel quartumdecimum annum agunt. neque enim vnus est omnibus certus statusque pubertatis terminus, propter caliditatem & frigiditatem naturarum. Calidiores enim citius, frigidiores tardius pubescunt. Verùm ætate hac laborant multis

ex

ex morbis suprà dictis propter temperationis simi litudinem, & præterea lógioribus febribus quàm erant superiores. quamquá de iis febribus quę prima ea ætate abundant quales essent nihil quicquá dixit, verùm ex eo quod nunc dicitur, apertè ostendit acutas esse. immutatur enim & alteratur citissimè habitus puerorum propter corporis humiditatem, & * naturalis virtutis imbecillitatem. Sanguinis verò per nares fluxiones fiunt grandioribus, quoniam talis humor ea ætate redundare incipit, nó quod copiosior generetur quàm anteà, sed quia nunc ipsius minus consumatur, propterea quòd augmētum pro corporis ratione minus hac ætate procedat, quàm superiore.

* *In pueris fortissima naturalis facultas cæterarum virtutum comparatione, per se verò imbecillior est.*

XXVIII.

ΤΑ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ, ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ, ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. ὅσα δ' ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

Pueris maximam partem morbi iudicantur, alij intra dies quadraginta, nonnulli intra septem menses, quidam intra annos septem, alij ipsis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui verò permanserint, neque pueris circa pubertatem, neque fœminis quũ menstrua erũpunt soluti fuerint, inueterascere consueuerunt.

Si vox diuturni orationi adiecta fuisset, melius foret. Inde enim nonnulli nomen πάθος, quo hîc vsus est Hippocrates, de diuturnis tantum morbis intelligere ipsum arbitrantur. Verùm his aduersantur, quæ in aliis dixit aphorismis, quale illud est, In acutis πάθεσι raro & per initia medicationibus vti oportet. Item & illud, Victus tenuis in longis semper πάθεσι & in acutis. Ex quibus fit manifestũ non in diuturnis tantum morbis Hipp. sed etiam in acutis vsurpare consuesse πάθος nomen. Videtur tamen nunc aut diuturnis morbis id nominis accommodasse, aut imperfectam orationem reliquisse. Nos verò ipsi quod deest ad perfectionem supplentes, ita efferemus, Maximam partẽ pueris diuturni morbi soluuntur, quidam intra dies quadraginta, Alij spatio septimestri, nonnulli septennio. Quadragesimus namque dies diuturnorum morborum primus criticus, & degenerum acutorum vltimus decretorius, quemadmodũ suprà docuimus. Qui verò hunc superant terminum, septenaria ratione iudicationem sortiuntur, non iam diebus connumeratis septem, sed primùm quidẽ mensibus, deindè annis. Et verò morbos qui hoc tempus superauerint ad quartum decimum annũ peruenire est manifestum. Nam secundus septenarius eo tempore completur, cum eo quòd in pubertate magnæ fiũt corporis mutationes, in fœminis præsertim propter mensium eruptionem. Quo fit vt qui ne hac quidem ætate morbi soluti fuerint, in longum vsque tempus permanere soleant.

XXIX

XXIX.

Τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν, αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Iuuenibus ſanguinis expuitiones, tabes, febres acutæ, epilepſiæ, aliíque morbi, ſed præcipuè nunc dicti. *

Quum primas ætates ad pubertatem vſq; minutiſsimè & particulatim explicuerit, neſcio quo modo nunc adoleſcentiam prætermiſerit, inter puberes & eos qui floridam iuuenilémque ætatẽ agũt mediam. Verùm qualis ea ſit licet ex iis quas oratione eſt proſequutus coniecturam facere. quippe quæ in multis cõmunicet cum illis ætatibus quæ vtrinque eam circunſtant: ſed in maribus peculiarem eximiámque habet ſanguinis per nares profuſionem. de qua in iis mentionem fecit qui propius pubertatem accedũt. Nam hoc ſymptoma ea ætate apparere incipit, ſed maximè viget in adoleſcentibus, deinde remittitur in viris. Verùm ætatẽ hãc prætergreſſus Hipp. ad iuuenum ætatem peruenit, ac primùm ſanguinis excreationes & tabes, deindè febres acutas, & ſecundum has epilepſiam ſcripſit, poſtremò ad hæc omnia, & alij, inquit, morbi, ſed maximè nunc enumerati, rectè quidem hoc adiiciens. Nam ita rem habere cernimus, ſed non ſatis de morbis acutis dixit. Neque enim abſolutè dictum oportuit acutos (nam & in pueris nihilo ſecius videntur fieri) ſed inter acutos morbos febres maximè tertianas, & ardẽtes. Hæ enim omniũ

ſunt bilioſiſſimæ, & ſæpiſsimè iuuenes inuadunt, quoniam flaua quoque bilis hac ætate abundat, ex qua morbi tales iis qui florente & vigente ſunt ætate fiunt. Nam tabes & ſanguinis expuitiones patiuntur non ſecundum ætatis naturam, ſed ex accidenti ipſius quopiam. vnde ſuprà dicebat, Senes ferè minus quàm iuuenes ægrotare: vbi nos quoq; diximus propter intemperantiam, non ob virtutis imbecillitatem iuuenibus ægritudines multas accidere. Eadem quoque ratione ſanguinis ſcreatus iuuenibus accidunt, vel quia vulnus acceperint, vel contuſi ſint, vel ſaltauerint, vel vehementius & contentius vociferati, vel refrigerati fuerint, vel humi cubitauerint, vel plenitudine nimia aut eiuſmodi occaſione aliqua in id mali inciderint. Ad ſanguinis verò ſputum, tabes conſequitur. Quare propter eiuſmodi actus iuuenes ægrotabunt per accidens non primariò neque ætatis ratione. Epilepſia verò iuuenibus, quamuis etiam malo victu vtantur, non multùm accidit: vt mirari ſubeat quo modo Hipp. hanc aſcripſerit, quum alibi non modò pueris plurimùm accidere, ſed indè etiam puerilem morbum appellatũ fuiſſe, & verò ætatis mutatione ſanari dixerit. Fit ergo Epilepſia in quibuſdam iuuenibus, quibus antea pueris non acciderat, propter ipſorum vitioſam & inordinatam viuendi rationem, & peccata in cibo & potu & aliis actibus admiſſa, exempli gratia quum humi cubant, & ſoli ſe exponunt & imbribus, aliáque patiuntur his ſimilia. Verùm nec ſic quidem multæ hac ætate epilepſiæ: aliáque his non minus quidam morbi fieri poſſunt eadem ratione. Quare

melius

melius fuerit, si ita scribatur aphorismus, Iuuenibus quum alij propemodum omnes in aliis ætatibus dicti morbi fiunt, tum verò præcipuè ardentes febres, quos causos appellant Græci, & tertianæ fieri solent.

XXX.

Τοῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάῤῥοιαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες.

Vltra hanc ætatem prouectis asthmata, pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, phrenitides, ardẽtes febres, diuturna alui profluuia, choleræ, dysenteriæ, lienteriæ, hæmorrhoides.

Iuuenum ætas quinto septenario circunscribitur. Siquidem id innuens ipse in prognostico dicebat, Expectanda in iis magis profusio sanguinis, qui nondũ trigesimũ quintũ annũ attigerũt. Nam quę iuuentutem ætas proximè excipit, ad sequentes duos septenarios extenditur, in qua ætate qui sunt omnia quæ geruntur in vita facere adhuc aggrediuntur, non aliter quàm qui floridam & iuuenilem ætatem agunt, sed non similiter labores perferre possunt. Nam ab ardoribus solis & frigoribus, & in nuda humo cubatu, quam chameuniam Græci appellant, & vigiliis, & cibi potúsve expletione nimia magis offendũtur quàm iuuenes. Iam verò horum quoque temperamentum quodã modo melãcholicum magis est. ideóque per eam æta-

tem, vt inter anni tempora per autumnum multi atra bili perciti vexantur. Quemadmodum enim hoc tempus frigidum existens flauam bilem estiuis caloribus perustam excipit, sic vergens ætas & inclinata iuuenilem æstati simillimam subsequitur. Vnde mirari subit, quî factum sit vt in hac ætate non meminerit melancholiæ. quanquam ego hanc quoq; in quibusdam exemplaribus ascriptam inueni, siue sit quispiā ausus adiicere id quod deesse videbatur, tanquam ab Hipp. prætermissum, siue alij deprauatis & falsis exemplaribus fidentes ita legēdū omninò putauerint. Sed & ex tabidis quoque multi, & ex iuuenibus quotquot ex sanguinis sputo in tabem inciderint hac ætate moriūtur, nō tamen hac ætate multi sanguinem expuunt, quoniā neq; ætate tam progressis sanguinis copia adest. Asthmatis autem id est anhelationibus & peripneumonia id est pulmonis inflāmatione, & pleuritide corripiuntur hac ætate magis quàm iuuenili, vt potè qui & victu simili & laboribus vtātur, & multo imbecillius quàm iuuenes corpus habeant. Denique morbos quos silētio præteriit quū de iuuenilibus ageret, nunc omnes recenset. Nam phrenitides & ardentes febres & choleræ, & dysenteriæ nihilominus accidunt iuuenibus quàm ætate prouectis, ortus vtique occasionem ex flaua bile sortitæ. Diuturniores autem diarrhoeæ, id est ventris solutiones ætate deferuescente (quæ eadē matura & constans ætas dicitur) fiunt propter imperfectā & deficientē alimēti distributionē. Nā omniū ferè ętatū deferuescēs paracmastice Grecis dicta, paucissima indiget corporis refectiōe. siquidē

id

id quod diſcutitur & diſsipatur paucisſimum eſt. neque enim corpus ſimiliter calidum ac prius, neque amplius in augmentum quicquam abſumitur, ſed neque in his facultate retentrice valdè imbecilla, ſicuti in ſenibus effluit plus ex corpore. Quum igitur diarrhœæ fiant vel cócoctione vel diſtributione offenſante, vel etiam bile ſua acrimonia inteſtinum deradente, quæ omnia in progreſsis ætate & prouectis adſint, non ſine ratione ipſis diuturnę fiunt alui fluxiones. Cæterùm febres lethargicæ fiũt ex humore pituitoſo in cerebro aceruato: qui prioribus quidē ætatibus parcior potius eſt quàm redundãtior, in ſenili verò ætate plurimus habetur, ſed propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In quibus autē ætatis feruor & vigor elangueſcit eiuſmodi etiam abundat humor, necdum frigidum corpus eſt. Lienterias verò, id eſt læuitates inteſtinorum oſtendimus aliàs à frigida fieri pituita, aliàs à ſola intemperie, quæ ventris vim retentricem imbecillam reddiderit, aliàs denique ab vlceroſa quapiam committi affectione: quæ omnia abundanter adſunt ætate progreſsis. Ex hæmorrhoïdibus autem venis ſanguis profluens huius ætatis verus eſt & proprius morbus, ſicut & melancholia. Fit enim id ab atra bile ad ſedis venas cumulatius decumbente. Atque ſic mihi omnium enumeratorũ morborum cauſa eſt explicata. Qui verò certam horum probãdorum ſcientiã comparare ſibi volet, is commentationes noſtras, in quibus horum demõſtrationes docuimus diligenter euoluat, quæ quot qualéſque ſit, & quam quæque rem profiteatur & doceat intelliges, de librorum

noſtrorum ordine libello perlecto.

XXXI.

Τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσι, δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, ϛραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι.

Senibus ſpirandi difficultates, deſtillationes cum tuſsi, ſtranguriæ, dyſuriæ, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexiæ, malus corporis habitus cachexia Græcis dictus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alui & oculorũ & auriũ humiditates, viſus obtuſior, glaucomata, auditus hebetior.

Quidam Hipp. ſectatores τοὺς πρεσβύτας τῶν γερόντων, id eſt vt ipſi interpretantur ſenes à decrepitis diſtinguunt, nomen τῶν γερόντων poſtremæ ætati tribuẽtes, atque id perpetuum eſſe exiſtimantes: τῶν πρεσβυτῶν autem appellationem priori ætati accommodantes. Sed nunc manifeſtò oſtendit ſe πρεσβύτας eos appellare, qui poſtremam ætatem agunt. In ipſis ſiquidem de ætatibus diſputationẽ finiuit, quaſi omnes iam ætates percurriſſet. Senes ergo deſtillationibus cum tuſsi ſæpiſsimè corripiuntur, quoniam ipſis caput facillimè refrigeratur, atque idcirco multa in eo gignuntur pituitoſa excrementa, quum iam cerebri ſint temperamento valde frigido. Aſthmata verò & anhelationes, tum propter has deſtillationes ortum habent, tum etiam quia alioqui ipſa reſpirandi inſtrumenta non rarò proprium frigo-

ris habent principium. Quum verò ipsis multa ac crassa excrementa generentur, insúperque virium adsit imbecillitas sæpè fit vt renes obstruantur & lapides gignāt, postquàm tenax & crassa superuacanea materia ibidem hærens & permanens callosam fuerit cōcretionem nacta. Articulorum quoque dolores fiunt interdum affluentibus ad hæc loca excrementis, interdum verò instrumentis ipsis refrigeratis articulos mouentibus. Vertigines verò spiritus cum multo vapore in ipso cerebro contenti inordinata & turbata motio sæpè excitat, sæpè etiam in ventriculo vitiosis superuacaneis coaceruatis vapida in cerebrum exhalatio tollitur. Sed quid de apoplexia dicere conuenit? nullus enim adeò senili ętati familiaris est morbus. in ea nanque cerebrum pituitosis repletum est excrementis. Sicubi verò vlcus factum fuerit in senibus, ægrè sanatur propter sanguinis defectum. Et assiduè se scabunt toto pruriēte corpore, quia pruritum excitantia superuacanea difficilem per cutem vacuationem habent. Siquidem propter refrigerationem tum cutem ipsis densari & cogi, tum plura excrementa simul & crassiora euadere rationi est consentaneum. Complures etiam (neq; enim omnes) continenter vigilant, tum quia alioqui fere senectus ipsa solicita est & anxia, tum etiā propter corporis siccitatem. Quare tunc etiam magis vigilant, quum integra sanitate fruuntur. Nanque diximus in commentariis de temperamentis ipsas quidem corporis partes per senectutem sicciores euadere, sed excremētorum pituitosorum aceruari copiam. Vnde vulgò ratione quadam probabili

habetur

habetur ſenectus frigida & humida. Quandiu igitur eiuſmodi excrementa in cerebro plura coaceruata fuerint, ſomniculoſi magis ſenes, quãdiu bellè excernentur vigilantiores fient. Verùm & pauciora gigni excrementa, & citius excerni accidit ipſis benè & ſalubriter habentibus. Vnde vel maximè propria affectio ſenilis ætatis videtur eſſe vigilia. Humiditates verò oculorum & narium in ipſis fieri liquet propter cerebri ſuperflua excrementa. quibus in ventrem defluentibus ipſe etiam ſæpius humectatur. Obtuſior autẽ viſus & hebetior auditus ſenſibili facultate in ſenibus imminuta & obſcurata, fiunt. Et Glaucomata, id eſt glaucitates ipſis accidunt ob immodicam inſtrumentorum viſui ſeruientium ſiccitatem, & quia ſuffuſionis habeant ſpeciem.

*

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS QVARTVS,

*

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

TAS κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια, καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.

Prægnantes purgabis, ſi materia vacuari poſtulet, quadrimeſtres, & vſque ad ſeptimum menſem, ſed has minus. Minore verò aut grandiore cõceptu, grauidis medicamentum purgans exhibere ſit religio.

Eandem cum vtero fœtus cohærentiæ & coalitus rationem habẽt, quam cum arboribus fructus. Hi etenim prima generatione infirmis pediculis contin

continentur, atque ideò facilè decidunt si quando ventus vehementior concusserit, postea verò aucti ipsi difficulter à plantis dissoluuntur & diuelluntur. quemadmodum rursus, vbi ad perfectam maturitatem peruenerint, sponte sua & sine vlla vi externa decidunt. Eodem sanè modo conceptus quoque, primo à seminis submißione tempore si vel saltare aliquando, vel loco lubrico vestigium fallente cadere, vel quoquo modo aliter aut animo aut corpore vehementius moueri mulierem contigerit, facilè ab vtero abrumpuntur: quemadmodũ & quum perfecti iam fuerint & adulti. Tempore verò intermedio firmiorem coalitum habent & auulsioni minus obnoxium. Quare mulier tum in vtero ferens potest vehementiores motus sustinere sine fœtus offensione. Quæ omnia animaduertens & probè tenens Hipp. rectè ait, Prægnantes purgabis, si materia suo motu inuitet quadrimestres, & vsque ad septimum mensem: quod prægnationis tempus est medium, quum scilicet fœtus vtero firmiter adhæreſcit & continetur. Sed ne hoc quidẽ tempore omnes quæ purgatione indigeant vacuari permittit, sed si materia ὀργᾷ id est ἐπείγεται καὶ ὁρμᾷ. suo motu inuitet & solicitet ad sui vacuationem Tracta enim appellatio est ab animalibus ad coitũ cõcitatis. Nã quũ humores redundantes mouẽtur & quaqua per corpus ferũtur nondũ corporis parte aliqua firmati, tũc ad eorũ expulsionẽ natura incitatur, atq; aliquo qui veluti manum porrigat, & illum humorũ motũ ad aluũ dirigat atq; deducat indiget. Nam qui parte quapiam firmati fuerint & impacti humores mouere non oportet. In eam siquidem

quidem sentētiam illud dictum est, Qui inflammatas partes per morborum initia aggrediuntur purgatione soluere, ii præter quàm quòd departe contenta & inflammatione laborante nihil educunt, (neque enim crudus adhuc morbus permittit) sanas etiam partes & morbo resistentes colliquefaciunt. Quòd autē Hipp. verbum φαρμακεύειν, quod medicari interpretantur nonnulli, pro medicamēto purgante vti vsurpare consueuerit in confesso est apud omnes qui vel minimam habent eius dictionis notitiam. Nam vt alia eius scripta omittas solis aphorismis cōtentus, aliud profectò nihil per eam vocē in ipsis significari posse fatearis est necesse, vt paulò post fiet manifestum.

II.

ΕΝ τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα· τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα παύειν.

Purgantiū medicamentorum vsu talia è corpore educenda, qualia quæ sponte etiam prodeuntia, iuuant. Quæ vero exeuntia incommodant, sistenda.

Vltro ex corpore vacuari ea dicimus quæ citra omnem medici operam excernuntur, natura nostrum corpus moderante & regente ea per se interdum expurgante, interdum etiam alicundè irritata, vel quia à vasis capi nequeant. Quum itaque natura quod superfluum est euacuat, iuuatur animal: quum verò aliud excernitur ratione symptomatis, neque indè vtilitas vlla cōsequitur, talis vacuatio prauæ etiam affectionis est signum. Rectè igitur Hipp. consulit imitādam esse naturā. Quod asseque

assequemur, si singulis morbis tales humores vacuare tentabimus quales vidimus in spôtinis profuisse vacuationibus. Suprà itaq; ipse de omni humorum vacuatione generalius locutus est in hunc modum, Sic & vasorū depletio si quidem talis fiat, qualem fieri oportet, confert & leuiter ferunt. nūc verò de sola purgatione eundem habuit sermonem, quoniam de ea hoc maximè libri loco disputationem instituerat. Atque præstiterit fortasse de omnibus vacuationibus, quas medici circa ægrotantium corpora occupati moliuntur, altius disputationem repetere. Fiunt ergo vacuationes interdum medicamentis tum vomitoriis tum deiectoriis totum corpus purgantibus. Nōnunquam verò medicamentum ex parte quapiam vacuādi vim habet, qualia quæ per palatum & nares capitis educunt excrementa. Sunt etiam de genere expurgantium superflua, quę per tussim thoracem & pulmonem expurgant, & quæ per vrinas eliciunt totius sanguinis serosum excrementum. Clyster quoque fuerit de hoc genere, & quicquid denique totum corpus æquabiliter non vacuat. quo modo tum phlebotomia vacuare creditur, tum generaliter omnis sanguinis ablatio quouis modo facta. Eiusmodi quoq; est vacuatio tū quæ per vterum & hæmorrhoïdas fit, tum etiam quæ per exercitia & frictiones & motum omnem, & quæ tepore fit & balneis calidis, præsertim si vel nitrosæ vel sulfureæ, vel bituminosæ fuerint, & deniq; ex accidenti inedia æquabiliter vacuat. Hæc siquidem omnia videntur totum æquabiliter corpus vacuare: quamquam si quis exactius veritate exquirat, non æqua-

liter

liter vacuare comperiet: Verùm quum in his paruus sit alterius ad alterum excessus secundum eorũ quæ vacuantur qualitatem & quantitatem, ideò æqualis vacuatio videri queat. At verò cathartica appellata pharmaca euacuationis diuersam speciẽ constituunt. de quibus, vt dixi, ipsi nunc differendi est propositum. non tamen maius quicquam docet, quàm quod de omnibus vacuationibus ipse iam dixit. Vnus enim est omnibus scopus propositus, humor redundans. cuius quidem humoris internoscendi peritia petenda est tum ex cuiusq; colore præter naturam toto corpore apparente, tum etiam ex symptomatis & morbis, anni etiam tempore, regione, ætate, aëris conditione præsenti, & ægrotantis natura & vitæ genere & studio, & victus modo. Vt si exempli gratia flauus toto corpore color appareat, vt in his fit qui regio morbo laborant, & per sedem bilis non excernatur, si pustulæ quædam biliosæ per totum corpus eruperint, Et particulatim, si ventriculi morsus, & cibi fastidium, & inappetentia adsint, si sitis & oris amaritudo, aut si aliqua parte corporis erysipelas, aut tertiana febris hominem habeat, aut ardens ex bile sequiente febris, quem καῦσον πικρόχολον Græci dicunt. Nam in his omnibus abundat flaua bilis. atque idcircò eam educere conabimur iis medicamentis quæ ab effectu cholagoga, id est bilem ducentia appellata sunt. Atque illud est quod ab Hipp. dicebatur, Si qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt. Nam illud qualia oportet, humorum sua qualitate ægrotum infestantium abundantiam significat. propterea, quia scilicet peccans humor

vacuatur tales ait conferre vacuationes. Sed quoniam omnes solertes & artificiosæ coniecturæ in agendo fallunt interdum (similitudines enim, vt ipsemet ait, non solùm vulgo medicorum, sed præstantibus etiam medicis errorem creant) alterum nos indicium docet & notam à bonis non separatam vacuationibus, euphoriam scilicet, id est in ferendo facilitatem, & leuationem ægrotantis: vt vel huius fiduciâ rectè nos vacuationẽ moliri simus certiores. Quod autem de flaua bile veluti exempli gratia dixi, de atra quoque intelligere potes. Nam & in hac totius corporis color nigrior, & pustulæ atræ bilis colore erumpunt. Morbi etiã propter eius abundantiam facti manifestò humoris indicant copiam, vt Elephas & cancer. Quinetiam quartana periodus, id est quarto quoq; die morborum repetitio fit propter melancholicum humorem. Et lien magnus, & nigrescentes varices affectus sunt eiusdem humoris soboles & propagatio: quemadmodum & melancholia appellata, furor denique omnis, & insania iracunda, temeraria, immanis & fera. Hipp. verò ex menstruis quoque redundantem in mulieribus humorem coniectabat, cuius rei notas & signa scripsit primo lib. de morbis muliebribus. Ex his igitur atrã bilem redundare internosces, atque his adductus indicationibus, ita demum poteris ad eius accedere vacuationem. Posterius autem ipsa durante vacuatione secunda sumetur indicatio ex ægrotantis euphoria, id est ferendi facilitate & leuatione. Quæ de atra bile & flaua dicta sunt, ea mihi de pituita quoque intellige, œdematosos tumores, eruptiones item quas Græci ἐξανθήματα appellant & to

tius corporis colorem secundum humoris formã, adhæc febres quotidianas, & mẽtis pigritiã, & torporẽ, ad somnũ propensionẽ, capitis grauitatẽ, & acidos ructus oxyregmias Græcis dictos, siquando in ventre talis continebitur materia. Nam hæc omnia suadent dandum pharmacum quod purget pituitam, ob id phlegmagogon appellatum. Iam verò purgatione facta, euphoria & facilitas ferendæ vacuationis tuam de internoscendo humore redundante coniecturam confirmabit, qua confisus ad talem aggressus es vacuationem: quam quidem coniecturam & fiduciam vacuationis non solùm ætas & natura ægrotantis adiuuabunt, sed & anni tempus, & præsens cœli status, & regio, & victus antecedens simul cum aliis vitæ institutis, artibus & studiis ad eam rem conferent aliquid. Etenim iam didicisti ex istis omnibus alia pituitam, alia flauam bilem, atram alia augere & amplificare. Atq; ex his omnibus vti diximus exhibendi medicamẽti sumuntur indicationes, quod peccantis humoris expurgandi vim habeat. Media verò vacuatione altera existit indicatio, quæ vel coniecturæ veritati astipuletur, vel errorem coarguat. Siquidem ægrotantis euphoria, id est ferendæ purgationis facilitas rectè nos peccantem coniecisse & interno uisse humorem testabitur, dysphoria verò, id est in ferendo difficultas perperã iudicasse coarguet. Nã si infestantes humores vacuentur, facilè ferent ægrotantes, si verò aliud quiddam & non quod molestum est vacuetur, necessariũ est omninò grauiter molestéque ferre. Quod igitur, vt modò dicebam, libri initio complexus aphorismo vno o-

ſtendit his verbis, Sic & vaſorum depletio, ſiquidem talis fiat, qualem fieri oportet, confert & facilè ferunt: id nunc de purgationibus agens in duas ſecuit orationis partes, quarum priore quænam ſint commodæ vacuationes, poſteriore quòd tales vacuationes firma approbatio & nota comitetur ægrotantis ſcilicet euphoria docuit. Porrò vacuationum benè ac fœliciter ſponte naturæ factarum exempla protulit ipſe multa libris Epidemiωn, pauca verò hoc aphoriſmorũ libro, qualia ſunt, Aqua inter cutem laboranti per venas in ventrem aqua fluente, morbi ſolutio. & Si ophthalmia vexet, alui profluuio corripi, bonũ. & Quibus bilioſæ ſunt deiectiones, ſurditate ſuperueniente ceſſant: Et cõtrà quibus ſurditas adeſt, bilioſis deiectionibus interuenientibus, ceſſat.

III.

Ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι, τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

Si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt: Contrà verò ſi fiat, grauiter.

Suprà nobis hic aphoriſmus declaratus eſt in præcedentis aphoriſmi expoſitione: ſcriptus etiã antea alia libri parte iiſdem verbis. Quare nonnulli eum ex hoc loco ſuſtulerunt.

IIII.

Φαρμακεύειν θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς ἄνω· χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω.

Aeſtate

Aestate superiorem potius, hyeme inferiorem purgare conuenit.

Subaudire oportet ventrem. Rectè autem æstate purgat supernè. Nam per id temporis humor exuperans bilis est flaua, & vniuersa omninò animalis natura propter aëris ambientis calorem sursum magis mouetur. Superuacaneum verò quodq; & redundans quo vergit ducere per loca commoda oportet. Adiecit autem præsentis aphorismi dictioni aduerbium potius, neq; absolutè dixit, Aestate superiorem, hyeme inferiorem ventrem purgare oportere. Nam vt non sæpius, at certè quandoque (licet rarò) visus in quodam est per æstatẽ abundare melancholicus humor, sicuti hyeme aliquando bilis flaua.

V.

Ὑπὸ κυνὰ καὶ πρὸ κυνὸς, ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

Sub Canicula & ante Caniculam difficiles sunt purgationes.

Nam & nostra tum natura ardoribus deflagrãs æstiuis purgantium medicamentorum acrimoniã & vehementiam non facilè feret, vnde complures purgati hoc tempore in febres incidunt: & natura propter æstum imbecilla, purgatione magis soluetur & debillitabitur. * Quin ipsa etiam purgatio ægrè procedet, aëris scilicet ambientis calore

* *Hinc colligi posse videtur, à medica potione somnum nõ esse prohibẽdum.*

foras contraquàm medicamentum agat humores retrahente. Vt enim calidæ balineæ purgationibus aduersari solent, ita calor æstiuus iisdem reluctatur, præsertim si seipso extiterit vehementior.

V I.

Τοὺς ἰσχνοὺς καὶ δυνημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποσελλομένους χειμῶνα.

Graciles & ad vomendum faciles per superna purgare, nisi hyems adsit.

Etiam hîc addenda particula potius, vt paulo antè monuimus. Magna enim ex parte qui graciles, biliosi: quibus si ad vomendum facilitas accesserit, supernè sunt purgandi, nisi reclamet hyems. Nam suprà dixit, Aestate superiorem potius, hyeme inferiorem ventrem purgandum esse.

V I I.

Τοὺς δὲ δυσημέας, καὶ μέσως εὐσάρκους κάτω, ὑποσελλομένους θέρος.

Aegrè vomentes & modicè carnosos quos eusarcos appellant Græci, infernè purgato, deuitans æstatem.

Si quidem & vomat facilè & gracilis sit, supernè purgandus est, præterquàm quum hyems adest, id est æstate, autumno & vere. Si verò difficulter vomat, & mediocriter carnosus sit, per inferna purgari debet, si quidem eo vergat materia, solam vitando æstatem: aliud verò nullum anni tempus reformidandum.

VIII.

Τοὺς δὲ φθινώδεας, ὑποσελλομένους τὰς ἄνω.

Obnoxios phthiſi ſuprà ne purgato.

Nunquam,inquit,obnoxios phthiſi ſuprà purgaueris, veritus nimirum inſtrumentorum reſpirationi ſeruiētium imbecillitatem. Per obnoxios phthiſi intelligere par eſt,vel eos qui phthiſi,id eſt tabe morbo ſunt correpti, vel qui ad phthiſim ſunt idonei aptíque natura. De quibus ipſe primo Epidemiωn in hunc modum ſcribit. Maximéque moriebantur, quorum natura ad tabem propenſa erat. his verò anguſtum ſtrictúmque pectus adeſt, & qui in eo continetur pulmo.

IX.

Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τ' ἀναντία προστιθέντες.

Melancholicos infrà vehementius purgabis, eadem ratione contrariam iniens vacuandi viam.

Ventres inferiores melancholicorum ἁδροτέρως id eſt σφοδρῶς fortiter,* vehementérque purgare oportet. Quia autem hic humor propter inſitā grauitatem tendit deorſum, meritò eum per inferna vacuari iubet,ſicut flauā bilem per ſuperna, leuem ipſam & ſpontè ſua continenter per ſumma fluitātem. Habent itaque humor vterque id commune, vt quo vergunt duci debeant per loca conuenientia: verùm vnius proprium eſt, vt per ſuperna vacuetur,quoniam eo vergat,alterius verò per infer-

* *Quia omnis craſſus & frigidus humor ad motū ineptior, & tardior.*

na,quando quidem & eo inclinet. Quum igitur supernè facta vacuatio, contraria fit ei quę infernè fit, vtriusque profectò vna fuerit communis ratio. Quare rectè dixit Hipp. Eadem ratione contrariã iniens vacuandi humoris viam.

X.

ΦΑρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν ἢν ὀργᾷ, αὐθημερὸν, χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι κακόν.

Purgandum in valde acutis, si ad sui excretionẽ inuitet materia, eo ipso die. differre enim in talibus malum.

Hoc loco repetam quod suprà etiam mihi dictum est, Hippocratem verbum ὀργᾷν ab animalibus ád veneris vsum impulsis & concitatis transtulisse ad humores, quum ea naturali quadam cupiditate mouentur ad seminis excretionem. Siquidẽ ostẽdimus in lib. de semine fœminã quoq; in coitu semen emittere. Quando igitur vel toto corpore similis huic animantium concitatæ ad seminis emissionem libidini, fuerit naturæ impetus ad excretionem redundantium humorum, vel si non toto corpore, at certè partibus principalibus: eiusmodi naturæ quæ molesta sunt expellere gestiẽtis motum consueuit Hipp. verbo ὀργᾷν significare. Itaq; censet protinus medicamẽto vacuandũ esse, priusquã vel corporis virtus collabatur imminuatúrq;, vel febrilis augeatur calor, vel vagi & errantes per corpus humores in partẽ quãpiã principẽ decumbãt. Quòd autẽ valdè acutos morbos nũc dixerit,

quos prius peracutos appellauit, cuiuis est manifestum, Quinetiam horum iudicationis primam septimanam esse terminum mihi suprà dictum est.

X I.

Ὀκόσοισι στρόφοι καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακείης, μήτ᾽ ἄλλως, εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

Quibus tormina adsunt & circa vmbilicũ cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter soluatur, in siccum hydropa firmatur.

Tormina fiunt tum propter morsum vehementem, tum propter spiritum flatuosum, qui exitum non habet, sed intestinorum flexuosis illis orbibus & gyris interceptus hæret. Quòd verò dolores & cruciatus ad tales affectiones consequantur nemini dubium. Verùm vbi circa vmbilicum & lumbos firmati fixíque, neque medicamentis posteà neque aliis remediis solui possunt, tum earum partiũ habitualis quædam vt ita loquar, intemperies est, quæ ferè perseuerãs eũ hydropa facit, quem Hipp. siccum appellat, quem subsequuti medici Tympaniam nominarũt, quoniam hypogastrium percussum talem sonitum reddat, qualem tympana edũt. Nam & in his per circuntensam pellem contentus aër verberatur, quemadmodum in hoc morbi genere per mediam cutim qui in profundo est flatus percutitur. Quòd autem à tumoris similitudine quam cum aqua inter cutem habet id morbi genus hydropem quoque appellauerit est manifestum: nõ tamen humidum dixit, quemadmodum Ascitem

ab aſci, id eſt vtris ſimilitudine appellatum, in quo materia collecta non eſt aër flatuoſus, ſed aquoſus humor. A maiore autem frigiditate aquoſus hydrops generari videtur quem Aſcitem appellant, quoniam in peritonæo veluti in aſco, id eſt vtre quodam humor contineatur: à minore verò Tympanias. neque enim mutari in aërem flatuoſum humiditas ſine aliquo calore poteſt.

XII.

Ὁκόσοισι κοιλίαι λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν.

Quibus propter læuitatem ventres cibi ſunt incõtinentes, hyeme ſuprà purgare malum.

Quum celeriter cibaria talia deiiciuntur, qualia ſunt deuorata, eum affectum Laenteriam Græci, læuitatem inteſtinorum Latini nominant. Fit autem propter retentricis facultatis infirmitatem: atque omnium ad ventrem pertinentium inſtrumẽtorum, hoc eſt ipſius ventriculi, in quem vorando cibos ingerimus, & inteſtinorum cibos ab hoc acceptos tranſmittentium dyſcraſias comitatur & intemperies. Fit etiam interdum Lænteria, inteſtinorum ſuperficiem occupante exulceratione quapiã, illis nõ diſsimili quæ in ore fiũt, quas aphthas appellant. Porrò habituales, vt ita dicam, intemperies aliquando fiunt (ſic eas vocant quæ ipſo corporum habitu læſo perficiũtur) propter frigidam pituitam, qualis maximè eſt acida. Exulcerationũ verò ſuperficiem tenentium cauſa exiſtit humor acris & tenuis. Hic ergo quamquàm per ſuperna purgari poſtulet quoniam eiuſmodi humores per

ſumma

summa potius fluitare, quàm pessum ire soleant, nō tamen hyeme hoc faciendum est, quemadmodum suprà est dictū. Alter verò pituitosus ille humor, quum infarctus inductúsque intestinis fuerit, nunquam est per superna purgandus. Sola enim ea euomi comparata sunt natura, quæ habentur in ventriculo. Eorum verò quæ continentur in intestinis nihil possis per vomitum vacuare.

XIII.

Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους ὁκόσοι μὴ ῥηιδίως ἄνω καθαιρόμενοι, πρὸ τῆς πόσιος προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ, καὶ ἀναπαύσει.

Qui ad veratrum non facilè suprà purgantur, eorum corpora ante potionem copiosiore alimento & quiete præhumectanda.

Prius fecisse oportet periculū naturæ eius qui elleborum sumpturus est, quo modo se habeat ad supernas purgationes, hoc est leuioribus & moderatioribus quibusdam medicamentis vomitoriis antè periclitari & tentare quo modo vomitiones ferat. Si itaque non facilè purgari videatur, non oportet eiusmodi hominem ad elleborum addigere ante legitimam præparationem. id autem fiet si is qui elleborū sumpturus est, continenter vomendo assuescat ad promptè vomendum. Verùm hoc ipsum tanquam paruum & omnibus notum prætermisit Hipp. Melius autem fiat eiusmodi præparatio, per corporum præcedētem humectationem. Præhumectantur autem alimento copiosiore, & quiete. Nam quietem corpora humectare clarum est. Quo modo enim exercitia exiccare solent, sic

&

& quies (quæ aliud nihil eſt quàm otiũ & ab exercitatione vacatio) corporum ſeruat humiditatem. Cibus verò non qui plenior abſolutè naturâ humectat, ſed qui nullam fortem habet qualitatem, hoc eſt neque acerbam neque acrem, neque ſalſam, neque amaram. Quim fortaſſe ne alimentum quidem abſolutè dicendum eſt eiuſmodi, ſed quaſi medicamentoſum alimentum. quippe quod abſolutè eſt alimentum, ſolum ex omnibus ſecundum ſuã ipſius naturam, non ex accidenti poteſt ſolidas animalis partes humectare: quod ipſum non per ſe, ſed per accidens præſtat quies. Quia enim acceptam ab alimento partium humiditatem non exiccat, idcircò humectare dicitur. Aqua verò neque epota, neque extrinſecus adueniens poteſt de ſua natura ſolidas animatis partes humectare. Ceterùm qui perfectiorem horum intelligentiam aſſequi volet, is noſtros de facultatibus naturalibus commentarios, & de maraſmo librum diligenter legat.

XIIII.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας ἧσσον· δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

Poto elleboro, corpus mouendum potius, quàm ſomno tradendum aut quieti. Nam vel nauigatio indicat motione turbari corpora.

Ipſemet cauſam attulit, quamobrem eorũ corpora moueri præcipiat qui ſumpſerunt elleborum. Quies ſiquidem eodem ſtatu ſeruat corpus, mutat

&

& alterat motio. quod vel indicare poteſt nauigatio, quæ motus ſpecies eſt, adeo turbans corpora vt ad vomitum adigat. Quum igitur talis motio vel ſola poſsit ad vomitum corpus præparare, ſit veriſimile ipſam vomitorio cuipiam paruo medicamento iunctam longè maiorem habituram efficaciam. Quidam pro nauigatione nauſeam legũt, vt ſit talis oratio, Nam vel nauſea quæ corporis vehementes motiones ſequitur, ſatis poteſt oſtendere motionem corpora turbare. Hinc liquidò conſtat hunc aphoriſmum eandem cum ſuperiore vim habere.

X V.

Ἐπὴν βούλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα· ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ κίνει.

Quum elleborum citare voles, moue corpus, quũ verò ſiſtere, ſomnum concilia nec moue.

Superior aphoriſmus quo modo oporteat hominem qui elleborum hauſit ad purgationem comparare nos docuit, præſens verò quo modo ſiſtenda ſit purgatio tradit. Conſentaneum porrò rationi eſt ea purgationem ſiſtere, quę vomitum cientibus ſint cõtraria. Quod itaque citat motio, quies ſiſtit, multóq; magis ſomnus, per quem *actiones animales feriantur & quieſcũt tum quę per ſenſuum ſiũt inſtrumẽta, tum quæ per muſculos, in motibus voluntariis.

** Per ſomnum ſenſus omnes functionum habent vacationem.*

X V I.

Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι, σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

Elleb

Elleborus periculosus sanas carnes habentibus. Conuulsionem enim ingenerat.

Quòd suprà de omnibus purgatiõibus dixerat, hoc nunc de ea sola repetit, quæ elleboro fit. itaque possunt aphorismi inuicem iungi hoc pacto, Qui corpore sunt sano, ægrè molestè ferunt purgationes. Sic nãq; elleborus iis qui carnes sanas habent periculosus. conuulsionem enim accersit. Siquidem habet præ cæteris id eximium elleborus, vt propter actionis vehementiam spasmum accersat.

XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Non febricitanti cibi fastidium, cordis dolor, vertigo tenebricosa, & oris amaritudo purgatione per superna opus esse significant.

A positia, nomen quo vsus est Hipp. idem quod anorexia, id est cibi fastidium significat. καρδιωγμὸς (quam vocem nos popularem loquendi consuetudine sequuti cordis dolore reddidimus) morsus est cordis, id est oris ventriculi. nam hoc quoque veteres cor appellabant. Scotodinos, id est vertigo fit, quum simul quæ cernuntur circũagi videntur, & derepentè sensus qui visu fit euanescit, putantibus qui id mali patiuntur sibi offusas esse tenebras. Hoc autem accidit ore ventriculi morso & vellicato ab humorũ prauitate. Nam propter neruorũ magnitudinem ex cerebro in ipsum descendentiũ animæ functiones læduntur, hac malè affecta particula.

ticula. Atque ſymptomata eiuſmodi communia ſunt omnium humorum mordendi vim habentiũ: Oris verò amaritudo, ſolius pallidæ & flauæ bilis appellatæ ſymptóma exiſtit. Quare rectè Hipp. ait enumeratis ſymptomatis ſignificari purgationem per ſuperna. Quod eius dictũ explicare ſi placeat, ſic ſonabit, Enumerata ſymptomata ſignificãt medico hominem ſupernè, id eſt vomitu purgandum eſſe.

XVIII.

Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ὁκόσα καθάρσιος δέονται, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει, ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω.

Supra ſeptum tranſucrſum dolores, quicunque egent purgatione, per ſuperna purgandum eſſe ſignificant: Qui verò infra ſunt, per inferna.

Quod ſuperiore aphoriſmo de vno dolore docuit oris ventriculi, hóc nunc ad omnes extendit dolores. ex quibus quicunque ſupra ſeptum tranſuerſum conſiſtunt purgatione ſcilicet egentes, ſupernè purgandum eſſe ſignificant: quicunque verò infra ſubſiſtunt, per inferna quoque purgationem poſtulare eſt manifeſtum. Addidit autem orationi, quicunque purgatione egent, ne quis Hipp. omnes abſolutè dolores per purgationem ſanare putet. neque enim in præſentia hoc dixit, ſed pro humorum noxiorum momento & inclinatione vacuationem eſſe faciendam: neq; ſupra ſeptum cõſiſtentes dolores per deiectoria medicamenta, neq; infra ſitos per vomitoria vacuare oportere.

XIX.

XIX.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι μὴ διψῶσι, καθαιρόμενοι οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

Qui potione medica dum purgantur non ſitiunt, ipſorum purgandi finis non fit donec ſitiuerint.

Quidam dum purgantur ſtatim ſitiũt, alij poſtea. Quod fit tum propter ipſius vẽtriculi affectionem, tum ob propinatum medicamẽtum, tum etiã propter humoris vacuandi naturam. Ac propter vẽtriculum quidem fit, dum præ caliditate vel ſiccitate vel vtraque ſimul promptè ſitim concipit, ſiue hoc naturâ adſit ei qui hauſit medicamentum, ſiue eo duntaxat tempore. Medicamenti verò ratione fieri poteſt, ſi acre & calidum, & mordax fuerit. Humor quoque vacuandus eſſe poteſt in cauſa, ſi bilis amara fuerit. Atque hiſce quidem de cauſis ſitiunt, contrariis verò plurimo tempore ſine ſiti permanent, quando ſcilicet & qui purgatur frigidiore fuerit vel humidiore ventriculo, idque vel ab initio, vel purgationis tempore. aut quum medicamentum ipſum omni mordacitate vacat. & tertiò quum vacuandus humor vel pituitoſus vel aquoſus extiterit. Verùm nonnulla in his etiam, quum liberalius fuerint vacuati, ſitis ſequi ſolet. Poteſt enim vel quæ reſtat à vacuatione ſiccitas ſitim efficere. Ad hæc purgantis etiam medicamenti vis aliquam, licet non manifeſtam neque ſenſibilem, latentem tamen habentis acrimoniam & caliditatem, poteſt ſitim accendere.

XX.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γένηται στρόφος, καὶ γονάτων βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Si citra febrem tormina adsint & genuum grauitas, & dolor lumborum, inferna purgatione opus esse significant.

Quemadmodum paulo antè signa tradidit eorum qui supernè purgandi essent, ita hoc loco docet signa quib⁹ eos cognoscas qui per inferna purgari postulant. Atque vtrorúmque purgandi communis est ratio, à differentibus ostensa symptomatis. Nam pro momento & nutu humorum noxiorum, vacuandi viam inire oportet.

XXI.

Ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπ' αὐτομάτου ἰόντα καὶ ξὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα. καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα ὑποχωρημάτων πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον· καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείω χρώματα, οὐ πονηρά.

Excrementa alui nigra sanguini atro similia, sponte euntia siue cum febre siue citra febrem, pessima: & quanto ipsorum colores peiores fuerint plures, eo deteriora. A medicamento autem talia exigi, melius est, idque quanto ipsorum plures fuerint colores.

De iis excrementis ipſi nunc eſt ſermo quæ à veteribus medicis nigra vocantur, bilis verò atra exquiſitè non ſunt. Nam nec acrimoniam, nec exedendi & exulcerandi vim, nec acerbitatẽ habent, multóque minus in terram iacta & effuſa eam fermentant, ſed ſunt, vt ſimilitudine rem apertius declarem, velut ſanguinis ſordes & limus quidam, qualis in vinis craſsis quum defecantur & ab ebullitione reſident ſubſidere ſolet, quam fęcem appellant. quæ ſi diutius retineatur in corpore, nec per aliquem ſenſibilem aut occultum meatum effluendis è corpore excrementis comparatum excernatur, ſed mutetur atque putreſcat, atra exactè bilis generatur. Verùm antequam hæc generetur, lien impurum & cœnoſum illum humorem, qui veluti ſanguinis fęx eſt, attrahit, eóque ſanguinem & iecur expurgat, quemadmodum in commentariis de facultatibus naturalibus eſt demõſtratum. Quo quidẽ ſucco melancholico ad ſui nutritionẽ lien abutitur. Deinde quicquid eius vi nec ſubigi nec molliri potuit, id tanquã ad nutriendũ ineptum in ventrem propellit, vnà cũ aliis purgamẽtis excernendum. Si quando igitur lien malè iecur expurgauerit, atque ideo ſanguis in hepate contentus multum huius ſqualidæ & cœnoſæ materiæ habuerit, in eam debilitatem viſcus deueniet, vt ſuperuacanea in ſeipſo continere nequeat. Quo facto nigra illa appellata excrementa deiicientur, de quibus nunc ipſi ſermo habetur. Porrò addidit In aphoriſmi contextu Hipp. ſanguini atro ſimilia, quibus verbis tale quiddam ſignificare voluit, Qualis apparet ſanguis ille, qui morâ in inteſtinis dum per

ea

ea fertur denigrari ſolet,talia ſunt nigra reddita excrementa. Nam extremæ foret dementiæ exiſtimare ſanguini ſecundum naturam habenti nigra iſta reiectanea eſſe ſimilia. Quamplurima eiuſmodi excrementa peſtilenti morbo illo longo vidimus, quæ non magis in iis qui perniciosè quàm qui ſalutariter ægrotarẽt apparebãt:nõ tamẽ morborũ initio vel incremẽto conſpiciebantur. Tunc enim quæ vacuabantur,tum flaua tum fulua colore erant colliquefacta ramenta. Quæ verò poſterius apparebant veluti ſanguinis fæx nigra, vel ipſo ſanguine retorrido & peruſto, vel extraneam aliquam putredinem nacto habuerant originem, non aliter ac in ventriculi fit cruditatibus, quum in vitioſos ſcilicet humores cibariorum corruptela deſinit ac terminatur. Quare morborũ quidem initio nunquam in bonum apparere ſolent talia excreta, vtpotè grauem afflictationẽ & vexationem viſceris indicantia: vigorem verò ſæpè ſequuntur,natura tum ſuperuacanea expurgante. Verùm iſta hoc aphoriſmo non diſtinxit Hipp. quamuis alibi vniuerſaliter dixerit, Signa criſima id eſt quæ in melius decernunt, non protinus apparere: Et particulatim ſequenti aphoriſmo, Morbis quibuſuis incipientibus, ſibilis atra ſupernè infernève ſubierit,pernicioſum. Nunquid igitur ſatis mentem ſuam aperire viſus eſt, quum euntia dixit (temporis enim longinquitatem indicat id nominis) vt vel per totum morbum ,vel per longum ipſius tempus talia excrementa exierint? Si enim vnum aliquod tempus oſtendere voluiſſet omninò vel ſuperuenientia,vel deiecta, non ſpontè

euntia dixisset. Cæterùm sumpto medicamento melanagogo, id est quod vacuandi nigra vim habeat si talia deiiciantur nihil mirum videri debet. Sic sanè excrementorum quoque plures colores si sponte vacuentur, multarum in corpore affectionum sunt signa: à medicaměto verò plures humorum species vacuandi vim habente si exigãtur, absurdi nihil alienive significant.

XXII.

Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ἐπέλθῃ, θανάσιμον.

Morbis quibusuis incipientibus si atra bilis suprà infráve exierit, perniciosum.

Præcedente aphorismo melancholicum succũ ab atra bile distinximus, de qua Hipp. nunc sermo habetur. Et causam quidem, quamobrem morborum initio si cõparuerint humores eiusmodi sint perniciosi, posterius verò si se prodiderint, crisimi sint & decretorij, abundè eo aphorismo explicuimus. Verùm quando de iis quæ ad artem sunt imprimis necessaria sæpius disputatio suscepta habet operæprecium, ideò hoc etiam loco eadem repetere non grauabimur. Quum morbus aliquis incipit si quid excernatur, id tunc naturæ ratione & lege non excernitur, sed sunt omnia earum quæ preter naturam sunt in corpore affectionum symptomata. Quandiu enim à causis morbum facientibus grauatur natura, & humorum adest cruditas, tunc vt aliquid rectè vacuetur fieri omninò

omninò non poteſt. Siquidē vt bona criſis fiat, coctionē præceſsiſſe oportet, & ſecretionē ſequutam fuiſſe, tadémque vacuationem. Hæc enim ipſe nos docuit primo Epidemiωn his verbis, Coctiones criſis celeritatem, ſalutis ſecuritatem ſignificant: Cruda verò & incocta & in malos abſceſſus conuerſa, vel iudicationis fruſtrationem, vel dolores, vel diuturnitatem, vel mortem, vel eorundem malorum reditum denunciant. Quoties igitur poſt morbi coctionem humor aliquis vitioſus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur. Et proinde atra etiā bilis & quiuis alius eiuſmodi humor, ſiquidem coctionis ſigna apparuerint in morbi progreſſu bonam vacuationem ſignificant: aliàs ſi excernantur ſine coctionis ſignis, exitioſum eſt ſymptoma. Quare quum in morbi principio ſemper ſint cruditatis ſigna, omninò vt tum mala non ſit eiuſmodi humorum vacuatio fieri non poteſt.

XXIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ νουσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως λεπτυνομένων χολὴ μέλαινα, ἢ ὁκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

Quibus per morbos acutos, aut diuturnos, aut vulnera, aut alium modum extenuatis atra bilis, aut velut ſanguis niger ſubierit, poſtridie moriuntur.

Huius aphoriſmi poteſtate talis eſt oratio, Siue

atra bilis de qua præcedente egit aphorifmo) fiue nigra quædam atro fanguini fimilia (de quibus in eo aphorifmo qui præcedentem antecefsit) extremè attenuatis fuperuenerint, poftridie moriuntur. Natura enim in talibus adeò imbecilla eft, vt neque coquere, neque fecernere, neque excernere quæ tam praua funt pofsit. Propter morbi igitur magnitudinem quum contineri & regi nequeant, effunduntur, & eodem die mortis difficultatem & fæuitiam non in pofterum adferunt, vt in aliis fit morbis propter virium imbecillitatem. Oftendit porrò hoc aphorifmo apertè, quod fuprà quum diceret, Excrementa alui nigra vel qualis fanguis, fubaudiendum effe voluit: vt talis fit orationis plenitudo, Excrementa alui nigra, vel qualis fanguis ater. Oftendit etiam nos rectè bilem atram ab excrementis illis nigris diftinxiffe. Hæc enim fanguini denigrato fimilia deiiciuntur, fed differunt quòd fufa fint, non vt ille concreta. Atra verò bilis differt, quòd & ipfa fit fine concretione fufa, & fplendentem nigrorem habeat, prætereáque fit vt acetum mordax, & terram excutiat fermentétque, quorum nihil nigris adeft.

XXIIII.

Δυσεντερίη, ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον.

Dyfenteria fi ab atra bile incipiat, exitiofa.

A bile pallida quibufdam, ab aliis flaua appellata ferè

ta ferè dyſenteria incipit, primùm deraſis propter humoris acrimoniam inteſtinis, deinde etiam exeſis adeo vt exulcerentur, fiátque dyſenteria. Hanc itaque dyſenteriam ſæpe ſanauimus. Cæterùm quę ab atra bile facta fuerit, incurabilis planè eſt, nihil ab exulcerato cancro differens. Si igitur in corporis ſuperficie cōſiſtens eiuſmodi cancer vix curetur, aut etiam omninò curationem non recipiat, licet impoſitum ſibi remedium ſemper habere queat, eum profectò qui occupauit inteſtina, non ſolùm quia medicamentum continenter adhæreſcens habere non poteſt, ſed quòd alimenti præterea excrementorum contactu perpetuo irritetur, inſanabilem prorſus remanſurum rationi eſt conſentaneum.

XXV.

Αἷμα ἄνω μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακόν· κάτω δὲ, ἀγαθὸν, μέλαν ὑποχωρέον.

Sanguinem ſupernè quidem efferri, qualiſcũque ſit, malum: Infernè verò niger ſi deijciatur, bonum.

Superioribus aphoriſmis de iis quæ per os & ſedem excernuntur verba fecit Hipp. Quare propoſito etiam aphoriſmo quum ſupernè ſanguinē efferri dicit, ea ſola intelligenda quæ per os fit excretio, ea quæ per nares fit minimè comprehenſa. Illam itaque ait ſemper malam eſſe, qualiſcunque ſit ſanguis qui excernitur, hoc eſt ſiue ſpumoſus,

siue ruber, siue flauus, siue niger, siue aquosus crassúsve extiterit. Infernè enim subire melius esse dicit, sed ne illac quidem copiosè erumpentem, vt in hæmorrhagia fieri solet, sed paulatim fluentem, ita vt transitus morâ denigretur. Et verò ipsum omninò sanguinem confluere in aliquod intestinum, malum esse arbitrari oportet, sed melius est quum sensim, quàm quum hæmorrhagiæ instar abundanter & cumulatè effunditur. Quare & illud quod dixit, bonum, non tanquam propriè dictum accipere oportet, sed vt idem quod melius significet, quasi ita diceret, Infernè verò nigra deiici melius. Nam si verum fatearis, multò malis hac, quàm quoquo modo per os tibi sanguinem efferri. Atque ista sic distinguere possis, ad tollendam antiqui Senis verborum repugnantiam, qui quidem nunc si nigra deiiciantur, bonum esse pronunciat, quod paulò antè pessimum esse dixerat. Possumus in eum quoque sensum nigra accipere, quo ipse in Epidemiis quum de hæmorrhoïdibus ageret, vsurpauit, eatenus scilicet probandam nigrorum deiectionem esse, quatenus melancholicos affectus sanat. Nam reuera maximo & iam factæ melancholiæ remedio, & futuræ impedimento est hæmorrhoïs. Quæ si ita acceperimus, eiusmodi esse poterit oratio, Sanguinē superne efferri, qualiscunque sit malum, infernè verò per hæmorrhoïdes profluere bonum, quum nigra vacuantur, id est quum hominis natura multum humoris huiusmodi accumulat. Alioqui temerè non est vacuationi per hæmorrhoïdas assuefacienda natura. quippe quæ vtrunque periculosum

losum excessum habeat,& quum vltra modum sanguis excernitur,& quum ex toto sistitur.

XXVI.

Ἢν ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ ὁκοῖαι αἱ σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

Si dysenteria laboranti veluti carũculæ deijciãtur mortiferum.

Dysenteriæ initio opima quædam & adiposa excernũtur corpora,postea,nisi ipsa prius desierit, ipsorum intestinorum ramẽta quædam, derasa scilicet interiore superficie ipsorũ mẽbranosa ac densa existente non secus ac epidermis est quæ cutem corporis extimam obtegit. Postremò de ipsa etiã intestinorum substantia aliquid deraditur. Quo demum tempore,non adhuc fieri dysenteriam, sed iam factam, absolutámq; & consummatã esse dicimus. Quando igitur per dysenteriam intestinorũ partes adeo magnę excernũtur, vt ipsæ carnis appellationem mereatur, tũ perniciosum inquit morbum esse, quum neq; caro regigni neque cicatrix obduci tam magna exulceratione posit.

XXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγέει πλῆθος ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι τούτοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται.

Quibus per febres sanguinis vndecunque eruperit copia,conualescentibus ventres humectantur.

Calore natiuo propter hæmorrhagiam debilitato neque probè concoqui cibi, neque in sanguinem mutari, imò verò nec distribui possunt. Quibus omnibus ventres ipsis humidiores fieri par est, quoad vires natura cū tempore reparauerit ac receperit.

XXVIII.

Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος γινομένης παύεται, καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων γινομένων παύεται.

Quibus deiectiones sunt biliosæ, superueniente surditate cessant: & contrà quibus surditas adest, biliosorum deiectione finitur.

Non de inueterata & firmata in habitum, ob idque solutu difficili surditate ipsi nunc sermo est, sed de ea quę repentè in febribus, aut aliter facta est ascendente in cerebrum bile. Ipsa siquidem quum meatus auditorios obsedit surditatem efficit, rursumq; inde à natura deturbata, dum per aluum deiicitur, eandem soluit.

XXIX.

Ὁκόσοισι ἐν ξῶσι πυρέξοισιν ἑκταίοισιν ἐοῦσι ῥίγεα γίνεται, δύσκριτα.

Febricitantibus si sexto die rigores fiāt, iudicationem habent difficilem.

Febribus ac præsertim ardentibus rigores superuenientes bona perfectáque crisi decernere solent, si & die decretorio, & cum signis coctionis acciderint: non bona neque perfecta, si vel diei, vel coctionis signa fuerint imperfecta. Quòd itaque

conco

concocta esse oporteat, quæ rectè sint decernenda docuit primo Epidemiωn in ea dictione, quam paulò antè protulimus, cuius est initiũ, Coctiones crisews celeritatem, salutis certitudinem significant. Quòd autem nõ in omnes dies crisis incidat, & in prognostico, & in hoc ipso aphorismorum *libro declaraui, & præterea primo Epidemiωn. Congesta autẽ & collata nobis sunt hæc omnia cum apta & conueniente expositione, quæ quidem ab eo de diebus decretoriis scripta sunt, in tractatũ de diebus crisimis, quæ verò de signis coctionis, in librũ de crisibus. In quibus commentationibus de crisi etiam, quæ sexto die fit disseruimus, cuius ipse nũc meminit. Ait enim rigores qui hoc die fiant, dyscritos esse, id est vel malam iudicationem adferre ac si cacocritos dixisset, vel certè parum firmã incertámque, ita vt facilè reuertantur febres vel in longum tempus protrahantur, quasi dysslytos, id est solutu difficiles dixisset. Quinetiam interdum cum grauibus symptomatis sexto die crisis fit. de quibus omnibus, quicquid ad perfectam absolutámque ipsorum cognitionem attinet scripsimus in commemoratis tractationibus. Hæc verò ita fieri, ipsa etiam experientia compertum testatúmq; est: quorum longum foret in præsentia causas exponere. Nã de diebus decernẽtibus tertio de diebus decretoriis libro diximus. De rigore autẽ seorsum proprio huic dicato libro.

* Galeno vnus tantũ aphorismorum liber.

XXX.

Ὁκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λά-

βῃ

ἔτι, δύσκριτα.

Quibus accessiones fiunt, quacunque hora febris dimiserit eadē si postero die repetat, iudicatu difficilis esse solet.

Ponamus primo die aliquem ægrotare cœpisse hora tertia, & desiisse alia quauis hora: deinde secundo die eadem tertia hora cœpisse, rursúmque cessasse alia quacunque, Item tertio rursum die tertia similiter hora cœpisse, ac rursum quauis hora desiisse: & quarto item die cœpisse eadem tertia hora, atque ita deinceps tertiam horam, in qua initium habet accesſio, eandem semper seruari, alias verò horas in quibus definit, non seruari: necesse est eū qui ita ægrotet morbo impediri diuturniore, quàm si principij accesſionis horā incertam inordinatámque habere contigisset. Atque hoc nos ab Hipp. experientia comprobante & attestante dictum esse arbitramur. Sunt tamē qui quod ab Hip. dicitur esse velint eiusmodi, Si quæ primo die ægrotum accesſio inuasit hora exempli gratia tertia, & (si ita fors tulit) duodecima desiit, eadem secundo rursum die duodecima incipiat morbum aiunt iudicatu fore difficilem: quum interim nullam sui dicti rationem adferre, nullam attestātē experientia probationem monstrare posſint. Iam verò * illud iudicatu difficilis, quod δύσκριτον appellāt Græci in alio significatu intelligere nō posſumus, quàm pro solutu difficilis, idest δύσλυτος, quasi Hip. diceret, siue quotidie, siue tertio quartóve quoque die accesſio eadem hora repetat, morbus hic erit dyslytos, id est solutu difficilis, siue multas, siue pau

*Dyscriton pro dyslyto.

paucas horas duret acceſsio. Quod dictum Hipp. experientia vt dixi, cõprobatur. Eius verò cauſam talem eſſe putandum eſt, Quum acceſsionum cauſa minimè fixa firmatáve fuerit, eandem periodum & ſtatam horam non ſeruat: quum verò firmata & conſtans extiterit, eandem ſeruat, atq; idcircò quæ firmata ſtabilitáque eſt cauſa, eadem ſolutu difficilis, quæ verò talis non eſt, ſolutu facilis exiſtit. *nã quæ firmata ſunt & impacta, robuſto quodam vt dimoueantur quaſi vecte opus habent, qui & longo tempore, & cum fortibus & pluribus auxiliis adhibeatur.

**Tenax & impacta materia non facilè excutitur.*

XXXI.

Τοῖσι κοπώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἐς ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Qui per febres laſsitudinem ſentiunt, ijs in articulos, & iuxta maxillas potiſsimùm abſceſſus fiunt.

Quaſdam laſsitudines ob multos motus fieri ſuprà diximus, quæ ſimpliciter & propriè laſsitudines nominantur. Nonnulli verò neque multis neque vehementibus vſi motionibus laſsitudines ſentire conſueuerunt. Tales itaque laſsitudines, non laſsitudines abſolutè, ſed cum adiectione laſsitudines ſpontaneas appellare ſolent. quarum vtriuſque communis eſt locus affectus, totum ſcilicet in corpore genus muſculoſum. earum verò fatigationũ quæ motiones plures ſequuntur propria & peculiaris eſt excitata in articulis caliditas. Quare per has in articulos abſceſſus ſi decumbant, mirum videri

deri non debet, vt pote qui iuxtà ac musculi laborauerint, atque incaluerint præter modum. Spontaneis autem lassitudinibus quẽadmodum & aliis omnibus ferè morbis qui abscessu iudicantur, vt fluxiones decumbant in articulos vna fit ratione sola, nempe quia spatia superuacaneis recipiendis idonea faciliáque habeant. Rariores igitur in cæteris morbis abscessus fiunt: in iis verò qui lassitudinis coniunctum sensum habent plures, præsertim si fuerit spontanea lassitudo, & morbi à plenitudine profecti. Erit igitur aphorismi paucis & summatim comprehensa eiusmodi sẽtẽtia, Quoquo modo in febribus facta sit lassitudo, in articulos, & maximè circa maxillas fiunt abscessus. hoc verò ideo vsu venit, quia à calore febrili sublata in caput est humorum copia, quam indè postea ruentem maxillarum adenes suscipiunt, quo modo fit, quum in alas & inguina à superioribus partibus aliquid peruenerit.

XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων τὶ πονέει, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

Quibus ex morbo conualescentibus pars aliqua laborat, eò abscessus fiunt.

Siquidem labor & vehementem motum, & dolorem & læsionem significat quemadmodum suprà demonstrauimus, constat sanè laborare quoq; verbum, tum motione vsum esse vehementiore, tũ dolorem aliquem aut noxam contraxisse significare. Propterea in nonnullis etiam qui se ex morbo recipiunt, quum humores morbum facientes

non

non ſatis rectè purgati fuerint, ſed quædam eorum reliquiæ ſuperuacaneæ reſtiterint, ſi vel laborantem vel dolentem partem quampiam habeant, in eã apoſtemata decumbere videntur, ídque defatigatione cauſæ, dolore ſigni rationem obtinẽte. Nam per vehementiores motus tum vires imbecilliores fiunt, tum caliditas maior accenditur: dolor autẽ fluxione iam decumbente perficitur. Hic igitur abſceſſus, vt dixi, qui fit ſignum eſt: imbecillitas verò & calor ad locum affectum viam ſuperuacaneis præeunt. Vtroque igitur, vt demonſtrauimus modo exaudire poſſumus verbum laborare: vniuerſæ tamen eorum ſententiæ de quibus præſens inſtituta eſt ab Hipp. oratio, alterum ſignificatum magis conuenire videtur. Siquidem prius de febribus cũ laſsitudine copulatis locutus eſt, rurſúmq; deinceps inquit, Sed ſi qua pars prius laborauerit. Primo enim aphoriſmo, cuius initium, Qui per febres laſsitudinẽ ſentiunt, de iis laſsitudinibus quæ fiunt in morbis, in eo verò qui nũc propoſitus eſt, de iis quæ conualeſcentibus accidunt, in ſequente de iis quæ morbum antecedunt diſputare videtur.

XXXIII.

Ἀτὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τοῦ νοσέειν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος.

Sed ſi qua ante morbũ pars laborauerit, ibi morbi ſedes.

Siue placet cum duobus ſuperioribus aphoriſmis præſentem cõnectere ad vnius aphoriſmi perfectionis explendos numeros, ſiue ſeorſum vnumquemque ſcribere, nihil retulerit. Nam & quid ipſi

inter

inter se commune habeant, & quid singulare & propriũ explicuimus superiore aphorismo. Quod etiam nũc paucis repetere non abs re fuerit. Quum in morbo lassitudinis sensus est, ægro abscessus aliquis in articulos ac præsertim circa maxillas expectandus. Similiter si se ex morbo recolligenti, aut etiam antequàm ægrotaret, pars aliqua corporis laborauerit, in eam abscessus timendus. nam ferè in tales partes humorum * decubitus fieri solet, in iis videlicet morbis in quibus spes est futuri abscessus, neque prius per excretionem soluendus morbus videtur. nam de talium morborum dignotione tum in superioribus nonnulla diximus, tũ quicquid de his dici debuit declarauimus in commentariis de crisibus.

* *Pars semel affecta, ferè semper manet imbecillior, & quasi vicinarum partium sentina fit.*

XXXIIII.

ΗΝ ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιγένηται, θανάσιμον.

Si febre detento suffocatio derepentè superuenerit, nullo in faucibus apparente tumore, est mortiferum.

Possumus simpliciter intelligere huius aphorismi initium in quo ait, Si febre detento, quasi ita diceret, Si homini febricitanti in faucibus nullo existente tumore: possumus etiam cum maiore quapiam emphasi exaudire, quo modo in Epidemiis scribere solet, quum dicit, Febris eum habebat, nó absolutè eum qui quouis modo febricitat demonstrans, sed eũ cui magna adest febris his verbis designans. Contingit nanque etiam sine magna febre strangu

ſtrangulatione derepentè ſuperueniẽte interire hominem:ſed ineuitabilior & celerior mors eſt,ita vt ne inopinatò quidem vllus vnquam ſeruatus ſit, quum vehemens febris detinet ægrotantem. Indiget enim eiuſmodi febris (vt in commentariis de dyſpnœa demonſtrauimus) copioſa inſpiratione: fit verò non modò non copioſa, ſed etiam prorſus exigua in iis quib⁹ ſuffocatiõis imminet periculũ. Neque enim aliud eſt ſuffocatio , præter internecionem ob reſpirationis defectũ factam : qui quidem reſpirationis defectus fit propter anguſtiam & coarctationem alicuius ſpiritalium inſtrumentorum. neque enim talis anguſtia ſine inſtrumentis reſpirationi ſeruientibus fieri poteſt. Deſit etiam reſpiratio vel propter virtutis thoracem mouentis imbecillitatem, vel propter vitalis principij vehementem refrigerationem. Ob anguſtiam verò fit omninò ſtrangulatio. anguſtia autem fit vel repleta regione ea quæ inter thoracem eſt atq; pulmonem media , vel pulmonis cauernis & fiſtulis , vel inflammatione quapiam totum viſcus habente, vel arteriam aſperã, vel eam partem , quę eſt velut eius caput, quam Laryngem & bronchon Græci, guttur Latini nominant. Sed & in illa capacitate gutturi præiacente (quæ Græcè pharynx, latinè fauces dicitur) ſuffocatio quandoque fieri conſueuit. Sic enim Homerus internum oris locum , vbi gulæ & gutturis ſumma conueniunt, appellat,

—Vinumq́; eructat faucibus imis, *Odyſſeæ decimo.*

Humanoſq́; artus.

illam ſcilicet regionem, quæ gulæ & gutturi prępoſita eſt, fauces nominans, quem hoc loco imita-

tus Hipp. hanc eandem particulam ita appellasse videtur. ait enim, tumore in faucibus non apparente. Nam ore multum hiante partem eam licet exactè cernere: id quod in gutture fieri nequit. Erit igitur tota istiusmodi oratio, Si febre detento suffocatio repentè superueniat citra tumorem in faucibus conspicuum, lethale est. Nam veteres promiscuè tumorem quemuis appellabant. neque tamē nos latet triplicē esse tumorum differentiam. Vel enim sunt cum dolore, quas recentiores appellant phlegmonas, id est inflammationes, vel sine dolore duri, quos scirrhos vocant, vel citra dolorem molles, quos iidem recentiores Græci œdemata propriè appellant. proptereáque ab appellandi veterum vsu in tantum recesserunt, quatenus non iam omnes præter naturā augmentationes complectuntur œdematis vocabulo. Quum igitur sine tumore fauces apparuerint, & derepentè superuenerit suffocatio, solius gutturis est eiusmodi affectio. Sanè suffocantur, vt dixi, propter alios etiam morbos paulò antè commemoratos: sed repentina suffocatio soli adest gutturi. Peripneumonia enim derepentè non suffocat ægrotantes, sed postquam ab initio paulatim incrementum capessens ad proprium vigorē summúmque incrementum peruenerit, in eo tale symptoma adfert. Si quod etiam tuberculum aut abscessus in pulmone fiat, hic quoque diuturnus morbus esse solet. quemadmodum etiam inter pulmonem & thoracem pure repletum spatium hominem sæpè suffocat, rupto scilicet apostemate & intra ipsum pure effuso, quod certè & ipsum longo tempore

conflat

conflatum eſt. Aſperæ verò arteriæ inflammatio difficultatem quidem ſpirãdi aliquam efficere poteſt, ſuffocationem verò non poteſt, tum propter eius capacitatis magnitudinem, tum ob tunicæ tenuitatem. Siquidem corpore adeo tenui inflammationem magnum ſpatium replere eſt impoſsibile. Reliquum igitur guttur eſt, quod ſubitam poſsit ſuffocationem efficere, quando quidem quantum ipſum patet in longum coarctatur pulmonis meatus, & interiores ipſius muſculi vnà cum ambiente tunica inflammationem patientes, ſpiritus viã poſſunt intercipere, quam affectionem ex medicis nõnulli non per ſ. ſynanchen ſed per c. cynanchen nominant, quibus placet faucium inflammationẽ per ſ. ſynanchen, id eſt anginã appellare. Alij verò paraſynanchen & paracynãchen vocãt, illã quãdo muſculorũ faucibus adiacentiũ phlegmone fuerit, hãc quũ extra guttur inflãmatio extiterit ita appellantes. Ex his igitur quæ dicta ſunt, rationi eſt conſentaneum, talem affectionem gutturi dolorẽ aliquem inferre, cuius doloris Hipp. manifeſtò meminiſſe videtur in Prorrhetico hiſce verbis, Fauces dolentes, graciles, id eſt nullo manifeſto tumore, cum inquietudine ſuffocantes citò perniciẽ adferunt. nunc verò dolentes fauces nõ appellauit, ſiue quia ex iis quæ antè dixerat poſſet ſubaudiri, ſiue quia etiam abſque dolore putauerit memoratã præcedente oratione ſuffocationem aliquãdo fieri poſſe. Quòd ſi omninò eſſe poteſt ſine dolore ſuffocatio, eiuſmodi cauſas conſequetur. Fieri poteſt vt humiditatis præſertim pituitoſæ copia interiorem gutturis tunicam madefaciente, in eo tu-

mor anodynus excitetur: poteſt etiam aperiētibus ipſum muſculis reſolutis meatus anguſtior reddi. Poteſt vtriſque etiam ſimul iunctis idem fieri, nec impoſsibile præ ſiccitate nimia muſculis internis gutturis admodum tenſis meatum coarctari, qui quidem muſculi quales ſint, & quo modo dum tēduntur guttur claudant, demonſtrauimus in tractatu eo qui nobis de voce ſcriptus eſt.

XXXV.

Ἢν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῇ, καὶ μόγις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος θανάσιμον.

Si febre detento repentè collum intorqueatur, ac vix deuorare queat, nullo exiſtente tumore mortiferum.

Non hîc locum deſignauit, quũ dixit, nullo exiſtente tumore, quemadmodũ in præcedente aphoriſmo, quum faucium meminit his verbis, Nullo in faucibus exiſtente tumore. Nos verò ex duobus alterum dicturi ſumus, vel de communi ſubaudiēdum eſſe in faucibus, vel certè in omnibus locis ad collum pertinentibus. Quum enim horum nullo, neque ore multùm aperto in faucibus, neque extrinſecus tumore apparente, æger deglutire nō poteſt, ſymptoma id pernicioſum eſt ob inflammationem aliquando muſculorum gulæ ſubſtratorũ, interdum verò gulæ ipſius natum. Eſt enim partibus iſtis per neruos & ligamenta communio quædam & ſocietas cum dorſali medulla & meningibus ipſam ambientibus, ac præterea hiſce extrin-

ſecus

ſecus adiacentibus vertebrarum oſsibus. Quum itaque ad partes inflammatas ligamenta & nerui tenduntur vertebras quoque vel intrò vel ad latus trahi eſt neceſſe. Nam ſi in altero tantùm neruorũ exortu tenſionem fieri contigerit, ad latus: ſi vtroque, intrò fiet vertebrarum diſtortio. Verùm nos pluribus de iſtis agemus, quum de articulis librum interpretabimur, vbi ſpinæ diſtortiones fieri tradit crudis tuberculis intra ipſam natis. * Eo itaq; libro cyphoſim etiam, id eſt gibbum ſeu extuberationem ſpinæ fieri eſt auctor vertebrarum ad interna tenſionibus, non ſolùm lordoſim, id eſt excauationem, & ſcolioſim, id eſt ſpinæ in obliquũ tortionem. Secundo verò Epidemiων libro de ea, qua de nunc agitur, angina mẽtionem faciens, inquit. Erant anginæ tales affectiones, ceruicis vertebræ intrò vergebant, & foriníecus manifeſta videbatur in ceruice cauitas, in qua dum tangeretur laborans dolorem ſentiebat: quibus verbis vnicã ſignificauit vertebrarum peruerſionem, eam ſcilicet quæ introrſum fit. Præſenti autem aphoriſmo generalius orationem extulit hoc modo, *Si collũ intorqueatur.* nam intorqueri verbum omnẽ præter naturam à recto vertebrarum tramite & porrectione declinationem ſignificat. Porrò Epidemiων ſecundo orationi adiecit, qua parte dum tangeretur ægrotus dolebat, quũ hoc loco nihil de dolore dicat: quamquam dolorem vnà cũ ceruicis inflammatione adeſſe eſt neceſſariũ, niſi hìc etiam præ ſiccitate nimia tractionem partiũ factam & tenſionẽ & deprauationem ſolùm demonſtret, propterea q; dicat ſymptoma eſſe mortiferum, quum alterũ ex

Vide cap. 5. libr. 4. de locis affectis & tertium Gal. cõmentariũ in lib. de Articulis.

inflammatione ortum, omninò mortale non sit, quale illud prius erat, cui suffocatio & deuorandi difficultas erat coniuncta. Verùm si propter exuperantem siccitatem ceruicis deprauatio accidat, & deglutiendi labor, lethale erit tale symptoma, maximè quum vehemens febris afflixerit: vt verba illa, Si febre detento, in hunc etiã sensum exaudienda veniant. Sed ob hanc eandem febrem par est immodicam membris cõciliari siccitatẽ. Atq; ita vehemens illa febris duplicem habitura est ad mortẽ rationem, tum quia vt signũ ceruicis deprauationem illam & in deuorando difficultatem propter siccitatem accidisse indicabit, tum etiam quia & ipsa aliquid conferet, tanquam vna quæpiã ex causis ad mortem perducentibus.

XXXVI.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐνναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσιν· οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου, καὶ ὑποτροπιασμούς.

Sudores febricitantibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoseptimo, vicesimoprimo, vicesimoseptimo, tricesimoprimo, & tricesimoquarto. ij enim sudores morbos iudicant. Qui secus euenerint, laborem, & morbi longitudinem, aut eiusdem reditum

ditum significant.

Non tantùm sudores, sed alui non contemnẽdæ deiectiões, & vrinæ multæ, & iuxta aurẽ aut in aliquem alium articulũ abscessus dictis diebus cõmodè apparere solent. Oratio enim vniuersaliter si efferatur, talis fuerit, Signa decretoria & symptomata diebus criticis incipiãt: quæ oratio satis esse poterat. Verùm Hipp. non de omnibus crisimis, id est de omnibus decernendi vim habentibus, sed de sudoribus tantum egit, nobísque dies criticos qui sunt intra quadragesimum redegit in memoriam. Morbi enim terminũ hunc superantes non admodum consueuêre per sudores iudicari, vt nec omninò per excretiones, sed vel per concoctionem, vel per abscessus. Iam verò non quemuis dierũ numerum ad decernendum idoneum esse experiẽtia ipsa manifestò testatur. vnde admirari subit eos qui nullam in his differentiam statuunt. Nam & ex iis quæ rei euidentia constant eorum dierum differentiam discere, & effecti causam per otiũ inuestigare præstaret. quod nos in tractatu de diebus criticis egimus. Nam differẽtias in duobus prioribus commentariis ad artem necessarias explicauimus, & in tertio eorũ causas pro viribus exquisiuimus. Porrò autẽ non parua est de diebus in aphorismo scriptis dissensio, aliis aliter pro libidine sua scribentibus. nos verò Hipp. præscripta secuti, & in Prognostico, & Epidemiis, & hoc ipso aphorismorum libro eorum enumerationem fecimus. Dictiones verò Hipp. in quibus de hisce diebus scripsit, habes in commentatione de diebus criticis,

& de crisibus omnes à nobis collectas. Nunc verò à tertio incœpit, qui quarto anteuertit per breuioris temporis morbos. post quem quintum scripsit vno die posteriorem quarto. Sic enim in omnibus ferè exemplaribus scriptum inuenitur, nusquã in aphorismo quarto die ascripto, quamuis hic primus criticus esse videatur. attamen ipsum nunc prætermisit vel Hippocrates ipse, vel is qui primus librum scripsit. Quòd si Hipp. omninò eum præterierit, mihi propterea id fecisse videtur, quia morbi plurimi peracuti, qui cum sudore iudicantur, tertio & quinto die potius quàm quarto iudicium subeant. rariores enim sunt, qui die quarto decernant. Quod quum diu multúmque vel ob eam causam quæsiuissem quia hoc aphorismo fuisset ab Hipp. prætermissus dies quartus, ita tandem habere longa experientia comperi. Hoc autem ideo accidere videtur, quia morbi peracuti tum primam statim accessionem vehementissimã habeant, tum eam quæ die tertio fit primæ ad proportionem respondentem. Per vehementiores autem accessiones crises fieri, & morbos qui diebus imparibus commouentur citius crisi terminari, qui verò paribus, longius trahi, id quoq; nos experientia didicimus. Atq; ideo si initiò statim morbus aliquis concitetur vehemẽtius, in dies impares potius, si verò trahi debeat, in pares vehementiores accessiones incidunt. Atq; hæc habui quæ de quarto die dicerem. Ad finem autem aphorismi nonnulli tricesimumprimũ diem, alij tricesimumquartum scribũt, quos criticorũ dierum numero contineri certò scimus, ac fortasse plus potest tricesimusq

ſimuſquartus. Quadrageſimi verò non meminit, quia fortè hunc diuturnorum morborum principium putabat, qui non libenter ſudoribus iudicantur. nam & ipſum triceſimumprimum, & triceſimum quartum, & ante ipſos viceſimumſeptimum raro per ſudores iudicare comperias.

XXXVII.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, θάνατον, ξὺν πρηϋτέρῳ δὲ, μῆκος νούσου σημαίνουσι,

Frigidi ſudores cum febre quidem acuta mortẽ, cum mitiore verò morbi longitudinem ſignificant.

Rem ita habere ſæpè docet experientia: eius verò inquirenda eſt cauſa. Nam explicatu difficillimum eſſe videtur, quo modo febre calidiſsima hominem habente, ſudor frigidus fiat. Quòd itaque in aliis corporis partibus vehementem ineſſe caliditatẽ, ex aliis ſudores frigidos vacuari oporteat, eſt manifeſtum. Calfacti enim fuiſſent, ſi ex partibus calidiſsimis manaſſent. Vacuantur autem ex eadem cute ſudores, quæ frigida eſſe poteſt, quum vrantur interim ea quæ ipſi ſunt ſubiecta. Nam humoribus quibuſdam putreſcentibus febres acutas fieri oſtendimus. hi verò ſæpè toto corpore, ſæpè etiã in ſolis vaſis putreſcunt. Si quando igitur hæc duo contigerint, vt & humores in vaſis putreſcãt, & natura ſolidas partes moderans & regens (quæ ſecundum Hippocratẽ eſt natiuus calor) vel prorſus extinguatur, vel propius extinctionẽ accedat, quæ tum ex his vacuantur frigida apparent, atque

interim vehementiſsimam eſſe caliditatem ex putredine ortam, nihil prohibet. Ac propterea frigidus ille ſudor exitiale eſt ſignum, indicans ſcilicet in animalis corpore humorum ſuperare copiam vſque eo frigidorum, vt neque ab inſito, neque à febrili calore excalfieri potuerit. Verùm ſi febris fuerit remiſsior, poterit homo ſeruari, concocta ſcilicet longiore tempore humorum multitudine, atque euicta à natura. Nam acuta febris & cauſa eſt, & ſignum pernicioſiſsimum. ac cauſa quidem, quando ſuapte natura poteſt reſoluere corpora: ſignum verò, quia humorum multitudinem oſtendit, quę frigidiſsima eſt, quùm ne à febrili quidem calore mutetur. Quæ verò acuta non eſt, ſed moderatior febris materiæ copiam per diuturnitatem temporis coquendã naturæ permittit: quippe quæ hominem frangere, aut tollere de medio nõ præoccupat. Nec verò ſignum adeo exitioſum eſt, ac febris vehemens. fieri enim poteſt, vt remiſsiore febre, etiamſi modicè frigida ſit humoris copia, inexcalfacta maneat.

XXXVIII.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ἱδρὼς, ἐνταῦθα φράζει τὴν νοῦσον.

Qua corporis parte ſudor, ibi morbus.

Si ad totum animalis corpus morbus pertineret, ex toto etiam æquabiliter fieret vacuatio. Fiũt ergo ſudores, vel natura ſuperuacanea euacuante (quo tempore ipſi commodè & vtiliter decernũt) vel etiam quia in corpore contineri non poſsint morbi ratione fiunt. Vtrolibet autem fiant modo,

partib

partibus affectis cōtentam humiditatem vacuant.

XXXIX.

Καὶ ὅκου ἐνὶ τοῦ σώματος θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

Et qua parte corporis inest calor aut frigus, ibi morbus.

Quacunq; corporis parte insignis fuerit calor, aut frigus, ibi morbum delitescere est necesse: siquidem ipsa longius recesit à naturali eucrasia, id est, proba temperatione, quæ nihil aliud est quàm sanitas.

X L.

Καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκος νούσου σημαίνει.

Et quando toto corpore mutationes accidunt, vt si corpus refrigeretur & vicißim calefiat, vel color alius ex alio oriatur, longitudinem morbi significant.

Variæ & discrepantes affectiones, semper diuturniores fiunt, quàm quæ sunt vniusmodi & formæ: quia scilicet natura paruo tempore multas affectiones subigere & concoquere nequit.

X L I.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ φανερῆς αἰτίης γινόμενος τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι πλέονι τροφῇ χρέεται· ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίγνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται.

Sudor

Sudor multus per ſomnum factus, copioſiore cibo corpus vti ſignificat: Quòd ſi parcius epulanti hoc accidat, vacuatione indigere ſciendum eſt.

Nonnulli aphoriſmum ſcribunt in hunc modũ, Sudor multus per ſomnum factus ſine cauſa manifeſta. Quidam vero ſic, ſine cauſa altera. Verùm iſta & eiuſmodi alia locis innumeris ab Hipp. prætermiſſa, intelliguntur facilè etiam ſi non aſcribantur, quia ea nos ſubaudimus, quamuis non dicantur: quippe qui ſemel ab eo didicerimus, propter externã cauſam, nõ corporis affectum ſecuta ſymptomata, nullam certam adferre præſagitionem: quod documentum memoria ſemper tenerivelim. Quod autem præſenti aphoriſmo docemur, id maximè conſiſtit in adiectione vocis, multus. Nam ſi copioſus ſudor non emittatur, poterit & propter virium imbecillitatem, & corporis raritatem accidere: multus verò ſi manat, is vel propter cibariorum quæ modò ſumpta ſint immodicam copiam, vel propter eorũ quæ anteà ſunt aſſumpta nimietatem accidat neceſſe eſt. Quòd ſi propter recens ſumptorum ciborum abundantiam fiat, ne in poſterum plures ingurgitent prohibendum: ſi verò propter priſtinam eduliorum multitudinem acciderit vacuandum eſt.

XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μέζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

Sudor multus, frigidus calidúſve ſemper fluens, frigidus grauiorem, calidus minorem morbum ſignificat.

De

De ſudoribus qui diebus criticis erumpunt dictum eſt ſuprà. De iis verò qui toto morbi tempore citra criſim vllam apparent, in hoc agit aphoriſmo. in quo deteriores ſudores frigidos, his verò minùs malos calidos eſſe dicit. Oſtendũt certè quidem vtrique copiam, ſed alteri frigidam, qui ſunt peiores, alteri calidam, qui illis minùs ſunt pernicioſi.

XLIII.

Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ᾽ ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Febres quæ tertio quoque die vehementius affligentes non intermittunt, periculoſiores: quoquo modo autẽ intermiſerint, periculum abeſſe ſignificant.

Quòd Hipp. verbum intermittere de acceſsionibus in apyrexiam, id eſt integritatem & febris vacationem deſinentibus efferat, apertè ipſemet indicat præſenti aphoriſmo, quum febriũ tertio quoque die vehementius affligẽtium acceſsiones quoquo modo intermittentes, omni periculo vacare pronunciat. Ex ipſis enim ſolæ eæ periculo vacãt, etiam ſi vehementiſsimam & valdè longam habeãt acceſsionem, quæ in apyrexiam deſinunt. Si enim acceſsio breuis fuerit, vt in tertianis fit exquiſitis, minore vtiq; quàm duodecim horarum tempore circumſcripta: non ſolùm periculo vacat eiuſmodi febris, ſed citò etiam iudicatur. Si verò longior fuerit, vt horarum exempli gratia octodecim, eſt & hæc ſine periculo, ſed tãto eſt diuturnior, quãto eius

eius accesſio maior, quàm pro tertiana exacta & legitima. Porrò non abſque ratione eſt, quòd ad integritatem & quietem febre vacantem peruenientes, periculo vacare dicit, vt pote quæ neque propter inflammationem aliquam fiant, neque ob malignam humorum putredinem. nam ſiue ex inflammatione, ſiue ex maligna putredine ortum habeát, ad integritatem non perueniunt. Quoquo igitur modo intermiſerint febres, periculum abeſſe ſignificatur, id eſt ſiue vehemẽs acceſſio fuerit, ſiue longa.

XLIIII.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται.

Quos febres longæ exercent, ijs tubercula in articulis vel labores fiunt.

Non eſt * hoc perpetuum, vt nec talium aliud quicquam, ſed ferè ita vſu venire videtur. Eius rei autem cauſa eſt manifeſta. Nam vel propter copiã, vel craſsitiem, vel frigiditatem humorum febres efficientium quàm plurimùm morbi producuntur, ipſis nimirum ad concoctionem longum tempus poſtulãtibus. Veriſimile igitur eſt propter hos excitari tubercula, & in articulos ſuperuacanea decũbere. Siue autem per labores dolorem, ſiue læſionem intellexerimus, vterque intellectus habet rationem aliquam. Siquidem & dolor & noxa tales humorum irruptiones τὰ ἀποσκήμματα Græcis appellatas comitari ſolent.

* Nam & per σύμπεψιν & τὴν διʼ οὔρων ἔκκρισιν finiri poſſũt.

XLV.

Οκόσοισι φύματα ἐν τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ πυρετῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Quibus tubercula in articulis vel labores post febres fiunt, ij cibarijs pluribus vtuntur.

De his qui ſe recipiũt ex morbo agit. Hos enim ſi ſe repleuerint plethorica excrementa vel maximè propter virium imbecillitatẽ colligere par eſſe videtur.

XLVI.

Ην ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετοῦ μὴ διαλείποντος, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι θανάσιμον.

Si rigor febre non intermittente ægrum iam debilem inuadat, mortiferum eſt.

Non idem eſt, quum ſi ſuperuenerit, & quum ſi inuadat dicitur. nam illud vnicum rigoris impetum, hoc plures ſignificat. Si itaque ſemel rigor inuaſerit, nondum liquet pernicioſáne an ſalutaris ſit ſequutura criſis. poteſt enim vel propter virium imbecillitatem exitioſum eſſe ſymptoma, poteſt etiam dubia & fallax iudicatio eſſe, quæ tamen tandem benè cedat. Sæpius verò ſi irruerit rigor non intermittente febre, quum id alioqui minimè bonum eſt, tum in virium imbecillitate pernicioſum. Nam ſi qua etiam vacuatio rigorem ſequatur, quę nullã febris intermiſsionem adferat, vtriuſque ratione hominem frangi reſoluíque par eſt, & quia virtus imbecilla rigoris vehementem quaſſum ferre non poteſt, & quia vacuatione reſoluitur.

uitur. Solus verò rigor si fiat nulla vacuatiōe subsequente, ne sic quidem bonum fuerit symptoma. Nam & vt mala causa vires hominis tentabit, & vt malum signum extremam indicabit virtutis imbecillitatem: quippe quæ per rigores vacuare humores molestos sit solita, nunc verò id præstare nō sustineat.

XLVII.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ δυσώδεες, καὶ χολώδεες, πᾶσαι κακαί· ἀποχωρεῦσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί· καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, biliosæ omnes malæ: commodè tamen si prodeant, bonæ. Sed eadem quoque est eorum quæ per aluum, & vrinas excernuntur ratio. Si quid verò quod non iuuet per hæc loca excernatur malum.

Fortè conueniebat doctrinæ aphoristicæ dici compendiosius, Omnes malas excretiones, si commodè prodeant, ad bonum peruenire exitum. ita tamen locutus non est Hipp. Sed quum tria excretionum genera, tum quod per os, tū quod per deiectiones, tum etiā quod per vrinas fit nobis in memoriam reuocasset, id quidē quod per os fit particularius est prosecutus. Nō enim simpliciter dixit, malas excretiones commodè exeuntes bonas esse, sed speciatim earum meminit his verbis, Liuidæ, cruentæ,

cruentæ, fœtidæ, & biliosæ. Porrò vna quædã est communis in his omnibus ratio, Malas scilicet vacuationes, affectionum prauarũ signa existere. Ac sæpè quidem eiusmodi excretiones fiũt eo modo, quo ex putridis vlceribus proflués excrementum tenuius, sanies Latinis, ἰχὼρ Græcis appellatum, quod affectam partem nihil iuuat: nonnũquam verò vt pus ex rupto abscessu erumpens, quod bellè partem patientem expurgat. Quòd verò benè & cõmodè excernatur, indicia maxima sunt coctio, & euphoria, id est mali per vacuationem materiæ noxiæ leuatio: quibus cũ annumeratur morbi species, & anni tempus, & regio, & ægrotantis tum ætas tum natura. Quod autem est ad finem aphorismi, bifariam scriptum inuenitur. In quibusdam exemplaribus eo modo quo suprà scribitur, Si verò eorum quæ non conferunt aliquid excernatur. In aliis verò sine negatione hoc modo, Si verò eorum quæ conferunt aliquid excernatur. Si itaque priorem lectionem sequamur, talis erit orationis sẽtẽtia, Si quid eorum quæ excerni nihil prodest vacuari videatur, malum. Posteriorem verò si retineamus, eius erit talis sensus, Si quod animali vtile est & familiare excernatur, nõ est bonũ. Prior igitur præferenda est lectio.

XLVIII.

ΕΝ τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

In febribus non intermittentibus si partes externæ algent, internæ vruntur & sitiunt, lethale est.

Videndum est nunquid possint in febre interpolata fieri talia symptomata. ipse enim neque vidi, neque rationem quo modo fiant inire possum. Solis siquidem exitialibus febribus ardentibus adesse vidētur, aut si aliter libet appellare, multùm admodum malignis febribus, vt lipyriis. Nulla verò febris alia profundum corpus perurit, cute inalgescente. Neque enim Causus, id est ardens febris, modò maligna non sit, neque tertiana: quæ febrium omnium sunt calidissimæ. Itaque videtur non distinctionis gratia illud aphorismo adiectum fuisse, In febribus non intermittentibus, sed similem locutionem fuisse illi, Vertebræ quæ in spina habentur, nō quòd alia corporis parte sint vertebræ, sed quasi ita diceretur, Vertebræ quibus hoc adest, vt in spina habeantur. quo certè modo in præsentia exaudiendam esse Hipp. orationem ducimus, Si altæ partes exuruntur, cute perfrigerata, perniciosum: id quod fit in nonnullis febrium non intermittētium. Porrò huius rei talis est causa, Quū vehemens aliqua inflammatio aut erysipelatis initium est in aliqua profunda corporis parte, vniuersus ex toto corpore sanguis ad locum laborantem trahitur. quæ caussa est vt profunda ardeant, frigeat cutis, quemadmodum accessionum febrilium initiis fieri solet.

XLIX.

Ἐν μὴ διαλείπουσι πυρετῷ ἢν χεῖλος, ἢ ὀφρὺς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ σώματος, ὅτι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

In

In febre non intermittente si labrum, aut supercilium aut oculus, aut nasus peruertitur, si non videt, si non audit, imbecillo iam corpore quicquid horum acciderit, in propinquo mors.

Quum nerui tenduntur atque ad propriũ principium contrahuntur, partium ad quas pertinent contortiones fiunt. Porrò ipsorum tensio & inflammationes, & scirrhos, & siccitates, & immoderatas refrigerationes sequitur. Hæc autẽ eo sunt grauiora, quo propius neruorum originem fuerint constituta. Quare si cum febre continua æger debilis fuerit, non absque ratione proximam mortem esse putandum est: multóque magis quum non audit, aut non videt propter virtutis sensificæ imbecillitatem.

L.

Ὅκου ἂν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γένηται καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον.

Vbi in febre non intermittente difficultas spirandi & delirium acciderit, lethale.

Ob eandem causam vtraque fit & dyspnœa & deliratio, affecto scilicet cerebro: tuncque apparet spiritus, vt ipse in prognostico tradit & magnus, & ex multo interuallo haustus, hoc est & magnus & rarus. Potest etiam propter aliquem partium respirationi seruientium affectum fieri difficultas spirandi. Nam & pleuritides & peripneumoniæ, & reliqua thoracis atque pulmonis mala spirandi

difficultatem efficiunt. Quæ omnia periculosa sunt, adiuncta præsertim febre continua: nam semper cum eiusmodi febre fieri consueuêre. Quare hoc etiam loco, verba illa, In febre non intermittente, eadem ratione dicta esse videntur, qua etiam in præcedente aphorismo.

L I.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποστήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας, μῆκος νόσου σημαίνει.

In febribus abscessus qui primis indicationibus non soluuntur, longitudinem morbi significant.

Clara est oratio, nec fortè auctoritatem Hipp. desyderat. Satis enim ex eo ipso quòd primis diebus criticis non soluantur, constat huiusmodi mala fore diuturna.

L I I.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσι κατὰ προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον, ὁκόσοισι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

Quibus in febribus aut alijs morbis voluntariè illachrymant oculi, absurdum non est: Quibus verò præter voluntatem, absurdius.

In prognostico quoque dixerat lachrymari bonum signum non esse, quando scilicet oculus nullo

lo peculiari & proprio affectu laborat, vt ophthalmia, vt palbebrarum scrabritia, aut simili. Certa enim virtutis retentricis debilitas indicatur, quum nullo eiusmodi oculorum affectu ægri lachryman tur. Porrò non rectè scriptum est absurdius comparatiuè. Rectius enim fuisset absurdum absolutè dicere, quæ menda primi potius bibliographi, quàm Hippocratis esse videtur.

LIII.

Ὁκόσοισι δὲ περὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περιγλίσχρα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

Quibus per febres circa dentes lentor quidam obnascitur, ijs vehementiores sunt febres.

Neque enim eiusmodi περίγλισχρα, id est lentor, & sordes dentibus obhærescentes fieri possunt sine multo calore humiditatem pituitosiorem exiccante.

LIIII.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ βραχέα ἐρεθίζουσαι ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τι διψώδεες εἰσίν.

Quibus siccæ tusses paulùm irritantes in febribus ardentibus perseuerant, ij non admodum siticulosi solent esse.

Siccas tusses appellat in quibus nihil expuitur,

ob intemperiem interdum inſtrumentorum ſpiritalium: aliquando verò propter faucium aſperitatem, aut humore aliquo tenui & pauco deſtillante factas. Quicquid horum fuerit, irrigantur quodam modo loca ad arteriam aſperam attinentia, atque propterea minus ſiti vexantur. Nam ſi ſola ſit inæqualitas, eo motu qui tuſsiendo fit ex vicinis locis aliqua trahitur humiditas: Sic etiam ſi vel ſola fuerit dyſcraſia.

L V.

Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ, πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων.

Ex bubone febres omnes malæ, præter ephemeras.

Febres ephemeras, ſeu diarias appellat, quæcunque ſecundum ſuam naturam diem vnum durant. De quarum genere ſunt febres illæ, quæ bubones, id eſt in collo, alis, inguine & ſecundũ aures glandularum tumores ſequuntur, ex cauſis euidentibus ortos. Alios verò bubones, qui ſine cauſa manifeſta ortum habuerunt, veriſimile fit vnà cum viſcerum inflammationibus acceſsiones ſuas habere: atque ideò febres quoque quæ cum talibus bubonibus fiunt, malas eſſe neceſſe eſt.

L VI.

Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἀπιγενόμενος μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν· μηκυνέει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίην πλέω σημαίνει.

Febr

Febricitanti ſudor ſuperueniens febre ægrotum non deficiente, malum. prorogatur enim morbus, & plus humiditatis ineſſe ſignificat.

Hunc aphoriſmum cum paulò antè poſito coniungi oportuit, in quo dicebat, Sudor multus frigidus, aut calidus aſsiduè fluens. Ipſe verò nunc & quo pacto eiuſmodi ſudorem dixerit malum eſſe, & quam ob cauſam indicauit. Malus itaq; exiſtit, quia cum eo quòd morbum non ſoluit, tum etiam ipſum prorogari ſignificat. Cuius quidem longitudinis temporis cauſam multæ humiditati acceptã refert: ad cuius humiditatis copiæ diſsipationem & coctionem quum temporis multum natura requirat, morbum profectò ipſum longum forè eſt neceſſe.

L V I I.

Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ πυρετὸς ἐπιγενόμενος, λύει τὸ νόσημα.

Spaſmo, aut tetano febris ſi acceſſerit, morbum ſoluit.

Eſt ſanè & *tetanus (quem neruorum diſtentionem appellant) ſpaſmus, id eſt conuulſio: Sed in tetano partes conuelli & retrahi non videntur, quia in rectum, rurſum prorſúmque tendantur: ac propterea eximium & proprium nomen eſt ſortitus. Quo fit vt tres illæ ceruicis rigidæ affectiones opiſthotonus, emproſthotonus, & *tetanus omnes ſint conuulſiones ſeu ſpaſmi. Fiunt verò

**Spaſmum Celſus diſtẽtionem neruorum, & tetanum eorundem rigorem appellat.*

** Poteſt etiã tetanus ad totũ corpus pertinere vt in Catalepſi fit per quam totum corpus riget eodem ſtatu permanẽs quo deprehendit morbus.*

secundum Hipp. ſpaſmi omnes ex repletione aut vacuatione partium neruoſarum. Quicunque igitur ſpaſmi ardentibus febribus ſuperueniunt, eos propter ſiccitatem fieri rationi eſt conſentaneum: qui verò ab initio proprio inuadunt, habent ex repletione ortum. Hiſce igitur ſpaſmis accedentes febres partim ſuperfluam digerunt humiditatem, partim frigiditatem concoquunt: quæ duæ ſunt medicis remediorum indicationes, ad quas tanquam ſcopos totam curandi ſpaſmi ex plenitudine orti rationem dirigere ſolent. Meritò igitur à febribus ſpaſmi, ſunt pernicioſi, qui verò ante febres, non exitioſi.

LVIII.

Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ ἐπιγινομένου ῥίγεος, λύσις γίνεται.

Si febre ardente laboranti rigor ſuperueniat, ſolutio fit.

Oſtendimus enim in libro de rigore etiam ob flauam bilem, quæ per membra ſentientia ocyus feratur, fieri rigorem: quam ob rem ſcilicet & alui fiat ſolutio, & ſudores ac vomitus bilioſi ſuperueniant. Bile igitur ardentis febris cauſa expurgata, febris fit ſolutio. Nam ardentem febrem fieri nouimus, quum æſtiuo tempore venulæ exiccatæ acres & bilioſos ad ſe ichoras attraxerint.

LIX.

Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι, τὸ μακρότατον.

Tert

Tertiana exquiſita ſeptenis ad ſummum circuitibus iudicatur.

Tertiana febris quod ad humorem morbificum attinet ab ardente, quæ Cauſus Græcè dicitur, nõ differt: ſed eo multùm inter ſe differunt quòd ardens in venis vnà cum ſanguine flauam bilem redundantem & feruentem habeat: in tertiana verò eadem bilis toto feratur ac moueatur corpore. Eſt igitur legitima & exacta tertiana quæ ſynceram ſuam naturam vbique ſeruat. cuiuſmodi eſt, quæ flauam bilem, vt diximus redundãtem & concitatam habet: & præterea tempus adeſt æſtiuum, & regio tempori ſimiliter calida & ſicca, & hominis tum ætas, tum temperatio ſimilis. Protinus ergo in tali tertiana cum rigore fiet acceſsio, & eius ſolutio cum ſudore, aut bile per vomitum aut aluum vacuanda, aut hiſce omnibus ſimul factis. Eſt etiã eiuſmodi tertianæ multò minus acceſsionis quàm remiſsionis tempus. Nam quum duobus diebus & totidem noctibus totus eius circuitus perficiatur, exquiſitam tertianam vltra horas duodecim acceſſionem proferre nunquam reperies. Talis itaque Hipp. intra ſeptem circuitus vel quum tardiſsimè iudicatur. Nam quod in continuis vnus dies poteſt, hoc in intermittẽtibus acceſsio. Siquidem ſecundum acceſsionum ſupputationem intermittentium fiunt iudicationes. Quod ipſe innuebat in prognoſtico, quum de quartana agens ita loquebatur, Seruat etiam quartanarum cõſtitutio talem ordinem. Sed & ipſi quoque obſeruauimus tum in quartanis ipſis, tum in tertianis fieri iudicationem

ſecundum periodorum non dierum numerum. Siquidē in hac ipſa tertiana quæ ab initio inita ſupputatione ſeptima eſt acceſsio in decimumtertium incidit diem, & ſæpè in ipſo morbus iudicatur nō expectato quartodecimo. Quemadmodum igitur in morbis continuis, acutorum quidem morborū terminus erat quartuſdecimus, peracutorum verò ſeptimus: ſic in intermittentibus, quæ longiſsimū tempus durat tertiana terminum habet circuitum ſeptimū. Et rurſum vt in peracutis quinto, quarto, & tertio die morbus iudicari poterat: ſic in tertiana quoque iiſdem circuitibus fieri ſolutio poteſt, natura minimè ſeptimam periodum expectante. Porrò Hipp. tertianam aliquādo cum additione exactam appellat, aliquando verò ſimplici appellatione contentus, tertianam abſolutè dicit: quæ nunc etiam Græcorum eſt conſuetudo omnes eiuſmodi res infinitè nominandi.

LX.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα λύει τὸ νόσημα.

Quibus per febres aures obſurduerint, ijs ſanguis è naribus profluens, aut perturbata aluus ſoluit morbum.

Ipſe etiam antea ſurditatem fieri dixit retentis excrementis bilioſis, & in caput ſublatis: & cōtrà aluo perturbata eiuſdem fieri ſolutionem. Quod hoc etiam loco repetit, præterea de profluuio ſanguinis è naribus mentione facta. Nam hoc etiam ſurditatem ſoluit, eam ſcilicet quæ per febres fit, abſque

absque vlla peculiari & eximia instrumenti auditus affectione. Nec mirum videri debet, si vacuatis aut trãslatis nocuis humoribus cessent morbi.

LXI.

Πυρέσσοντα ἢν μὴ ἐν περισσῇσιν ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν εἴωθεν.

Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet reuerti.

Vtrum hũc aphorismum Hipp. scripserit, an in eorum numerũ referri debeat, qui falsò sunt ascripti nescio. Nam & in Prognostico eas dierum criticorum augmentationes & compositiones quæ per quaternarium fiunt docuit, & in hoc ipso Aphorismorum libro. atque in Epidemiis non solùm decimoquarto multos iudicari vidisse se dicit, sed vicesimo etiam, quadragesimo, sexagesimo, & octogesimo. Sed & vicesimusquartus & tricesimusquartus, & ab initio statim quartus secundũ ipsum iudicant. Quo modo igitur nunc, nisi imparibus diebus febris desierit, incertam fore ait & minimè fidam iudicationem? Præstat igitur pro impari die scribere crisimo, id est iudicatorio, vt nonnullis visum est. quanquam multa exemplaria multitudinis numero imparibus diebus habẽt scriptum.

LXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῆς ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν.

Quibus per febres morbus regius superuenerit ante diem septimum, malum.

Icterus

Icterus (quem regium & arquatum morbum vocant) sic aliquando criticῶs, id est iudicatoriè, natura in totum corpus & maximè cutem flauam bilem deponente: aliquando etiam symptoma est iecoris malè affecti. Atque eius affectiones malæ propter quas morbus regius superuenire solet sunt tres, scirrhus, inflammatio, obstructio. Verùm scirrhus morbus est diuturnus: inflammatio verò & obstructio etiam repentè fieri possunt: atque ideò icterus qui ante septimum diem acciderit, ex harũ alterutra ortum habet. Nam citius critico more bilis in * corpus summum regeri & effundi non potest. Ante septimum igitur diem icterum malum esse, verum est: non tamen propterea post septimũ omni vacare periculo, est similiter verũ. neq; istud nunc agitur. Possunt enim inflammatio & obstructio diutius permanere. Verùm ante septimum bilem modo critico in summum corpus effundi est impossibile. Porrò in quibusdam exemplaribus adiectum est ad finem aphorismi, nisi humores per aluum cedant: iis nimirum qui ista adiiciunt, per aluum quoque bilem expurgari volentibus.

Eius causa esse videtur quia icterus nõ ex quauis, sed crassiore bile fiat.

LXIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται.

*Quibus in febribus certo die * rigores repetunt, eodem febres soluuntur.*

Rigoris nomine horror & frigus cõprehẽdi debent: à quibus febrium typi sumuntur.

Quum bilis per totum corporis habitũ motione rigores accidant, atque ideo singulis ipsa accessionibus expurgetur & vacuetur, non absque ratione ad integritatem, quam apyrexiam appellant Græci

Græci peruenit eiuſmodi febriũ intermiſsio. Hoc igitur ipſum eſt, quod nunc dicitur, eodem die febres ſoluuntur, ac ſi dixiſſet ægrotantes apyretos, id eſt ſine febre eo die degere. Quemadmodum autem ſi quotidie rigores fiant, quotidie etiam febres ceſſent: ſic etiam ſi tertio quartóve quoque die. quod vtique & in tertianis & quartanis circuitibus fieri apparet, in quibus febres ſoluũtur, & rurſum redeunt. Remanet nanque quædam in corpore præter naturam affectio, à qua in orbem febres aliæ & morbi generantur, & tanquã ex fonte quodam aut foco ſcaturiunt & redaccenduntur.

LXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐννάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ· ἢν δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν.

Quibus per febres morbus regius ſeptimo, aut nono, aut vndecimo, aut quartodecimo ſuperuenerit, bonum, niſi dextrum hypochondrium durum ſit: alioqui, minimè bonum.

Aphoriſmus qui ante hũc proximè ſcriptus eſt, non ſine ordinis turbatione interpoſitus eſſe videtur. Satius enim erat, præſentem aphoriſmum cũ illo copulari, in quo dicebat, Si febri ante diem ſeptimum morbus regius acceſſerit, malum: vt tota eſſet eiuſmodi oratio, Ante ſeptimum diem morbum regium fieri, malum eſt prorſus: poſt ſeptimũ verò bonum, niſi ſit dextrum hypochondrium durum, id eſt niſi quis malus affectus ex iis quos paulò ſupra retulimus, viſceri ſeu iecori acciderit. Nã quum

quum ſanguis in eo repurgetur, & bilis ex ipſius venis in meatus à Græcis quòd bilem excipiant cholodochos appellatos, quaſi bilis ductus dicas, deriuetur, ſiue obſtructio in his locis aliqua fuerit per quę traducitur, ſiue inflammatio, vel ſcirrhus, omninò ſanguinem non repurgari, ſed vnà cũ ipſo bilem quoquo verſum per corpus ad ſummam vſque cutem deferri, atque inde morbum regium fieri eſt neceſſe.

LXV.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιωγμὸς, κακόν.

In febribus circa ventriculum vehemens æſtus & cordis morſus, malum.

Quòd veteres non ſolùm viſcus illud quod ex ſe ſecundum naturam pulſat, ſed etiam os ventriculi cor appellauerint, confeſſa res eſt & manifeſta: ſicuti etiam quòd cardialgiam, quaſi cordis dolorẽ dicas, huius partis dolores appellent. Complures nanque ex iis qui aphoriſmos interpretandos ſuſceperunt verbum καρδιώσσειν idem quod καρδιαλγεῖν, id eſt ex cordis dolore laborare, ſignificare autumant: nonnulli verò cordis ipſius viſceris ſcilicet cardiogmon hîc ſignificari dicunt, motionem quãdam palpitationi ſimilem cardiogmum interpretati. Vehemens itaque ventriculi æſtus à flaua bile generatur in ipſius tunicis feruente: pro cuius feruoris & incẽdii modo os quoq; ventriculi mordeři ita affectis rationi eſt conſentaneum: atque ideo malũ eſt ſymptoma. Si quis verò per cardiogmum crebram illam & celerem cordis motionem, maximè

maximè quum palpitationi fuerit similis, intellexerit, extremum iam hoc malum est, inflammatum significans & incensum vitæ principium.

LXVI.

Ἐν δὲ τοῖσι πυρετοῖσιν τοῖσιν ὀξέσιν οἱ σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν.

In acutis febribus conuulsiones, & circa viscera vehementes dolores, malum.

Febres vehementes ignis instar neruos exiccãt, ac ideò eosdem tendunt & conuellunt, atque ita demum perniciosas adferunt conuulsiones. Nonnunquam verò viscera quoque ipsa per talem affectum dolent propter inflammationis & siccitatis vehementiam, atque idcirco ipsum malum esse dicit. Sed multo peior erit, si vehementes dolores accesserint. Porrò non ignoramus etiam propter inflammationem, aut erysipelas, aut fortem obstructionem, aut abscessum in visceribus dolores fieri: sed nunc ipsi de his sermonem haberi non est verisimile. Euidentissimum siquidem in ipsis inest periculum, neq; necessariò adiunctam habet conuulsionem. Ad hæc Hipp. illud In febribus solet dicere pro in morbis febrilib9, quando videlicet febres ipsæ sunt morbus, non partis alicuius quopiã enumeratorum affectuum laborantis symptoma.

LXVII.

Ἐν δὲ τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι ἢ σπασμοὶ, κακόν.

In febribus per somnum pauores, aut conuulsiones malum portendunt.

Etiam

Etiam suprà dixerat, somnum qui lædat Ægrotantem, esse mortiferum: qui verò non lædat, non esse perniciosum, vbi exemplum etiã sui dicti adijciẽs, ita locutus est, Vbi deliriũ somnus sedat, bonum, tanquam somnus posit esse aliquis qui delirationem non sedet, sed concitet interdũ & generet. Verùm hoc loco alia profert exempla noxæ ex somno contractæ, pauores scilicet & conuulsiones. Nonnulli tamen non pauores, sed labores scribũt. Sed & ipsi sæpè vidimus in morbis perniciosis & pauores, & labores, & conuulsiones ex somno cóciliatas fuisse. Quod accidere videtur, quum in cerebrum humor noxius ascenderit, per id temporis intrò magis quàm foras mota natura. Quinetiam quemadmodum à cibo in somnum collapsis caput repletur, sic plethoricis affectibus somni caput replentes aggrauant cerebrum & obruũt. Si itaq; ea plenitudo magis ad atræ bilis naturam accedat, pauores inuadent: alioqui si talis non sit, labores fiẽt & cõuulsiones. Et verò somni etiã ipsi, quãtũ in ea est materia quæ in profundum & viscera ipsa per quietem confluit, semper læderent, nisi coctionis ratione maiorem adferrent vtilitatem, quàm sit damnum illud quod motũ ad interiora consequitur. Nec solùm in cerebro ipso acceruati praui humores, talia inuehũt symptomata, sed in ipso etiã ore ventriculi. Vnde magis etiam per somnum exhalationes fiunt, ipsis incoctis manentibus. Nã coctiones somnos adferunt vtiles.

LXVIII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακόν· σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

In

In febribus ſpiritus offendens, malo eſt. conuulſionem enim ſignificat.

Spiritum exaudiendum eſt nunc ab ipſo dici, qualem in prognoſtico intellexit, dum inter reſpirandum animam ducimus ac reddimus. qui vbi offendit, id eſt media reſpiratione ſiſtitur & interrũpitur, conuulſionem ſignificat. hoc enim fit muſculis thoracem mouentibus & neruis iam quodã modo tentatis conuulſione. qua aucta affectione, & plures partes occupante, aperta tum conuulſio hominem corripiet. Quum verò geminus ſit inter reſpirandum motus, vnus quo ſpiritum intrò haurimus, inſpiratio dicitur, alter quo eundem exhalamus, contrariam appellationem ſortitus, expiratio nuncupatur. Interciditur autem & interpellatur ſpiritus nobis inſpirantibus quandoq;, vt cũ ipſe dixit, Gemina intrò reuocatio, quaſi ſuperſpiratio: interdum expirantibus, vt quum dixit, Et ſpiritus offendens in via quum foras effertur. In his locis alterius partis reſpirationis tantùm meminit: àt propoſito aphoriſmo de tota ipſa vniuerſim pronuncians, inquit, Spiritus offendens, ſiue intrò foráſve, ſiue vtróque feratur, per febres malus eſt.

LXIX.

Ὀκόσοισιν οὖρα παχέα θρομβώδεα, ὀλίγα οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτὸν, ὠφελέει· μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται οἷσιν ἐξ ἀρχῆς ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει.

Quibus nõ ſine febri vrinæ ſunt craſſæ, grumoſæ, & paucæ, ſi ab his tenues & copioſæ meiãtur, pro-

ſunt. Maximè verò tales redduntur, in quibus ſtatim ab initio, vel non ita multò poſt ſedimentum apparuerit.

Non ſimpliciter craſſas vrinas appellauit, ſed grumoſas addidit, ex duobus alterum indicãs, vel craſsitudinis quantitatem, vel ſedimenti inæqualitatem ac diſparationem: vt ſecundum quandã etiã circunſcriptionem multæ ipſarum concretiones quaſi grumi appareant. Itaque nonnulli, vt Numiſianus & Dionyſius non grumoſas, ſed cœnoſas ſcribunt: qui ſi per eam vocem ſimul fœtorẽ quendam indicari velint, quiddam amplius quàm alij interpretes explicant: Si verò craſsitudinis copiam ſignificari contendant, nihil quod non alij hoc ipſo docẽt. Verùm ſi quis totam Hipp. orationem ſpectet, non de graueolentibus vrinis, ſed de ſolis paucis ac craſsis ſermo inſtitutus eſſe videbitur, vt ex antitheſi fiet manifeſtum. Ab his enim, inquit, ſi tenues & copioſæ meiantur, iuuant: vt ſi vel hoc ſolum ſcribatur, Quibus vrinæ craſſæ & paucæ, nihil orationi deſit. Fiunt itaq; quibuſdã etiam ſine febribus tales vrinæ, naturâ per renes totius corporis ſuperuacanea expurgante: fiunt etiã cum febribus. Quo tempore ſuſpicetur fortè quiſpiam eiuſmodi in contrariũ factam vrinarum mutationem bonam non eſſe, quando quidẽ maximam partem in febribus vrinæ ab initio tenues, in craſsiores euadant morbo ad ſolutionem tẽdente. Atqui propterea mihi aphoriſmus ab eo ſcriptus eſſe maximè videtur, vt quod rarò vſu venit, doceret. nonnunquã enim vel morbi initio, vel non multò pòſt vrinæ

vrinæ crassæ redditæ propter materiæ grauitatem habent sedimentũ. In his itaq; vrinis sedimentũ apparens non est bonũ signum: sicuti contrà optimũ spectatur in iis, quę ab initio tenues existẽtes, postea totius morbi coctionis ratione sedimẽtum fuerunt. Porrò non est absque ratione, quòd crassæ vrinæ multitudine sint paucæ, vt potè quæ renes ægrè permeent. Postquam igitur tum maior eiusmodi cacochymię pars vacuata fuerit, tum concocta reliqua, tunc multo prioribus tenuiores excernentur. Nã eas sic appellare erit rectius, non tenues absolutè, queadmodum dixit Hipp. Nã quæ secundũ naturã habent, nõ absolutè tenues existũt neque crassæ: sed cũ inter vtrumq; excessum medię sint & symmetræ, aquosis quidem crassiores sunt atq; dicuntur: grumosis verò tenuiores. Multæ verò meritò excernẽtur, quia prius fuerũt retẽtę: quo tempore scilicet præ crassitie ægrè percolabantur.

L X X.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀνατετα-ραγμένα, οἷον ὑποζυγίου, τουτέοισι κεφα-λαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

Quibus per febres vrinæ turbatæ, quales iumentorum, ijs dolor capitis vel adest, vel aderit.

Hunc aphorismũ nõnulli cũ superiore cõnectũt tanquã eius sit pars, ita scribentes, Quibus verò vrinæ turbatæ sunt, his cephalalgiæ, &c. Ac volunt quidã per vocẽ turbatæ significari contrarias vrinas iis quæ suprà sunt tenues appellatæ: alij verò eas ipsas turbatas. Atqui tenues vrinas cephalalgicas esse, id est doloris capitis indices, à veritate est

alienũ. Siquidẽ vidẽtur dolores capitis præcedere interdũ, nõnũquã verò vnà cũ turbatis vrinis adesse. Cæterũ qualesnã hæ sint, manifestò ostẽdit quũ dixit, quales iumentorũ. Fiũt verò tales vrinæ crassam ac densam materiã agitante & versante calore, atq; in ea subigẽda occupato. Nã hæ maximè materiæ ab externo etiã calore flatuosum spiritũ concipere & edere videntur, sicuti bitumen, pix & resina. Ex his itaq; vrinis, quædã diutissimè turbatæ manent, nonnullę sedimentũ crassum statim habẽt, & tardã morbi solutionẽ significant. Tertiũ verò turbidarũ vrinarũ genus non residentiũ, si quidem vires constent, longũ fore morbũ: si earũ imbecillitas adsit ægri mortẽ denuntiat. Atq; hæc quidẽ nobis obiter, quia vtilia, sint dicta. Quæ verò ad aphorismi explicationẽ dicenda restant, sunt eiusmodi: vnà cũ turbatis vrinis dolores capitis necessariò adsunt, vel aderunt, vt inquit Hipp. quia vnà cũ calore flatuosus spiritus in caput facilè tollitur. nõ tamen si cui doluit, aut dolet caput, ei cõtinuò tales vrinæ futurę sunt. Siquidẽ cephalalgia fit etiã propter calorẽ solum, interdũ verò propter flauã bilem quæ in capite aut ventriculo cõtineatur, vel ob humorũ caput aggrauantiũ copiam, vel locali quapiam obstructione, vel spiritu flatuoso ea ipsa in parte generationem sortito. ex quibus nulla talem vrinam necessariò adfert.

LXXI.

Ὁκόσοισιν ἑβδομαῖα κρίνεται, τουτέοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν, καὶ τ᾽ἄλλα κατὰ λόγον.

Quibus

Quibus die ſeptimo futura criſis eſt, ijs vrina rubrã die quarto nubeculã habet, cæteraq; pro ratiõe.

Vt in multis aliis ſeipſos rudes & ignaros artis Hipp. oſtenderũt cõplures ex his qui hunc aphoriſmorũ librũ exponendũ ſuſceperũt, ſic & in hoc aphoriſmo. Exiſtimãt enim per verba illa ad aphoriſmi finem addita, Cæteráq; pro ratione ſignificari ea quæ de ſomno & vigilia, de reſpiratione, & decubitu, & ſurrectione, & ſi quid aliud eiuſmodi in prognoſtico ſcripſit: vt ſi hæc omnia rectè fieri videãtur, futurã die ſeptimo iudicationẽ ſperem⁹. In qua re præcipua præſagitionis capita ignorare videntur. Vigilant enim ferè ſemper, & affligantur, & febricitant vehementius ægroti quãto propius criſim venerint, & ex ipſis cõplures iudicationi proximi ſpirãdi difficultate laborãt. Minimè verò præſens ex vrinis ſignũ, etiã citra iſthæc commemorata ſymptomata ad certiorẽ futuræ iudicationis ſpem & cõiecturã ſignis apparentibus in vrinis deficitur: ſed ſunt multa alia, quæ frequentius in vrina quàm iſtud ſpectantur: quæ ignorare mihi prorſus videntur ij qui Hipp. ſcripta priuſquàm ipſius artẽ vniuerſam perdidicerint, audent exponere. Nam quũ ſit quartus dies index, quemadmodũ ipſemet ſuprà docuit, & qualis ſit futurus ſeptimus præmonſtret, quodcunq; in ipſo primùm apparet effatu dignũ coctionis ſignũ, futurã ſeptimo die criſim ſignificat. Itaq; non ſolùm rubra aliqua nubes in vrina apparens, prius nõ viſa iudicationẽ præſignificat: ſed alba etiã multò magis quàm rubra, atq; his adhuc multò magis enæorema (latinè

crassamentũ quoddã suspensum,& velut cõglobata nubecula media vrina pensilis dici potest) æquale,& constans, sibíque ipsi cohærens crisim fore prænũtiat. Quòd si celeriter admodũ morbus moueatur,etiã coloris & corporis vrinæ(consistentiã vocãt) mutatio,idonea sunt futuræ iudicationis signa. Quæ itaque tenuis est vrina si mediocriter crassa euadat,& quæ alba si pallida fiat,in tali morbo iudicationẽ prænũtiat. Vnius igitur signi Hip. nominatim meminit,rubræ scilicet nubeculæ: sed simul cũ eo alia quoq; nos eadem ratione æstimare & recordari vult,quæ iudicationes futuras ostendunt. Cuiusmodi sunt ea quæ diebus indicibus ab eo appellatis & prænuntiis superueniũt vel in vrinis,vel alui excrementis, vel sputis spectanda. Nã quæ talia sunt omnia iudicationes quidẽ præsignificant,sed non semper bonas. Solis enim coctionis signis diebus prænuntiis apparentibus bonæ iudicationes præsignificantur. Atq; talis est aphorismi sententia. Rubræ autẽ nubeculæ mẽtionẽ fecit, quia perrarũ signũ est. Albæ enim frequentissimè apparent,& coctionis euidentius signũ præ se ferunt. Rubræ verò rarò fiũt:& nisi hoc loco ipsas dixisset Hipp. diebus indicibus conspicuas futurã nuntiare iudicationẽ,nemo fortassis ab his talem vim expectaturus erat. Siquidẽ rubrũ colorẽ salutarem quidẽ esse,sed diuturnũ morbum significare dicit. Nam in prognostico ita ad verbũ scribit, Si verò & subrubra vrina,& sedimentũ subrubrũ & læue fuerit,diuturniorem quidem quàm prior, sed salutarem admodum morbum significat. Vtrum autem quarto die talis nubecula conspecta futuram

septimo

septimo iudicationē significet, in alio verò quopiam indice si appareat, non significet diligenter est considerandum: quod ipsum in ipsis artis operibus obseruari debet. Nam quod ad rationes attinet, sunt in vtramque partem, & magis in alteram, nempè in quartum diem indicationem non incidere, nisi morbus celeriter admodum moueatur. Nam si quod quarto die designatum est, tantundē temporis, id est dies tres insuper accipiat, potest futuram crisim ostendere: vndecimo verò si appareat, non tribus solùm diebus, sed pluribus indigere sæpè visum est. Nam eiusmodi dierum * indigentiam aliquid admetiri & velut auctarij vice solutionibus morborum addere, tam verum est, quàm quod verissimum. Ego certè quidem rarò eiusmodi signum aliis diebus quàm quarto spectaui. Cui itaque septimo apparuisset, is quartodecimo fuit iudicatus, & cui quartodecimo, is vicesimo crisim subiit. Apparuit & cuidam alteri vndecimo, qui decimoseptimo iudicatus est, & alij cuipiam eodem rursus vndecimo apparuit, qui vicesimo fuit iudicatus.

** Tardior indicatio tardiorem morbum, & ad eius solutionem plurium dierum interuallo opus esse significat.*

LXXII.

Ὁκόσοισιν οὖρα διαφανέα, λευκά, πονηρά· μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται.

Quibus pellucidæ & albæ sunt vrinæ, malæ, præsertim si in phreniticis appareant.

Eiusmodi vrinæ extremæ cruditatis sunt signa. quare & morbos diuturnos significant, & verò

etiam ex ipſis quædam deiectis prius per morbum & proſtratis viribus ſunt pernicioſæ, vt in phrenitide. null~~um ſiquidem vidi, in quo~~ talis apparuiſſet ~~vrina, phreniticum fertu~~atū. Melius enim eſſet, ſi quemadmodum totus bilioſus morbus eſt, ita vrinæ quoque apparerent bilioſæ. Aquoſæ verò vrinæ (eiuſmodi enim ſunt pellucentes albæ) maximam oſtend~~unt cruditatem~~, & præterea totius bilis flau~~æ motum ſurſum in caput factum~~ eſſe denun~~ciant~~. Quibuſdam enim vrinæ ſunt perſpicuę, non etiam albæ, compage quidē tenues, colore verò bilioſæ. Quæ verò lympidæ ſimul & albæ exiſtunt, aquoſæ ſunt omninò. Si igitur ſimpliciter ſcribatur, maximè verò in phreniticis malæ, manifeſta eſt aphoriſmi ſententia. Si verò, vt in aliis habetur exemplaribus, ad finem orationis adiiciatur verbum apparent, ſenſus erit talis. Aquoſæ vrinæ malæ ſunt, maximè verò tales apparent in iis phreniticis qui pernicioſè laborant: neque enim in omnibus, quemadmodum interpretes nonnulli intellexerunt, ignari prorſus eorum quæ in ægrotis apparent. In quibuſdam exemplaribus ita ſcriptus inuenitur aphoriſmi finis, Præcipuè verò in phreniticis tales ſpectantur: qui intellectus idem eſt, qui ſecundæ lectionis nobis ſuprà dictæ.

LXXIII.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγενομένου αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγέωσιν, ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ. ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

Quibus

Quibus elata hypochondria murmurant, lumborum superueniēte dolore aluus humectatur, nisi inferne flatus erumpăt, aut vrinæ multitudo prodeat. Atque hæc in febribus.

Quum multis de causis hypochondria tollătur, hoc est in maiorem tumorem adducantur, ex his vna spiritus est flatuosus, de qua nunc disserit bifariam fieri solita: aliquando propter affectum aliquem inueteratum & solutu difficilem partium ad ventrem attinentium: aliquando verò ob recentē aliquă occasionem. Quas quidem affectiones Hip. nunc distinguit. Nam prior fit sine murmure. Tensa enim atque inflata vtris instar reddit hypochondria. Altera fit cū borborygmo seu murmure. hic appellatur strepitus à spiritu editus, quum scilicet neque magnus neque multus existit, & cum aliqua mediocri humiditate deorsum mouetur. Atq; etiā vsu venit tali borborygmo pessumeunte, vt vnà cū ipso in eam ventris regionem quæ est ad lumbos hypochondriorum tumor descendat: vnde partibus inibi sitis ab eodem distentis dolorem excitari contingit: atque ita demum fieri, vt quandoque humore ad distributionem suopte impetu incitato solus spiritus flatuosus, quādoque etiam vnà cum humore per aluum emittatur. Quinetiam distributus ille humor ferè per vrinas excernitur. Dictis ergo signis conuenienter, ait aluum deiici, nisi seorsim humorem quidem distribui, seorsim verò spiritum in intestinis detentū per sedem excerni contingat. Sed & vterque interdum tum spiritus tum humor ad distributionem festinantes in vesicam

facilè permeant. Quod autem ad finem aphorismi scribitur, atque hæc in febribus, tale aliquid mihi significare videtur, A febribus malè habere & vexari antiqui dicebant eos qui sine certa inflammatione, aut abscessu, aut dolore, au erysipelate, aut vt generatim & vniuersè dicam, absque aliquo membro eximiè præ aliis affecto, ægrotabant. Quòd si vel propter lateris aut pulmonis, aut alterius cuiusdam partis inflammationem febricitarent, non iam febricitantes ipsos apppellabant, neque febribus vexari dicebant: sed pleuriticos aut peripneumonicos, aut hepaticos aut splenicos, aliisve similibus nominibus nuncupabant. Nunc itaque mihi videtur Hipp. ex duobus alterum velle significare, vel quòd ea quę præsenti aphorismo sunt comprehensa in his febribus fiant, in quibus nullum priuatum membrũ est affectũ: vel quòd illis etiam morbis, qui ob malè affectam quampiam partem fiunt, accidant, non tamen ipsis aluus soluatur, aut flatus vrinæúe prodeant. Neq; enim aliquo naturali motu partium flatuosum spiritum depellentium, murmur in illis fieri contingit, sed tanquã symptoma solùm est affectus partẽ quampiam malè habentis.

LXXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμορραγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ λύεται.

Vbi spes est in articulos abscessum iri, abscessu liberat vrina multa crassa & alba reddita: qualis

in

in febribus laboriosis quarto die quibusdam exire incipit. Quòd si ex naribus etiam sanguis profluxerit, breui admodum solutio fit.

Diximus etiam suprà abscessus in articulis fieri tum in iis quibus anteà defatigati sunt & debilitati articuli, tum quibus quoquo modo per morbũ lassitudinis in ipsis sensus est, tum etiam in quibus propter crassorum humorum copiam morbus inueterascit. Si igitur natura validè per vrinam corpus expurget, abscessu ægrum liberabit, eo scilicet humore qui alioqui in articulos prolapsurus erat per vesicam euacuato. Porrò satis habuit Hipp. febrium laboriosarũ veluti exẽpli gratia meminisse quæ die indicatore initium motionis ad vrinas sumunt. Hisce enim laboriosis febribus hoc adest, vt citò in ipsis fiant abscessus, non expectato (quod aliæ febres faciũt) tempore longiore. Iisdem ipsis secundum aures etiam abscessus fieri consueuêre: quemadmodum aliis chronicis & diuturnis febribus in partes potius inferiores humorum redundãtia decumbit. Quibus igitur maior calor in altum materiã sustulerit, ipsis vel profluit è naribus sanguis, vel parotides, id est secundũ aures abscessus fiunt. Quòd autem febris eiusmodi solutio ocyus fiat, quàm quæ per vrinas, vel citra rationem est manifestum. Quare statim post eam addidit Hipp. Celeriter admodum fit solutio: quum altera quæ per vrinas fit vacuatio, plures ad solutionem dies requirat. Quod autem quarto die dicitur, exempli vice est positum: Id autẽ ad alios etiam dies omnes indices & criticos transferre licet

LXXV.

LXXV.

Ἢν αἷμα ἢ πῦον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν, ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si quis ſanguinem aut pus meiat, renum aut veſicæ exulceratio ſignificatur.

Siue in renibus, ſiue veſica ſit vlcus, ſiquidem ſimul cum vaſis alicuius maiuſculi ruptione maximéque eroſione inciderit, ſanguinis ſubſequitur excretio: ſi verò iſta abfuerint, ſolum pus excerni ſolet. Sed fieri etiam poteſt vt in aliquo meatuum vrinariorum quos οὐρητῆρας appellant Græci, facto vlcere tum pus excernatur tum ſanguis. Hi verò quia renes & veſicam interiacent, vnà cum illis intelligendi veniunt. qui vtique ſæpè in iis exulcerātur, qui in renibus calculum habent, quum ab acuto, aut aſpero admodum & ſcabro ipſos obſtruente lapide excoriantur. In pudendo autem ſi vlcera conſiſtant, etiam ſine vrina pus & ſanguis excernitur. At verò in aliquo etiam ſuperiorum locorum quandoque abſceſſu rupto, vnà cū vrinis pus exire cernitur. Vnde interpretes nōnulli alteram lectionem magis probarunt, quæ cum copulandi particula &, legitur in hūc modum, Si quis ſanguinem & pus meiat, renum aut veſicæ exulceratio ſignificatur, quia ſi horū alterū pus ſcilicet ſolùm meiatur, nonmodò renum aut veſicæ exulceratorum, ſed ſuperiorum etiam partium alicuius ſignum eſſe poſsit. Qui ſanè aliquid fortaſsis dicunt: fortaſsis etiam verbum meiat aliud quiddā ſignificat quàm minxerit, atque in ſe diſtinctionem continet. Neq; enim eo ne pacto dicas, Si quis ſanguinem aut pus

meiat

meiat, an illo, Si quis sanguinem aut pus minxerit, parum interest. Vno enim aut duobus aut tribus dieb⁹ potuit pus meiere, rupto scilicet abscessu & effuso in mictionis instrumēta: multis autē diebus, aut etiam mensibus postquàm hoc factum fuerit, renum aut vesicæ exulceratio indicatur. Vtrius autem horum potius ipsa sit, tum dolor non iisdem locis factus, tum ea quæ cum vrinis excernuntur, discriminant: de quibus deinceps loquetur. Eadē est de vreteris quoque ratio.

LXXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι σαρκία μικρὰ, ἢ ὥσπερ τρίχες ξυνεξέρχονται, τούτοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

Quibus cum vrina crassa exiguæ carunculæ, aut veluti pili exeunt, à renibus excernitur.

Exiguæ quidem carunculæ renum substantiæ notæ sunt & indicia: illud verò veluti pili, renum substantiæ indicio esse nullo modo potest. neque enim fieri potest, vt in talem substantiæ formā ren dissoluatur, & qui hoc asseuerant, renum ignorant naturam. Sed neque retexta vesica aut exesa talia meiuntur, vt quibusdam visum est. Siquidem sunt huius particulæ lamellis similiores, quo modo ipsemet Hipp. eas paulò pòst squamulas appellat. Verùm rei veritas ita se habet, quemadmodum nobis forte quadam sæpius videre contigit: & alii etiam nonnulli medici experientissimi sæpè se tales vrinas vidisse dicunt. quam quidem affectionem medici recentiores τριχίασιν vocant quasi pilimictionem dicas, quòd villis presertim albis, ea quæ per vrinā feruntur,

feruntur, similia appareant. Sed nuper etiã quidam corpora eiusmodi tam longa meiebat, vt incredibili longitudine viserentur. Siquidem ex ipsis nõnulla dimidium æquabant cubitum. Is toto ferè anno prætergresso frequentissimè fabam fresam, & caseum tenerũ & siccum comederat. Et alii denique omnes quibus talia meiere contigit pachychymis & crassis cibariis vescebantur. Hic igitur crassus humor in renibus ad aliquem vsque modũ siccatus & torrefactus, pili similẽ nanciscitur concretionem. Quinetiam ipsa curandi ratio, inueniẽdæ causæ viam demonstrat. Nam qui ita ægrotarent omnes medicamentorum tenuantium & incidentium vsu simul cum reliqua victus ratione humectante persanati sunt. Quòd si renum aut vesicę tanta fuisset exulceratio, vt ipsorum dissolueretur substantia, non modò nihil talibus medicamentis adiuti, sed etiam magnopere offensi & irritati fuissent. Quare in his Hip. vt in aliis summa est admiratione prosequendus, qui ea inuenerit quæ medicis compluribus fuerunt ad hunc vsq; diem ignorata. Sed ipsius etiam accurata & exacta loquendi ratio habet admirationem, abs renibus talia excerni dicentis. Neque enim quemadmodum in superiore aphorismo renum incusat exulcerationem, sed simpliciter, à renibus excerni affirmat: non secus quàm si quopiam cum vrina reddito lapide, ex renibus ipsum delatum esse dixerimus, non quòd eorũ sit substantiæ particula, sed quia in ipsis suam sit concretionem sortitus. Exiguæ itaque carunculæ vlceratorum omninò renum substantiæ partes existunt: quæ verò sunt pilis assimilia, in renibus

bus quidem cõcreſcunt, vt & lapides, cæterùm eorum ſubſtantiæ partes non ſunt. Perperam in omnibus exemplaribus hic aphoriſmus ſcribitur ſine deſiũgendi particula aut, hoc modo, Carunculæ paruæ veluti pili.nequaquam enim exiguæ carunculæ pilis ſunt ſimiles. Verùm inter adiectiuum exiguæ, & veluti particulam mẽdia collocãda eſt diſiunctio aut, quia duarum rerum non vnius hoc aphoriſmo Hipp.faciat mẽtionem, quarum vna eſt, Carunculæ exiguæ: altera veluti pili. Atque in iis quidem quæ pilis ſunt ſimillima, ſemper craſſa ſpectatur vrina, vt potè pituitoſam ſubſtantiam quã venæ cumularunt, per renes expurgante natura:in carunculis autem non eſt neceſſarium. Quanquam ipſe nunquam ſpectaui talem renum affectionem: ſed veluti carunculæ quidem mihi ſæpius in iis febribus viſæ ſunt, in quibus etiam ὀροβοειδεῖς ὑποστάσεις appellatæ Græcis, id eſt erui ſpecie ſedimenta ſpectantur in vrina, ex craſſo ſanguine in renibus, aut in iecore aſſato & torrefacto: perfectas autem & exactas carunculas nunquam cum tenui vrina exire vidi. Potuit itaque, mea quidem ſententia, craſſa vrina ab ipſo dici, quę ſecundum naturam eſt & ſymmetra. hæc enim tenui quodam modo opponitur. Neq; nos latet propriè quidem ſuperlationũ & extremorum oppoſitiones ita dici: per abuſionem autem medio etiam & ſymmetro interdum tribuuntur extremorum nomina: nobis id quod ſymmetrum eſt, ad ſummè quidem craſſum, tenue: ad ſummè verò tenue, craſſum appellãtibus. Quam interpretationem ſi recipiamus, eiuſmodi erit oratio, Quibus in vrina non tenui vnà excernuntur

quæ

quæ ſuprà ſunt commemorata, renum eſt pathema: tenuis verò ſi reddatur vrina, totum patitur genus venoſum. Eandem etiã ſequenti aphoriſmo ſententiam indicare videtur.

LXXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τουτέοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

Quibus cum vrina craſſa furfuroſa quædã vnà exeunt, his veſica ſcabie laborat.

Si quidem tenuis fuerit vrina, non ſe habent venæ ſecũdum naturam: Si verò non tenuis, ſed mediocriter conſtans & compacta fuerit, (in eo enim ſignificato craſſam in præſentia accipere oportet) tum ea quæ ſimul cum tali vrina excernũtur, in renibus aut veſica affectionem eſſe indicabunt. Quũ enim ex venis deducatur vrina & à renibus prolectetur, in his verò percoletur, indéque per canales vrinarios in veſicam tranſmittatur, atque in ea vt receptaculo aſſeruetur, quicquid in ipſa præter naturam apparuerit, aut venas, aut renes, aut veſicã malè habere ſignificabit: quo modo nunc furfuroſa iſta affectam ſcabie veſicam portendunt, duntaxat quando in venis non eſt vitium. Nam ex ipſis etiam aliquando furfuracea eiuſmodi deferuntur, ipſarum aliàs affecta tunica, quo modo veſicę quoque tunicam affici accidit: aliàs etiam ſanguine qui in ipſis continetur, caloris feruore & vehementia peruſto & fricto. Ad quam nimirum rem aptior in ipſis contentus quiuis humor craſſus, multóque magis is qui veluti fæx eſt ſanguinis, quem cõſueto more appellamus ſuccũ melãcholicum. Quemadmodum

admodum enim cutis ſuperficies (quam ἐπιδερμίδα vocant Græci, nos ſummam extimámque cuticulam dicere poſſumus) tenue quiddam (cuiuſmodi eſt quæ ſerpentum ſenectus appellatur) per ſcabiẽ, lepram, & lichenas abiicit ac deperdit: ſic quũ pars quæpiam interna ſimili aliquo quo cutis vitio laborat, mali quoque ſymptoma fit ſimile. Quæ quũ ita ſint, tum venæ ipſæ, tum veſica ſcabie laborantes furfuroſas cuticulas vnà cum vrinis emittent. quæ vnde prodeant diſtingues ex tenuitate & craſſitudine vrinæ, quemadmodũ diximus ſuprà. Nã tenuis vrina venas affectas eſſe, non tenuis veſicam laborare oſtendet.

LXXVIII.

Ὁκόσοι ἀπὸ ταυτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει.

Qui inopinanter ſanguinem meiunt, ijs à renibus venulam ruptam eſſe ſignificatur.

Illud inopinanter poteſt idem quod ſine cauſa externa ſignificare, poteſt etiam idẽ ferè quod derepentè, nullo prægreſſo ſymptomate ex iis qualia apparent in veſica vlcerata. Neq; enim in ipſa propter ſanguinis affluentis copiam vena rumpi poteſt, quemadmodũ in renibus ſolet accidere, quia per eius venas ſanguis nõ percolatur, ſed ſolũ ſuppeditatur quantum ad ipſam alendam ſatis eſſe poteſt. Huc adde quòd neque venæ per veſicam ſparſæ nudæ ſunt, aut minus benè firmatæ & conſtabilitæ, quemadmodum quæ in renum ventres inſe-

runtur, quarum anaſtamoſes, id eſt oſculorũ apertiones, & ruptiones propter humorum qui in ipſis continentur craſsitiem & multitudinem fieri accidit. Verùm ruptionem veri ſyncerique ſanguinis ſequitur vacuatio: anaſtomoſis verò quæ non cõfertim ſanguinem profundat præſertim ſi copioſus non eſt, ſed paulatim tenuiorem percolet, totã ſubcruentam vrinam, id eſt leuiter ſanguine tinctam reddit. Porrò fit, vt dixi, veſicæ etiam venis eroſione laborantibus ſanguinis vacuatio, quam vlceris in ea conſiſtentis ſigna præcedunt, id eſt tum partis dolor, tum pus, tum ipſius ſæpè corporis veſicæ veluti minuta quædam ramẽta. Hac igitur ratione præſtat vocem inopinanter pro repentè, quàm pro ſine euidente cauſa accipere. Nam ex renibus ſæpè quidem ſine externa etiã cauſa, propter nimiam copiam vaſe rupto, aliquando verò etiam contentius ſaltantibus, aut ex alto lapſis, aut percuſis meiitur ſanguis.

LXXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσαται, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

* *Quibus in vrina ſubſident ſabuloſa, iis veſica calculo laborat.*

Non neceſſariò veſica calculo laborat reſidentibus in vrina ſabuloſis, ſed renes etiam poſſunt laborare. Quare manifeſtò mancus ac imperfectus eſt aphoriſmus, ſiue Hipp. ipſe partem totius orationis dimidiam neglexerit, ſiue primus bibliographus per imprudentiam omiſerit. Nam ſeu in renibus, ſeu in veſica lapides fiant, vnà cum vrinis arenoſa

arenosa prodeunt.

LXXX.

Ην αἷμα οὐρέῃ, καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸ περίναιον, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονεῖ.

Si quis sanguinem aut grumos meiat, aut vrinã guttatim emittat, dolore ad hypogastrium & pectinem & perinæum pertinente, ad vesicam loca laborant.

Duobus modis finis aphorismi scriptus inuenitur. In quibusdam exemplaribus laborant, in aliis ægrotãt legitur nullo aut certè paruo discrimine. Neutra tamen lectio errore vacat, si quis illud ad vesicam loca, pro vesica ipsa ab Hipp. dictum esse interpretetur. Siquidem commemorata symptomata omnium mictionis instrumentorum vesicæ, renum, & ductuum à renibus ad vesicam pertinentium sunt communia. Quare illud ad vesicam loca sic exaudire erit melius, vt non sola vesica, sed ipsi etiam annexæ partes intelligantur. Quam interpretationem vt probemus, sequens etiam facit aphorismus, in quo non quæ ad vesicam attinent ægrotare dicit, sed vesicæ ipsius exulcerationem incusat, quasi non idem dicturus sit is, qui vesicam ipsam solam absolutè pati aliquid, & qui ad vesicã loca affecta esse pronunciat.

LXXXI.

Ην αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ, καὶ λεπίδας, καὶ ὀσμὴ βαρεῖη ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Si quis sanguinem, aut pus, aut squamulas meiat,

& grauis odor adſit, veſicæ exulceratio ſignificatur.

Sanguinem certè quidem & pus meiere vlceratorum inſtrumentorum omniũ mictioni ſeruientium ſigna ſunt communia: graueolentia autem, hoc eſt inſuauis & ingratus quidã odor, multóq; magis ſquamulæ propria ſunt affectæ veſicę ſigna. In plurimis itaque exemplaribus ſic legitur, Si ſanguinem & pus meiat: in quibuſdam, Si ſanguinem, aut pus meiat, quæ lectio ſecunda indicat coniunctionem aut eſſe diſiunctiuam, vt commemoratorum vtrumuis acciderit, exulcerationis ſignũ exiſtat: altera verò lectio vtrunque vel ſimul vnà, vel viciſsim adeſſe vult.

LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα φύεται, τούτοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

Quibus in meatu vrinario naſcitur tuberculum, ſuppurato eo & rupto, ſolutio.

Propter brachylogiã nihil hoc aphoriſmo magni momenti tradi ſuſpicabitur fortè aliquis. Nemini enim dubium eſt, quin ſi in eo ductu vrinario, qui ad extremum vſque penem porrectus eſt (Hunc enim meatum οὐρήθραν Græci appellant, nos vrinarium canalem & vrinæ viam dicere poſſumus) oriantur tubercula, quæ poſtea rumpantur, mali protinus fiat ſolutio. Verùm ſi diligentius animum aduerterimus, rei cuiuſdam maioris ſit indicatio. Fieri certè quidem poteſt vt propter eiuſmodi tuberculum aliqua fiat vrinæ ſuppreſsio, ad cuius

cuius ruptionem eiusdem proculdubiò sequatur sanatio. Sed suboritur ex dictis sequens illa quæstio, vtrum hoc loco ortum tuberculũ velit Hipp. rumpi solùm, an sæpisimè quidem vt rumpatur accidere, digeri tamen posse, an potius hoc vnum solutionum proposuerit exemplum, ruptionem scilicet? quod vltimum verius esse videtur.

LXXXIII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

Mictus noctu plurimus, paruam deiectionem significat.

Quòd distributo & in venas exhausto eo humore qui in ventre continetur, alui necessariò minuatur deiectio omnibus est manifestum: sed simul & illud eadem ratione apparet, quòd illo eodem humore vnà cum aliis cibariis intestina peruadente, aluus quidẽ reddatur humidior, atque idcirco plura deiiciat, minor verò excernatur vrina. Qua ex ratione fluentis & siccæ alui remedia intelligere possumus. Nã in quibus iusto est aluus humidior, iis potus minus dabimus, atq; ipsius ad vesicam motum ciebimus. Cõtrà verò quibus siccior est, potus plus exhibebimus, & eius distributionem quoad fieri potest prohibebimus.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS QVINTVS,

*

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμον.
Conuulsio ab elleboro, lethalis.

Qui elleborum potarunt albũ scilicet (hunc enim simpliciter elleborum, nõ sicut nigrũ cum adiectione nominare solent) iis si dum purgantur superueniat cõuulsio, perniciosum inquit esse symptoma. Fit enim nõ initio purgatiõis, quo tempore suffocationis imminet periculũ, sed quãdo nausea vehementius affligantur, & vellicatus dolore disrumpuntur ac lacerãtur: neruis propter ipsam maximè in vomendo contentionẽ & nisum laborantibus per eam sympathiã & cõsensum, quẽ habent cum ore ventriculi. In quo etiam alioqui, quum vehementius morderetur conuulsiones fieri vidimus

vidimus,ſicuti adoleſcenti accidit, qui æruginem vomuit. Præſtat enim vomitum illum æruginem quàm æruginoſum appellare. Erat enim (qualis vera exactáque ærugo appellata) viridiſsimus. Huic totum inter vomendum eſt corpus conuulſum, & ſimul vt vacuata eſt ærugo, protinus febris ipſius & conuulſio ceſſarunt. Materia autem vomitu reiecta talis erat, veluti ſi quis optimam ęruginem eo modo aqua ſoluat, vt ex vtraque conflatum corpus, ſapæ referat craſsitudinem. Poteſt igitur, vt dixi, per conſenſum cum ore ventriculi conuulſio fieri bibito elleboro albo: quæ moderatiſsima habenda eſt conuulſio. Poteſt & propter ipſam vacuationem, dum extra modum purgantur accidere: ſicut cholericis quum aliorum muſculorũ tum maximè eorum qui in ſuris ſunt poſiti cõtractiones ſæpè accidunt. Sed illud quoque fieri poteſt, vt propter efficaciam pharmaci ex neruis humores vehementius ad ſe attrahentis ſuperueniat ex hoc labore & vexatione conuulſio. Quinetiam ellebori interdum vi ad diſtributionem vehementius concitata contingit neruorum ſubſtantiam violẽtius exiccari. Nam ipſemet ex repletione & inanitione conuulſionem fieri tradidit corporũ ſcilicet neruoſorum, à quibus motus perficiuntur voluntarij. Ea autem ſunt nerui, ligamenta, muſculi, tẽdones. Quemadmodum enim in rebus etiam externis lora & chordas, vbi præter modum exiccãtur, aut multo imbuuntur humore tendi videmus: ita in animalium quoque corporibus par eſt non rarò fieri conuulſionem. Porrò liquet ex repletione cõuulſionem curabilem eſſe per vacuationem: quæ

verò ex * inanitione fit & ſiccitate neruorum, vix vnquam admittit curationem. fit etiam per conſenſum conuulſio, quam ab Hipp. prætermiſſam fuiſſe putandum eſt. Nam eam quæ primariò fit conuulſionem declarauit, quum ſpaſmum ex repletione & inanitione oriri dixit. Quinetiam vellicationis ſtomachi ratione, in eo ſingultum fieri non ignoramus, adeò vt neruos etiam ſimiliter affici putes. Quod conuulſionis genus in iis qui veratro purgantur fieri interdum videbitur: quod Hipp. ſilentio præteriit, niſi credo propter inanitionem accidere dicat aliquis, quia mordaces humores ſiccandi vim habeant. Atque tot quidem modis homines conuelluntur hauſto elleboro. Curationem verò recipit tum qui propter morſum tum qui propter contentionem in vomendo conuellitur: propter ſiccitatem autem præſertim ſi conſummata eſt, qui * conuulſus fuerit, is curationem reſpuit. Meritò igitur Hipp. totũ hoc conuulſionis genus pernicioſum eſſe dicit, quoniam ipſius quidem nonnullæ differentiæ ægrè curantur, vna autem inſanabilis exiſtit.

** Si eſt conſummata ſiccitas, inſanabilis erit cõuulſio: Si nõ eſt confirmata, curabitur ratione victus humectãte, & auctiore tũ cibo, tum ſomno, & ſimilibus.*

I I.

Ἐπὶ τρώμαλι σπασμὸς ἐπιγενόμενος, θανάσιμον.

* *Conuulſio à vulnere pernicioſa.*

** Siue in parte principe, aut neruoſa & exquiſitè ſentiente ſoluatur continuitas, quod vulnus appellatur, ſiue in neruo, quæ nerui punctio dicitur, ſi magna ſequatur inflammatio timẽda eſt conuulſio.*

Quemadmodũ in eo aphoriſmo qui hunc præceſsit, thanaſimon, id eſt pernicioſam dicebat conuulſionem, pro eo quod eſt periculoſam, & ſæpè morte terminandam: ſic etiam nunc à vulnere conuulſion

uulſionem exitioſam eſſe dicit, nõ tanquam ex neceſsitate ac ſemper, ſed crebrò admodum mortem adferentem. Sic etiam ſuperioribus multis aphoriſmis thanaſimon nomine vti viſus eſt. Siquidem vulneribus ſuperueniunt conuulſiones inflammationis ipſa ſequẽtis ratione, poſtquam ſcilicet partes neruoſas tentauerit. Ac primùm quidem conuelli videntur quæ ex directo partibus reſpondent inflammatione laborantibus. Deinde vbi ipſum etiam principium prehenderit inflammatio, in totũ corpus extenditur conuulſio.

III.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

A copioſo ſanguinis fluxu ſingultus, aut conuulſio mala.

Non aliud ſuperiore aphoriſmo thanaſimi nomine, aliud præſenti per cacon, id eſt malum ſignificari exiſtimandum eſt. Siquidem ita ſolet Hipp. ea ſymptomata appellare, quibus mors ſæpè ſuperuenit. Si quid verò magis minúſve differre hæc nomina inter ſe videantur, maius per vocem thanaſimõ periculum, quàm per cacon ſignificabitur. Siquidem quæ copioſæ ſanguinis vacuationi accedit conuulſio ex altero genere eſt cauſarũ ipſam efficientium, vt ſuprâ dictum eſt.

IIII.

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

A purgatione immodica (quam hypercatharsim vocant) conuulsio aut singultus, malus.

Quòd quibusdam poto elleboro accidere dicebamus, hoc nunc de omnibus qui quouis modo purgantur pronunciat. Iisdem enim de causis conueluntur ij qui præter modum purgantur, quibus qui sumpserunt elleborum, atque indè ipsis nō paruum impendet periculum. Siquidem peior multò est à vacuatione, quàm per repletionem facta conuulsio. Quòd autem etiam singultus fit stomachi conuulsio secũdum Hipp. sententiam minimè nos latet.

V.

ΗΝ μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

Si ebrius quispiam derepentè obmutescat, conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut qua hora crapula soluitur, vocem recuperet.

Ob neruorum repletionem talis fit conuulsio. Solet autem neruos facilè replere vinum, vt pote calidum temperamento. Talis siquidem natura promptè penetrat omnia, præsertim si nō ita crassis partibus constet. Substantiæ itaque copia vinũ neruis conuulsionem conciliat: sua verò qualitate neruos excalfaciendo & desiccando, rursus eam affectionem sanat, quam effecerat. Quòd si quando id præstare nequeat, mortem sequi est necessarium. Verùm qua facultate vinum dicimus cõuulsionem

sanare

ſanare, eadem febris quoque ſanat. Hoc autem maximè loco obſeruanda eſt Hipp. conſuetudo, qui τοὺς ὁπωσοῦν καρουμένους, id eſt eos quibus quoquo modo grauatum & attonitum caput eſt, mutos vocitet. Verùm propriè carus nominatur totius corporis repentina ſenſus motúſque priuatio. Hanc itaque affectionem conſueto more Hipp. de vno ſymptomatum nominat, aphonia ſcilicet, quæ vtique fit neruorum læſo principio. Neq; enim aliter omninò poteſt corpus conuelli, quàm hoc prius patiatur vel primariò, vel per conſenſum altera prius affecta particula. Porrò liquet capitis noxã ex vino contractam à Græcis omnibus κραιπάλην, à Latinis crapulam appellari. Sic nanque nonnulli nominis etymologiam notauerũt παρὰ τὸ κάρηνον πάλλεσθαι, quaſi caput percelli ac labefactari dicas. Horam autem pro tempore dixit, quo crapulæ ſoluuntur, quod non omnibus eadem menſura præciſum eſt aut circunſcriptum. Quidam enim poſtridie crapula liberantur, alij ſequenti nocte, nõnullis in tertium vſque diem durat pro vini epoti viribus & copia, & potoris natura. Sicuti enim neque cibi concoquendi vnum eſt omnibus hominibus certũ ac ſtatum tempus, ſic neque vini exhalandi. Aut igitur oportet medicum ægri naturam cõpertam notámque habere, aut extremum obſeruare exhalandæ crapulæ terminum; in quo ſi neque febricitare, neque loqui anteuerterit, proculdubio cõuulſus morietur.

VI.

Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται ἐν τέσσαρσιν ἡμ-

ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Qui tetano corripiuntur, intra quatuor dies intereunt: si verò hos superauerint, incolumes euadunt.

Tetanus morbus est peracutus, vt potè ex emprosthotono & opisthotono, id est in partem anteriorem & posteriorem ceruicis tensione compositus. Quo fit meritò, vt breuior eius sit iudicatio, diuturniorem tensionis laborem nō ferente natura. Primo igitur statim dierum criticorum circuitu, crisis est morbo.

VII.

TA ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἴσχει· ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τούτοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

Epilepsia ante pubertatem amotionem recipit, post vicesimum verò quintum annum ferè comitatur ad mortem vsque.

Quid sit morbi metastasis. Propriè morbi metastasis appellatur, quum ex parte vna in alterā malum migrat: per abusionem verò ipsius etiam solutio ita nominatur. ac mihi quidem certè Hipp. in præsentia secūdo hoc significatu dictionem hanc vsurpare videtur. neq; enim solùm in alias partes trāslatis humoribus comitialem morbum facientibus soluitur affectus, sed omninò etiam percuratis. Sunt enim hi crassi, frigidi & pituitosi. Curantur autem tum ætatis in siccius mutatione, tum exercitatione, tum victu exiccante,

te, accedente ad hæc idoneorum medicamentorũ vſu. Verùm nunc Hipp. ſolius meminit ætatis mutationis: à qua edocti victus etiam formam ſimúlque accommodata medicaméta facilè inueniemus. Quod igitur alia aphoriſmorum parte dixit, Epilepſia laborantes adoleſcentes magnam ætatis maximè, & regionis & vitæ, & temporum mutationẽ liberare: hoc nũc in ipſis morbis declarauit: quippè qui epilepſiam ſi ante pubertatẽ cœperit, in ipſa ætatis mutatione finiri: ſi verò vltra viceſimumquintum annum proceſſerit, comitari ad mortem vſq; hoc aphoriſmo tradat. vnde liquet Hipp. poſt ſecundam ſeptimanam ſumpto initio pubertatis tẽpus vſque ad viceſimumquintum annum extendi putare. At verò non omnibus eſt ab ætate pubere ſanatio eiuſmodi affectus, niſi ſe in aliis quoq; benè geſſerint: neq; quibus hac ætate ortum habuit epilepſia in reliquam ætatem eſt permanſura, ſi victus ratione bona vtantur. Imo verò quòd ab ætate ſanationem non recipiat, ſed quantum in ipſa eſt conſeneſcat apertè indicauit. Eſt tamen quod obſcurè ſit dictum, quamuis manifeſtum iis videatur, qui negligentius illud exaudiunt, Quibus verò viceſimoquinto anno Epilepſia fit, conſeneſcit. Neq; enim eos ſolùm, quibus 25. annum agentibus orta ſit Epilepſia ad mortem comitatur: ſed multò magis eos quibus vltra hanc ætatem longius progreſſis aduenerit. Si igitur dictioni Hip. addiderimus quod deeſſe videtur, veritati vndequaque eam conſentaneam efficiemus, hoc pacto. Comitiales affectus, qui ante pubertatem ortum habent, pubertatis tempore ſoluuntur: qui verò vltra ſunt puber

tatem

tatem longius progreſsi, commoriuntur. Eſt verò pubertatis tempus à 14. anno ad 25. Habetur & alia lectio huiuſmodi, Quibus verò fit viceſimoquinto anno Epilepſia, ferè commoritur, aduerbio ferè idem quod magna ex parte ſignificante.

VIII.

Ὁκόσοι πλευριτικοὶ γενόμενοι, οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.

*Horũ dierum ineunda eſt ſuppuratio ex quo æger expuere cœpit.

*Qui pleuritide laborant, niſi intra * dies quatuordecim ſupernè repurgentur, ijs in empyema mali translatio fit.*

Per ſputa vacuationem humorũ pleuritim cõmittentium ſolet Hip. per ſuperiora factam repurgationem, & purgationem abſolutè dicere, ſicuti etiam expuere verbum pro purgari tum in lib. de victus ratione in morb. acut. tum in prognoſtico vſurpauit. Nunc verò ipſius purgationis tempus determinat & circũſcribit, in quo ſi nõ fiat, in empyema pleuritim tranſire dicit: vel quamlibet in pus mutationẽ ita vocitans (vt in prognoſtico ſæpè appellat), vel factam inter thoracem & pulmonem puris effuſionem. Vtrunque enim accidit, quum pleuritici per ſputa non repurgãtur. Verùm quod ſecundo loco diximus, ipſemet in ſequentibus empyematis ruptionem appellat.

IX.

Φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

Tabes

Tabes iis maximè ætatibus fit quæ à decimooctauo sunt ad tricesimumquintum.

Quum superioribus aphorismis morbos per singulas ætates narraret, Iuuenibus autem, inquit, sanguinis expuitiones, tabes. Nunc verò etiam annorum apposuit numerum, quæ tamen causa nõ fuit, quamobrem eadem denuò scriberet quæ suprà, sed propter sermonis cõsecutionem, & thoracis & pulmonis (de quibus institutus erat sermo) affectionum communionem factum est. Cæterùm cur iuuenes his maximè morbis corripiantur. * suprà diximus. Nunc itaque restat, vt quas ætates intelligat explicemus, quando quidem tabem ipse dixerit iis maximè ætatibus fieri quæ ab anno decimooctauo sunt ad tricesimumquintum vsque. Quod enim ætatibus multitudinis numero dixit quandã habet significationẽ, quòd non vnã existimet Hip. inter commemoratos annos ætatem esse mediam. Neque enim diligentius rem spectantibus vna est, sed quæ ab anno decimooctauo est ad vicesimumquintum, adolescentium est ætas: indè verò quæ ad tricesimumquintũ intercedit, iuuenibus est attributa.

* Aph. 29. commen. 3.

X.

Ὁκόσοισι κυνάγχην διαφεύγουσιν ἐς τὸν πνεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

Quibus ex angina in pulmonem mali fit conuersio, ii intra dies septẽ vitã cũ morte cõmutant: Si verò

rò hos effugerint, purulenti euadunt.

De ea humorum translatione nunc ipsi sermo est, quæ ab angina fit in pulmonem: quam quidem ante septimum plerunque diem interimere dicit, suffocato scilicet ægroto. Quòd si septenos dies posit superare, per fluxionis in pus mutationem eundem empyum fieri, id est intra thoracē ipsi pus colligi tradit. * Porrò an in pulmonem angina migrauerit, ex pulsu cognosces. Nam durus, inordinatus & inæqualis in membrum principale translatam esse materiam significat: mollis autem ordinatus, & ęqualis cum facili & æquabili respiratione, aliò deriuatam indicat materiam.

** Hæc sunt ex veteri translatione.*

X I.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθισίων ἐνοχλουμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, θανάσιμον.

Qui tabe vexantur, si sputum quod extußiunt, carbonibus iniectum olet grauiter, & capilli defluunt, perniciosum signum.

Tabem nūc appellat affectionem pulmonis vlcerosam, in qua quod expuitur carbonibus infundendum, & ex odore examinandum diligenter & probandum esse censet. Quemadmodū autem suprà in vesicæ vlceribus grauem odorem percipi dixit, ita nunc phthisicorum quoque sputum grauiter olere affrmat. Quòd si ita affectis capilli etiā defluant, tum demum ipsos perniciosè ęgrotare: quia scilicet vltimi alimenti defectus, atque etiam aliquando humorum corruptela ostendatur.

Ὁκό

XII.

Ὁκόσοισιν ἀν φθισιῶσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, οὗτοι διαῤῥοίης ἐπιγενομένης ἀποθνήσκουσιν.

Quibus per tabem capilli defluunt, ijs fluxione alui superueniente in propinquo mors.

De tabidis iam morti vicinis ipsi nunc habetur sermo, quos malè quidem habere capillorum indicabat defluuium: alui verò superueniente profluuio, mortem quamprimùm affore expectandum: quum eiusmodi symptoma & mala causa, & malū signum existat. Quum enim propter virium imbecillitatē fiat, ipsas rursum magis magisq; debilitat.

XIII.

Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπτύουσι, τούτοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

Qui spumantem sanguinem extussiunt, ijs ex pulmone educitur.

Et multa habent exēplaria, & huius libri interpretes non pauci sciunt in hæc verba scriptum aphorismum, Qui sanguinem spumosum vomunt, iis è pulmone reiectatur. Quinetiam nōnulli aphorismum explicantes, per id verbi copiam indicari volunt: ac propterea à proprio significatu translatum esse. Verùm isti reclamante euidentia id se dicere palámque mentiri non sentiunt. Sæpè enim spumosi sanguinis expuitio visa est fieri sine copia. Si itaque Hipp. ita scripsit, ipsum verbo abusum fuisse dicemus. Neque enim copia, ex pulmone reiectionem, neque paucitas, ex alio quopiam

x

loco eductionem significat. Si verò expuunt aut extussiunt scribatur, tunc & proprio vsus fuerit vocabulo Hip. & sanguis eiusmodi carniformem pulmonis substantiam (quod ipsius est proprium corpus) vlcerationem suscepisse indicauerit: adeò vt verè dici possit, sanguinē spumosum solius pulmonis exulcerationem indicare: non etiam exulcerato pulmone, necessariò spumantem excreari sanguinem verè dici queat. Sæpe enim lapsis quibusdam ex alto, aut calcibus cæsis, aut in palæstra percussis sanguinis coloratissimi plurimum tussiendo expui sine vllo dolore vidimus, quem ex rupto pulmonis vase quopiam prodiisse est verisimile.

XIIII.

Υπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγενομένη, θανατῶδες.

Si tabe detēto profluuium alui superueniat, perniciosum.

Paulò suprà dixerat, tabidis quum pus grauiter olet & capilli defluunt, alui fluxione interueniente breui mortem adfuturam. Hîc autem simpliciter dixit, accedēs tabi alui profluuium exitiosum esse, nulla de pure & capillis facta mentione, quasi hoc per se ad mortis significationem satis esse possit, non tamen ita propinquam & tam citò adfuturā perniciem indicet, atque quum habet capillorum adiunctum defluuium.

XV.

Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν

ἀφ

ἀφ᾽ ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται· ἢν δὲ μὴ, ἐς φθίσιν μεθίστανται.

Qui ex pleuritide empyi fiunt, si à ruptione empyematis intra dies quadraginta repurgentur, liberantur. Alioqui transeunt in tabem.

Ruptionis addito nomine de iis se verba facere apertè ostendit, quibus lateris inflammatione in empyema conuersa, deinde rupta, in medio spatio inter pectus & pulmonem pus colligitur. His enim omnibus, nisi ad summum intra quadraginta dies puris screatu expurgandi vacuatio fiat, pulmonem exedi est necesse, pure temporis longinquitate putrescente. Pleuritidi itaq; Hipp. quartũdecimum diem, purgationis statuit terminum: Empyis verò quadragesimum. Verùm nos de horum & aliorum criticorum dierum discrimine copiosissimè in ea commentatione sumus loquuti, quæ de diebus decretoriis nobis est scripta: quam tractationẽ si quis perlegerit, facilè ea omnia assequetur, quæ Hipp. de diebus decretoriis sunt dicta.

XVI.

Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεομένοισι, σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας, ταῦτα οἷσι θάνατος.

Calidum frequentiore vsu hæc inuehit incommoda, carnis effœminationem, neruorum incontinentiam, animi torporem, profusiones sanguinis, animi *

deliquia: ad quæ quidem mors.

De calidi & frigidi vſu immodico & moderato multa in eo lib. dixit qui de vſu humidorum inſcribitur: & in hac libri parte omnia ferè expoſuit capita, & imprimis illud, nempè calidum, ſi quis eo vtatur immoderatius, has affectiones parere, carnis effœminationem, hoc eſt infirmitatē, atoniam Græcè dictam. Eſt enim metaphoricè dictū, quoniam in vniuerſum ſit fœmina mare imbecillior. Cui conſentaneum eſt quod de neruorum incontinentia ſubiungit. hi enim redduntur infirmi, eorum ſcilicet ſubſtantia à calore ſoluta. Mentis etiam torpor & ignauia, eiuſdem eſt atonia & imbecillitas, cerebri ſcilicet perindè ac neruorū diſſoluta ſubſtantia. Eodem modo immoderatus calidi vſus hæmorrhagias, id eſt ſanguinis eruptiones accerſit iis corporum naturis, quæ ad ſanguinis profluuium aptę ſunt & diſpoſitæ. Sequuntur autem eiuſmodi ſanguinis profuſiones lipothymiæ, id eſt defectus animi, quos, vt alia etiā prius enumerata mors conſequitur: ſed illa quidem tempore longiore in aliis magis in aliis minus pro naturarum diuerſitate, ſanguinis verò profuſiones & animi defectus èueſtigio. Exemplaria non vno modo ſcriptum habent aphoriſmi finē, ſed omnes lectiones quem diximus intellectum demonſtrāt. Harum vna eſt, His mors ſuccedit, altera, Ad quæ mors, tertia, Hæc quibus mors, quarta, Hæc ad mortem ferunt.

XVII.

To δὲ ψυχρὸν σπασμὸς, τετάνους, μελασμὸς,

καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

Frigidum verò cõuulſiones, tetanos, nigrores, & rigores febriles adfert.

Immoderatius ſcilicet frigidum conuulſiones, tetanos & neruorum perfrigerationem efficit. Vt enim ipſorum non eſt immodico calore ſoluenda ſubſtantia, ſic neque præter modum refrigeranda & in vnum cogenda ac conſtringenda. Sed & nigrores perfrigeratione, & rigores febres accerſentes cutis denſatione & pororum coarctatione efficit frigidum. Rectius itaque fuiſſet dictum, Rigores qui & conuulſiones, & nigrores, & febres faciunt. Verùm de ſymptomatum cauſis copioſius priuato opere diximus.

XVIII.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον,

Frigidum inimicum oſſibus, dentibus, neruis, cerebro, dorſali medullæ: Calidum verò amicum.

Partes natura frigidiores (cuiuſmodi in animalibus ſunt omnes planè exangues) citius magíſque immoderato frigidi vſu offenduntur: quibus ipſis ratione optima calidum familiarius & cõuenientius.

XIX.

Ὁκόσα κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει.

Quæ perfrigerata ſunt excalfacere oportet, præ-

ter ea quæ sanguinē profundunt, aut breui sunt profusura.

Præsens exceptio minimè illud euertit, Contrariorum contraria esse remedia: de quo theoremate copiosè diximus in ea commentatione quæ de arte curandi inscribitur. Vbi ostendimus aliud quoddam esse theorema huic præuertēdum, quod iubet curanda prius esse ea, quæ magis vrgent, id est præsentius periculum adferunt: cuiusmodi nūc hæmorrhagia minatur. Huic itaque prius obsistendum: tùm demùm pars affecta ad propriam temperationem reducenda.

XX.

Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιέει, μελασμοὺς, ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς καὶ τετάνους.

Frigidum vlceribus mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, nigrorem inducit, rigores febriles, conuulsiones, & tetanos creat.

Propriè quidem appellāti calidum mordax est: sensus autem similitudine frigida etiam aqua mordax appellatur, non simpliciter cuti sed vlceratæ occursans. Nam quod morsus sensum est relicturum, rei mordendæ substantiam peruadere debet, quod in cute habenti secundum naturam frigida aqua facere non potest, quoniam cutis densior est, quàm vt eam penetrare possit frigidæ substantia. In partibus verò vlceratis, vtpote rarioribus pertransire potest per earum substantiam in profundū

vsque

vſque ſubiens. Verùm nos de mordacium natura in lib. de ſimpl. medicamentorum facultate abundè diximus. Vlceratis igitur frigidum mordax, integris autem minimè, ſed cutem indurat eius denſata ſubſtantia. Dolorem etiam reddit inſuppurabilem quia natiuum calorem vlcera ad ſuppurationem perducentem refrigerat, eáque perſpirabili cute digeri prohibet quæ dolorem faciunt. Quę ſequuntur prius ipſi ſunt expoſita, nigrores, rigores febriles, conuulſiones, & tetani.

XXI.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται· θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται.

Eſt tamen vbi in tetano ſine vlcere, iuuene euſarco, æſtate media frigidæ larga profuſio calorem reuocat. Calor verò hunc ſoluit.

Poſteaquàm à calido & frigido incōmoda retulit, deinceps rara quædam eorum commoda explicat, ac primùm quidem frigidum ait in tetano (liquet autem in alia etiam quauis cōuulſione idē vſu venire) media æſtate, ægro euſarco, id eſt modicè carnoſo & quadrato, ac iuuene frigidæ perfuſionem per caloris epanacleſim, id eſt foras reuocationem eum affectum curare. Vndè fit manifeſtum non propria virtute frigidam id morbi ſanare, ſed ex accidenti, quia ſcilicet in iuuenibus euſarcis calorem foràs euocet. In alia ſiquidem ætate ni-

hil profuerit talis frigidæ profusio, quia neque caloris efficit reuocationem: quando ne hac quidem ætate, alio quopiam anni tempore, præter quàm æstate media facere potest. Nam occursus frigidæ aut vincit natiuum calorem, aut cogit: ac vincit quidem, si est debilis, colligit verò si fortis, ipsius perspirationem prohibens, & effluuium retinens. Porrò coniunctas cum vlcere conuulsiones excipit, quippè quæ frigidæ perfusione nunquam sanari possunt, ne si iuuenis quidem æger & calidus natura, & æstiuum anni tempus, & regio calida sit, quia frigidum, vt ipsemet suprà dixit, vlceribus mordax, dolorem insuppurabilem facit. Iis igitur qui cum vlceribus conuelluntur ob neruosorum corporum inflammationem, aduersissima erit frigida, vtpotè quæ neque vlcus mitiget, neque neruosorum corporum soluat inflammationem.

XXII.

Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον εἰς ἀσφάλειαν, δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν· τὰ δ' ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρείην λύει· πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατάγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι. τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι, καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύξιος θνήσκει ἢ ἑλκοῦται, καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει, τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρῖνον· τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

Calidum in quo vlcere pus mouet, maximum securitatis præstat indicium, cutem emollit, extenuat, dolorem

dolorem lenit, rigores, conuulſiones, tetanos mitigat: capitis grauitatem ſoluit: Oſsibus fractis plurimum prodeſt, maximè ſi nudata ſint, multóque magis ſi in capite. His etiam prodeſt quæ moriuntur aut vlcerantur à frigore. Herpetibus denique exedentibus, ſedi, pudendo, vtero, veſicæ, his omnibus calidum amicum & decretorium, frigidum inimicum & interimens.

Quemadmodum frigidum conuulſiones & tetanos ſua natura pariens, aliquando tamen, licet rarò, tetanum ipſum ſanat: ſic & calidum quantum in ſe eſt ad pus mouendũ efficax, interdum ſuppurationem prohibet. Siquidem in vlceribus putridis, & omnibus deniq; quæ fluxione laborant, (rheumatica appellant Græci) tantum abeſt vt pus generet, vt his etiam magnopere incommodet: vt iſta duo conueniant eodem, & quod lædit & quod ad ſuppurationem non perducit vlcera: ſicuti contrà quod adiuuat & quod maturat vlcera. Maximum enim vlceri ad ſecuritatẽ ſignũ eſt tum pus ipſum, tum puris conficiendi vim habens medicamẽtum. Nihil enim poteſt mali accidere vlceri pus generãti. Siquidem vulnera conuulſionẽ adferentia ſunt prorſus inſuppurabilia. Similiter etiam vlcera putrida, & quę corroſas circunſtantes partes habent, & quæ ægrè cicatrice obducũtur, dyſepulota Græcis dicta, inſuppurabilia ſunt omnia. Item ex malignis vlceribus quæ per excellentiam quãdam propriis nominibus ſunt inſignita, qualia cancroſa, Chironia, Telephia, & phagedænica, id eſt carnem depaſcẽtia, eiuſmodi ſunt omnia etiam anec-

Maligna quae sunt vlcera

pyeta, id est insuppurabilia. Maximum igitur vlceri ad securitatem signum est pus. Cuius rei ex calidi vsu coniecturam capere potes. Nam in quibus nō cōuenit, ea à calido insuppurabilia permanere cernes. Deinceps calidi effecta quæ frequenter apparent, enumerat. Etenim cutem induratam emollit, incrassatam extenuat, est anodynum, id est lenit dolorem, & conuulsionis ac tetani paregoricum, nec vt frigidum, dolorem insuppurabilem facit, quia sit alienum à nostra natura, quæ vtique calor est natiuus, quē adauget vbi moderatè adhibetur. Calidum itaque externum ea præstat omnia quæ diximus, nonnulla concoquens & in melius alterans, alia verò discussis ac vacuatis iis quæ dolorem faciunt persanās: quod si perfectè non sanet, at dolorē certè mitigat. In capitis verò affectibus hæc eadem facit, & appellatas Græcis καρηβαρίας, id est capitis grauitates sanat, concoquens scilicet ac digerens quæ grauia sunt & molesta. Quinetiam ossium fracturis est vtilissimum & maximè nudatis, id est carne exutis, multóque magis iis quæ accidunt in capite. Nam talibus frigidum infestissimum, vt potè quod nō ossibus solùm, sed ipsi quoque cerebro sit inimicum. Est etiam partibus nimia perfrigeratione emorientibus remedio calidū. Pariter quæ refrigeratione exulcerantur, vt hyeme calcanei, & digiti, cæteræque partes extremæ sanantur à calido: Herpetes etiam exedentes, quamuis ab humore bilioso & calido fiant: sed propter exulcerationem ipsis est frigidum contrarium, vt quod vlceribus sit mordax. Similiter omnibus sedis affectibus familiare calidum, aduersissimum frigidum,

gidum, tum quia neruosa sedes est, (frigidum verò neruis inimicum) tum quòd per communicationem frigiditas ex sede in ventrem facilè ascedit: similitérque caliditas. Sic etiam vtero, genitali, & vesicæ calidum amicum & salutare: inimicum verò & perniciosum frigidum. Hæ enim partes neruosæ sunt, & superioribus partibus de sua facilè impertiunt refrigeratione. Quòd autem de omnibus communiter hoc aphorismo comprehensis dixerit, His calidum amicum & salutare: frigidum verò inimicum & exitiosum, etiam me tacente est manifestum.

XXIII.

Ἐν τουτέοισι δὲ δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμοῤῥαγέει ἢ μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ· καὶ ὁκόσαι φλεγμοναὶ, ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι, ἐπὶ ταῦτα. ἐπεὶ τάγε παλαιὰ μελαίνει, καὶ ἐρυσιπέλας τὸ μὴ ἑλκούμενον ὠφελέει· ἐπεὶ τόγε ἑλκούμενον βλάπτει.

Frigido verò in his vtendum vndè fluit aut fluxurus sanguis est, non quidem eodem loci, sed ad ea loca vndè influit admoto: & si quæ partium inflãmationes aut deflagrationes ad rubrũ sanguineúmve colorem tendunt recenti efflorescente sanguine, ijsdem ipsis adhibito. Nam inueteratas nigrefacit. Erysipelas etiam non vlceratum iuuat. Siquidem exulceratum lædit.

Quæ à frigido commoda & incommoda corporibus

poribus importantur, hoc aphoriſmo refert. Ac primùm quidem ipſum ad partes ſanguinem fundentes aut fuſuras vtilitatem habere dicit, nó ipſis partibus ſanguinem profundentibus, (vlceribus enim frigidum mordax) ſed circunſtantibus eiſq; maximè vndè aliquid vlceribus influit admotum. Quinetiam ad omnem inflammationem, & ad ea quæ ἐπιφλογίσματα appellauit, id eſt propter humorũ inflammantium calorem velut à flamma toſtas partes & vſtas frigidum prodeſſe tradit. Nam & hæ frigido gaudent. Horum autem omnium colorem ſpectanti ea rubra apparent & florida, recenti ſcilicet nó vetuſto ſanguine ſuffuſa. Nam vbi diu detentus in parte inueterauit, floridũ illum colorem non habet. Quò fit vt ſi eiuſmodi ſanguini frigidũ admoueatur, liuorem ac nigrorem cõtrahant partes affectæ. Eodem planè modo eryſipelas etiam nó vlceratũ à frigido iuuatur, ſicuti exulcerato mordax & dolorificum eſſe ſolet. Qua quidem ratione nocet, quum dolentes partes in ſe ſemper fluxiones moueant.

XXIIII.

Τὰ ψυχρὰ οἷον χιὼν, κρύσταλλος, τῷ στήθει πολέμια, βηχέων κινητικὰ, αἱμοῤῥοϊκὰ, καταῤῥοϊκά.

Frigida veluti nix & glacies pectori inimica, tuſſes mouent, venarum ruptiones & deſtillationes efficiunt.

Hactenus de calida aqua & frigida diſputauit, nunc de niue & glacie diſſerit, ab his tantò maiora inuehi incommoda oſtendẽs, quantò hæ ſunt aqua frig

frigidiores. Nam omnibus pectoris partibus sunt inimicissimæ, quúmque tusses moueant & vasorũ ruptiones faciant, hæmorrhagiæ sæpè causæ existunt, atque destillationibus è capite pectus & pulmonem offendunt. Has enim efficiunt nix & glacies, cæteráque cerebrum refrigerantia.

XXV.

Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα καὶ ἀλγήματα ἄτερ ἕλκεος, καὶ ποδαγρικὰ, καὶ σπάσματα, τούτων τὰ πλεῖστα τὸ ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην λύει· νάρκη γὰρ μετρίη ὀδύνης λυτική.

Articulorum tumores & dolores absque vlcere atque etiam podagricos, & conuulsiones magna ex parte frigida largè effusa leuat & extenuat, soluitque dolorẽ. Nam modicus torpor doloris soluendi vim habet.

Horum quidem quàm plurima frigidam iuuare ostendit: sed quænam ea sint dicere omisit, quia ex suprà dictis non sit inuenire difficile. Nam inflammationes & epiphlogismata, id est deflagrationes in rubrum & floridum colorem tendentes recenti sanguine, sanari dicit à frigida, vt potè quæ humorem influentem reprimat, & corpora eatenus vacuet. Quare dolorem etiã in talibus soluit, & eius causam excindit. Quinetiam partium refrigeratio vehementior moderatum torporem adfert, qui & ipse dolorem hebeti sensu reddito soluit.

XXVI.

Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον καὶ ταχέως ψυ-

ψυχόμενον, κουφότατον.

Aqua quæ citò calefit & citò refrigeratur, leuißima.

Non est dicendum aquam eiusmodi, pondere esse leuissimam. Sic enim magnum & difficile nihil doceret, & præterea per quendam circuitum inueniendum foret, quod alioqui erat ab initio inuenire facile. Nam si statera & pondere de aquæ leuitate iudicare velit, ad manum est rerum ponderandarum trutina, ad quam reuocatam aquam expendere & examinare poterit. Verùm in præsentia leuiorem aquam esse dixit, quæ ventri & hypochondrio grauis non est, sed citò permeat: sicut contrariam grauem dicimus, quæ non citò peruadit. Liquet autem non solam hanc esse salubritatis aquæ probandæ regulam, sed quum alia bonitatis aquæ signa obuia sint & omnibus nota, hoc verò artis nonnihil habeat, ideò factum esse, vt ad id scribendum veniret Hipp. Sed quænam alia sunt? Primùm quidem si neque turbida neque cœnosa est, deinde neque odore neque gustatu aliquam alienã præ se fert qualitatem: Ad postremùm si quod nũc dixit Hipp. citò refrigeratur & calefit. nam talem facilè alterari est manifestum. Vt autem cibi virtus est & commendatio si facilè alteretur & immutetur, ita & aquæ. Siquidem facillimè mutari volumus, quicquid ab instrumentis coquinariis probè coqui debeat. Porrò qui sola bibentium affectione de optima aqua iudicant, ij certissimo quidẽ vtuntur indicio, verùm si hoc sint solo contenti, faciũt perperam. Priùs enim de aqua ex dictis signis iudicandum

candum est quàm ad talem veniatur experientiam.

XXVII.

Ὁκόσοισι δὲ πιεῖν ὀρέξιες νύκτωρ, τοῖσι πάνυ διψῶσιν ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

Quibus noctu bibendi est auiditas, ijs admodum sitientibus obdormiscere, bono est.

Dandus sit potus necne, iis qui noctu magnopere sitiunt non declarauit, sed solùm si obdormierint, conferre ostendit. Coquetur enim & descendet per somnum sitis causa quæcunq; ea sit tandẽ. Non tamen illud est in obscuro, valdè sitientibus potum dandum esse, siue haustu meracioris vini, siue potus indigentia sitis nata sit. Nam & inopiæ medendũ esse copia, & ex vino calorem aqua restinguendum esse, medica sunt theoremata. Si tamen parum sitiant, non omninò ipsis præbendus potus est, sed considerandum vtrum defectu humidi tale quid patiuntur, an liberaliore vini potione. Nam hi si dormiuerint vtilitatem ex somno capere possunt.

XXVIII.

Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη· πολλαχοῦ δὲ καὶ εἰς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ καρηβαρείας ἐνεποίει.

Suffitus aromatum muliebria educit. Ad alia verò multa vtilis esset, nisi capitis ingeneraret grauitatem.

Muliebria appellauit ea scilicet quæ mulieribus per vterum menstruis purgationibus, & à partu vacuantur. Hoc autem loco fit manifestũ, eas quidem

dem mulieres, quæ propter vteri vel inflammationem, vel peruersionem, vel eiusmodi aliquid malè purgantur, nõ aliter sanari posse, quàm ea affectione percurata, cuius symptoma est mẽsium suppressio: eas verò quæ sine eiusmodi aliquo affectu parcius purgantur, iisipsis quæ nunc ab ipso docẽtur odorum suffimentis curandas esse. In his enim vel sanguinis crassitudo, vel vasorum ad vterum pertinentium obstructio, vel eorũdem conniuentia & occlusio, vel totius substantiæ vteri densatio eorum retentionis causa existit. Quicquid verò horum in causa fuerit, aromatum suffitio affectionem curat: quippe quæ sua vi vasorum extrema conniuẽtia recludere, & humorum crassitiem extenuare, & obstructiones incidendo liberare possit. Sæpè verò inquit, ad alia etiam vtilis esset, nisi caput feriret, id est τὰς καρηβαρίας ingeneraret. Nam continenter per vterum in omnibus frigidis atq; humidis affectibus totum corpus suffiri poterat, nisi à suffitione cephalalgiam quum aliàs, tum in febribus maximè timeremus. Nam aromata ferè omnia capitis commouere dolorem tum experiẽtia ipsam ostẽdit, tum ratio docet. Nam quæ valdè excalfaciunt, ea omnia caput tentãt, calore nimirum naturaliter sursum tendente. Atqui omnium aromatũ quum abundè calet natura, tũ verò maximè Cassiæ aromaticæ, Costi, Cinamomi, & Amomi.

XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν ἧσσον· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβεῖσθαι.

Prægn

Prægnantes purgabis, si materia ad sui excretionem inuitet, quadrimestres, & vsque ad septimum mensem, sed has minus. Minore verò aut grandiore fœtu grauidis medicamentum purgãs propinare sit religio. {aphor. 1. lib. 4.}

Præsens aphorismus etiam anteà scriptus est, vbi de purgatione habebatur sermo, sed nunc quoque inter muliebria mala in quamplurimis exemplaribus habetur: quem nonnulli ne bis scriptus inueniatur indè eximunt. Noua autem explicatione altera non indiget, præter eam quam suprà scripsimus.

XXX.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, καὶ μᾶλλον, εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον. *

Mulier in vtero ferens secta vena abortit, idque magis quo fuerit fœtus grandior.

Non modo sectione venæ, sed longiore etiam inedia fœtus in vtero necatur alimenti defectu: quod paulò pòst aliis etiam aphorismis ostensuri sumus. Meritò itaque grandior conceptus secta prægnanti vena citius corrumpitur, quia videlicet alimento eget copiosiore.

XXXI.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

Mulierem grauidam morbo quopiam acuto corripi, perniciosum.

Meritò ſanè. Siue enim acutus cum febre morbus ſit, neceſſe eſt febrem continuam eſſe. Talis enim eſt morbus acutus. vndè geminum impendet fœtui periculum, vnum à febre ipſa eũ perimente, alterum quòd ex longo interuallo cibaria dantes, eundem alimenti indigentia & fame enecamus. Quòd ſi vt hunc ſeruemus, cibaria benignè & crebrò exhibuerimus, intempeſtiũo cibo aucta febre cõtinua prægnantem tollemus de medio. Siue abſque febre alius quiſpiã morbus acutus fuerit, qualis epilepſia, apoplexia, conuulſio, tetanus, morbi tùm magnitudini tùm vehementiæ par grauida eſſe nullo modo poterit.

XXXII.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων λύσις γίνεται.

Mulieri ſanguinem euomenti, menſtruis erumpentibus ſolutio fit.

Meritò ſanè. fit enim ſanguinis ſurſum ruentis reuulſio ſimul & vacuatio. Quod quàm vtiliter fiat ipſa nos docet experientia, à qua inducti naturam in iis quæ rectè gerit imitabimur, atque mulieres ſic affectas vacuabimus ſecta in poplite aut malleolis vena.

XXXIII.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλιπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

Mulieri menſtruis præter naturam deficiẽtibus, ſanguis è naribus profluens bono eſt.

Quòd

Quòd ſanguis is qui mulieribus vnoquoque menſe probè ac cōmodè vacuatur, quum propter aliquam affectionem retinetur mulieri moleſtiam & noxam neceſſariò exhibeat, quódque per alium locum ſi vacuetur, totum corpus ea moleſtia & læſione liberet, omnibus eſt manifeſtum. Quum verò multa ſint loca per quæ vacuari poſsit, aliis quidem omnibus ſua quædam maior minórve adeſt læſio, ſola autem per nares vacuatio eſt abſq; moleſtia, quam vtique nunc laudat Hipp. Non tamen ſi qua alia inueniatur vacans moleſtia, propterea aphoriſmus fuerit falſus. Neq; enim vbi menſes defecêre ſolam per nares vacuationem bonam eſſe dixit, ſed eam ſimpliciter commendauit, nō quòd ea ſola ſit addito. Quòd ſi quiſpiam vacuationem eā quæ per ſedem fit ita affectis mulieribus vtilem eſſe dixerit, id minimè pugnat cum aphoriſmo. Siquidem Hipp. aliquandò vno quopiam velut exempli gratia propoſito, de aliis ſimilibus omnibus pronunciare videtur.

XXXIIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

Mulieri vterum gerenti ſi aluus multum fluat, periculum eſt ne abortiat.

Vacuationis ratione nunc quoque Hipp. abortionis periculū imminere dicit grauidæ, aluo immoderatius fuſa, quemadmodum paulò ſuprà in miſsione etiam ſanguinis fieri eſtendebamus.

XXXV.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ ἢ δυστοκούσῃ πταρμὸς ἐπιγενόμενος, ἀγαθόν.

Mulieri * *hystericæ, aut difficulter parienti sternutamentum superueniens, bonum.*

* *Hysterica id est strangulationibus vteri obnoxia. 6. de locis aff. ca. 5.*

Vnum aphorismus nomen habet obscurum, hystericum. Nonnulli enim id pro omnibus affectibus vteri (quem ὑστέραν appellant Græci) accipiũt: Alij verò pro iis tantùm affectionibus vteri exaudiunt quas sequitur quæ hysterica, id est ab vtero suffocatio vocatur: quanquam reuera strangulatio non est, sed, quæ Græcis ἄπνοια, id est respirationis ablatio dicitur. Alij secundas eo nomine intelligunt, siquidem has etiam Græci appellant * ὕστερα. Verùm hi apertè errant longéque opinione falluntur, etsi quàm maximè in eo verum dicere videantur quòd secundæ vtero retentæ sternutatione deturbantur. Nam alius de his Hipp. scriptus est aphorismus: Et si appellationem ipsam spectes, non idem sonant hystera & hysterica, sed plurimùm inter se differunt. Falsum porrò est de omnibus vteri affectibus efferri orationem. Neque enim exulcerationes vteri, aut inflammationes, aut erysipelata, aut etiam abscessus sternutatio iuuat. At verò illud est veritati consentaneum, ab vtero respirationis priuationi, id est apnoeæ hystericæ interueniente sternutamento, meliusculè habere mulieres & laboris leuamentum sentire, nõn solùm quia bonum sit signũ sternutatio sponte naturæ ita affectis mulieribus superueniẽs, sed etiam quia vt causa huic affectui remedio existat. Signum itaque bonũ est, quia

* *ἡ ὑστέρα vterus: τὰ ὕστερα τὸ χορίον, secunda.*

quia indicat languidam anteà & torpentem naturam nunc expergefieri exuſcitaríque & recreari, & propriarum motionum reminiſci: quando quidem ipſa quædam excrementa reiicit & à ſe depellere conatur. Ita enim ſternutamentum fieri oſtendimus lib. de ſymptomatum cauſis. Cauſa vero boni & commodi exiſtit quia vehementiore quaſſu & iactatione partim naturam excitat, partim quæ corporis partibus tenaciter impacta ſunt excutit. Sic enim ſingultum quoque ſanare ſolet.

XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἄχροα καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.

Mulieri menſes decolôres, nec eodem ſemper modo & tempore prodeuntes, purgationem indicant eſſe neceſſariam.

In multis exemplaribus dictionem ita habere, reperire licet, Mulieri menſtrua tarda nec benè reſpondentia. Poſſunt itaque menſtrua tarda, id eſt conſuetum ſtatúmque circuitum excedẽtia & morãtia purgatione egere humoris pituitoſi: ob quẽ etiam malè colorata fiunt, non tamen ſola hac neceſſariò. Nam & extenuante aliquandò victu tales affectiones ſæpè curauimus, quo de ſcriptum à nobis habetis librum: vnà autem cũ hoc victu coniungi poteſt etiam aromatum ſuffitus, & ſuppoſititij peſſi eandem cum eo vim habentes, & potiones medicæ quæ humorum craſſitiem incidant & tenuent, qualis eſt diacalaminthes, qua nos peculiariter vti ſolemus, & quæ ſæpè commorantes men-

ſtruas purgationes mouit. Etenim indicatio & ſcopus earum prouocationis eſt, vaſorum ad vterum peruenientium ora tùm recludere, tum extenuare ſanguinem. Et verò purgatio etiam totius corporis vt dixi, quum craſsi vacuãdi ſunt humores, tales affectiones ſanat. Quòd ſi decolôres ſcribatur, multò magis purgatio ita affectas mulieres ſanauerit. Neque enim propter humorem pituitoſum ſolum, ſed etiam propter melancholicum & bilioſum decolôres fiunt menſes. Quo autem modo dignoſcere oporteat humorem redundantem ipſemet primo de morbis muliebribus docuit: nũc verò ipſum per purgationem vacuandum eſſe tradit. Illud etiam, Nec eodẽ modo & tempore prodeuntes huic lectioni magis conſonat, vt tota ſit eiuſmodi oratio, *Si menſes decolôres fiant, nec ſimiliter prodeant atq; anteà manare conſueuerunt, purgatione mulier indiget.* Vſu enim venit cacochymis mulieribus, vt nõ modo decolôres in ipſis menſes appareant, ſed etiam ſtatum periodi tẽpus non ſeruent: humoribus qui quidẽ craſsiores ſunt & ad fluendum ineptiores, morantibus & tardantibus: qui verò his ſunt contrarij, id eſt humidiores ac tenuiores, conſuetum ſtatúmque terminum anteuertentibus.

XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μαστοὶ ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γίνωνται, ἐκτιτρώσκει.

Si mulieri vterum ferenti mammæ ſubitò extenuentur, abortus ſequitur.

Hic etiã aphoriſmus eſt de eorũ numero, quos indic

indicare diximus fœtum alimenti penuria laborare. Communes enim quædam venæ sunt mãmis cũ vtero: quibus destitutis sanguine mammæ emacrescunt, & alimenti inopia interdũ fœtus enecatur, nonnunquam etiam ad exitum incitatur eã ob causam, quã ipse lib. de natura infantis his verbis explicat, Alimentum & augmentum quod à matre descendit, non amplius infanti sufficit vbi nouem exactis mensibus fœtus grandior factus est. Trahit enim quod dulcissimum est in sanguine ad sese, simúlq; lactis parte aliqua fruitur. Quæ vbi rariora & pauciora ipsi fuerint, & infans vegetus & robustus fuerit, præsenti non contentus alimento calcitrat, & se conuolutans crebra manuum pedúmque impulsione disruptis mẽbranis initium partiônis matri adfert.

XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαζὸς ἰσχνὸς γένηται δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει, καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄρσεν, ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὰ θῆλυ.

Mulieri geminos ferenti si altera mamma extenuetur, alterũ abortu edit: Et siquidem dextra mãma extenuata est, marem: si verò sinistra, fœminam abortione excludit.

Quod superiore aphorismo de ambabus mãmis dicebatur, id nũc de altera pronũciat, atq; propter eã causam, quam suprà retulimus venarũ cõmunitatẽ, fœtus è directo mãmæ attenuatę & imminutę situs aboritur. Quòd autẽ dũ gemelli mas scilicet & fœmina vtero gestãtur, si dextra mãma emacre-

ſcat,ſolus mas:ſi ſiniſtra, ſola fœmina corrũpatur, ex illa ipſius opinione pẽdet, qua mares dextra vteri parte, fœminas ſiniſtra potius geſtari putat.

XXXIX.

HN γυνὴ μὴ κύῃ, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

Si quæ nec prægnans nec puerpera eſt lac habet, ei menſtrua defecerunt.

Et longa eſt opus oratione, & lectorem qui eam ſit aſſecuturus diligenter verſatum eſſe oportet in commẽtariis quæ de naturalibus facultatibus ſcripſimus. De his tamen in pręſentia tãtum dicturi ſumus, quod ſumma breuitate repetitum ad præſentis aphoriſmi explicationem ſatis eſſe poſsit. Hoc omnium eſt animantis partium commune (quæ quidem vel aliis partibus vtiles humores, vel ad generis propagationem, vel conceptus nutritionem accommodos gignendi vim habeant) vt talis humor ſit alimenti partis ipſum generantis reliquũ. Nõ enim quia partis natura nouerit in quam rem animali vſui ſit futurus eiuſmodi ſuperans humor, ipſius propterea generationem molitur. Alioqui tali eſſet intellectu prædita, qualẽ in iis arbitramur ineſſe oportere qui ciuitatũ tenent gubernacula. Sed eam animantium opifex prouidẽtiam habet & cogitationem: pars verò ipſa naturalib⁹, vti demõſtrauimus, regitur & gubernatur virib⁹, cum aliis quibuſdam, tum alteratrice, qua ſibi aſsimilat alimentum. Quantum itaq; alimenti ab ipſa immutati & alterati alendo corpori fuerit perfectè

perfectè assimilatum, ipsi apponitur parti eámque alit: atque hoc est quod ipse dicebat, Alimentum est & quod alit, & quod est quasi alimentum, & quod futurum est. Alimenti verò residuum, & veluti opimæ quædam reliquiæ humor quidam est naturæ partis similis: qualis in ossium quidem cauernulis & inanitatibus est reliquus, in iocinore verò sanguis. De hoc genere spumosa est in pulmonis carne contenta humiditas, & in artuum cõmissuris viscidus & glutinosus humor, in testibus & parastatis (Sic Græci vocant vasa semen eiaculantia, quæ ab vtroque teste reflexa in pudendũ pariter perueniunt) sperma appellatum, & in lingua cui saliuæ nomen est. In mammis etiam sunt glandulæ id quod affluit sibi assimilandi vim sortitæ: quæ quum exangues sint & albæ familiarẽ & proprium humorem talem efficiunt, quale lac est: atq; quanto alimenti plus affluit, tanto lactis est copia maior, quod circiter octauum & nonum à grauidatione mensem vsu venire solet: quo tempore communes mammarum & vteri venæ sanguine turgent, quemadmodum grauidatorum animaliũ anatome manifestò conspicitur. Cuiusmodi res aliquandò etiam licet rarò citra vteri gestationem accidit, quum propter remoratos menses venæ ad similem peruenerint repletionem: cuius nunc affectionis meminit Hipp.

XL.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐν τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει.

Quibus in mammas sanguis colligitur, furorem

ſignificat.

Quòd ſanguis in mammas delatus, deindè à glandulis quæ inibi ſunt mutatus fiat lac, ſuperiore diximus aphoriſmo. Nunc verò, ſi in mammas coactus, ibidem immutabilis permaneat, furorem denunciari ait Hipp. Equidem nondum hoc accidere vidi. Quare ſi quando vſu veniat, ex iis fuerit quæ rarò eueniunt. Hipp. verò quaſi id viderit, ſcribit. Quòd ſi verùm eſt, talẽ ipſius cauſam eſſe exiſtimare oportet. Glandularum quũ omniũ, tum earum maximè quæ ſunt in mammis exanguis natura eſt & proindè frigida (omne enim exangue frigidum) & propterea etiam ſanguinis eo delati alterationem in frigidius faciunt. Quanto enim hæ glandulæ ſunt iocinoris carne frigidiores, tanto lac eſt ſanguine frigidius. Si quando igitur mulieri copioſus ſimul & feruidus ſanguis ex toto corpore ſurſum, & præcipuè in caput feratur, ea in furorem agetur, quoniam caput eiuſmodi ſanguis occupat: quæ verò ipſius pars in mammas cogitur in contrarium fieri ſolitam alteratione nanciſci non poterit vt lac euadat, propter ipſius tum feruorem tum abundantiam.

XLI.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν καθεύδειν μέλλῃ, μελίκρητον διδόναι πιεῖν, κἢν μὲν στρόφον ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει, ἢν δὲ μὴ, οὐ κύει.

Si ſcire velis an mulier conceperit dormituræ aquam mulſam potui dato: & ſi ventris tormina patiatur, concepit: ſin minus, non concepit.

Torm

Tormina fiũt tum propter morſum, tum etiam propter ſpiritum flatuoſum qui facilem exitum nõ habet, cuiuſmodi nunc à flatuoſo ſpiritu torſionẽ prægnantibus fieri putandum eſt propter inteſtinorum ab vtero coarctationem. Dat autem aquam mulſam mulieri dormituræ, crudam ſcilicet, quoniam ea flatulenta ad diiudicationem opus habet: quippe qui & quieſcere & cibariis refertã mulierem eſſe velit. Siquidem vtrunque ad torminum confert generationem.

XLII.

Γυνὴ ἔγκυος ἢ μὲν ἄῤῥεν κύῃ, εὔχρους ἐστίν, ἢν δὲ θῆλυ, δύσχρους.

Mulier grauida ſi marẽ gerit coloratior eſt, ſi fœminam decolor.

De prægnante marémne an fœminam geſtet, ex coloris bonitate & prauitate diiudicandum eſſe dicit, eiuſdem ſcilicet ad ſeipſam non ad alteram reſpectu habito. Nam quæ fœminam vtero gerit, ſeipſa minus probè colorata apparet, quia mare ſit fœmina frigidior. Nec verò talis conceptus fuiſſet niſi & viri ſemen, & mulieris vterus quo concepit tẽpore fuiſſent frigidiora. Quare quod hoc aphoriſmo dicitur de numero eſt eorum quæ ſæpius ita fieri ſolent. Fieri ſiquidem poteſt vt tam benè in omnibus ſe gerat mulier poſt grauidationis tempus vt benè colorata euadat. Porrò conſtat alia præterea eſſe maris concepti ſigna, quales ſunt frequentes & validi ipſius motus: quæ tamen ne ipſa quidem ſunt perpetua concepti maſculi indicia. Fit enim interdum, licet rarò, vt fœmina dum

vtero

vtero geſtatur mare ſit robuſtior, ac multas & validas motiones edat, contráque mas ſit fœmina infirmior, & paucioribus & obſcurioribus agitetur motionibus.

XLIII.

Ἢν γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

Si prægnanti fiat in vtero eryſipelas, pernicioſum eſt.

Vtrum in grauidæ mulieris vtero natum eryſipelas ſolum pernicioſum, an etiam propriè dictam phlegmonē exitioſam eſſe putat? Nam quòd facto in vtero eryſipelate, fœtus neceſſariò pereat nemini eſt dubium. Siquidem acutæ etiam febres ſine eryſipelate ipſum interimunt. An verò vtero inflãmationem patiente poſsit aliquando fœtus vitam tolerare, digna quæſtione res eſt.

XLIIII.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, ἐκτιτρώσκουσι πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

Quæ præter naturam tenues vterum gerunt, abortiunt donec habitiores euaſerint.

Huius lib. interpretes trifariam aphoriſmi ſenſum accipiunt. Quidam enim arbitrantur ipſas omninò abortire: alij verò, ſi non craſſeſcant & reficiantur, ſed alimenta non ſentiant & attenuatæ permaneant: nonnulli ſi quo refocillantur tempore conceperint, tum demùm maximè abortum pati putant, id quod cæteris prius dictis videtur minus

nus esse verisimile. Ita tamẽ Numesianus exposuit, de iis victum aphorismum esse affirmans, quæ præter naturam sunt attenuatæ, quásque prius refici, deinde grauidari oporteat: sed quum priusquàm probè sint refocillatæ concipere occupent, eas ait nõ posse refici, quin sanguis ad fœtus nutricationem suppeditandus, ad grauidæ ipsius nutritionẽ rapiatur. Quo fiat bona ratione vt fœtus sufficienti destitutus alimento enecetur. Sed & illud, Præter naturam tenues, quidam similiter ac Numesianus interpretantur, nempe vt prægnantem præter suiipsius naturam attenuatam esse significet: alij supra modum & magnopere significare dicunt, nobis indicare volente Hipp. non quæ mediocriter attenuatę sint, id ex necessitate pati, sed quæ magnopere emaciatæ fuerint. Vtraque autem expositio sua quadam nititur ratione.

XLV.

Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσταί εἰσι· καὶ οὐ δύνανται κρατέειν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον ἀλλ᾽ ἀποῤῥήγνυνται.

Quæ verò mediocriter corpulentæ abortum faciunt secundo mense aut tertio sine occasione manifesta, ijs cotyledones lentoris sunt plenæ, nec præ põdere fœtum continere possunt, sed abruptis decidit.

Sine euidente causa ait, id est sine febre vehemẽte, vel alui fluxione, vel profluuio sanguinis, vel erysipelate orto in vtero, vel grauida ipsa vehemẽtius

tius saltante, vel vociferata, vel contristata, vel ira exardescēte, vel timore perculsa, vel victu iusto parciore, vel denique aliud eiusmodi admittente aut patiente grauidata muliere. verisimile enim est cuiusdam lentæ & mucosæ pituitæ plena esse ora vasorum ad vterum peruenientium, ex quibus secūdæ pendent: quæ sanè ora cotyledonas appellauit, non, vt quorundam est sententia, ipsis adnatas carnes glādulosas. Nā & ipsemet Hipp. primo de mulieribus malis ait, Si cotyledones pituita refertæ fuerint, pauciora fluunt mēstrua: & Praxagoras de naturalibus primo, cotyledones, inquit, sunt ora venarum & arteriarum in vterum ferentium.

XLVI.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ κύουσιν.

Quæ præter naturam crassæ non concipiunt, iis vteri os ab omento comprimitur. Itaque grauidari donec extenuentur nequeunt.

Illud etiam præter naturam hoc loco bifariam accipiunt, arbitrantibus quibusdam idem quod præter modum significare, aliis verò præter ipsius mulieris grauidæ naturam. Sed verior est prior acceptio. Nam ab epiploi, id est omenti pinguitudine premitur & coarctatur os vteri mulieribus supra modum crassis. Porrò intelligit os vteri internū vbi vterus desinit & ipsius ceruix incipit, quod propriè os vteri appellatur. Nam alterum ceruicis extrem

extremum, quod mulieris pudendo committitur, non vteri, ſed ipſius ceruicis os meritò appellaueris.

XLVII.

HN ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γενέσθαι.

Si qua parte vterus coxæ adiacet ſuppurauerit, emmotis medicamentis curetur neceſſe eſt.

In coxam vteri partem inclinatam, quia per cõcerpta & medicamẽtis cõuenientibus oblita linamenta curationem requirit, ob id eam ἔμμοτον appellauit, quaſi dicas cõcerptis linteolis curandam. Nã quòd vterus ſi ſuppurauerit, (ſuppuratione præſertim extrorſum vergente, id quod nunc indicare videtur) tali neceſſariò curatione egeat, nemini eſt in obſcuro.

XLVIII.

EMβρυα, τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

Mares dextra vteri parte, fœminæ ſiniſtra magis geſtantur.

Quòd propter temperamentum ſtatim ab initio calidius maſculus fœtus generetur, demonſtràuimus in commẽtariis de ſemine. Sæpè etiam propter locum, id eſt partem vteri dextram (hæc autẽ protinus ob hepatis viciniam calidior exiſtit) conciliatur fœtui temperatio calidior. Ad eiuſdem caliditatem confert aliquid muliebre quoque ſemen ex propriis teſticulis per vtraque cornua profuſum partim in dextrũ vteri ſinum, partim in ſiniſtrum,

nistrum cuius seminis sinistri dissimilem esse conditionem nos quoque demonstrauimus. Siquidem tum serosius tum frigidius existit semē sinistro testiculo contentum. Quo bona ratione fit vt partus læua vteri parte collocatus ab initio statim frigidior euadat. Porrò de his omnibus abundè diximus quinto Anatomicorum Hipp. libro.

XLIX.

Ἐς ὑστέρων ἐκπτώσιας πταρμικὸν ἐπιθεὶς ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

Ad secundas deturbandas sternutatorio immisso nares & os manu obtura.

Non circunflexa vltima syllaba ὑστερῶν legēdum, ita enim vterus significaretur, sed grauata ὑστέρων. Neque enim αὐτὰς τὰς ὑστέρας, id est, vterum ipsum, sed τὰ καλούμενα χορία τε καὶ ὕστερα, id est secundas deturbari vult per sternutatoria medicamenta contentione adhibita.

L.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλε.

Mulieri si placet mēstrua sistere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.

Quemadmodum mensium parcius, aut omninò non fluentium curationem suprà docuit, ita nunc quoque ipsorum præter modum prodeuntium sistendi rationem tradit: amplam iubens cucurbitulam mammis esse admouendam. Verùm melius fuerit non in ipsis mammis, sed infra ipsas firmare

cucurbitulam qua maximè parte venæ ex partibus inferioribus ad ipsas pertinent. Qua ratione moti nonnulli sic legunt, Cucurbitulam grandem sub mammis defige. Porrò quàm maximam vult esse cucurbitulam, vt fortius ab vtero sursum reuellat, per communes id machinatus venas.

LI.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμέμυκεν.

Quæ ventrem ferunt, ijs vteri os conniuet.

Maximum pręgnantis mulieris hoc est indiciũ, si digito immisso obstetrix os vteri potuit attingere. Nam vbi primùm vterus intra se semen concepit, vniuersam capacitatem suam contrahit, & os claudit. Videtur tamen propter inflãmationẽ etiã & scirrhum arctari os vteri. id verò ipsius duritie distingues.

LII.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει· ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μαστοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον σημαίνει.

Mulieri partum gerenti si lac è mammis copiosè fluat, fœtum imbecillum significat: Si verò firmæ solidæque mammæ fuerint, valentiorem conceptum indicant.

Eo demùm tempore lac è mammis manat (quibus certè quidem fluere apparet) quo tempore naturaliter prægnantibus generatur. Neque enim

protinus primis mensibus generatur. Quòd autem fluat omninò, nec intra mammas retineatur, in caussa est eius copia cumulatior. id verò fit oppletis nimium venis iis mammarum quæ habent cum vtero communitatem. Sed multo magis replẽtur, quũ fœtus pauxillum sanguinis consumit: quod ipsum propter eius imbecillitatem accidere putandum. Quæ quum ita sint, constat mãmas neque tam macilentas flaccidásque quàm quum non erat prægnans mulier, apparere oportere (hoc enim signũ penuriam sanguinis indicat, proptereáque fœtũ fame contabescere) neque adeo plenas turgidásq;, vt lac effluat, sed in tantum attolli debere, vt firmæ solidæque tangẽtibus appareant. Media enim hæc est inter duras appressóque digito resistentes propter nimiam repletionẽ, & molles, fluidas, laxásq; ob sanguinis inopiam constitutio. Meritò itaque Hipp. signum hoc celebrat, vtpotè quod neque fœtum imbecillum esse, neque alimentum ipsi deficere indicet.

LIII.

Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ τίτθοι ἰσχνοὶ γίνονται· ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται, ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τίτθοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ διαφθείρουσιν.

Quæ fœtum sunt perdituræ, ijs mãmæ extenuantur: Contrà verò duræ si fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua fatigabit, nec abortiunt.

Dixerat

Dixerat suprà, Mulieri vterum gerenti si mãmę repentè extenuentur, abortit. Dixerat item, Mulieri geminos ferenti si altera extenuetur mamma, alterius abortus sequitur. Nunc verò consecutionis mutato ordine non à signis, sed à mulieribus ipsis fœtum corrupturis incœpit, mammarũ extenuationem in ipsis præcedere affirmans. Neque enim idem est omninò, quum ad mammarum extenuationem fœtus cõsequi corruptionem dicitur, & quum si futura est fœtus pernicies, mammarum prægredi attenuationem pronunciatur. Nam qui ad mammarum gracilitatem dicit fœtus consequi corruptionem, id solùm pronunciat futuræ corruptionis signum esse: qui verò iis quæ partũ sunt elisuræ mammas dicit gracilescere, non solùm hoc corruptionem fœtus præcedere, sed etiam aliter cõceptum non perimi indicare videtur. Itaque eius rei veritas diligenter inuestiganda est & perscrutanda, obseruandúmque in iis quæ prægnationis tempore apparent in mulieribus, an nunquàm aliter quàm cum mammarum extenuatione præcedẽte sint fœtum corrupturæ: exempli gratia an saltantibus ipsis, aut multùm vociferatis, aut ira exardescentibus, aut repentino aliquo timore perculsis mammarum aliquando non præcedente extenuatione fœtum interimi accidat. An etiam propter febris magnitudinem, aut erysipelas in vtero ortũ, aut cotyledonibus lentoris refertis, aut ob eiusmodi aliud fœtus sequatur internecio absque mammarum extenuatione. Hipp. certè hanc semper præcedere existimare videtur: & mihi obseruanti, sæpè in supradictis internecionis fœtus causis,

mammarum visa est præcedere extenuatio. An nõ igitur quandò citra aliquã eiusmodi causam mãmarum fit extenuatio, sanguinis in venis vteri mãmarúmque communibus penuriam in causa esse dicendum? propterea enim atrophia, id est alimenti defectu enecari fœtum dicebat. In aliis verò causis, ob quas vel aliquid passus conceptus moritur, vel abrumpitur ab vtero, quum membranæ ipsum obuoluẽtes & retinentes perfringuntur & diuelluntur, natura scilicet vasorum in vterum desinentium oscula & vincula quibus cum secundis cohærent dissoluente, & dolores excitãte, an non inquam sanguinis propterea ad partes genitales motum fieri putandum est? Nam hæc communis quædam ratio est, vt vbi natura aliquid violenter excernit, eò sanguinis & spiritus motus fiat: quibus veluti instrumentis quibusdam vsa per vim propellit ea quæ molestiam exhibent. Hac siquidem ratione & dolentibus partibus superueniunt inflammationes, doloris causam excernere & propulsare enitente & properante natura, quæ vt id præstet, sanguine ac spiritu dolentem locum replet. Atque hæc mihi in priorem aphorismi partem sint dicta. Altera verò pars quæ sequitur, & in qua mammarum contrariæ affectionis meminit, hæc est, Contrà verò, ait, mammæ si duræ fiant. Quum verò duo in eiusmodi locutionibus significet particula contrà, vnum quo antedictæ cõiungitur affectioni, alterum quod alia dictione ècontrario solent efferre, verius mihi & Hipp. sententiæ congruentius secundum significatum esse videtur: vt quod toto dicitur aphorismo sit eiusmodi, Extenuatæ

mammæ

mammæ fœtuum omninò præcedunt corruptionem, nec nisi prius extenuatis mammis, hi corrũpi possunt: duræ verò mammæ corruptionem quidem non portendunt, sed partium enumeratarum dolor aliquis duritiem earum cõsequitur: vt quẽadmodum mammæ graciliores sanguinis indicant penuriam, ita duræ demonstrent copiam, ab illis nimirum differentes quas paulò antè firmas solidásque appellauit: à quibus rursum mammis duris quum id quod redundat natura deponat in partes alias, hæ quidem dolore cruciantur, fœtus verò noxæ & iniuriæ expers permanet. Porrò hoc loco oritur quæstio, quam ob causam in corpus vteri redundantem materiam nunquàm natura reiicit, & inflammationem committit: quod si fiat, cur inflammato vtero partus non corrumpetur? an diuersum est quod ab Hipp. dicitur? Neque enim vt ad mammarum tenuitatẽ semper, sic & ad earundem duritiem nunquam fœtuum corruptionem consequi putandum est ab Hipp. fuisse dictum, sed non semper. Nam si quod redundat in alium locum quàm vterum propellat natura (quod doloris sensu cognoscem⁹) fœtus nõ erit corruptio. Rursúmque si ita accipiamus, tota eiusmodi erit oratio, Grauidis fœtum corrupturis semper mammarum præcedit extenuatio, durities verò ac plenitudo non semper. In his enim id quod redundat in aliam ferè quandam partem natura protrudit. Quod si in vterum illam redũdantiam propulerit, etiam tùm graciles omninò mammæ fient. Nam secundum Hippocratis, vt apparet sententiam etiamsi alia quauis occasione & non propter

alimenti ægestatem fiat abortus, mammarum omninò prægressura est gracilitas ob explicatam à nobis causam. Quare si vel propter cotyledonũ humiditatem conceptus prolabatur, etiam tùm ipsum natura ad exitum contrudente & propellente motus fiet sanguinis ad vterum, & eo modo graciliores quàm erant anteà mammæ euadent.

LIIII.

Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν.

Quibus os vteri durum est, iis arctetur est necesse.

Etiam suprà diximus præclusionem oris vteri commune signum esse & tumoris cuiusdã in ipso præter naturam consistentis, & prægnationis in muliere, idque distinguendum esse eius mollitie & duritie. Grauidis enim molliculum est & secundum naturam: iis verò quibus vteri tumor præter naturam siue cum inflammatione siue cũ scirrho adest, durum. Melius itaque hic aphorismus statim post eum scriberetur, in quo dicebatur, Quæ vterum gerunt, iis vteri os conniuet.

L V.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄνευ προ-

φάσ

φάσιος φανερῆς τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

Quæ gestantes vterum febribus corripiuntur, aut vehementer sine euidente causa extenuantur, eæ difficulter & cum periculo pariũt, aut abortiẽtes periclitantur.

Grauidis quibusdã mulieribus in quibus priusquàm conciperent, vitiosi humores fuerunt aceruati vsu venit, vt febribus aliquandò tam vehemẽtibus corripiantur, vt omninò abortiant: nonnunquàm verò moderatioribus detineantur, sed quũ exactè perpurgatæ non sint, aliquid cacochymiæ in corpore relictum est, vnde febres redaccẽsæ exarserunt. Neque enim medici propterea quòd prægnans esset mulier, potens aliquod remedium adhibere, neque exquisitam victus rationem imperare ipsis sustinuerunt. Quæ causa est vt & febris subindè reuertatur, & temporis magnam partem affligat grauiter. Quo fit meritò, vt aliàs fœtus resistere nequeat, sed propter febres & humorum vitium elidatur: aliàs perferat quidem vsque ad partus tempus, sed quum & ipse infirmus & morbosus existat, nimirum qui longo tempore miserè afflictus vexatúsque sit, & matrem imbecillam habeat non sine periculo paritur. Siquidem ad eutociam, ~~id est partus facilitatem duorum corporum & grauidæ ipsius & infantuli robore~~ est opus.

LVI.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

Si muliebri profluuio conuulsio, aut animi defectus superueniat, malo est.

Non statim vt talis eluuies promanare cœpit, isthæc accidere putandum est, vt nec aliud quicquam eorum quæ sequenti oratione quibusdam aliis interuenire dicentur, sed quum vel vehementia fuerint, vel diu durauerint. Itaque lipothymia cuiusuis immodicæ vacuationis est symptoma: cõuulsio verò etsi communis non sit omnium vacuationum, plurimas tamen sequitur, multóque magis si affecta pars est neruosa.

LVII.

Καταμηνίων γινομένων πλειόνων, νοῦσοι ξυμβαίνουσι, καὶ μὴ γινομένων ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

Menstruis abundantibus morbi eueniũt, & subsidentibus accidunt ab vtero morbi.

Multos excessu & abundantia morbos fieri, defectu & paucitate nullum nonnullis medicorũ visum est. Verùm Hippocrates non mulieres solùm propter defectum etiam, sed viros quoque ęgrotare interdum arbitratur: siquidem defectum modò siccitas sequitur, modò frigiditas, modò vtraque. Eas autem intemperies quæ tam magnæ sunt & insignes, vt actionem lædant, de morborum esse genere

nere demonstrauimus. Verùm hactenus neque falsum neque obscurum est Hipp. dictum. Quod autem menstruis pluribus simpliciter morbos fieri dixit, neq; addidit ab vtero: suppressis verò aut paucioribus istud adiecit quęrere non fuerit indignũ, vtrum ad vtraque supradicta communiter retulerit, an deficientium menstruorum sit propriũ. Hoc autẽ nisi causas omnes quibus vel plura quàm par est, vel pauciora fluunt menstrua tenuerimus, certò peruestigare non possumus. Potest itaque & vasorum ad vterum pertinentium osculis nimium patentibus, & tenuiore aut calidiore sanguine, & toto corpore propter aliquam cachexiam, id est prauam corporis habitudinem sanguine grauato (etsi nondum is conuenientem naturæ symmetriam superet) atque propterea ipsum in vteri venas protrudente, (vt rheumaticis affectibus aliàs in aliam aliámque partem solet mittere,) potest inquam immodica fieri mensium vacuatio. Eadem rursum menstrua pauciora fiunt, vel propter venarum in vterum menstruam purgationem deferẽtium conniuentiam contractionémque osculorum, vel earum obstructionem, vel sanguinis crassitiem & frigiditatem, vel ipsorum vteri vasorum robur affluentem sanguinem non admittẽtium. Quicquid autem horum fuerit, temporis spatio vterũ ipsum eiusmodi aliquo affectu laborare, qui vel ad phlegmonem vel erysipelas, vel scirrhum, vel cancrum referatur, tandémque per cõsensum corpus totum affici est necesse. Immodicis verò mensium vacuationibus nullus talis vtero cõciliatur affectus, quo sympathiæ ratione, id est per cõsensum vnà quoq;

totum corpus ægrotet. Quarę verisimilius fit de sola menstruorum retentione Hippocratem illud extulisse, ab vtero morbos accidere.

LVIII.

Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαινούσῃ καὶ τῇ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ στραγγουρίη ἐπιγίνεται, καὶ τοῖσι νεφροῖσιν ἐμπύοισι στραγγουρίη ἐπιγίνεται· τῷ δὲ ἥπατι φλεγμαίνοντι λύγξ ἐπιγίνεται.

Ad recti intestini & vteri inflammationem, purulentósque renes accedit stranguria: iecore verò inflammatione laborante interuenit singultus.

Vbi quis vrinæ parum continenter reddit, is affectus Græcis stranguria dicitur, id est guttatim profusa vrina: quod accidit quandoque ob virtutis retentricis vesicæ imbecillitatem, interdum verò propter ipsius vrinæ acrimoniam. Atq; imbecillitas quidē fit tum intemperie, tum tumore aliquo præter naturā: acrimonia verò accidit vel propter renū affectionē & vitiū, vel quia tale prolectatur in ipsos ex venis percolatū serosum excremētū. Bona itaq; ratione Hip. stranguriā ait recto intestino & vtero inflāmatione affectis, & purulentis renibus accidere: in recto quidē intestino & vtero per consensum patiente vesica, in renibus autē purulentis per vesicā pure se expurgāte. Hoc enim sua acrimonia mordens vesicā stimulat ad excretionē. Porrò in vteri & recti intestini inflammatione viciniæ ratione vesicam affici est necesse, vt potè quæ & intēperantiæ & inflammationis sit particeps, affligatúrque præterea & prematur à tumoribus præter naturam partes eas occupantibus. Iam verò suprà diximus

diximus non simpliciter affectionem alteram alteri superuenire solere, sed vbi iustam primigenia acquisiuerit magnitudinem. Sic itaque & iocinore inflammationem patiẽte singultus accidit propter neruorum communitatem, nõ quidem semper, sed vbi in maximã iecur peruenerit inflammationem.

LIX.

Γυνὴ ἢ μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτω· κἢν μὲν πορεύεσθαι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι᾽ ἑαυτὴν ἄγονός ἐστιν.

Si mulier non concipit, & scire placet an sit conceptura, veste vndique præligatam & obuolutam subter suffito: ac si odor corpus peruadere videatur ad nares & os vsque, nõ sua culpa sterilẽ esse scito.

Verbum suffire materiam quæ suapte natura suffiri potest indicat, vt thus, myrrham, Styracem cæteraq; temperamẽto calida & valdè odorata. Vult enim in totum corpus ipsorũ vim sustolli, vt quũ ad os & nares peruenerit, à muliere manifestò sentiatur. In iis itaque solis mulieribus totum corpus non permeabit incensi odoris qualitas, quibus durum densũmq; adest vteri corpus. tale verò ad conceptionem ineptum est, vt paulò post dicturus est, Quæ frigidos & densos locos habẽt nõ concipiũt. Porrò id quod in fine aphorismi scribitur, nõ sua culpa sterilẽ esse scito, aphorismi vsum demõstrat. Sæpè enim vt sacerdotalis quædã aut regalis propagatio & soboles supersit studiosè faciunt ciuitates

tes vt ab iis ſeu viris ſeu mulieribus ſuſceptos liberos habeant, ad quos ſolos eius progeniei ſpes eſt redacta: deinde vbi mulieres non cõcipiunt, vtrius cauſa id accidat quęritur, vt facto diuortio ex aliis ſuſcipiantur liberi. Atque hãc Plato in Theæteto doctarũ pronubarum artem eſſe innuere videtur. Tota autem ea de re diſputatio abſoluetur non ita multò poſt, vbi omnes ad id attinẽtes aphoriſmos explicabimus.

L X.

ΗΝ γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν.

Si prægnanti purgationes mẽſtruæ curſum ſuum teneant, benè valere fœtum eſt impoſſibile.

Purgationis nomen multitudinis numero elatũ, & quod ſequitur verbũ πορεύεσθαι, id eſt curſum tenere, non paucum indicant ſanguinem eſſe qui excernitur, neque ſemel erumpere, ſed ſæpè & multum. Nam ſæpè ſine vlla fœtus læſione paucus ſanguis ſemel atque iterum prægnantibus excerni cõſpicitur: quum verò nihil à iuſta menſura purgationis menſtruæ differt, deincepſque ſeruat legitimum circuitionis menſtruæ terminum, tum vt fœtus validus ſit & robuſtus fieri non poteſt. Siquidẽ fortis & robuſtus fœtus eo ſanguine ad ſui alimentum abutitur, qui ex toto corpore deriuatur ad vterum. Porrò excretio quæ grauidis accidit, ex venis iis quæ vtrinque in vteri ceruicem inſeruntur fieri videtur. Nam ab interius in capacitatem vteri pertinentibus ſecundæ dependent. Quare nihil per eas in muliebrem ſinum excerni poteſt.

LXI.

Ἢν γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγενομένου, ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσιν, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

Si mulieri purgationes non prodeāt, neque febre, neque rigore superueniente, cibíque fastidium accidat prægnantem esse putato.

De iis quibus anteà legitimè purgatis, derepentè posteà retenta sunt menstrua sine causa manifesta, scriptus est Hippocrati aphorismus: in quo ea nos docet quæ ipsa experientia quàm plurimæ norunt mulieres. Nam si retentis mensibus languentes ipsę cibi fastidio laborent, tum se concepisse arbitrātur. Accidit autem cibi fastidium eadem qua pica ratione, malè scilicet ore ventriculi grauidis mulieribus affecto. Potest etiā propter totius corporis cacochymiam & humorum vitium eiusmodi aliquid mulieribus accidere: verùm id cū horrore & febre quadam patiuntur, atque eatenus distinguntur à prægnantibus.

LXII.

Ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσι, οὐ κυΐσκουσι· καὶ ὁκόσαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν. ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνος· καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαέας. ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεται τὸ σπέρμα· ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.

Quæ frigidos & densos locos habent, vtero non concipiunt. Et quæ præhumidos habent, grauidari

nequ

nequeunt: extinguitur enim in ipsis genitura. Et quæ sicciores & æstuosos: nam alimenti defectu semen corrumpitur. Quæ verò ex vtraque oppositione moderatam nactæ sunt locorum temperationem, e&æ fœcunditate valent.

Si in suum quemque aphorismum & debitum ordinem redigere mihi liceat, paulò suprà explicatum aphorismum huc transferre non dubitem in huius locum: vt absoluta de mulierum purgationibus disputatione, de ipsis deinceps locis muliebrib9 instituatur oratio, quæ quot modis steriles euadant mulieres doceat. Primus itaque inter eos ordine fuerit aphorismus ille vbi dicebat, Si mulier non concip[illegible]t, scire autem velis an sit conceptura, vestimentis vndique obuolutam subter suffire oportet. Secundus autem nunc propositus, cuius summa est, Probè quidē temperatos muliebres locos ad conceptionem aptos accommodatósque esse: Intemperatos autē, si quidem mediocriter id patiantur, ægrè ac difficulter cōcipere: si verò sine modo, steriles mulieres efficere. Quibus verbis virorū quoq; vnà venit infœcūditatis causa intelligenda, verū id multos latet. Sed qui diligēter dictis Hip. aduerterit animum, is primùm quidem quam ob causam ex viris etiam nonnulli sint prorsus infœcundi intelliget, deinde temperatos quidem tam viros quàm mulieres semper gignere, etiamsi cum intemperatis coeant: Intemperatos verò, cum iis solis qui contrario sunt temperamento copulatos generare discet. Prius tamen de mulierum sterilitate dicendum, quarum vteri statim ab initio in-

temp

temperata est constitutio, vna quapiam ex primis qualitatibus exuperante, vel duabus: quemadmodum in commentariis de temperamentis explicauimus, vbi intemperantias omnes octo numero esse demõstrauimus, simplices quidem quatuor, quarum nunc meminit Hipp. totidem verò compositas alias simplicibus hisce inuicẽ implicatis. Quũ itaque frigiditas immoderata tantum præpollet, vt densior vterus euadat, tum & angusta admodũ strictáque sunt vasorum ad ipsum peruenientium ora, & steriles mulieres redduntur, vt pote neque secundis cohærere & agglutinari ad vasorum ora potentibus, neque si id quandoque fiat, probè vnquàm conceptu nutrito. Vel enim nullo prorsus modo talibus mulieribus fluunt purgationes, vel admodum exiguæ & hæ ipsæ vitiosæ, solo tenuiore & aquosiore sanguine per arcta vasorum oscula elabente. quæ & ipsa facilè obstruuntur tũ ob natiuam angustiam, tum quia magna ex parte tali natura præditæ humorem cumulant pituitosum. Ferè siquidem vtero est totum corpus simile. Quinetiam maris quoque semẽ talibus locellis exceptũ refrigerari accidit, nisi sit natura calidius. Primùm igitur frigidæ vteri temperationis meminit his verbis, Quæ frigidos & densos locos habent: non mehercule in ipsis volens implicare cum frigiditate densitatem, non secus atque si siccitatẽ, aut humiditatem addidisset. Neutra enim harum perpetuò comitatur frigiditatem, atque propterea ipsi modò vna, modò altera miscetur: Densitas verò muliebrib9 locis valdè frigidis adest necessariò, ob quam neque concipere possunt propter explicatam

catam à nobis causam. Quo fit vt totam aphorismi sentētiam ita accipiēdam putemus, Quæ frigidos locos habent, grauidæ fieri nō possunt ob substantiæ ipsorum densitatem. Quamobrē verò densitas conceptioni aduersetur, dicere neglexit, tanquàm eius rei essemus causam facilè intellecturi. Et quæ immodicè ait, humidos locos habēs, prægnātes non fiunt. Extinguitur enim in ipsis genitura, non secus atque in palustri solo cerealia semina. Et quæcunque siccos & æstuosos ardentésque vteros habent, alimenti inopia non concipiunt. Nam siccis locellis eiusmodi aliquid accidere solet, quale quum arenæ, aut argillosæ & petrosæ humo semina mandantur: calidis verò immoderatè & ardentibus similiter euenit, atque si valdè calenti terræ (qualis per caniculæ ardores esse solet) semina committerentur. Atque hactenus quatuor qualitatum Hippocrates meminit, cuiusque seorsim vi exposita, vt si quandò inter se misceantur, earū sit permistio manifesta. Deinceps inquit, Quæ verò ex ambabus moderatā nactę sunt locorum tēperationem, eæ fœcundæ existunt. Sed quibus ambabus? non profectò qualitatibus (sunt enim quatuor) sed ipsarum oppositionibus. Vt enim nobis demonstratum est in libris de temperamentis, vna quidem est eucrasia, id est proba temperatio ex moderata calidi & frigidi mistura: altera verò humido & sicco moderatè inter se mistis. Atque vterus aliquis vna quidem oppositione temperatus, altera verò intemperatus esse potest: sed ne concipiatur potest etiam altera intemperies efficere: vt verò fœcundetur mulier, vtraq; opus est proba qualitatum

litatum temperatione. Quemadmodum itaq; Hip. tota fuit de mulieribus affectibus superior disputatio, sic etiam præsens de vteri temperationibus habetur oratio: nihil tamen quicquam ipsi de viris additum est, vel quia promptum facileque esset ex iis que dixit, easdem ad semen intemperantias trāsferre, vel quum in posterum sermonem distulisset, postea est dicere oblitus. Quidam tamen sequentē pro maribus aphorismum ascripserunt, cuius initium est, Similiter etiam in maribus: quem vtique probatissimi quique aphorismorum interpretes ab Hippocratis & sententia & elocutionis ratione affirmant abesse longissimè. Et verò iusta analogiam & proportionem eorum quæ scripsit de mulieribus, licet nobis ad viros transeuntibus dicere vel propter temperamenti frigiditatem non exactè ipsis semen concoqui: atque propterea, si quidē mediocris ipsi intemperies adest, vterum calidiorem postulare, si verò immoderata sit, infœcūdum planè reddi: vel rursum propter humiditatem non percoqui: atque etiam propterea si moderata adest intemperies, calidiore id & sicciore vtero indigere, si verò immodica, fœcundum minimè existere. Eodem quoque modo excedente etiam calore semen veluti torreri exuccúmque reddi: pre siccitate verò, simul atque exciderit extendi non posse: qua maximè re ad mulieris grauidationem est opus. Siquidem lib. de semine ostendimus nisi per plurimam fundi vteri partem semen extendatur, non concipere mulierem. His nobis veluti elemētis comparatis, deinceps dicamus id quod paulò suprà in hunc dicendi locum distulimus in Theæ-

teto à Platone propositum. Inquit enim hoc præcipuum esse munus obstetricum, apta ad liberorũ procreationem corpora conciliare inter se & copulare (quæ res nunc hoc aphorismo est tradita) simúlque posse internoscere qui sint infœcundi viri, & quæ mulieres steriles. Nam immodicæ dyscrasiæ, id est intemperantiæ horum sunt causa, modicæ verò si sint, & contrariis iungantur, tunc grauidæ fient mulieres, si verò cum similibus copulentur, non concipient. Neque enim fieri potest vt semen frigidius in frigidiore vtero fœcundetur, neque siccius in sicciore, & de aliis qualitatibus vtrobique similiter: sed frigidius quidem semen tanto calidiore vtero indiget, quanto ipsum longius abest ab optima temperatione. Quacunque autem immodica intemperie vterus laboret, certa sterilitatis cognoscendæ ratio est aromatũ suffitio, quã paulò suprà exposuit. Nam frigiditas propter vteri densitatem ad os & nares sursum aromatum vaporationem efferri nõ sinit. Eodem modo nec siccitas. Humiditas verò sicuti Hipp. dicta est extinguere genituram, ita aromatum quoque qualitatem obtundet. Reliqua est vehemens caliditas, quę si odorum vim alterabit & corrumpet, atque propterea ipsam seruata synceritate nõ permittet subuehi ad os & nares, satis tùm in his etiam calidioribus naturis esse poterit ad sterilitatis cognitionem aromatum suffitio: Si verò hæc præstare nequeat, ex aliis tunc nobis indiciis erit eiusmodi spectanda natura, hoc ipsum imprimis tenentibus, raram admodum in mulieribus talem temperationem esse, siquidem natura est fœmina mare frigi-

dior

dior. Quare vel ob id in mulieribus ſterilitatis ex aromatum ſuffitu probandæ ratio erit multò vtiliſsima, quia vel omnis immodica intemperies ipſi ſubiiciatur, vel rariſsimè ipſam vnica effugiat, in iis ſcilicet mulieribus quæ tenues, nigræ, & hirtæ apparēt, vt ex his ſignis immodica ipſarum intemperies percipi queat ſine aromatum ſuffitu.

LXIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων. ἢ γὰρ διὰ ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω, ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυριᾶται ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

Par eſt de maribus ratio. Aut enim propter corporis raritatem ſpiritus foras diſsipatur, ita vt genitura eiaculari nequeat: aut propter denſitatem humor foras non proſilit: aut propter frigiditatem non incenditur, vt eò loci coaceruari poſsit: aut propter caliditatem hoc idem ipſum vſu venit.

Qui hunc addidit aphoriſmum, ne ſuam quidem ipſius orationem intelligit. Nam eundem ſibi de viris ſermonem, quem de mulieribus Hippocrates habuit fore pollicitus, hoc non præſtitit. Quum enim ille de quatuor intemperiebus fecerit mentionem, hunc quoque quatuor in maribus, vt nos ſuperiore aphoriſmo fecimus, intemperies proſequi oportuit: Verùm non ſic fecit, ſed

imprimis corporis ſtatim incuſauit raritatem,quę in mulieribus eſt prætermiſſa : Deinde ne oratio quidem ipſa per ſe diligenter examinata,vera comperitur. Raro ſiquidem & laxo corpore viri complures reperiuntur,qui ſemen emittant fœcundiſſimum:neque id mirum videri debet. Nam corporis raritas calidiores & humidiores temperationes comitatur,quæ vtique plurimo ſemine & fœcundiſsimo abundant omnium maximè. Nam & materiam vnde ſemen generatur,& vim à qua coquitur habent copioſam. Porrò autem ſpermaticorum vaſorum contentione expreſſam genituram, non ſpiritus violētia protruſam foras eiaculamur. Spiritalis enim ſubſtantia cum ſeminis humiditate permiſcetur,quæ & ipſa vt erumpat vaſis exprimentibus indiget ſimiliter atque ſpermatica humiditas,quæ tanto exhuberat ſiccitatem, quanto celerius emicat, & diutius & longius fertur. Iſta ignorabat is qui aphoriſmum aſcripſit: & præterea quum humorem propter denſitatem negat foras peruadere,ſiquidem diuerſum à ſemine humorem dicit,leuis & nugatoria eſt eius oratio : ſi verò propter corporis totius ſpiſsitudinem ſemen dicit foras non prodire, quæ ſit inſtrumentorum ſeminalium conformatio prorſus ignorare videtur. Præſtitiſſet enim ipſorum anguſtiam cauſari. Quinetiā id quod deinceps dicitur quadamtenus verum exiſtens, ſequentem habet clauſulam ab omni ſenſu abhorrentem. Nam quòd propter temperamenti frigiditatem ſemen non incendatur,ac propterea infœcundum exiſtat veritati eſt conſentaneum ; quòd autem eo loci colligi nequeat , ex abund

abundanti additum eſt, cum eo quòd neque loci cuiuſquam ipſi ſuprà facta eſt mentio, ſed nobis intelligendum reliquit: tametſi vox demonſtratiua eò, ad aliquid, quod ſuprà dictum eſſe oportuit, habet relationem. Sed hæc quidem parua ſunt: quod verò ad finem aphoriſmi dicitur errorem habet maximum, quum propter caliditatem idem euenire dicit. Manifeſtò enim ea oratio ad ſuperius dictum eſt referenda: dictum verò ſuprà fuit ob frigiditatem ſemen non inflammari, vt eò loci coaceruetur. Quibus verbis fit, vt propter calorem etiam non incendi ſemen, neque in vaſa cogi ſeminalia intelligere debeamus, quæ res euidenter eſt abſurda. Nam torreri, aut aſſari, aut eiuſmodi aliquid affirmare pati ſemen à calore habet rationē, at non incaleſcere abſurdum eſt omninò.

LXIIII.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν· Κακὸν * δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι· Κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. Ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι.

Lac præbere capite dolentibus, febriculoſis, &

quibus hypochondria elata aut murmurãtia, & fiticulosis, malum: Malum item quibus biliosæ deiectiones, febres acutæ, & copiosa sanguinis vacuatio facta est. Conuenit verò tabidis nõ admodũ valdè febricitantibus, & febribus longis & languidis dum nullum ex suprà dictis signis adsit, & præter rationem extenuatis.

Quòd lac citò alteretur, & bifariam subeat mutationem, multo adhibitum calori protinus in nidorem abiens, pauco statim acescens, tibi scire licet, si partim vt emulctum est supra ignem decoxeris, partim verò seorsum per se reposueris. Nam decocto fit in nidorem deprauatio, reposito acor omninò vel citius vel tardius contrahitur. Similiter in hominibus benè valentibus nisi probè coquatur, quibusdam acescit, aliis aduritur & nidorem contrahit. Nam ventriculo frigidiore omninò acescit tardius citiúsve, calidiore nidorulentum euadit. Lac tamen si bene concoquatur alit multum, succúmque * corpori præbet laudabilem. Cæterùm inter coquendum sanis etiam hypochõdria attollit & caput ferit. Hæc igitur lactis effecta & mala in sanis etiam spectare licet. Verùm ea Hipp. quæ ægrotis hausto lacte accidunt recenset, quotidiano vtentium vsu & experientia omnibus manifesta: & alioqui possunt ante experientiam cognosci. Vbi enim iis qui integra valetudine fruuntur lac capitis mouere dolorem, & hypochondria inflare videmus, quibus profectò iam dolitat caput, aut sublata sunt hypochondria aduers

* ἱκανῶς πεφθὲν γάλα τρόφιμόν ἐστι καὶ εὔχυμον.

aduersissimũ esse cogitatione colligere facilè posſumus. Porrò rectè elata dixit hypochődria, quanquam poterat inflata & flatuosa dicere. Neque enim sola lac hypochondria lædere solet, sed & alia omnia viscera quoquo modo propter eiusmodi aliquam affectionem cuiusmodi est inflammatio, vel erysipelas, vel scirrhus vel œdema in tumorem sublata: multóque magis si abscessus sit in hypochondrio nondum ruptus. Atque hæc omnia Hipp. vno verbo ostendit, dum inquit hypochondria elata. Nocuum etiam lac esse dicit murmurãtibus hypochondriis, quæ ab inflatis & distentis sunt diuersa, flatuosa tamen ipsa existunt & ventosa. Maior itaque læsio hypochondriis contentis, minor murmurantibus accidit à lactis esu: verumtamen ne his quidem lac vtile. Acescit enim in ipsis. Lactis tamen serum sale & melle conditum multis, quibus hypochondria murmurarent quũ exhibuissemus profuit citata ipsis aluo. Pariter siticulosis malum lac esse dicit. In nidorem enim ipsis conuertitur & aduritur, siue ipsi natura sitiant, siue per aliquod tempus euaserint siticulosi. Et quibus deiiciuntur aut vomuntur biliosa nidorulentum fieri lac dixerim. Siquidem ab omnibus causis calidis lac in nidorem celerrimè verti omninò iam didicimus. Meritò igitur iis quoque qui acutè febricitant, lac noxium. Atque mihi quidem rectius ita habere dictio videtur, Malum etiam lac quibus biliosæ deiectiones, & quibus febres sunt acutæ. Neque enim vtriusque simul iunctis solùm, sed seorsim etiam lac incom-

modat. His igitur affectibus lac est nocētiſsimum: iis verò qui deinceps ita ab Hipp. enumerantur vtile, Conuenit verò tabidis non admodum valdè febricitantibus. Nam primùm facit tabidorū mentionem. Sic enim Hippocratem eos appellare accipere debemus, qui phthoë laborant, id est nata in pulmone vomica contabeſcunt. Nam de cæteris extenuatis & exhauſtis deinceps dicet in ea dictione, cuius initium eſt, Et febribus languidis. Porrò omnibus communiter qui lactè egent, boni ſucci cibus, quem euchymum Græci appellant, & qui citò diſtribuatur eſt neceſſarius. Neque tibi mirū videri debet ſi lac ventoſum aliquid habens euchymum eſſe & bonum ſuccum præſtare dicamus. Nā in vniuerſum euchyma ea eſſe dicimus, quæ poſt coctionem in bonum mutantur ſuccum, videlicet ſanguinem. Hic enim familiaris nobis & amicabilis ſuccus eſt. Quamobrem verò quum dixiſſet, Conuenit autem tabidis, adiecit non admodum valde febricitantibus, dignum mihi videtur conſyderatione non parua. Nam ſufficiebat ſine valde dixiſſe non admodum. Vtrum ſolis valdè febrientibus lac non exhibet, ſolis iis qui non admodū valdè febricitāt potui dans? an potiꝰ ab aliquo falsò interpoſita eſt & aſcriptitia particula valde, vt & alia pleráque? Per otiū ergo iſta exquirere poteris, à nobis verò hoc in præſentia habeto, lac valde febricitātibus dandū non eſſe. Porrò miror quî in iis quibus lac dari vult, illud aſcripſit, dum nullum ex ſupradictis ſignis adſit, id enim à doctrinæ aphoriſticæ brachylogia alienum eſt. Siquidem ex

iis

iis quæ prius dixerat intelligebatur, etiam si dictũ non fuisset, dandum scilicet tabidis, & præter rationem extenuatis lac esse nisi caput doleat, aut hypochondrium tumeat, aut biliosa deiiciantur, aut cæterorum denique aliud eiusmodi ipsis adsit. An non simpliciter, nec semper seruare breuitatẽ Hip. videtur, sed vbi magnum aliquid, à quo si negligẽtius audiatur, periculum impendeat docet, tum bis térve eadem repetere non grauatur?

LXV.

Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται· τουτέων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν σπασμοὶ, τέτανοι, τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν μανίαι, ὀδύναι πλευροῦ ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερίη ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

Quibus sunt cum vlceribus tumores conspicui, ij non admodum conuelluntur, aut insaniunt: Quibus verò repentè euanuerint, siquidem postica parte factum sit, conuulsiones & tetani accidunt: si verò à fronte, insania, lateris dolor acutus, empyema & dysenteria si rubicundi fuerint tumores.

Tumores omnes preter naturam œdemata Hip. appellat, phlegmonis etiam eo nomine comprehensis: quanquam hoc ipsum phlegmones nomẽ apud veteres omnes de phlogosi potius, id est inflammatione dicebatur, etiam si sine tumore consisteret.

Est igitur quod nũc dicitur, tale, In quibus tumores superueniunt vlceribus, ij non admodum conuelluntur aut insaniunt. Porrò hæc eadem indicat oratio nonnullos etiam propter tumores vulneribus accidentes conuelli & furere, sed id rarò accidere: tum scilicet vbi in parte neruosa insignem magnitudinem, aut aliquam malignitatem acquisiuerunt. Contrà verò si tumores derepentè oblitescant, conuulsiones & tetanos sequi affirmat duntaxat si in partibus posterioribus, hoc est in dorso fuerint vlcera: Si verò partibus anterioribus constiterint, tum alia quæ deinceps enumerat cõsequi dicit. Posteriores nanque partes neruosæ sunt, anteriores venosæ & arteriosæ. Quum itaque ab vlceratis partibus humor qui tumorem faciebat, in partem aliquam principẽ remeauerit, in posterioribus quidem partibus vt pote neruosis conuulsiones fient & tetani. (Nam hi sunt neruorũ affectus) In partibus verò anterioribus mania, si quidem in caput humor feratur: lateris dolor, si in thoracem vertatur: hinc verò sæpè purulenti euadũt ibi collecto humore minimè discusso aut digesto. Dysenteriam autem fore inquit, si rubentibus tumoribus materiæ repentè fiat in ventrẽ translatio. Cæterùm dysenteriam eiusmodi cruẽtam appellare solemus, quæ vtique definitur, sanguinis per intestina citra exhulceratione͂ vacuatio. Quòd itaq;, si vel in dorso, vel partibus anterioribus ipsi ex aduerso sitis, tumores aliquandò contingat derepentè euanescere, ægri in tales incidant affectus est manifestũ: non tamen nobis Hip. ipse declarauit de hisne partibus loquatur solis, an de omnibus simpliciter agat, ita vt

vt artus quoque ipsi hac oratione comprehendãtur. In tibiis certè non sunt parte anteriore musculi, qui in tendones validos & latos desinant: in femore verò parte genu anteriore maximũ videmus tendonem: quo affecto conuulsionẽ per consensum secutum iri est probabilius, quàm aliquo ex musculis parte femoris posteriore positis. Sunt enim omnes carnosi. Itaque non videretur verum id quod vniuersaliter pronunciatur, nempe partibus tantũ posterioribus accidere couulsiones. Et quidẽ persæpè id nõ in cruribus solis, sed etiã manibus accidere videtur, fortasse quia hæ partes omnes directò respondent dorsali medullæ, ab eáque tum artuum, tum dorsalium musculorum nerui oriũtur.

LXVI.

Ἢν τραυμάτων ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ πονηρῶν οἴδημα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν.

Si magnis vulneribus & prauis tumor non appareat, ingens malum.

Potest & cum vltima aphorismi dictione adiectiuum ingens coniungi, potest & cum priore parte aphorismi, hunc in modum habente oratione, Si vulneribus prauis existentibus tumor non appareat, est ingẽs malum: vel sic, Vulneribus malis existentibus si tumor magnus non appareat, malum. Potest etiam de vtraque communiter simul dici, ac si ita dixisset, Si prauis vulneribus existentibus tumor ingens non appareat, malum est ingẽs. Sed quę ex tribus meo quidem iudicio præferri debeat lectio, habet hunc in modum, Si vulneribus prauis existentibus, tumor non appareat, malum est magnum.

gnum. Porrò monui suprà œdematis nomen generaliter Hip. de omnibus dici tumoribus præter naturam. Praua autem vulnera dici putãdum est, quæ in capite aut fine musculorum quum omniũ, tum maximè neruosorum sunt accepta. Nam principio & origine musculorum nerui inferuntur in ipsos, ex fine verò tendones enascuntur. Quemadmodũ igitur paulò antè omnes derepentè euanescentes tumores damnabat, ita nũc si malis vulneribus nullo modo superueniant tumores, non probat. Nam suspicio est in ipsis humores vulneribus affluentes ad partes principes esse translatos. Atq; hoc maximè in iis vulneribus fieri videtur, quibus dolor adest, propter quem aliquid omninò influit in partem, cæterùm ab imperitis medicis reprimitur & inhibetur medicamentis valde refrigerantibus, aut astringentibus. Nam quæ dolore vacant, neque fluxionem concitant. Maximè verò omnium partes neruosæ vulneratæ dolent, quæ calfacientibus & siccantibus medicamentis curari volunt.

L X V I I.

TA χαῦνα χρηστὰ, τὰ ὠμὰ, κακά.

Incontenta bona, contenta verò & cruda mala.

Hæc oratio appendix est precedentis. Docet autem Hipp. œdemata quæ sunt incontenta bona esse & laudabilia omnia, contraria verò, mala. Propriè autem incontento & cedenti opponitur durum, resistens, & refractarium. hoc verò Hipp. crudum appellauit. Neque enim vnquam renitens & durus tumor fieri potest, partis natura probè affluẽtes hu

mores

mores coquente.

LXVIII.

Τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

E parte capitis posteriore laboranti, in frontem rectà excurrens vena incisa prodest.

Non vacuare solùm Hipp. quum vsus postulat, sed etiam cum reuulsione vacuationem instituit. Fit porrò reuulsio in contrarium: ac secundũ longitudinem quidem sursum ac deorsum, secundum latitudinẽ verò dextrorsum & sinistrorsum, & secundum profunditatem antè & ponè. Nunc itaque parte capitis posteriore dolente cum reuulsione vacuatio fiet ex fronte: sicuti & quum anterior pars laborat, ex occipite. Ita enim sæpè diuturnæ oculorum fluxiones sanatę sunt, ex partibus occipitis misso sanguine, & admotis cucurbitulis.

LXIX.

Ρίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐκ ὀσφύος μᾶλλον καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν· ἀνδράσι δὲ μᾶλλον ὄπισθεν ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, οἷον ἀπὸ τε πηχέων καὶ μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

Rigores incipiũt mulieribus ex lumbis magis & per dorsum perueniunt in caput: Sed & viris parte corporis posteriore magis quàm anteriore, veluti ex femoribus & cubitis. Indicio est cutis raritas, quam ipsam pilus ostendit.

Rigor omnis incipit cum sensibili quodam frigore.

gore. Dorsi autem partes vt potè neruosæ non solùm facilius refrigerantur, sed promptius etiam frigus sentiunt. Quò fit vt meritò indè rigores capiant initiũ, & magis in mulieribus fiant, quia fœmina frigidior natura est & imbecillior. Hinc porrò incipiens rigor excurrit in caput neruorũ principium, celerrimè per spinalem medullam facta cõsensione, id est affectionis communicatione: quãdo quidem & ipsa nõ secus ac cerebrum frigida est naturâ, & propter substantiæ mollitudinem similiter obnoxia. At verò ex partibus anterioribus rigores non incipiunt, quia calidiore sunt quàm posteriores temperamento. Cuius rei indicium statuit cutis raritatem, & huius rursus ipsius pilorum multitudinem. De quorum generatione abundè egimus in libris de temperamentis.

LXX.

ΟΙ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, ὑπὸ σπασμοῦ οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται· ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

Qui quartana corripiuntur, non admodum conuulsionibus tentantur: Si verò priùs tentati fuerint, superueniente quartana, liberantur.

* *Vide 6. Epid. ad finem.*

Quæ propter vacuationẽ fit conuulsio, acutissima est & perniciosissima: quæ verò ob neruosarũ partiũ repletionẽ accidit (qualis est epileptica) neque acutissima est, neq; perinde periculosa. De qua conuulsionis specie Hipp. in præsentia meminit. illa enim verba, Tentantur & Tentati tẽporis productionem indicant. Hanc ergo conuulsionem fieri quartana non solùm prohibet, sed etiam si fieri occupauerit,

cupauerit, ſoluit. Fit porrò talis cóuulſio lentis & pituitoſis humoribus partes neruoſas infarcientibus & obſtruentibus. Quibus liberandis quum duplex ſit comparata ratio, excretio & coctio, vtranque habet quartana: excretionem quidem vi rigoris (eiuſmodi enim cócuſsio & conuulſio ſola poteſt craſſum humorem excernere) coctionem verò caloris ratione rigorem excipientis.

LXXI.

Ὁκόσοισι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἱδρώτων τελευτῶσιν· ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιὰ, σὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

Quibus arida & dura cutis obtenditur, ſine ſudore moriuntur: quibus verò laxa & rara, cum ſudore vita defunguntur.

Morituris * ſiquidē ſqualida, dura, ſicca, & obtenſa cutis eſt, ſine ſudore vitam finiunt: Si contrà rara, mollis & laxa, cum ſudore fato concedunt. Prioribus ſiquidem vel omninò exhauſta eſt humiditas vel ex cute: in aliis verò ineſt etiam in cute.

* *Philotheus* τελευτᾶν *accipit* ἀντὶ τοῦ κρίνεσθαι ἤτοι πρὸς βίον, ἢ πρὸς θάνατον· εἰ μὲν τις εὐφορία ἐποίετο αὐτοῖς, πρὸς ὑγείαν· εἰ δὲ δυσφορία πρὸς θάνατον.

LXXII.

Οἱ ἰκτερώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεές εἰσιν.

Auriginoſi, non admodum ventoſi.

Ventoſos ab ipſo nunc dici putandum eſt, qui in ventre colligūt copiam ſpiritus flatuoſi, qui vel per ructus, vel flatus infernè erumpētes excernitur, vel remanet & continentes partes diſtendit. Fit autem aliàs propter atoniam quandam, id eſt virtutis remiſsionem & imbecillitatem partium ipſarum

ad

ad ventrem attinentium, aliàs propter phlegmaticum humorem & frigidum. Qui itaq; sunt ob pituitosum & frigidum humorem flatuosi, auriginosis sunt contrarii vt pote biliosis. Quæ quum ita sint fit vt ictero obnoxij nũquàm vẽtosi fiant, duntaxat secundum abundãtis humoris naturam. Nam propter partium imbecillitatem possunt aliquãdo flatus gignere. Propterea enim dictioni adiecit, non admodum, ita perpetuitatem negationis interrumpens, simúlque quod dicit ferè fieri ostendens. Perrarò enim auriginosos inuenias, qui partium habeant ad ventrem attinentium imbecillitatem.

*

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SEXTVS,

*

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

I.

ΕΝ τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη ἐπιγενομένη, μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον ἀγαθόν.

In diuturna læuitate intestinorum si ructus acidus superueniat qui priùs non extiterit, bonum est signum.

Læenteria(quasi lęuitatem intestinorum dicas) celer est per ventrem & intestina esculentorum potulentorúmq; transitus, quo talia deiiciuntur qualia fuere deuorata. Quòd si breuius definire placet, potes dicere coctionis priuationem esse, nulla neque secundum consistentiam, neque secundum colorem, aut odorem, aut vllam aliam omninò quali-

tatem in ventriculo ciborum mutatione facta. Ita porrò morbus hic appellatus est, existimātibus qui primùm ipsi talem appellationē imposuerunt, propter internæ τῶν ἐντέρων id est intestinorum superficiei læuitatem fieri, ob quam non amplius ipsa retineant in se contenta cibaria sed ocyssimè præterlabi sinant: quasi verò sua, quum secundum naturam habebant, asperitate retinerent. Ego verò quum in aliis multis laudandos eos censeam, qui rebus primùm posuerūt nomina, minimè tamen in lienteriæ appellatione probare possum, quippè qui ingestos cibos circumplicare & amplecti, & constringendo retinere tempore legitimo, posteáque deorsum propellere propriū vētriculi munus esse ignorauerint: & rursum quēadmodū in vesica fit stranguria, quum ipsa scilicet vrinæ impatiens non expectat donec coaceruetur, sed statim vt mordacem sibi, aut grauē summouet & reiicit, eodē quoque modo citam per ventrē cibi potúsq; permeationē fieri non intellexerint. Hæ enim sunt omnium excretionum communes causæ: quas si illi sciuissent, qui primi huic morbo lienteriæ nomen indiderunt, talem de læuitate intestinorum opinionem repudiassent, & eius loco, totius ventriculi & intestinorum imbecillitatē statuissent causam, ob quam partes hæ cibis assumptis grauatæ, à se quàm citissimè ipsos depellunt exigúntq;. Potest etiā quādoque quorundem humorū mordacitate & acrimonia in superficie exulceratis intestinis, accidere hæc affectio, etiamsi vires ipsorum non magnopere laborent. Tùm enim fuerit necessarium, vt permeantibus cibis partes exhulceratæ dolorem sentiant

tiant, atq; ideò propellant, atque à seipsis ocyssimè amittant: quod per singulas partes dum fit, tanta sequitur transitus velocitas, vt cibi nullũ coctionis rudimentum inchoationémue accipiant. Verũ tali laenteriæ morsus cuiusdam inerit sensus, in ea verò quæ propter ventriculi & intestinorum imbecillitatem accidit, citra vllum doloris sensum fient deiectiones. Cæterùm non paruum hoc est harum laenteriarũ discrimen. Nam quæ propter humorum acrimoniã totius ventriculi & intestinorũ abrasa fit superficie, siquidẽ humorũ malignitas cessauerit, astringente tùm cibo tùm potu curatur citissimè: si verò longiore tẽpore perseueret, in dysenteriam id est intestinorum difficultatem transit ac mutatur: quæ verò propter virtutis retentricis imbecillitatem fit intestinorum læuitas, ab intemperiæ omninò conciliatur: quæ vel ipsorũ corporum confirmata est qualitas, & quidàm contractus iam habitus solutu difficilis, vel propter humorem aliquem fit qui in ventre & intestinis continetur, de quorum humorum numero est pituita, ob quam ægrotantibus acidi ructus eueniũt, quas ὀξυρεγμίας appellant Græci, qui etiam citra pituitæ consortium ventriculo frigidiore fieri possunt. Et certè cum quibusdam laenteriis, quæ ex frigiditate ortum habent, vnà inuadũt ructus acidi, sed tẽporis progressu cessant. Nã per initia exiguo quodam tepore cibi in ventriculo retinẽtur, procedẽte autẽ atq; aucto morbo, ne hoc quidem accidit. Vbi igitur in ventriculo breuis est cibi mora, tum quædã veluti fit coctionis inchoatio, & propterea eiusdã infœlicitas & frustratio accidit apotychia

Græcè dicta. Nos autem à frigida causa profectas coctionis frustrationes ructus acidos gignere dicimus. Vbi autē nullū cibi accipiunt coctionis initium, tùm nec vlla ipsorū ab initio fit secūdum qualitatem mutatio, & proindè nec ructus acidus, nisi pituita præsertim acida in ventriculo abūdet. Propterea non simpliciter Hipp. in læuitate intestinorum acidum ructum dixit signū esse bonum, sed in diuturna addidit. Nam cū incipiente, vt dictum est, sæpè vnà accedit ructus acidus. Deinde qui priùs inquit, non extiterit. Quæ enim à pituita ventriculum refrigerāte fit intestinorū læuitas, vnà secum semper habet coniunctā oxyregmiam, tanquam symptoma quoddā. Cum ea igitur intestinorum læuitate, quæ neq; etiamnum incipit, neque à pituita fit, coniuncta non est oxyregmia, quę si aliquando tandem interueniat, tantisper cibum in ventriculo retineri donec mutationis principiū accipiat, simúlq; suorum operū naturam reminisci significabit. Atque mihi hactenus abundè vt arbitror, expletum est expositoris munus. Eorum verò quæ diximus capita si quis scienter certóq; discere velit, in cōmentatione de naturalibus facultatibus nō paucas demonstrationes de ventriculi virtutibus, & in lib. de symptomatū causis omnium quæ celeriter excernūtur explicatas causas habet. Quoniam verò Erasistratus secundo de ventriculo superiorum medicorum auctoritatem emētitus est, & de lienteria notionem turbauit cōfudítque, nō abs re fore visum est pauca superioribus addere, ac primùm ipsius Erasistrati verba transcribere, quæ habēt hūc in modū, De lienteria appellata dicendum

cendum esse videtur. Superiores enim medici intestinorũ affectum in tres partes diuiserũt, læenteriã, dysenteriam, & tenasmum, quæ assiduè lacessens est egerendi cupiditas inanis. Atq; ex his nonnulli in ipsis excretis differentias morbi spectãtes dicũt, Si ex ventre sanguinolenta & mucosa prodeant, is affectus dysenteria appellatur. Si verò quæ excernuntur, cruda & coctionis expertia fuerint, & sanguinolentis & mucosis permista, læenteria vocatur. Quum verò biliosa permista sanguinolẽtis & mucosis subeunt, tenasmus dicitur. Hæc Erasistratus, quam secutus opinionem nescio vt crudis excrementis mucosa & sanguinolenta adderet. Hoc enim nullus fecit, neq; eorum qui eadem tempestate fuerunt clarissimi & præstantissimi medici, vt Philotimus, Herophilus, Eudemus: neq; eorũ qui eam ætatem sunt secuti vsque ad recentiores istos qui Archigenis temporibus extiterunt. Sed nec quod ipse dicit, medicorum superiorum, hoc est eorũ qui ante Erasistrati seculum fuerunt vllus affirmauit. Diocles siquidem in lib. de causę morborum curatione in hanc sententiam scribit, Tertiũ morbi genus ferè dysenteriam excipit, vocatur autem læenteria, quam humida & spumãs, crudáque & multa deiectio sequitur statim postquàm comestum est & bibitum. Praxagoras verò secundo de signis comitantibus inquit, Intestinorum læuitate laborantibus quia lubrica sunt intestina imprimísq; ieiunum, citò cibaria deiici est necesse. Præterea Praxagoras deinceps scribit, Cibaria quæ citò permeant, omninò cruda esse oportere, quod peculiare maximéque huius affectionis est propriũ,

in celeri transitu statuens, quod verò coctionis expertes et crudi cibi permaneant, hoc vnum habes in numero eorum quæ necessariò consequuntur. Neque enim quia omnino crudi permanent, ideò citò deiiciuntur: sed quia confestim excernuntur, nullam propterea coctionem nanciscuntur. Quæ causa est quamobrem tùm nos, tùm alij medici cōplures lienteriam definiamus citam esse ciborum peruasionem, nullam prorsus coctionem habentium. Sic de ipsa veteres quoque medici sentire videntur. Nam & libro de morbis, siue is liber Hipp. sit, siue Polybi eius discipuli, hæc de læuore intestinorum scripta inueniūtur, Cibaria deiiciūtur incorrupta, humida, nullum dolorem facientia, corpus verò extenuatur. nimirum hisce viris fuit consuetudo iam olim recepta appellandi incorrupta, quæ nos cruda & coctionis expertia vocamus. In libro quoq; de victu salubri inscripto, qui & ipse Hippocrati ascribitur (licet non desint qui adulterinum censeant, nōnullis ad Aristonem, aliis ad Philistionem, quibusdam ad Pherecydem referentibus) scribuntur hæc verba. Hæc nonnulli patiuntur, cibus eis deiicitur humidus, non coctus non propter morbum, verbi gratia lænteriam, neque aliquem ipsis adfert dolorem. Atque hi quidem viri omnes sunt Erasistrato antiquiores, sexcentique alij vt dixi, tùm qui Erasistrati ætate floruerunt, tùm qui post eum fuerunt, in eandem omnes sententiam de læuitate intestinorum scripserunt. Quare quid Erasistrato in mentem venerit nescio, vt de maioribus mentiretur, dum in lęuitate intestinorum sanguinolenta &

ta & mucoſa cibis non coctis permiſceri veterum ſententiam eſſe dicit.

II.

Οἷσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηρότερον· οἷσι δὲ τἀναντία, ὑγιεινότερον.

Quibus nares humidiores naturâ, & genitura humidior, ij minus proſpera valetudine fruuntur: Quibus verò hiſce contraria adſunt, ſalubrius degunt.

Siccioribus naturà temperationibus nullum omninò è cerebro per nares manifeſtum aut ſenſibile excrementum effluit, ſicuti neque per cutem ſudor: ſed quæ medicis ἄδηλος διαπνοὴ dicitur, id eſt cutis perſpiratio ſenſum fugiens attenuata excrementa vaporis inſtar vacuat. Humidioribus verò naturis ſenſibilia fiunt excrementa cerebri præſertim, quia frigidius naturâ eſt. Quibus ipſis naturis genituram quoque, hoc eſt genitale ſemen, frigidiorem eſſe affirmat, quemadmodum ſiccioribus aquoſa humiditate exhauſta tùm craſsius, tùm ſiccius ſemen adeſſe ſolet. Qui igitur humidiore ſunt ſiue ſolo cerebro, ſiue toto etiam corpore, inculpabilem illam & inoffenſam vitæ ſalubritatem habere nequeunt, ſed frequentibus catarrhis leui quapiam occaſione ortis infeſtantur. Quòd ſi per palatum ipſis deorſum redũdans feratur humor, malè partes ſubiectæ afficiantur & grauiter offendantur eſt neceſſe, fauces verbi gratia, guttur, aſpe-

ra arteria, pulmo, ſtomachus, & venter. Vnde & tuſſes ipſis, & dyſpnœas, id eſt ſpirandi difficultates, anginas, cruditates, diarrhœas, id eſt alui profuſiones, interdum etiam dyſenterias quũ ſcilicet deſtillãs humor fuerit quodã modo ſalſior, accidere eſt neceſſe. Porrò de his ipſis egit in li. de aëre aquis & regionib9, & in lib. de morbis & affectib9.

III.

ΕΝ τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι, κακὸν, καὶ σὺν πυρετῷ κάκιον.

In lõgis inteſtinorum difficultatibus, cibi faſtidium malum, & cum febre peius.

Difficultates inteſtinorum, id eſt dyſenteriæ, exhulcerationes ſũnt inteſtinorum ab humoribus acribus factæ. Nam initio abraditur eorum ſuperficies extima: deinde temporis ſpatio profundiora, & putria omninò habent vlcera: quo maximè tempore ventriculi per conſenſum affecti labefactatur coctio, qua noxa latius ſerpente, & ſemper magis magíſque ſurſum euecta, ſimul vt vẽtriculi os vnà eſt affectum, apoſiti fiunt, id eſt anorecti, quaſi faſtidioſos cibi, & inappetentes dicas. Nam per initia etiam interdum cibum auerſantur propter defluentes ab hepate ichores, id eſt putres & tenues humores à quib9 inteſtina abradi dicebamus præſertim ſi hi picrocholi, id eſt calidi & bilioſi fuerint. Nam ipſorũ pars ſupernatans ad os vẽtriculi effertur. Longis verò inteſtinorũ difficultatibus poſtquã hoc ſymptoma ſuperuenerit, quãdã iã per cõſenſum mortificationẽ vẽtriculo aduenisse indicat, qua aboleri prorſus neceſſe eſt appetentiã opus ad vitam

ad vitam necessarium. Quòd si vnà cũ appetentiæ deiectione febris insuper intestinorum difficultati accesserit, ex duabus altera, vel aliqua vlcerum putredo, vel magna inflammatio adest. atq; ita, vt dictum est, toto per consensum ventre affecto, perniciosè se habent ægroti.

IIII.

Τὰ περιμάδηρα ἕλκεα κακοήθεα.

Circunglabra vlcera, maligna.

Quum pilos à circũiectis vlceri partibus deflue re, vel cute squamulas è summa parte amittere videris, scire potes iis qui ita habeant, prauos humores in partem adfluere, qui vehementer vlcus rodunt. Neq; enim certè pilorum radices corrumpere possunt, & vlceratum locum non prohibere cicatrice obduci.

V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν ἢν μέγα διαφέρωσι καταμαθητέον.

Doloribus lateris, & pectoris, cæterarúmque partium an ægri multum differant, discendum est.

Animaduertere oportet non modo locum dolentem, qualis sit, sed magnitudo etiam doloris in eo quanta sit exquirendá. Quæ res tum ad loci affecti dignotionem, tum ad præsagitionem eorum quæ ægroto sunt euentura, tum præterea ad curationis inuẽtionem multo est vtilissima. Siquidem in latere quum magnus vrget dolor, primùm is esse non potest, quin membrana costas succingens patiatur: secundò non vacat periculo: deinde ma

iore etiam indiget curatione. Nam si ad clauiculā dolor ascendat, sectione venæ vtendum erit, si ad hypochōdria declinet, purgationi locus erit, quēadmodum in lib. de victus ratione in morbis acutis ipsemet docuit. Si verò mediocris fuerit dolor, nec pungens, (qualis in membrana erat succingente,) nec ad clauiculam aut hypochondrium pertineat, tum ipse affectis costarum carnosis partibus fieri potest, atq; ideò neque periculosus fuerit, neque magno auxilio indiguerit. Sic etiam in singulis aliis partibus doloris spectanda est magnitudo, veluti in renibus si fortè carnosa eorum pars inflāmationem sustineat, dolor grauis erit, quemadmodum ipse in Epidemiis tradidit, ita eum dolorē appellans, qui veluti ponderis cuiusdam affecto loco impositi sensum infert. aliæ verò renum partes si afficiantur, acutus dolor cruciabit. alias partes dico, tunicam renes obtegētem, cauitatem internam, & in hanc penetrantes & traiectas tum arterias tum venas, & prçterea meatuum vrinariorum. (οὐρητῆρας appellant) exortus. Sic etiam in iocinore res habet. Nam parte eius carnosa inflammata, grauis dolor sentitur: tunica verò ambiente aut vasis inflammationem patiētibus, acutus vexat. Atque ipsius doloris acuti indicationē nobis adfert maior minórve efficientis causæ qualitas. Biliosus siquidē & acris humor dolorem intēdit, vt & spiritus flatuosus exitum non habens: remittit pituitosus. Nec verò solùm qualitatis cuiuspiā magnitudo nobis aliquam dat doloris significationem, sed etiā quātitatis. Intenditur enim cuiusuis causæ efficientis actio, eius aucta substantia. Si itaque Hipp. quia cuiusq;

cuiuſque doloris magnitudinem conſyderandam eſſe vellet, aphoriſmum ſcripſit, ſatis multis ipſius vſum expoſuiſſe videri poſsimus. Si verò non magnitudinem ſolùm dolorum ſpectandam eſſe, ſed generalius quiddã & velut vniuerſalius indicans, omnes aliquo certè numero habẽdas dolorum differentias, animaduertere & conſiderare oportere dicit, multo vtique maiorem ex ipſo vtilitatem ſumus percepturi. Erit enim oratio huiuſcemodi, Non ſimpliciter partium dolorem conſiderare, neque eandem eſſe in omnibus affectionem arbitrari oportet: vt ſi exempli gratia anteà quidem Dioni, poſteà verò Theoni latus doluerit, eodẽ propterea modo vtrumque habere exiſtimãdum eſt, ſed permultùmne inter ſe differant, an quodammodo ſint ſimiles cognoſcendum. Id verò fit ex duobus manifeſtum, doloris tum ſpecie tum vehementia. Ex ſpecie, ſi pungens, ſi diſtendens, aut torporem conciliãs, aut cum oneris phantaſia grauis, aut aliquo veluti lancinante, aut erodente, aut pertundente, ſi cõtinuus aut cũ intermiſsione, ſi æquabilis aut inæquabilis fuerit. Secundũ vehementiã etiam, qui vehementior remiſsiórve ſit ſpectare oportet, quæ paulò ſuprà ſecũdum magnitudinem in doloribus dicebatur differentia. Solent enim medici per verbi abuſionem quicquid vehementius eſt appellare maius, etſi id non quantum, ſed quale exiſtat. Paruam enim aut magnam, aut mediocrem febrem appellitandi nullum faciunt finem, quæ ſuam tamen habet in calore eſſentiam. Quare mirum videri nõ debet, ſi dolorem etiam vehementiorem, maiorem vocitent, multóque minus dignum admiratione, ſi

quæ

quæ ſpecieb⁹ ſeparata ſunt, ea inter ſe multùm differre dicantur: vt ſi dolorem qui ponderis cuiuſdam ſpeciem & phantaſiam refert, ab eo qui lancinare & pertundere partem, aut aliud quidpiam ex iis quæ ſuprà dicta ſunt facere videtur, diuerſum eſſe dixeris.

V I.

Τὰ νεφρικὰ καὶ ὁκόσα περὶ τὴν κύστιν ἀλγήματα ἐργωδῶς ὑγιάζεται τοῖσι πρεσβύτῃσι.

Renum & veſicæ vitia in ſenibus difficulter curantur.

Renum & veſicæ affectus in ſenibus vix ſanantur, id eſt multo negotio & longo tempore. Nam earum partium actio irrequieta, & munus nunquam otioſum, quiete autem opus eſt, ſi quid ſanari debeat. Adhæc excrementum per eas vacuandum, acre eſt, quod irritandi ſiue vlceris ſiue inflammationis, ſiue alterius cuiuſpiam affectionis in ipſis conſiſtentis vim habet. Multò verò difficilius ſanantur in ſenibus veſicę affectus, quoniam alii etiam morbi omnes præcipuéque longi in ipſis vix medelam admittunt. Tales enim ſenes ad mortem vſque comitari ſuprà dixit.

V II.

Τὰ ἀλγήματα τὰ περὶ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα, κουφότερα· τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

Dolores ventris ſublimes, leuiores: non ſublimes fortiores.

Sublimes nunc accipere oportet non ſecundum corporis longitudinem, ſed profunditatem. Eos au

autem discriminat in ventris regione peritoneum, ita vt qui in partibus hoc elatioribus fiunt, sublimes vocentur, qui verò in partibus huic subiacentibus, hoc est intestinis ipsis, atque ventriculo, & alto corpore consistunt non sublimes dicantur. *Porrò liquet tales dolores meritò Hippocratem fortiores appellasse.

*Nã internæ partes sunt principes, & ferè publicũ obeunt munus externæ priuatæ & ignobiles.

VIII.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται.

Aqua inter cutem laborantibus exorta in corpore vlcera non facilè sanantur.

Ipsemet libro de vlceribus, non priùs vlcus ad cicatricem perduci docuit, quàm fit exactè exiccatum. * Hoc autem in Hydropicis ob nimiam humiditatis copiam facilè fieri non potest.

Hydropicis inest humiditas instrumentalis, & siccitas similaris nimia: Vtraq; autẽ vnitatem tardat.

IX.

Τὰ πλατέα ἐξανθήματα οὐ πάνυ κνησμώδεα.

Latæ pustulæ non admodum pruriginosæ.

Quemadmodum tubercula omnia duplici differentia constant. quædam enim fastigiantur in acutum & sublimia existunt, quædam funduntur latiùs & ampliorem locum occupant non tamen in altum tolluntur: sic pustulæ nonnullæ sublimes acuminantur, aliæ humiles latè spargũtur. Elatiora autem & acutiora tubercula vt & pustulę ab humore fiũt calidiore, humiliora autem à * frigidiore. Quo fit vt duplicem ob causam latæ postulæ non admodum pruriant. Cutis enim perspiratu vaporant

Pituita alioqui frigida, putrefactione & salsugine calida et acris euadit, vnde pruritũ etiã mouet.

porant in latitudinem extenſæ, & efficientem humorem obtinent minus acrem.

X.

Κεφαλὴν πονέουσαν καὶ περιωδυνέουσαν, πύον ἢ ὕδωρ ἢ αἷμα ῥυὲν διὰ τὰς ῥῖνας, ἢ διὰ τὸ ϛόμα, ἢ διὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

Capite dolenti & vehementer laboranti, pus vel aqua, vel ſanguis per nares, aut os, aut aures effluẽs morbum ſoluit.

Sic de aliis etiam multis demonſtrauimus pronunciare Hippocratem: quibus niſi diligenter animum aduertas, videatur quod ab ipſo dicitur ſolum & vnicum eſſe affectionis propoſitæ remediũ, aliud verò eſſe nullum. Verùm ipſe non hoc ſolũ eſſe dicit: ſed ſimpliciter quòd pus vel aqua per aures, aut nares effluens morbum ſoluit. Quòd ſi ordine inuerſo dixiſſet, quemadmodum ego nunc feci, dictio reprehenſione vacaſſet. *Quum enim vel propter inflammationem, vel crudorũ humorum copiam in capite collectam fieri dolorem contigerit, tunc inflammatione ſuppurata, aut excreto humore, morbi fiet ſolutio: Si verò vel propter ſpiritum flatuoſum, vel ſanguinis plenitudinem, vel mordacem bilem, vel denique ab intemperie dolor contractus fuerit, per alia ſanabitur remedia.

** Particularia tantũ ponit hæc doloris capitis remedia. Cõmunis enim materia purgatione & ſectione venæ vacuatur, quæ vniuerſalia sũt remedia: cõtinens verò & coniuncta topicis auxilijs.*

X I.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι, αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ἀγαθόν.

Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides ſuperuenientes, bono ſunt.

Non

Non vacuationis ratione solùm, sed ipsa etiam humoris vacuandi qualitate eiusmodi affectus hæmorrhoïdes sanant. Hæ enim crassum sanguinem profundere solent humoris melancholici plenum, talem in sanguine vim obtinentis, qualem in vinis fæx habet. Quare nihil mirum & melancholiam & nephritim per hæmorrhoïdas curari, vt potè quę sanguinis veluti fæcem vacuare soleant.

XII.

Αἱμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν.

Diuturnas curãti hæmorrhoidas nisi vna quæpiã seruetur, periculum aquæ inter cutem, vel tabis impendet.

Hæmorrhoïdas citari est impossibile, quin propter sanguinis multitudinẽ & crassitudinẽ venarũ ora quædã aperiãtur, iocinore in ipsas fæculẽtũ & melancholicum sanguinẽ reiiciente. Si quis igitur hãc ipsi viã præcluserit, tũ scirrhosum ipsum effecerit, tum multitudine & crassitie grauato calorẽ in ipso extinxerit. Simile enim quiddam fit, quale flammæ externæ accidere videmus, quum multa temerè ligna cõgesta ignem suffocant & extingũt. Si itaque natiuo calore generatur sanguis, ipso extincto non amplius generandum fore constat. At verò aqua inter cutem, sanguinis fit generatione frustrata. Et si quandoque iecur plenitudinem in pulmonis venas queat protrudere, vase inibi rupto tabidi euadunt. Ratione igitur optima vnam esse

esse seruandam hæmorroïdem consulit, vt per hãc scilicet fæculenta iocinoris cacochymia vacuari possit, in iis præsertim quibus longo tempore per tales venas excerni consueuit.

XIII.

Υπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι λύουσι τὸν λυγμόν.

Singultu fatigãte, sternutatio superueniẽs liberat.

Queádmodũ ipse conuulsionẽ à plenitudine & va cuatione fieri dicebat, ita singultũ quoq; accidere putat. Quũ igitur à plenitudine fit (fere autẽ ita fit) violento opus est motu, vt veluti vecte quopiam emote humiditates ipsum efficiẽtes perspiratu discutiantur & vacuentur. Hoc autem sternutatio efficit. Eos verò singultus qui propter inanitionem raró fiunt, sternutamentum non sanat. Quòd autẽ ob plenitudinẽ singultus frequenter fiãt, argumento sunt pueri, quum se supra modum repleuerint crebrò singultientes. Porrò frigus & perfrigeratio quia neruosa corpora omnia ægrè perspirabilia reddit, vt hæc repleantur est in causa, atqne ideò singultus seu palpitatio quædam ipsis accidit.

XIIII.

Υπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ τοῦ ὕδατος κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

Hydrope detento, si aqua è venis in ventrem cõfluxerit, soluitur morbus.

Hoc etiam vnum est exemplum earum vacuationum, quæ spontè & vtiliter fiunt. Spõtaneas autem dicimus non quæ sine causa, sed sine opera nostra

ſtra fiunt. Si enim exhibito medicamento hydragogo, id eſt aquas ducente, talis facta fuerit vacuatio, non iam ſpontinam appellaturi ſumus.

X V.

Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταυτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος λύει τὴν διαῤῥοίην.

Longo alui profluuio laboranti ſpontè vomitus ſuperueniens, morbum ſoluit.

Et hoc etiam exemplum eſt eorum quæ rectè à natura geruntur, quod vtique medicum imitari oportet. Eius autem vtilitas, reuulſionis ratione æſtimatur.

X V I.

Ὑπὸ πλευρίτιδος ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης ἐχομένῳ, διαῤῥοίη ἐπιγενομένη, κακόν.

Pleuritide aut peripneumonia detēto diarrhœa interueniens, malum.

Ad partes affectas non temerè & ſimpliciter aliæ compati ſolent, ſed quum forti affectu detinentur. Hac itaque ratione iecore grauiter patiente, ſingultus quidem accidit compatiente ſtomacho: tuſsis autem & ſpirandi difficultas, per conſenſum affectis inſtrumentis reſpirationi deſtinatis. Sic etiam rurſus inſtrumentis reſpirationi ſeruiētibus magnopere & grauiter affectis hepar compatitur: & hoc ipſum manifeſtò oſtendit Hipp. quum non ſimpliciter dixit in pleuritide aut peripneumonia citatam aluum & ſolutam, malum eſſe ſignum, ſed adiecit detēto, quaſi habito & talibus morbis vexato diceret diarrhœam ſuperuenientem ſignum eſſe malum, quoniam iis qui ita ſe habent proflu-

uium alui accidere solet, iecore non amplius ad se attrahere alimentum, neque probè in sanguinem conuertere valente, & ventriculo etiam interdum ipsum corrumpente. Moderatæ tamen pleuritidi & peripneumoniæ superueniēs alui solutio potest aliquando prodesse vacuationis ergò, multòq; magis postquam coctionis signa apparuerint in morbis, neque timor adest, sed morbus periculo vacat. Communiter autem in his & aliis omnibus quę similiter efferuntur, exceptionis huius meminisse oportet, dum modò nulla alia extemporali & manifesta occasione acciderit eiusmodi symptoma, veluti si nunc diarrhœa ex cibo aut potu aliquo sit orta: sed morbi ratione interuenerit. Nam quæ alia ex causa & non vi morbi eueniunt, ipsius ingenium & morem significare non possunt: siquidem signum in aliquo cum re significata coniunctum esse oportet.

XVII.

Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν.

Ophthalmia laborantem alui profluuio corripi, bonum.

Hoc non tāquam bonum ophthalmia laborantibus signum, sed vt causa ab eo dicitur, quia scilicet humorum redundantia simul vacuetur, & ad inferiora reuellatur. Quod vnum ipsi quoq; exemplum est eorum quæ spontè & vtiliter vacuantur, & quæ medicum imitari conuenit. Nimirum ita omnes faciunt, aluum quum ophthalmia laboratur, clysteris & purgationibus subducentes.

XVIII.

XVIII.

Κύστιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες.

Pertusa perfectáve vesica, cerebro, corde, septo transuerso, tenui quopiam intestino, ventriculo, iecore lethale est.

Nomẽ lethale, tùm in aliis scriptis, tùm hoc ipso libro sæpè de iis qui ex necessitate, & sæpe de iis qui ferè morerentur vsurpasse videtur. Quare incertum nunc est, vtrum secuturam omninò mortẽ altius hisce partibꝰ diuisis velit innuere, an in quibusdam hominem quidem seruari, sed raró contingat. Quòd itaque cordis vulnus mortem necessariò adferat, vnum est ex iis quæ in confesso sunt apud omnes: non tamen in aliis confessum est & manifestum quòd vulnus omne ineuitabilem adferat mortem, sed duntaxat illud quod magnum est & profundũ: cuiusmodi significari verisimile est per participium pertusa: vt tota vesicæ tunica vsq; ad capacitatem internam diuisa perfectáque atque aliorum vnum quodq; similiter diuisum intelligatur. In vesica ergo confessa manifestáque res est, tale scilicet vulnus non vniri aut coalescere, vt nec in parte etiam septi trãsuersi neruosa, & intestinis tenuibus. De ventriculo verò dubitatur. Nã quosdam qui in eo vulnerati fuissent aiunt aliquandò, sed raró fuisse persanatos. At verò non vulnus solùm profundum in iecoris fibris acceptum, sed fibram etiam abscissam sanatam fuisse dicunt, Sed & ipsi in libro de vulneribus exitiosis inscripto, ex

his nonnulla curare eius libri auctorem aggredi le gimus. Quòd verò eorum diacope, id est profundior scissura inglutinata maneat, in corde quidem & septo transuerso fit ob perpetuũ eorũ motum: in vesica verò, quia neruosa, tenuis & exanguis ipsa existit. Nam ipsius collũ quia carnosum est, quotidie sanari videmus in lithotomiis, id est per incisionẽ extrahendis è vesica calculis. Hepar verò si saucietur, vulnerationes habet hæmorrhagicas, id est copiosum profundentes sanguinem: atque idcircò priùs moriũtur qui ita sunt vulnerati, quàm vulnera conglutinari queant. ita dixi, vt perfectã venam esse intelligatur. Quare nec qui profunda iecoris vulnera curasse se, nec qui fibras, id est lobos abstulisse dicunt, videntur veritati consentanea dicere. Vulneratũ verò cerebrũ sanari sæpè vidimus, semélque Smyrnæ Ioniæ viuente adhuc Pelope præceptore, vulnere axiologo, id est maiusculo existente. Verùm id ex iis est quæ rarissimè eueniunt: Illud verò verũ & indubitatũ, magnas vulnerationes, quales Hipp. diacopas appellare videtur, adferre mortẽ. quæ tamẽ aliquatenus in ipsius ventriculos penetrant sauciationes, omniũ consensu sunt mortiferæ. Tenuium verò intestinorũ quũ omnium, tùm ventriculi multo magis natura non parũ carnosæ habet substantiæ, atque ideò summa parte vulnerata sæpè glutinantur: tota verò ad cauitatem vsq; internã diuisa, rarissimè. Hoc autem mea quidem sententia nõ propter eorũ substantiã, sed quia medicamẽtũ ipsis vt externis partibꝰ imponere non possumus, accidere videtur. Quapropter per assumpta vulneratũ ventriculum auctor libri

libri de vulneribus exitialibus inſcripti, ſiue Hip. is fuerit, ſiue alius quiſpiam curare aggreditur.

XIX.

Ἐρὴν διακοπῇ ὀςέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται, οὔτε ξυμφύεται.

Perfectum os, aut cartilago, aut neruus, aut genæ tenuis particula, aut præputium neque augetur, neque coaleſcit.

Per augeri verbum, talem aliquã generari ſubſtantiam intelligit, qualis eſt partis diuiſæ, ſicuti in cauis vlceribus caro ſuccreſcere apparet: Per coaleſcere autem, corporis diuiſi labra inter ſe conglutinari. Iam verò quòd neque cartilago, neq; os regenerentur confeſſa res eſt: an verò glutinetur nõnulli dubitant. Inquiunt enim videri manifeſtó oſſa fracta glutinari. Hi verò opinione longè falluntur, idq; doceri poſſunt in iis animantibus, in quibus rupta oſſa poro fuerunt firmata. Hæc enim ſi quis viua aut mortua diſſecta contempletur, manifeſtò partes oſſiũ ſeparatas, poro * quodam veluti vinculo circũiecto conſtrictas eſſe cõperiet, quas ſi abraſerit fracturæ profundũ apparebit non glutinatũ. Sic igitur de his quæ retulimus ambigũt, quidam augeri affirmantes, non tamen coaleſcere, nonnulli verò etiam coaleſcere, ſed rarò. Quæ itaque exedendo vlcerata ſunt, augeri poſtulant, nec vllũ vidi qui ita affectus eſſet, cui non regenita ſit caro. Glutinari autem deſyderant ea quæ diuiſa ſunt & non perfecta. Hæc enim inter ſe differunt, quia perfecta diuiſionem habent vſque ad extre-

** Porus in oſſe, vt cicatrix in cute.*

mum peruadentem: quæ quidem nunc Hipp. vniri negat, non ob id tantum quia neruosa sunt & tenuia, sed quia cum eo quòd tali sunt natura prædita, vulneris labra à se inuicem distant non parum.

X X.

HN δὲ τὴν κοιλίην αἷμα χυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐκπυηθῆναι.

Si in ventrem sanguis præter naturã effusus fuerit, is suppuretur est necesse.

Quidam sine articulo ἐς κοιλίην scribunt, omnem volentes significari cauitatem, quibus suffragatur ab Hipp. præter naturam additum, per quam adiectionem tale quid ostendere videtur, Si quandò sanguis è proprio conceptaculo in aliam quamuis cauitatem exciderit, vt sanguis permaneat fieri omninò nequit. Ita enim in phlegmonis, & cõtusionibus quas ἐκχυμώσεις appellãt Græci, fieri videtur, in illis quidem minutatim disperso sanguine in eas musculorum cauitates, quas sola ratione contemplari possumus: in contusionibus verò sanguine in ea spatia effuso, quæ vasa circunstant. Porrò suppurari verbum non rectè dictum est, vtpotè vnicã in sanguine mutationem significans. Quare ipsius latius extenso significatu, ad omnem sanguinis corruptelam nonnulli transferunt, atque ita nunc accipiendum esse dicunt. Sic enim fieri videtur, si quidẽ qui ex loco naturali emanauit sanguis non permanebit, sed aliàs suppurabitur, aliàs liuescet, aliàs in grumos concrescet maximè quum in ma-

gnam

gnam exciderit capacitatem præter naturam.

XXI.

Τοῖσι μαινομένοισι κιρσῶν ἢ αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγενομένων, τῆς μανίης λύσις.

Insanis si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio.

Hoc loco insaniam, propriè melancholiam, nō à bile furorem appellat. Est autem varix venarum quæ in cruribus & femoribus habentur dilatatio à crasso & melancholico humore facta. Natura enim humores insaniam committentes, maximè si melancholici fuerint & crassi ad partes ignobiles protrudente dictarum sequitur affectionum generatio, & insaniæ solutio.

XXII.

Ὁκόσα ῥήγματα ἐκ τοῦ νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, φλεβοτομίη λύει.

Ruptiones, quæ ex dorso ad cubitum descendūt, venæ sectio soluit.

Melius quidam scribunt, Dolores qui. Nam ruptionem ipsam descendere vnum ex iis est quæ fieri omninò nequeunt, siquidem diuulsa & rupta musculi parte carnosa fit ruptio: quippè interdum in ipsum ruptionis locum sanguis manifestò colligi videtur, cui ipsi comparata est digerendo curatio. Reliqui verò dorsi dolores locum mutantes, ex defluente humore fiunt, aliquandò solo, ma-

gna verò ex parte crassum & flatuosum spiritum coniunctum habente: quem humorem excipere & vacuare oportet secta in cubito vena, quū eo fluere videbitur. Est enim eius præceptum, pro momēto & nutu humorum vacuationes faciendas esse: quod indicant hæc verba, ducendum quò vergūt per loca opportuna. Quòd si de ruptis ipsi sermo est habitus, dolores per consensum & sympathiam factos exaudiendum est dici ab ipso in cubitos descendere, non ipsam carnosæ partis diuisionem. Et certè talibus vtilis esse potest venæ sectio, communi vacuationis ratione.

XXIII.

Ἢν φόβος καὶ δυσθυμίη πολὺν χρόνον διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

Si metus atque mœstitia longo tempore perseuerent, melancholicum est signum.

Si quis non manifesta de causa metuat, aut mœstus sit, atræ bilis sunt manifesta symptomata, maximè si longum tempus perseuerauerint. Propter causam tamen manifestam orta si sint, & deindè persistant diu, insaniam significare scias velim. Nā multi iam mania corripi visi sunt, quæ ab excandescentia, aut ira, aut mœstitia principium sumpserat: ipso scilicet corpore per id temporis habili & idoneo ad tales suscipiendas affectiones existente.

XXIIII.

Ἐντέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν, οὐ ξυμφύεται.

Si quod gracile inteſtinũ perſectum ſit, non coaleſcit.

Idem paulò antè dixerat eo aphoriſmo cuius initium, Veſica pertuſa, cerebro. Nõ itaq; video quãobrem nũc fruſtrà repetatur. quod & in aliis quibuſdam aphoriſmis factum eſſe certò ſcimus, quos expungere foret melius.

XXV.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν ἔσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

Eryſipelas foris intrò conuerti, malum: intus verò foras exiſtere, bonum.

Non Eryſipelas ſolùm, ſed & alium quemcunque affectum ex profundis & principibus partibus ad cutem traduci, & bonum ſignum, & bonã cauſam eſſe exiſtimandum eſt: Contrà verò ad internas & profundas corporis partes remigrare, malũ. Sed & alia multa hoc lib. Hipp. ſimiliter efferre viſus eſt, quædam veluti * vniuerſalium ſententiarũ & prçceptionum exempla, à quibus euidentiorem rei euentus experiẽtiam habere poſsimus. Eiuſmodi enim eſſe debent exempla.

** Ferè Hip. dogma generale vno aut altero oſtendit exẽplo.*

XXVI.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνωνται, παρακοπὴ λύει.

*Quibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio * ſoluuntur.*

** In febribus ardẽtibus tremorẽ deliriũ ferè excipit, tãdémq; mors.*

Siue Hip. ipſe tales aphoriſmos ſcripſit qui ſint veluti quædam generaliorum & vniuerſaliorum

documentorum exempla, siue alij addiderunt, id exquirendum aliis relinquentes, in ipsis illud tantum obseruabimus quod etiam anteà dictum est, & nunc in febre ardente repetetur. Nam huius febris causæ effectrices in venoso genere cōsistentes, vbi in neruos translatæ fuerint, primariò tremores faciunt, per consensum verò affecto neruorum principio, etiam deliria inuehunt. Quemadmodum igitur in febre ardente translatio fit, sic & in omni alia febre fieri potest. Et denique ex arteriis & venis in neruos, & contrà ex neruis in arterias & venas noxiorum humorū translatio fieri potest. Porrò non exactè locutus est, quum febrem ardentem dixit à delirio solui. Ea enim Hippocrati constructionem constitutionémve eorum quibus superuenerint, soluere dicuntur, quæ hominem perfectè persanant, non quæ aliam affectionem generant, priore nihilominus periculosam.

XXVII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου καὶ τοῦ ὕδατος ἀθρόου, πάντως ἀπόλλυνται.

Quicunque empyi aut hydropici vruntur, aut secantur, si pus aut aqua vniuersim effluxerit, omninò moriuntur.

Empyos eos maximè appellare cōsueuit, qui thoracis & pulmonis intermedio spatio collectū pus habēt, quos quo modo oporteat vrere, tradidit in magno de morbis lib. cuius initium, Pulmonis arteriæ. quem quidem librum de empyis inscribunt nonnulli. Vstione itaque egent, qui tantam habent puris

puris copiam, vt eius nulla sit spes per sputa expurgandæ, atque ipsos magna spirandi vrget difficultas propter loci angustiam, quę & ipsa eos vrere cogit. In hydropicis autem αἱ παρακεντήσεις appellatæ vsitatiores sunt medicis quàm vstiones. Verùm in præsentia Hipp. quod vstionis & paracenteseɔs cõmune est, nempe vniuersam & cõfertam vacuationem vitandam esse consulit. ita enim, vt ipse dicit, euenire apparet. Erasistrato etiam scriptum est de hydropicis tum subtilius tum copiosius: atqui is experientia compertum & comprobatum habere se dicit, vniuersim factam vacuationem febres ac mortem adferre. Sed & in aliis partibus, vt in thorace quũ magnus tumor aliquis suppurauit, periculosam videmus esse vacuationẽ confertim factã, nimirum ipsis protinus animo defectis, & viribus prostratis: quæ virium debilitatio posteà non facilè farciri, aut refocillari queat. In talibus itaq; ob magnam corporum separationẽ à se inuicem, & puris acrimoniam, vasa quædam arteriosa reclu di videntur, quæ prius operculi vice pus habebãt: quo derepentè & confertim vacuato, multus spiritus vnà cum eo excernitur, vnde detrimentum ægrotantibus & virium debilitatio. Aqua verò inter cutem laborantes non ob id tantùm damnum faciunt, sed & scirrhus visceris vt potè non amplius sustentatus ab aquosa substãtia deorsum tum diaphragma, tũ viscera thorace contenta retrahit.

XXVIII.

Εὐνοῦχοι οὐ ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ γίνονται.

Eunu

Podagræ et Arthritidis vniuersales causæ duæ, vna articulorum imbecillitas vel naturalis ex prauo et enerui parentũ semine, vel acquisititia ob crapulã aut venerẽ immodicã: altera, excremẽtosum corpus.

Eunuchi podagra non laborant, nec calui fiunt.

Testiculorum exectio eunuchos effœminat. vt ergo fœminis caluitium non accidit, sic nec eunuchis propter temperationis frigiditatem. Cæterùm eunuchos podagra non tentari Hippocratis quidem temporibus verum erat, nunc verò propter nimium tum otium, tum vitæ intemperantiam non item habetur verũ. Res autem tota ita habet. Qui podagra est laboraturus, necesse est pedes habeat imbecilliores, sicuti cerebrum infirmius, qui epilepticus est futurus: neutrum tamen his affectibus omninò corripi est necessarium, si nihil peccauerint in vita. Quòd autem partis imbecillitas satis esse nequeat ad morbi generationẽ, ex eo tempore potest apertè discere, quod accessiones intercedit. Eo enim toto intermedio tempore omninò nihil interpellantur à morbo, quamuis ipsis semper adsit naturalis imbecillitas. Quod in podagricis etiã est manifestum, in quibus humore quopiam superuacaneo in pedes defluente, affectum hunc generari constat. Si ergo hic humor nunquam adfluat, neque vnquam talis futurus est morbus. Non affluet autem si corpus semper excrementis vacet, si moderato exercitio vtatur, probéque cibum concoquat. Vnde desidia ipsos & luxuria & heluatio lædit: lædunt etiam multa & potentia vina potata, maximeque si quis ante præsumptum cibum ipsis vtatur. Hæc enim vt coitus etiam facilè neruosum replent genus. Hippocratis certè quidem temporibus pauci omnino laborabant podagra propter vitæ temperantiam & moderationem summam, nostra

ſtra verò ætate in tantum auctis deliciis & luxu & voluptatibus, vt nihil ſuprà addi poſſe videatur, infinita eſt podagra laborantium multitudo: nonnullis nũquam ſe exercitantibus, ſed malè coquẽtibus ſeque inebriantibus, nullóque præſumpto cibo fortia vina potantibus, & venere immoderata vtentibus: aliis verò etſi non in omnibus, in vno tamen aut altero ex iis quæ retulimus delinquentibus. Et verò ſæpè, quum peccatum magnum eſt, in vno eorum quæ diximus deliquiſſe ſatis eſſe poteſt. Ob has igitur cauſas eunuchi etiam podagræ doloribus cruciantur, etiamſi quàm maximè ſibi à venere temperent. Tanta enim eorum eſt deſidia, tam inexplebilis edacitas, tanta crapula, vt etiam ſine coitu, podagra corripi poſsint. Hæc eadem de articulari morbo dicta eſſe putandum. Arthritici ſiquidem ferè omnes prius fiunt podagrici. Accedit ad has cauſas quamobrem plerique nunc podagra infeſtantur, quòd parentes & auos multi podagricos habuêre, in quibus ſcilicet ſemen erat vitiatum: atque ideo poſteris maiorem conciliauit partium imbecillitatem.

XXIX.

Γυνὴ δὲ ποδαγριᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτῇ ἐκλίπῃ.

Mulier podagra non laborat, niſi ipſam mẽſtrua defecerint.

** Magnũ mulieri aduerſus morbos omnes presidiũ, mẽſtruorũ excretio legitima.*

Vacuationum menſtruarũ ratione mulieres nõ fiunt podagricæ. Oſtendimus enim in ſuperiore commento, ſine humorum redundãtia ex ſola partium eupathia & patiendi procliuitate podagram

non

non fieri. Cæterùm hoc quoque erat olim verum, antequàm menstrua omninò defecissent mulieres podagra non tentari propter peccatorum, quæ superiore ætate mulieres admittebant paruitatem: nunc verò ob eorum magnitudinem nonnullæ podagra afflictantur antequàm eas defecerint mẽstrua, quamplurimis ipsarum parcius fluentibus, paucis verò etiam intra modum.

XXX.

Παῖς οὐ ποδαγριᾷ πρὸ τοῦ ἀφροδισιασμοῦ. *Puer podagra non laborat ante veneris vsum.*

**Quum in pueris & eunuchis omnes podagræ causæ conuenire possint præter coitũ, videtur Hipp. maximam generationis podagræ partem veneri referre acceptam.*

Quòd maximam vim ad podagræ generationẽ veneris vsus habeat manifesta res est etiam in pueris, quod paulò suprà in eunuchis quoq; dicebat. Eunuchos quidẽ certè podagra cruciari vidimus, pueros non vidimus. Sed si quis tali affectu correptus est, vnà cum genuum & articulorum qui in manibus habentur, magno tumore id mali passus est arthritidi cuipiam derepentè ortæ non dissimiliter propter plethoram multis cruditatibus aceruatam.

XXXI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη λύει. *Oculorum dolores meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut phlebotomia, aut purgatio soluit.*

Horum vnum quodq; Hipp. experientia magis quàm ratiõe aliqua cognouisse videtur. nihil enim mirum, si quis oculorum dolore affectus, quum festinasset ad balneum, dolore fuerit liberatus: vel si interd

interdicto vini vsu, quum nullam inde sentiret vtilitatem, ad vini potionem se contulerit, ipse alioqui vino & crapulæ deditus, posteáque habuerit melius. Quemadmodũ igitur pleraque alia quæ sic vidisset, medicis citra vllam distinctionem & determinationem scripsit: ita hæc quoque mihi tradidisse videtur, quum neque rationalium medicorum more quas oculorum affectiones quodque enumeratorum soluat explicet, neque Empiricorũ modo symptomatum concursus (συνδρομὰς vocant Græci) persequatur. Cæterùm ex aphorismis hoc modo scriptis vtilitatem capiemus, si affectus in quibus meraca potio, aut balneum, atque deinceps enumeratorum quodq; cõueniat exquisiuerimus: quod ipse aliquando feci. Nam quosdam omnino esse oculorum dolores, quorum nonnulli meraci vini potione, alij balneo iuuarentur fisus Hipp. auctoritate mihi facilè persuadebam (neque enim istud scripsisset, nisi ipse vidisset) quum tamen à nemine præceptorum, tale aliquod remedium dolentibus adhiberi spectassem. Quum itaque affectiones omnes quęsiuissem, propter quas non in oculis modò, sed in aliis etiam partibus dolores excitari sit necessarium, ratus postea inuenisse me, indè ipsarum notas & indicia cõsyderabam: quibus confisus, tum demũ dolentibus auxilia adferre non dubitaui. Atque imprimis iuuenem quẽdam laui, cui medicus, qui eius curationem susceperat, non absque ratione secũdo ab initio morbi die venam secuit, deincepsque curauit medicamentis quæ experientia conuenire didicerat, sola inflammatione oculos obsidente. Cruciabatur autẽ per quosdam

circuitus

circuitus & paroxyſmos vehementiſsimè, quibus ipſe acres humores cõfertim affluere in oculos ſentire ſe dicebat, quib9 poſtea excretis doloris ſedabatur vehementia, non tamen dolore omnino vacabat: & hoc ipſi quinto quoque die toto accidebat ſemper magis magíſque inualeſcens. Quum igitur dolorem diutius ferre non poſſet, me & quendam ex oculariis medicis qui tũ Romæ erant celeberrimum accerſiri iuſsit. Huic itaque videbatur vtendum eſſe collyrio quopiam emplaſtico, & anodyno: cuiuſmodi ſunt quæ ex ceruſſa lota, amylo, & Papauere comparantur. Nam ſic maximè poſſe reprimi per emplaſtica id quod influebat, ſimúlque ſenſum ſtupefieri per narcotica ſperabat. Ego verò ab initio ſuſpecta habui talia medicamenta. Neque enim vehementes fluxiones reprimunt, ſed ne excernantur prohibent. Atque ideò ſi quidẽ acres ipſi extiterint, corneã exhulcerari accidit: ſi verò multi, diſtendi & irritari vehementer quaſi rumpatur euenit. Quibus fit, niſi medicamentum ſit vehementer narcoticum, id eſt magnopere ſtupefaciat, vt dolores intolerabiles excitentur: ſi verò adeò ſtupefaciat, vt oculi vel maximam inflammationẽ non ſentiant tum viſoriam vim labefactari, ita vt poſtquam inflammatio ceſſarit, vel exiliter admodum, vel nihil omninò cernant: tum etiã affectionem quandam præduram in oculorum tunicis relinqui eſt neceſſe. Qui igitur iſta noſſem, & affluentem humorem animaduerterem non paucum, valdéque acrem & calidum, primùm fomento vtendũ cenſui tentandi atque experiundi cauſa, vt qui certius ita qualiſnam foret affectio intellecturus eſſem

ſem. Solet enim fomentum in his aliquantiſper dolorem lenire & mitigare, ſed alteram fluxionem euocat. Qua enim ratione valet contentum oculis humorem digerere, eadem alterum poteſt ex vicinis partibus attrahere. Sed ſimul vt aquam calentem & ſpongiam adferri iuſsi, ipſemet ægrotus idē remedium in præſens quidem dolorē minuere, ſed paulò poſt eundem amplificare ſępius iam toto die expertum ſe eſſe dixit. Quæ quum audiuiſſem, ocularium illum medicum dimiſi, pollicitus me apud ægrum permanſurum, atque eum ſine vllo frigido medicamento dolore liberaturum. Protinus itaq; ſolo balneo vſus, ſic hominem dolore leuaui, vt totam noctem dormierit, nec eorum qui iuſtà dormiebant quenquam interpellauerit. Ab huius curatione in poſterùm in quibus acres humores in oculos influere, necdū tamen plethoricum corpus eſſe ſignis quibuſdam & coniecturis deprehendi, balnei vſu omnes dolore liberaui. Sed & alterū quendam iuuenem, qui ruri procul vrbe plures iam dies ophthalmia laborauerat, poſteáque perſiſtente dolore in vrbem venerat conſpicatus ſqualentibus oculis, & ſupra modum tumentibus in ipſis venis & ſanguine refertis, iuſsi vbi lauiſſet vino vti meraciore, atque ita dare ſe ſomno. Itaque ſomno graui oppreſſus eſt, atque manè omnis expers doloris ſurrexit, mihíque confidentiam attulit, in quibus ſanguis craſſus oculorum venulas diſtenderet nulla toto corpore affectione plethorica, vtendi vini potione, quod quidem & attenuare & vacuare, & motus vehementia obſtructiones liberare poſsit. Atque hæc ſunt oculorum doloris remedia agno-

ſtica. Ad ſecuritatem autem & certitudinem adhibetur fomentum, aliquam omnino vtilitatem adferens vel vt ſignum ad dignotionem, vel tanquam cauſa valetudinis oculorum effectrix. Quum enim nihil omnino influit amplius in oculos, adhibitum fomentum, in ipſis contentum humorem ſuperfluum digerit atq; ita ipſis ſanitatem reſtituit: vbi verò adhuc influit, ad primam admotionem ipſo ſolo calfactu doloris leuationem aliquã breuem adfert, ſed paulò poſt dolorẽ amplificat, atque tum demùm fit diagnoſticum ſignum, vnde affectu intellecto ad aliquam totius corporis vacuationẽ peruenimus. nam ſi plethoricum corpus fuerit, per phlebotomiam, ſi cacochymum per purgationem peccantis humoris vacuationem moliemur. Neq; enim difficilis res eſt cacochymiam diſtinguere à ſanguinis plenitudine.

**Traulus qui certam quandam literã proferre nõ poteſt. Pſellus qui literam aut ſyllabã pronunciando præterit. Iſchophonus cui lingua titubat, & inter loquẽdum hæret, nec ſyllabã ſyllabæ praeproperè connectere poteſt. Quæ tria linguæ impedimẽta videtur intelligere Hippo. traulo ſews nomine.*

XXXII.

Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μάλιϛα ἁλίσκονται μακρῆς.

Balbi longo alui profluuio maximè corripiuntur.

Quemadmodum *ψελλίζεσθαι linguæ eſt vitium non vocis, ſic etiam τραυλίζειν, quum ſcilicet lingua eas voces articulatè proferre non poteſt, quæ per t & r ſcribũtur, qualis hæc ipſa eſt traulosis, & aliæ ſimiles, trepidat, tremit, tragula, trochus, triticum, & id genus aliæ. Hæ ſiquidem omnes dilatata & ad primores dentes affirmata egent lingua. In quibus

bus igitur ipsa imbecillior est & infirmior, male affirmatur & sonum quem t & r edunt articulate efferre nequit, sed in sonum quem t & l reddunt degenerat. Potest etiam id vitij accidere, quia lingua sit quodam modo breuior quàm conueniat, quod fit admodum rarò. Sed & quia molliore & humidiore sit temperamēto accidit balbuties: quā ob causam pueri balbutiunt haud dissimili in ipsis euentu atque ambulando fit. Nam ex his nonnulli nullo pacto incedunt, alij verò incessu sunt parum firmo, tibiis præ mollitudine titubantibus & vacillantibus. Quinetiam viris nonnullis, quum disputando defessi fuerint, balbutire contingit, vt & iis qui longo tempore tibias inflarunt, & quibus ex morbo fractæ sunt vires & accisæ; nonnullis etiam lingua vehementer exiccata & arida. Verùm tanta siccitas nemini, qui quidem secundum naturam habeat, adesse potest. Atque ideo solius humiditatis immodicæ symptoma est in naturâ balbis illud linguæ vitium, ipsius musculis vtpote infirmis stabiliri non valentibus. Hoc autem ipsi vel propter propriam, vel neruorum quos à cerebro accipit imbecillitatem accidere potest. Vnde fit, vt ebrij quoque interdum balbutiant, tùm quia ipsis cerebrum multa humiditate permadescit, tum quia ipsius prægrauatur copia. Sic igitur vsu veniet natura balbis, vt vel cerebrum humidum habeant, vel linguam, vel vtrumque. Atque cerebro quidē talem temperationem sortito, humidorum excrementorum copiam ex eo defluere par est, atque ea suscipere ventriculū, indéque longis alui profluuiis hominem corripi est verisimile. Ipsa verò

lingua præhumida naturâ, ventriculum quoque talem esse rationi est consentaneum, vtpotè qui tunicam alteram habeat cum lingua cōmunem, quæ propter humiditatem imbecillitate laborat. Ventriculi verò familiaris affectio diuturna diarrhœa.

XXXIII.

OI ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ πλευριτικοὶ γίνονται.

Qui acidum ructant, non admodum pleuritici fiunt.

Oxyregmiωdeis, id est acidum ructum habentes rarò pleuritide corripi tradit. Nam illud, Non admodum id quod rarò, non quod nullo modo vsu venit significat, vt quidam libri interpretes arbitrati sunt. Nos verò quũ de pleuritide ageremus, eam quæ cum pallidis & flauis sputis esset, ex biliosis humoribus ortum habere: & quæ cum spumosis, ex pituitosis: queadmodum & quæ cum nigrioribus, ex melancholicis: & quæ cum rubris, ex sanguine fieri ostendimus. Est enim inflammatio membranæ costas succingentis, pleuriticorum affectus. Quum verò inflammatio omnis ex redundante fiat humore quopiam, pro eius natura tum sputi species pleuriticis superuenit, tum salutis aut mortis expectatio. Non similiter autem membranæ & pulmo suscipiendis humorib⁹ sunt nati, densa siquidem est membranarum natura, pulmo verò omnem in partem rarus & laxus. Quare & facilè omnes humores suscipit, membrana verò succingens biliosos potius admittit. Ob hanc igitur causam

ſam qui naturâ abundant pituita, rarò pleuritide laborant, præſertim ſi ſalſitudinem aliquam & acrimoniam acquiſiuerit. Talis enim pituita mordens inteſtina ad deiectionem ſtimulat. túmq; non ſolam pituitam vacuari, ſed vnà cum ea alia etiam multa excrementa deiici contingit. Sed ipſe in libro etiam de aquis, locis, & aëre minime pleuritidi aliiſque morbis obnoxios eſſe dicebat eos, qui aluum natura humidam haberent.

XXXIIII.

Ὁκόσοι φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται· ὁκόσοισι δὲ ἂν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγένωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

Qui calui ſunt, ijs varices magni non fiunt: quibus verò caluis exiſtentibus varices ſuperueniunt, ij rurſus capillati fiunt.

Quum inter ſcripta prudentis cuiuſpiam viri oratio inuenitur euidẽter falſa, meritò lectores hærere & addubitare accidit, ac primùm quidem ſibi ipſis diffidere, tanquam ea non aſſequantur quæ etiam ſint manifeſta: deinde verò ſuſpicari nunquid eorum quæ ſunt propoſita falſum ſit. Quis enim ignorat caluitium affectionem eſſe inſanabilẽ? Sed neque verum, magnos varices caluis nunquam ſuperuenire, ſicuti neque varicibus ortis caluitium ceſſare: niſi fortè, vt nonnulli aiunt, appellatã medicis madaroſin, id eſt capillorum defluuium, caluitium nominet. Hec enim quum à vitioſis humoribus ortum habeat, vt & ophiaſis & alopecia dicta, iiſdem ipſis prauis humoribus in crura tranſlatis varices facere & capillos recuperare & recipere

poteſt. Nam ſi prius à vitioſis humoribus capillorum corruptis radicibus, eorũ fiebat iactura, meritò nunc iiſdem alio migrantibus, ad naturalem ſtatum capilli reuertentur.

XXXV.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγενομένη, κακόν.

Hydropicis tußis ſi ſuperueniat, malum.*

* *Tußis morbi magnitudinẽ ſignificat, vt vrina etiam vehementer tincta.*

Morbis alios morbos & ſymptomata ſuperuenire veteribꝰ medicis moris fuit dicere, quæ ipſius morbi augeſcentis ratione accidere ſolent. Talis enim eſt Praxagoræ liber de ſuperuenientibus. Sic etiam nunc de tuſsi dixit Hipp. Neque enim quum alia occaſione fit hydropico tuſsis, ſignum eſt exitioſum, ſed quum morbi ratione. Vbi enim in tali affectione aquoſa humiditas in tantum creuerit, vt iam aſperas arterias occupet, deinde tuſsis ſuperueniat, periculum ne haud ita multò poſt homo ſuffocetur, imminet.

XXXVI.

Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει· τέμνειν ἢ τὰς ἔσω.

Difficultatem vrinæ phlebotomia ſoluit: ſecare verò interiores.

Sed neque ſana eſt hæc dictio, niſi particulam etiam aſſumpſerit, vt aphoriſmus talis ſit, Difficultatem vrinæ etiam phlebotomia ſoluit. Nam reuera ſectio etiam venæ ſoluit dyſuriam, eam videlicet quę propter inflammationem & plenitudi-

nem

nem facta est. Illud verò, secandas esse interiores, si de manuum venis dicatur, verum nõ est, neq; Hippocrati confessum. Si quidem in omnibus suis scriptis, partibus iis quæ supra iecur sunt affectis, ex manibus sanguinem mittere, inferiorum verò partium morbis, poplitis & malleoli venas pertundere iubet. De quibus si quis ipsum illud dixisse arbitretur, secare autem interiores, parui id est momenti. Ab vna enim eadémque vena vtraque tàm interior quàm exterior nascitur in poplite trifariam diuisa, quia vnica etiã vena ad hoc membrum peruenit, non sicuti in manum, duæ. Melius itaq; fuerit hunc etiã aphorismum inter ascititios habere.

XXXVII.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Angina correpto si tumor appareat in collo, bonum: foras enim morbus exiſtit.

Vera est oratio, & causa manifesta. Siquidem ex profundis & principalibus partibus morbos ad cutem transferri vtile est.

XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκῖνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον· θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως, μὴ θεραπευόμενοι δὲ, πολὺν χρόνον διατελοῦσι.

Quibus occulti cancri adſunt, nõ curare melius: Curati enim citius intereunt, non curati verò longius vitam trahunt.

Occultos cancros dixit vel qui sunt sine vlceratione, vel latentes, hoc est non apparētes: quod rursus idē significat, ac si dicatur, qui in alto sunt corpore. Sed & curatio duplex est, vna, nihil non agere vt particula laborans ad sanitatem perducatur: altera verò, eam præmeditari & prouidere curationem quæ affectui congruat, id est ipsum demulceat & mitiget, præsertim si coniunctam habeat exulcerationem. Tunc enim si non aliud, at certè saniem abluere humido quopiam est necesse, nō quocunque, sed quod per experientiam aut indicationem nec putrefacere, nec irritare partem affectam compertum habeatur. Ab hac igitur curatione abhorrere aut abstinere non conuenit: neque qui sine vlceratione sunt cancri ea egent. Alterā verò, quæ secando & vrendo fit (quæ sola sunt cancro facto cōparata remedia) ne in cancris occultis adhibeamus consulit. Quòd enim qui in profundo latent, eiusmodi curationi nō cedant, docet etiā experientia. Quotquot enim cācros eiusmodi curare sunt aggressi, magis irritasse, breuíq; homines necasse scio. Nā & qui cancrū in palato ortū, & qui in sede, & sinu muliebri secuerūt, aut vsserūt, vlcera ad cicatricem perducere non potuerunt, sed homines affligēte curatione ad mortē vsq; excarnificarunt: qui citra curationē lōgiore tēpore vitā cū minore molestia exegissent. Ad eiusmodi igitur cancrorū sanationē nullo modo aggredi oportet. Ex iis verò qui summa parte corporis cōsistūt, eos solū curare tētandū est, quos vnà cū ipsis, vt sic loquar radicibꝰ excindere & extirpare penitꝰ licet. Nihil enim vetat veluti radices quasdā venas eas appellare

quæ

quæ plenę melãcholico ſanguine vſq; ad partes vicinas pertinẽt. Multi enim nõ infimi nec contẽnẽdi medici ne hoſce quidẽ chirurgia curari ſinunt, ſed eos tantùm qui exulcerati, tum laborantes vexant adeò, vt ipſi vltrò manum admoueri deſyderent, tum in iis ſunt partibus, quas vnà cum radicibus excindere & vrere poſſumus. Quidam verò neque hos extirpari permittunt, ſed omninò abſtinendum in omni cancro remediis agoniſticis, id eſt profligantibus conſulunt. Hippocrates certè quidem quòd canceros in alto corpore deliteſcentes non ſemper agoniſticè curãdos eſſe ſuaſerit, ex ipſa affectionis natura coniectare licet: an verò eos etiam qui ſumma corporis parte ſine vlceratione conſiſtunt, quãtum ex aphoriſmi dictione cõiici poteſt eſt incertum. quem quidem aphoriſmum Artemidorus & Dioſcorides ſcripſerunt vſque ad ea verba, Non curare melius.

XXXIX.

Σπασμὸς γίνεται ἢ ὑπὸ πληρώσιος, ἢ κενώσιος· οὕτω δὲ καὶ λυγμός.

Conuulſio à repletione fit, vel vacuatione, ita verò & ſingultus.

Conuulſio, (vt & ipſum nomen indicat) vulſis fit ad propria capita muſculis, vel vt apertius dicã reuulſis: qualis ipſis etiam ſecundum naturam motus eſt: ſed hic ſine animalis ciente & impellente virtute non fit: conuulſio autem motus eſt inuoluntarius: in quo ad ſimilem neruoſæ partes affectionem deueniunt, quam etiam in rebus externis fieri videmus. Nam in ſpaſmo à repletione idem fit

quod aëris ambientis ſtatu ſupra modum humido fidibus accidit. Nam humore nimio imbutæ ſæpè rumpuntur. Sic etiam fit ſicciore cœli conditione. Nam in ſeipſa coguntur & conuelluntur omnia corpora neruoſa violentius exiccata, veluti quæ ad ignem diu excalfacta ſunt lora, & quæ ſimiliter ſol æſtiuus exiccauit. Conuulſio igitur meritò à contrariis fit cauſis. Singultus verò tantiſper concedatur ſtomachi conuulſio dici, dum aliud erit orationis propoſitum. Quum verò in hoc ſolum incumbemus vt affectionis huius ſubſtantiam intelligamus, præſtiterit fortaſſe non conuulſionem appellare, ſed quandam motionem, quæ ſit in eodẽ cum vomitu genere, ſed eo fortior & vehemẽtior. Nam quum quid in ſe contentum ſtomachus expellere appetit, ad duo ſymptomata incitatur, vnum quidem vehementius in ſingultibus, alterum moderatius in vomitionibus. Siquidem per vomitus ea tantum quæ ventriculi capacitate continentur propellere & ſummouere: per ſingultus verò etiã ea quæ in ipſius ore penitius inſederunt exigere conatur. Stomachum nunc mihi intellige non ſolũ ipſum quem propriè appellant, ſed etiam ventriculi os. Nam in hoc contenta dum appetit ventriculus expellere ſingultus fieri ſolet. Iam verò quòd difficulter & ægrè excernendorum & veluti altius imbibitorũ in ore ventriculi ſit quæ per ſingultũ fit excretio, ex iis licet diſcere quę quotidie omnibus ferè vſu veniunt magis minúſve. Siue enim ſolum quid acre veluti piper deuorauerint, ſiue cũ melle aut alio quopiam, poſteáque vinum ſuperbiberint calida temperatum protinus ſingultiũt: potionis

tionis quidem calore piperi viam in profundum præeunte, sua verò acrimonia pipere ventriculum molestia afficiente. vnde ipse violentiore motu id quod molestum est exigere & expurgare conatur. *Nam in libr. de symptomatum causis & tussim & sternutationem & rigorem de talium motionum numero esse demonstrauimus.

*Fit etiam singultus nimia copia, corruptione cibi, & perfrigeratione oris ventriculi vt in pueris sæpe fit.

X L.

Ὁκόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον.

Quibus ad hypochondrium dolor est sine inflammatione, ijs febris superueniens dolorem soluit.

Sequitur & morsum dolor: sed cõsueuêre morsus nomine non doloris talia symptomata appellari. Fit etiam dolor propter quandam phlegmonode affectionem. Sic autem appellata est, quia erysipelata etiam dolor comitatur. Quum igitur neque ob talem aliquam affectionem hypochõdrium dolor habuerit, & morsus sensus abfuerit, superest vt dolor vel propter obstructionem, vel spiritum flatuosum, vel inæqualem aliquam intemperiem fiat: quæ omnia febrilis calor suapte natura sanare potest: illa quidem incidens, extenuans, & dissoluens, hanc verò ad temperationis æqualitatem reuocans.

X L I.

Ὁκόσοισι δὲ πύον ἢ ἐὸν ἐν τῷ σώματι μὴ διασημαίνει, τουτέοισι δὲ παχύτητα τοῦ πύου ἢ τοῦ τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει.

Quibus

Quibus in corpore pus nullam sui dat significationem, ob crassitudinem sui aut loci non se prodit.

Bifariam scribitur aphorismi dictio, & bifariã ipsam interpretantur, & vtraque tam dictio, quàm interpretatio habet rationem. Nam & propter puris, & loci crassitiem sæpè occultatur puris loco quopiam contenti notitia. Meritò igitur scripserunt nonnulli, His ob loci densitatem, indicationẽ non edit. Alij verò, His propter puris crassitudinẽ non innotescit.

Ἐν δὲ ἰκτερικοῖσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γενέσθαι, πονηρόν.

Regio morbo laborantibus iecur durum fieri, malum.

Indicat enim durities, phlegmone tùm aut scirrho obsessum viscus esse. Etenim sine hac, potest etiam propter eiusdem obstructionem icterus accidere: potest & critico modo natura redundantem in venis humorem ad cutem protrudente.

* Phlegmone ad tactũ renititur, scirrhus manifestè durus est.

XLIII.

Ὁκόσοι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τούτοισιν ἐπιγενομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίης ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται.

Qui Lienosi difficultate intestinorum corripiuntur, ijs superueniẽtem longam dysenteriam aqua inter cutem, aut intestinorum læuitas excipit, & moriuntur.

Huic præfigi oportuit aphorismũ illum in quo ait, Lienosis difficultas intestinorum superueniẽs, bonum.

bonum. Verũ is in sequentibus post alios quatuor intermedios scribitur, sed ipsius hoc loco nobis est facienda mentio. Nam qui lienosi sunt, hoc est quibus longo tempore lien obduruit, his interueniens intestinorum læuitas, affectionem soluit, dũtaxat quantum ratione translationis & vacuationis humorum crassorum & melancholicorum in liene infarctorum effectum sit. Sed quoniam sæpè eiusmodi vacuationes supramodum protractæ ægrotantes affligunt, decenter Hipp. quem exitum immoderata dysenteria talibus superueniens affectionibus habere soleat, declarauit. Malè affectis enim & labefactatis intestinis prauorum humorum transitu, tum vires ipsorum laborant, tum perit caloris natiui symmetria: propterea & aqua inter cutem & læuitas intestinorum superueniunt: intestinorum quidem læuitas solo intestinorum vitio, aqua verò inter cutem proter iecoris & lienis & totius generis venosi consensum.

XLIIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγενομένου ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ.

Quibus à stranguria ileus superuenerit, intra septem dies moriuntur, nisi febre superueniente copiosa vrina fluxerit.

In ileo nihil infernè deiicitur, ne si acriore quidem vtaris clystere: stercoris verò vomitus interuenit iis qui exitialiter laborant. Quòd igitur interclusso inferiore trãsitu, in tenuibus intestinis & non crassis hic morbus fiat, omnibus ferè confessum

ſum eſt. Quinetiam propter inflammationem & obſtructionem vel ſicci ſtercoris, vel craſſorum & viſcidorum humorum fieri. dixerũt nõnulli. Mihi verò videtur etiam inflammatio, vel ſcirrhus, vel abſceſſus tãtam poſſe facere coarctationẽ, vt nihil infernè peruadat. Quòd autem humores craſsi & lenti in cauſa eſſe poſsint, nõ admodum mihi probabile videtur: verùm hoc etiam ſi placet ponito, & ſi quid aliud præterea dixerint. Illud verò, quod aphoriſmorum interpretibus ferè omnibus viſum eſt, nullam prorſus mihi veri ſimilitudinem habere videtur. Aiunt enim veſicæ inflammatione anguſtiam viæ in quibuſdam inteſtinis ex compreſſione factam, affectum ileum afferre. Ego verò cõplures per totam meam vitam vidiſſe videor, alios quidem periclitari tantùm, quoſdam verò mori etiam ex ſuppreſsione vrinæ, omnibus tũc luculenter ſecundum propriam circunſcriptionem maxima apparente veſica adeò vt extremè diſtẽderetur, & ob eam vt par eſt tenſionem doleret: quorum tamen nullus ileoſus factus eſt. Quî igitur credas ob veſicæ inflammationẽ compreſſo & coarctato inteſtino fieri aliquando ileum, potius quàm vteri tumore prægnationis tempore? Atqui vſque ad hypochondria eius tumor pertinet, atque magis premere tenuia inteſtina & coarctare poteſt: veſica verò in tumorem ſublata, ſolum poteſt rectum premere inteſtinũ. Abſurdius etiã nonnulli dicunt, nempe ſuperueniente febre iuuari ileum. Febris enim ea propter aliquam meritò veſicæ inflammationem fiat, quæ quanto maior fuerit & vehementior, tanto illam quoq; magis augeri par eſt, vt potè

te quæ sit inflammationis symptoma. Ileus autem vt ipsi aiunt ex inflammatione ortũ habuit, & vnicam solutionis spem habet inflammationis remissionem & cessationem, qua cum febrem quoque vnà mitigari est necessarium. Signum igitur bonũ erit solutionis cruciatuũ quos ileus affert, febris vel mitigata, vel soluta: non etiam bonum signum, aut causa bona, ipsa vel superueniẽs vel aucta. Eos enim solos morbos à febribus iuuari nouimus qui refrigeratione constant, aliàs sola, aliàs cum crudis humoribus & pituitosis, aut spiritu flatuoso. Quo modo igitur accipienda sint quæ hoc aphorismo Hippocrati sunt dicta ignorare nos præstat fateri ingenuè. neque enim ratio veritatem eorum demõstrat, neque docet experientia: aliud tertium non habemus ad rei probationem. An talis nunquam ægrotus Hippocrati visus est, aut alteri cuipiam? neque enim an germanus sit hic aphorismus dicere possum. Quare multitudinẽ crudorum & crassorũ humorum vnà cum vehementi refrigeratione suppositare satius est dictorum symptomatum causam esse. ita enim sola & febris fuerit affectioni remedio, & retentę vrinæ vacuatio. Sic enim consueuit crassa & multa & conferta vacuari, quum crassi illi & crudi humores fuerint concocti.

XLV.

Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκη ὀστέον ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γίνεσθαι.

Si vlcera annua aut etiam diuturniora fiant, os abscedere est necesse, & cicatrices cauas fieri.

Vlcera

Vlcera quæ veterascũt vel cicatrice ipsis nullo modo obducta, vel si obducta sit, rursus resoluta, ea (modò nihil in curatione peccent medici) vel propter affluentiam vitiosorũ humorum, vel propter affectionem in ipsa parte temporis diuturnitate ex humorum affluentia contractam, vel ob aliquod ossis vitium eo loco corrupti, ęgrè sanabilia euadere est necesse. Cætera verò vlcera semper maiora ac deteriora fiunt: atque vniuersum eorũ genus phagedænas, quasi exedentia dicas vlcera, veteres appellabant. Quidam verò postea distinguere aggressi sunt propria cuique appellatione indita, Chironia nonnulla, Thelephia alia, quædam phagedænas nuncupantes, aliásque nimis curiosas appellationes prosequentes. Nobis verò satis fuerit, ex iis quæ circunstantis loci partem aliquam occu pant, alia herpetas nominasse, quum in superficie aut cute etiam ipsa consistunt: alia verò phagedænas, quæ carnem etiam subiectam corrumpunt. Quod enim putridum & depascens à nonnullis vl cus dicitur, non est propria quædam vlceris differentia, sed affectus ex vlcere & putredine complica tus. Quin absque etiam vlcere putredinem ipsam per se multis corporis partibus cõsistere nouimus. Quoddam etiam vocatur carbunculus, vlcus crustosum cum magna partium vicinarum inflammatione. Hæc igitur propriam sortita sunt appellationem Carbunculus, Phagedæna, Herpes. Quæ verò vlcera sine dictis symptomatis ipsa per se fiũt solebant veteres vlcera tantùm appellare: de quibus Hippocrati nũc est sermo, in quo quæ eiusmodi sunt vlcera in longius tempus excurrere docet.

Sed

Sed ipsa etiam rationi experientia suffragari videtur. Multa enim sæpè eiusmodi vlcera ad cicatricem perducta, non ita multò post rursus inflammari, & cicatrice soluta rumpi sunt visa, id autem fit talem aliquam ob causam. Quum adhibitis medicamẽtis caro ossi affecto superposita siccata duxit cicatricem, sanitas èuestigio restituta esse videtur: sed rursus ex osse altius vitiato ichore quopiã paulatim affluente, iterum oboritur inflammatio, & puris subsequitur generatio, à quo cicatrix eroditur & caro exulceratur. Quænam igitur est taliũ vlcerum curatio? non profectò alia præter eam quam lib. de vlceribus tradidit, & nos tertio therapeuticæ methodi explicauimus. Exiccari enim postulant omnia vlcera, præcipuè verò ea in quibus os affectum est. Finis verò siccãdi esse debet, si pars eius * affecta abscesserit. vndè meritò in tantum cauas cicatrices fieri accidit, quantam abscessus profunditatem habuerit.

* *Os quatenus corruptum est, eximi debet.*

XLVI.

Ὁκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται.

Qui gibbi ex asthmate aut tussi ante pubertatem fiunt, statim moriuntur.

ὑβοὺς & κυφοὺς appellare solet Hipp. quos nunc omnes κυρτοὺς, id est gibbosos vocant. Nam reuera ipsis spina à tergo extuberat. κυρτῷ enim oppositè dicitur κοῖλον, quasi dicas conuexo cauum: At ὑβῷ & κυφῷ τὸ λορδὸν, quasi extuberanti excauatum. Cæterum hęc nomina de sola spina, illa verò de omnibus Græci efferunt. Quo modo autem cyphosis

fiat ipſe explicuit lib. de articulis, quemadmodum etiam quo modo lordoſis & ſcolioſis & ſaſis fiant. Hæc enim propria ſunt & præcipua ſpinæ vitia: quæ quidem ſi quis intelligere velit, ea quæ eo libro ſcribuntur diligenter legat. Nunc verò quantum ad præſentis aphoriſmi explicationem attinet, dicturi ſumus. A tergo ſpina extuberat & gibbera fit aliquandò propter ictum aut caſum, fit etiam propter tubercula quædam dura, quæ parte interna conſiſtunt: à quibus ſi quandò vna vertebra prorſum trahatur, ea parte ſpinæ lordoſis, id eſt excauatio fieri ſolet, quemadmodum etiam ſi plures deinceps ſeſe conſequentes introrſum obtorqueantur. Quòd ſi tractæ vertebræ non fuerint inter ſe continuæ, tum cyphoſis id eſt extuberatio fit: tantum partibus ponè cedentibus & extuberãtibus, quantum tractæ vertebræ introrſum flexæ fuerint & adductæ. Hoc enim in omnibus flexilibus & lentis, quum modicè extrema inflectuntur cernere licet, veluti calamis, viminib9, virgis & aliis eiuſmodi. Atque de his quidem copioſius in expoſitione lib. de articulis diximus. Nunc verò ante pubertatem *ὑβωθέντας* id eſt eos quibus introrſum flexa ſpina ponè extuberat ex aſthmate & tuſſi citò interire dicit. Neq; enim in his pectus vult, vt ipſe ait, vnà cum aliis augeri, atque ideò magna anguſtia premuntur inſtrumenta reſpirationi ſeruientia. Omniũ porrò qui ſpontè gibbi facti ſunt, hoc eſt quibus ſine ictu vel caſu ex alto ſpina deprauata eſt, commune exiſtit quòd tales propter dura tubercula vel coctu difficilia euaſerint. Sed quum magna ſit inter tubercula pro tumore, & duritie

ritie & loco in quo consistunt differẽtia, quæ quidem simul dura sunt & magna protinus anhelatores & suspiriosos homines efficiunt: quæ verò de sua humiditate aliquid in asperas dimittunt arterias, tussiculosos faciunt. Cæterùm quæ de sua humiditate aliquid transmittunt, exactè dura non sunt, atq; ideo vt suppurent tandémque hominem suffocent est necesse: quæ verò nihil transmittunt, ortum ex crassis humoribus habent, atque ob id dura sunt & cruda, longóque tempore citra suppurationem manentia hominem viuere sinunt. Contrà verò quæ cum tussi ortum habuerunt, ad suppurationem properant, atque ideò sunt perniciosa. Similiter & quæ cum difficili respiratione fiũt, iis qui adhuc crescunt mortifera existunt. Vel enim hæc magna esse oportet; vel in pectoris loco iniuriæ valdè opportuno. Quum igitur vnà cum corde pulmo in talibus augeatur, & spatium continens minuatur (costis vtpotè non crescentibus sed propter gibbum arctatis totũ pectus strictius & angustius efficientibus) tantam breui spiritus difficultatem fieri est necesse, vt homo suffocetur & pereat. Nam si gibbositate nõdum superueniente, propter solos præter naturam tumores spirandi difficultate laborabant, quid fore putandum tuberculis temporis spatio auctis, pectore verò strictiore reddito? Porrò autem quum multæ sint spirandi difficultates, constat Hipp. solam eã asthma appellare solere, in qua frequentiorem & crebriorem respirationem fieri contingit. Siquidem ita homines etiam nunc in cursibus & vehementioribus exercitationibus τὸ ἀσθμαίνειν id est anhelare

dicunt. Qui verò post Hippocratis ætatem fuêre, affectum etiam quendam diuturnum alij simpliciter asthma, nonnulli orthopnœam appellarunt, quum continenter citra febrem ægroti spiritum ægrè ducunt.

XLVII.

Ὁκόσοισι φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη ξυμφέρει, τουτέους προσήκει τοῦ ἦρος φλεβοτομεῖν ἢ φαρμακεύειν.

Quibus venæ sectio aut purgatio prodest, his vere secanda vena, aut purgatio imperanda.

De iis, qui integra adhuc valetudine postea sunt ægrotaturi nisi vacuentur, Hippocrati nunc sermonem haberi liquet. Horum enim vere ineunte anticipanda est vacuatio vel per phlebotomiam, si plethoricis morbis corripiantur, vel per purgationem, si morbis sint ab humorum corruptione pendentibus obnoxij. Ita enim à morbis multos conseruamus & incolumes tuemur, qui multos iam annos anteà quotannis ægrotabant. Quin podagram quoque & arthritim adhuc incipientem, necdum in articulis callo, quem πῶρον Græci dicunt genito, per talem vacuationem multos iam annos fieri prohibuimus. Eodem modo sanguinis excreationē, epilepsiā, melancholiā, apoplexiā, & alios huiusmodi diuturnos morbos è multis hominibus dicta vacuatione sustulimus. Phlebotomia igitur commune est ad plethoricos morbos auxilium

lium:Purgatio verò,siquidem generatim exaudiatur,vnum quoddam est cōtra morbos remedium, non tamen si speciatim accipiatur. Siquidem nonnullis pituitosorum humorum,quibusdam biliosorum, aliis melācholicorum, & quibusdam serosi excrementi vacuatio conducit pro morborum quibus tentari consueuerunt natura. Exempli gratia,quidam quotannis nisi purgetur laborat melancholia, & mira visu res est quo modo iam ipse etiam incipientis morbi primam præsentiscat generationem, méque protinus accersi iubeat: quo melācholicis humoribus expurgato,èuestigio cessat melancholia,atque huic quidem ex purgatione hæc duo commoda eueniunt, vnum quòd expurgentur superuacanea,alterum quia excretorum acrimonia reclusa paululū hæmorrhoïs mali sanguinis aliquid ipsa etiam profundat. Nam quum solennis ipsi & consueta sit eiusmodi excretio hæmorrhoïca,eius postea suppresione redundat melancholia. Ipsum itaq; non vere solùm sed autūno etiam purgare soleo, quia si per hæc tempora propriæ aliquando purgationis anticipationem neglexerit, nonnulla sentiat superioris morbi symptomata. Sic mulierem etiam quandam, quæ cancrosum in mamma tumorem habebat, quotannis vere ineunte vacuans sanaui, subindè forti pharmaco melanagogo vsus. quam quidem purgationem si quando prætermiserat, dolor ipsi profundus sentiebatur,atque ita illico accersitum me purgare se iubebat. Elephantiam quoque in altero incipientem,primùm phlebotomia & purgatione curaui, atque huic quotannis purgatio vnica satis erat,

quæ si quandò negligeretur, protinus morbus indicationem sui edebat, hominémque inuadebat. Huiuscemodi igitur morbi humorum melancholicorum egent purgatione, vt epileptici & asthmatici, & apoplectici pituitosorum: arthritici verò qui cum magno sunt calore, biliosorum: qui cum frigidis tumoribus, pituitosorum purgatione gaudent. Quidam etiam alius æstiuo tempore semper tertiana corripi solitus, iam annos multos febrem non est expertus, bile pallida per nos sub veris finem præpurgata. Tum enim tales vacuari multò præstat: quemadmodũ epilepticos, appolecticos, arthriticos & melancholicos & quotquot denique propter humorum crassitiem ægrotant vacuari ineunte vere melius est. de quibus omnibus priuatim scripsimus in tractatu de iis qui verna vacuatione egent, qui quidem tractatus pars est totius commentationis quæ de tuenda sanitate inscribitur.

XLVIII.

Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγενομένη, ἀγαθόν.

Lienosis difficultas intestinorum superueniens, bonum.

Hunc aphorismum paulò antè explanaui, quum de eo verba facerem qui hunc in modum scribebatur. Qui lienosi intestinorum difficultate corripiuntur, his longam superuenientem dysenteriã aqua inter cutem, aut læuitas intestinorum excipit & moriuntur. Quare nunc prolato in medium aphoris

aphorismo interpretatione noua opus non est.

XLIX.

Ὁκόσα ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, ἀποκαθίσταται.

Qui podagrici morbi fiunt, sedata inflammatione intra dies quadraginta desinunt.

Podagricorum inflammationes fluxione fiunt in pedum articulos decumbente: quam quidem fluxionem primùm articulationum suscipiunt spatia, deinde quæ in orbem circunstant omnia ad cutem vsque. Quum verò articulationes repleri dicimus, liquet vincula in orbem ipsis circumposita necessariò tendi. Neruos tamen & tendones inflammari podagricis non est verisimile, sed dolere solùm, quia simul cum articulationibus tendantur, quod ex eo fit manifestum, quia podagricus conuelli nunquam visus est, id quod frequentissimè in neruorum & tendonum inflammationibus accidere solet. Alioqui curandi indicatio ipsis communis est cum omnibus inflammatione laborantibus. Nam & digeri oportet quod in pedes defluxit, breuiore quidem tempore si tenuiore fuerit substantia: longiore verò si crassa vel lenta: multóque longius tempus requiret, si simul viscidum & crassum fuerit, vltra dies tamen quadraginta non prorogabitur inflammationis curatio, siquidem & medicus ritè omnia gerat administrétque, & ipsi æger in omnibus pareat. Nam quæ carnosas partes occupat inflammatio, morborum acutorũ sub-

licitur termino, qui quartusdecimus dies est, quando quidem mollior est & rarior carnis substantia, quàm vinculorũ & neruorũ natura. Quamobrem tardius etiã vinculorũ, tendonũ, & neruorũ quum vulnerantur natura inflammari incipit, & longiore ad inflammationis vigorem tempore peruenit, tardiúsque curatur. qua enim ratione vix in se aliquid humoris alieni admittunt, quia densæ nimirũ sunt & duræ partes eiusmodi, eadẽ hac ipsa ægrè quoque dimittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminum integræ solutionis non quartumdecimum diem, sed quadragesimum statuit, quia tùm contentam articulationibus humiditatem per media ligamenta articulos ambientia & firmantia vaporis in speciem vacuari oportet, tùm etiam intra ipsa ligamenta admissam. Meminit porrò etiam in prognostico diei quadragesimi vtpotè in quo morbi iudicantur, qui necdum sunt exactè diuturni, acutorum tamen superarunt terminum. Nos etiam in commentatione de diebus decretoriis fusissimè de his omnibus disputauimus.

L.

Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τούτοισιν ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

Quibus diuisum est cerebrum, his febrem & biliosum vomitum superuenire est necesse.

Meritò febricitant cerebro vulnerato, ea scilicet ratione, qua membro quolibet principe inflammato febrem sequi est necesse. Bilis verò vomitus

mitus fit, vẽtriculo propter ſocietatem quam cum cerebro habet per conſenſum affecto, ipſiuſque ore maximè, in quod ex cerebro coniugatio quædam neruorum maiuſculorum inſeritur. Sed aliàs etiã propter magnos dolores & vehementem mœrorẽ excrementum bilioſum conſueuit in ventriculum confluere, multóque magis ſi ipſe imbecillitate laboret. Ad ea enim quæ infirma ſunt partium vicinarum feruntur excremẽta, præſertim ſi tenui ſubſtantia conſtant, qualis eſt humor bilioſus, vnáque cum eo quicquid eſt ſeroſi excrementi, quod per vomitiones bili ſæpè permiſcetur: raróque admodum bilem ſinceram ſine excremento ſeroſo euomi cernere eſt. Quinetiam in benè valẽtibus bilioſiore præſertim natura præditis, vbi diutius cibo abſtinuerunt, tales ventriculus humores recipit, quod ipſius vellicatio, & vomitus oſtendunt. Nec verò cerebro ſolùm vulnerato bilem vomunt, ſed dura etiam membrana ipſi circumpoſita, quæ multis partibus cum cerebro cohęrens quàm citiſsimè ſua ipſi mala impertit. Quia verò Eraſiſtrati ſectatores meningas neruorum principia ſtatuunt, ſolam vulneratam craſsiorem meninga talia propter ſuam ipſius naturam inquient adferre ſymptomata. Quòd ſi quandò in cerebrum vulnus penetrauerit, ita etiam quoniam vtraque membrana illud prius exceperit, enumeratarum affectionum generationem ſequi contendent. Dixi autem ſectatores Eraſiſtrati iſthæc dicturos eſſẽ, & non ipſum Eraſiſtratum: quoniam iam ſenex (quo tempore ipſi de diuiſionibus libros ſcriptos eſſe aiunt) cerebrũ pronunciauit neruorum eſſe principium. Dictum

etiam est de his fusius in cōmēt. de Hipp. anatome.

L I.

Ὁκόσοισιν ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

Qui valentes, capitis repentè doloribus corripiūtur, & protinus muti fiunt & stertunt, intra septē dies intereunt, nisi febris interuenerit.

Mutos Hipp. appellare solet, non quibus sola sit vox oblæsa, sed per excellentiam quandam vnà cū huius noxa omnes voluntarias actiones nobis intelligendas relinquit: quibus vtique læsis sensus aliquandò nō perit: ipse si quidem dicebat, Talibus interdum mutis accidere sentiētibus esse, sæpe etiā sensu & motu priuari: qui affectus apoplexia dicitur, quæ duplex est, debilis vna, altera fortis. atque ideo ipsemet dicebat, Soluere apoplexiam fortem est impossibile, debilem verò non facilè. Nunc itaque fortis apoplexiæ notā apposuisse videtur, stertere scilicet: quod etiam profundo grauíque somno oppresis accidit secundū affectionis similitudinē. Quāquā enim non eodē modo fiunt somnus & apoplexia, habent tamen aliquid commune ad quod consequitur stertor. id autem est imbecilla neruorum actio. Atque de his abundè egimus in commētatione ea quæ de locis affectis inscribitur. Nunc verò, quod sit ad aphorismi explanationem necessarium dicam. Quibus valentibus capitis derepentè dolor oboritur, eius rei causam maximè ad spiritum flatuosum referre oportet, sed iam quoq;

ad

ad materiæ confertim affluentis multitudinem, quam nũc in cerebrum delatam fuiſſe ſymptomata indicant, quæ dolorem ſunt ſubſequuta: quibus etiam ipſis pituitoſam quandam materiam eſſe cõmonſtratur. atque ideò febris ſuperueniens eã ſoluit affectionem, vt potè quæ tum ſpiritum illũ flatuoſum, tum humores pituitoſos excalfaciat, attenuet, & reſoluat. id autem fit tribus nonnunquam diebus, aut quatuor, interdum etiam pluribus, non tamen vltra ſeptimum procedit diẽ, quia pars quæ laborat principalis eſt: eiuſmodi verò partes diuturnos ſimul & vehementes morbos non ferunt, vt ſæpè nobis oſtenſum eſt.

LII.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐοῦσι ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα.

Sed in ſomnis etiam an de oculis aliquid ſubappareat ſpectare oportet. Nam ſi quid non exactè commiſſis palpebris de albo appareat, modò non ex alui profluuio aut medicamẽti potione accidat, malum ſignum eſt & valde pernicioſum.

Aut ob palpebrarum ſiccitatem aut propter virtutis ipſas mouentis imbecillitatem albi aliquid ſubapparet in oculis exactè claudi non valentibus. Ob hanc enim cauſam alui etiã profluuiis & medicamentorũ potionibus de oculorum albo aliquid conſpicitur, quum dormiunt. Nam totum corpus exiccatur

exiccatur talibus vacuationibus & imbecillæ vires redduntur. Siccitatis autem plus palpebris acquiritur, quia ipsæ sunt siccæ naturâ. Quemadmodum enim exiccata coria ægrè extendũtur, eodem quoque modo corporis partes ita affectæ. Quinetiam quòd viribus laborantibus & fatigatis non solùm oculos, sed os etiã exactè claudere nequeant (vnde hiante ore dormiunt) liquet vnicuique naturam rei diligentius consyderare volenti.

LIII.

AI παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

Deliratio quæ cum risu fit, tutior: quæ verò studio adhibito, periculosior.

Nulla deliratio tuta est, minus periculosa quæ cum risu fit. Etenim audax illa, vt ipse appellat, & temeraria mentis alienatio, omnium est periculosissima: inter has media est quæ cũ studio fit. Porrò omnes fiũt cerebro affecto, siue primariò & per se, siue secundariò & per sympathiam: differũt autem inter se causis ipsis efficiẽtibus. Nam quæ à sola caliditate sine prauo humore committuntur, similes quodam modo sunt desipientiis iis quæ temulentiam sequuntur. Quæ verò ob flauam bilem fiunt, cũ studio perficiuntur. quæ bilis flaua si multum exuratur, vt iam ad atræ naturam magis accedat, furiosæ admodum & immanes fiunt delirationes. Nam quæ in aliis scriptis nostris de atra bile explicata sunt & definita in memoriam redigere oportet, vt quòd quædam ex flaua bile perusta fiat,

quæ

quæ omnium eſt teterrima:alia verò ex ſanguinis, vt ita dixerim cœno & fæce: quę quidem craſsiore quàm altera conſtet ſubſtantia,ſed multũ à qualitatis malignitate recedat. Diximus præterea bilẽ quæ veluti fæx eſt ſanguinis,ſi exactè & propriè loquamur,nondum nos atram bilem, ſed ſuccum appellare melancholicum: per verbi tamen abuſionẽ interdum atram etiam vocare, quãdoquidem niſi priùs vacuetur, atra ſit non ita multo poſt euaſura.

LIIII.

ΕΝ τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, κακαί.

In morbis acutis cum febre quaſi gementium ſuſpiria,mala.

Sepè pueri dum plorant, interrupto ſpiritu reſpirare videtur, ſubſiſtente ſcilicet inter reſpirandum pectore, rurſúmque quod ad integram reſpirationem deeſt,adiiciente.quod ipſemet in Epidemiis his ferèverbis dixit,Gemina intrò ſpiritus reuocatio, quaſi ſuperinſpirantibus. Hoc autem fit nonnunquàm fatigatis viribus, nonnunquàm ob duritatem inſtrumentorum, nonnunquàm verò ambabus cauſis ſimul conuenientibus: eſt & quũ propter aliquam muſculorum pectoris affectionẽ couulſoriam fit. Nam & imbecilla virtus,dum ſemel pectus tantum dilatare non poteſt,quantũ animali eſt neceſſarium, medio ſubſiſtit opere & aliquantiſper quieſcit: deinde rurſum ſe excitat. Et durum organum,quum promptè non obſequatur dilatanti facultati, ab ipſa violentius concuſſum dilat

dilatatur. Sed quid affectionem conuulsoriã talem efficere respirationem dicere attinet? Nam si vel frigus pectoris musculos, aut etiam neruos subierit, durities quædam instrumentis conciliari poterit & motio conuulsoria, quam & febris suaptè natura sanare & calida auxilia possunt. Cõiuncta verò si febris fit, nõ iam musculorum pectoris aut neruorum perfrigerationem causari possumus, sed vel duritiam contractam, vel virium imbecillitaté, vel *affectionem conuulsoriam. Quicquid verò horum fuerit in causa, bonum non est in morbo acuto accidere. Si igitur de sola nobis explicata instrumentorum spiritalium motione illam quasi gementium respirationem extulit Hippocrates, ad finem iam perducta est expositio: si verò cum tali aliquo sono qualis flentibus editur, dictam respirationem fieri velit, præter dictas causas quandam etiam cum dolore coniunctam indicabit affectionem, per quam quasi flerent, aut gemerent, aut mistum quendam ex ambobus sonum funderent, in eum respirant modum.

** Affectio conuulsioni similis siccitaté instrumentorũ sequitur, quæ febribus acutis interdum superuenit.*

L V.

ΤΑ ποδαγρικὰ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Dolores podagrici vere & autumno ferè mouentur.

Podagrici morbi vt & alij omnes articulares vere augentur, atque propterea ipse suprà in morborum vernalium enumeratione meminit articularium, in quibus scilicet podagrici continentur. Concitantur tamen interdum etiam autumno iis quibus

quibus æſtate per oporam, id eſt fructuum abundã tiam cacochymia aliqua collecta eſt in corpore. Nos enim in commentariis de naturalibus facultatibus, vt alias quaſdam ſingularum corporis partium virtutes, ſic etiam expultricem eorum quæ moleſta ſunt eſſe demõſtrauimus. Sunt autem moleſta, quædam multitudine grauantia, alia verò aliena qualitate affligentia. Secundum hæc igitur vtraque iis qui per hyemem prauo victu ſunt vſi, recurrunt morbi chronici verno tempore fuſis humoribus, deinde ad loca infirma protruſis à partibus fortioribus: ſecundum alterum verò tãtum, tempeſtate autumnali.

L V I.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐν τάδε ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει.

Morbis melancholicis per hæc tempora ſuſpecti humorum decubitus, vel apoplexiam corporis, vel conuulſionem vel maniam, vel cæcitatem denunciant.

Fiunt etiam propter pituitoſum humorem apoplexiæ, conuulſiones, & cæcitates: fiunt propter melancholicum quoq;, quoniam commune vtriſque pathos eſt, id eſt paſſio: non tamen maniæ cõmunis eſt paſſio. Nũquam enim ob pituitoſum humorem affectio hæc conflatur, vt potè quæ ad ſui generationem humore ſtimulante & mordente opus habeat. Talis autẽ ſemper quidem eſt flaua bilis,

lis,non ſemper verò humor melancholicus,ſed vbi ſupra modum vel combuſtus,vel putrefactus malignam acquiſiuerit acrimoniam.

LVII.

Ἀποπληκτικοὶ δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

Apoplexiæ autem fiunt maximè à quadrageſimo anno ad ſexageſimum.

Non omnis apoplexia,ſed ſola modò dicta,quę ex ſola atra bile ortum habet, eos corripit qui dictam ętatem agunt,quia per eam maximè abundat humor atræ bilis,quemadmodum etiam per autũnum. Et vt ſimpliciter dicam,Senes plures apoplexia percelluntur. Si igitur verus eſt aphoriſmus,cũ ſuperiore coniungi debet, quaſi ita dictum eſſet, Morbis melãcholicis per hæc tempora humorum ſuſpecti decubitus apoplexiam minantur, quæ ferè homines inuadit à quadrageſimo anno vſq; ad ſexageſimum.

LVIII.

Ἢν ἐπίπλοον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

Si omentum exciderit,neceſſariò computreſcit.

Propter ſermonis breuitatem falſus aphoriſmus videri queat iis qui non rectè ipſum exaudiunt. Quod enim dicitur eſt huiuſmodi, Si omẽtum exciderit,id eſt nudatum fuerit & extra peritonæum prominuerit, fieri non poteſt vt in proprium locũ repoſitum, ſanum & ſaluum permaneat: quemadmodum ſi aliud quidpiam,exempli gratia inteſtinum aut viſceris lobus foras promineat. Hæc enim niſi

lon-

longo tempore perfrigerentur, pristinam temperationem recipiunt, vulnere quod in epigastrio est acceptum ad cicatricem perducto. Omentũ verò si vel minimo tempore nudetur repositum putrescit: quam ob causam medici partem ipsius nudatam præcidunt. Atque hanc quidem habet aphorismus sententiam, licet non ita explicatè & distinctè propositam. Iam verò si quispiam aliquandò vidisse se ad tempus aliquod prolapsum omentum dicat, quod postea repositum non computruerit, enunciationis quidem Hippocratis perpetuitatem ita sustulerit, at certè illud seruauerit, nempè ferè ita vsu venire, vt prolapsum foras omentum putreat: quod commune est huic aphorismo cum aliis ab Hipp. scriptis: qui si dictionis spectes formam, enunciationis vniuersitatem præ se ferunt, quamuis non semper res ipsæ similiter, sed aliquãdò aliter etiam licet rarò eueniant.

LIX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι μύξαι ἐπιγίνονται.

Quibus longo coxendicum dolore conflictatis femoris summum coxa excidit, rursúmque recidit, ijs mucosa ibidem pituita colligitur. *

Sæpè in articulis pituitosus humor coacerua-

tur, quem mucum appellat, à quo imbuta & permadescentia articulationis vincula, laxiora redduntur, atq; ideò facilè articulus cauitate sua excidit, & rursus haud difficulter recidit. quam vtiq; rem ischiadicis ita affectis accidere, nobis nunc est author Hipp. Verùm ischium quum ait excidere, articulũ qui in ischio est intelligere oportet: quo etiã modo libro de articulis dicebat, Humeri autem articulũ vno modo elabi scio, quod perinde est ac si articulum, qui in humero habetur, dixisset.

LX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης, τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τουτέοισι τήκεται τὸ σκέλος καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ καυθῶσιν.

Quibus diuturno dolore ischiadico vexatis femoris caput coxa excidit, ijs femur contabescit & claudicant, nisi vrantur.

Hunc aphorismum à superiore seiungere non decet, sed simul in vnum coniunctos, ita accipere. Vult enim dicere, quibus ischiadicis propter mucosæ pituitæ copiam articulus excidit, rursumque recidit, temporis spatio necesse esse femur contabescere, nisi anteuertentes vrendo mucum illum exiccemus: quod libro de articulis in brachio continenter excidente faciendũ esse consulebat. Nã eadẽ vtrobiq; vis est orationis, quippe qui super coxã

adur

adurendum esse consulat, vt lib. de articulis docebat, tùm vt mucosa illa & lenta humiditas absumatur, tùm vt cutis laxitas in quam articulus elabebatur, per adustionem firmata & contenta ipsum arctet, & loco moueri prohibeat. Alioqui si ob lentoris abundantiam, diutius extra coxam femoris caput maneat, id profectò femoris iam fuerit claudicatio, quam necessariò eiusdem sequetur atrophia & tabes: quo modo aliis etiam omnibus accidere solet, quæ motu, qui ipsis erat secundum naturam, sunt priuata.

*

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARIVS SEPTIMVS,

*

GVLIELMO PLANTIO Cenomano, interprete.

** Taxat eos qui enarrandis aphorismis, nullam orationis æquabilitatem retinent.*

Omnes * ferè qui ante nos aphorismorum scripserunt enarrationes, initio quidem lõgius quàm vtilitatis ferat ratio commentationem protrahũt, in progressu verò fatiscentes paucis absoluunt: ita vt per initia tantùm quæ vtilia sunt prosequãtur, deinde parcius & frigidius id faciant: ad postremũ expositionem adeo contrahant & concidant, vt ex aphorismis ne adulterinos quidem & palàm falsos internoscant: sed quemadmodum qui disputationis labore fessi, ad omnia libenter annuunt: ita isti quoque sine vllo delectu omnes admittunt aphorismos, quoscunque scriptos inuenerint, atq; ipsorum interpretationem perquàm breuiter perstringunt, superioris loquacitatis & verbosioris explicationis obliti. Nos verò quum alias ipsorũ inept

ineptias vitare conati sumus, tùm interpretandi æquabilitatem quandã in omnibus retinere studuimus: ita tamen vt quæ vera sunt & ad artem impri mis necessaria summa tùm attentione animaduertamus tùm diligentia examinemus: dictionem verò ita temperemus, vt neque in summam contrahatur breuitatem (non enim eiusmodi breuitas cõcisa commentario, sed libro conuenit) neque rursum in tantam orationis longitudinem, quantam illi expositionis initio adhibent, proferatur: sed quod in omni scripti genere laudatur, & vnicuiq; tractatui proportione cõgruit, id nos à principio ad finem vsque vt seruaremus sedulò dedimus operam.

*Modus in commentando optimus.

I.

EN τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν.

In morbis acutis frigus partium extremarum malum.

In morbis longis, præsertim si sunt sine febre, & per hyemem & ætatem senilẽ, partes corporis extremas, veluti nares, auriculas, pedes & summas manus frigere absurdum videri non debet: In acutis verò non mediocre est malum, sed valdè perniciosum symptoma, vtpotè quod magnis superueniat viscerum inflammationibus. Acutos autem morbos ipsemet vocari inquit, quorum maximã parte febres sunt continuæ, in quibus siquidẽ sine magna inflammatione fuerint, non modo non refrigerari extrema, verumetiam peruri accidit: sed

quum inflammationis calor est adeò vehemens, vt ad se cucurbitulæ instar sanguinem ex toto attrahat corpore, iis qui ita affecti sunt, viscera exuruntur, extremæ autem partes propter sanguinis intrò ad viscera sese recipientis absentiam perfrigerantur, atque ex ipsis complures ne stragula quidem ferunt propter ardorem, & æstum inflammationis viscera obsidentis.

Ἐπὶ ὀστέῳ νοσέοντι σὰρξ πελιδνὴ, κακόν.

Propter os ægrotans caro liuida, malum.

Non enim ob mediocrem ossium labefactationem, sed fortem corruptionem talis coloris species circunstãtibus carnibus contrahitur, quia in ipsis scilicet natiuus calor extinguitur.

Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, κακόν.

A vomitu singultus & oculorum rubor, malum.

Qualis affectio musculis est conuulsio, talis est stomacho singultus. is humoribus superuenit infestantibus totum nonnunquam ventriculum, sæpius verò ipsius os & stomachum: quos vomitione postquam exegerit, statim singultu liberatur. Alioqui si ne ipsis quidem vomitu eiectis singultus cessauerit, ex duobus alterum, vel neruorum principium cerebrum, vel ventriculum non paruam pati inflammationem denunciat. Oculorum

rum verò rubor vtriusque inflammationē sequitur, sed cerebri magis.

IIII.

Ἐπὶ ἱδρῶτι φρίκη, οὐ χρηστόν.

A sudore horror, non bonum.

Quòd decretoria si non decernant, partim perniciosa, partim dyscrita habeatur Hippocratis est assertio, quia natura in eiusmodi affectionibus vi morbi euicta succumbat.

V.

Ἐπὶ μανίῃ δυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

Ab insania, quam maniam Græci vocant, difficultas intestinorum aut hydrops, aut exstasis, bonū.

Dysenteriam quidem & hydropa translationis materiæ ratione, maniæ remedio esse, ratione non caret, à capite deorsum noxiis translatis humoribus: mentis vero emotionem, quam ἔκστασιν Græci dicunt, ipsius minimè solutionem, sed augmentationem potius esse dixeris. Verùm tamen, siquidem verè Hipp. vehementem insaniam exstasim sæpè appellauit, quendā insania moderata, quā prius detinebatur ita leuatum fuisse meminimus, rationeque collegimus propter vehementem causarum maniam efficientium motionem, eiusdem fuisse solutione subsequutam: quemadmodum in morbis acutis vehementissima symptomata bonas interdū crises efficere solent.

VI.

Ἐπὶ νόσῳ πολυχρονίῃ ἀποσιτίη καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, κακόν.

In morbo diuturno cibi fastidiũ & syncerae deiectiones, malum.

Ipsum per se fastidium cibi malum est signum in morbis diuturnis. Siquidem iis qui ex talibus morbis sunt euasuri, contrarius affectus, vehementior scilicet ciborum appetentia solet accidere. Quare cibi fastidium in talibus haudquaquam est bonum signum, multóque minus quum deiectiones etiam malæ existunt. Synceras autem eas deiectiones appellauit, quæ nulla sunt aquosa humiditate permistæ, solo humore qui vacuatur (siue is picrocholus sit, siue melãcholicus, siue porraceus, siue bilis æruginosa dicta) intestina peruadente. Nam eiusmodi deiectiones exustam esse & cõsumptam omnem humiditatem natiuam à febrili calore indicant.

VII.

Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ παραφροσύνη, κακόν.

A multa potatione rigor & delirium, malum.

Quòd polyposia, id est multus potus nõ aquæ sed vini multam potionem significet nemo dubitat. Delirant autem propter vinolentiã multi sanguine & spiritu calido repleto capite: quã ipsam ob causam calidiores etiã redduntur, præcipuè quidẽ capite, sed iam toto etiam corpore. Ex ipsis tamen rari sunt, qui cum delirio rigeant, in quibus non incenditur natiuus calor, sed nimia vini copia

copia extinguitur, non aliter quàm ignem lignorum multitudine coniecta obrui, & lucernæ flammulam oleo affatim & repentè infuso opprimi cernimus.

VIII.

Επὶ φύματος ἔσω ῥήξεως, ἔκλυσις, ἔμετος, καὶ λειποψυχίη γίνεται.

A tuberculi introrsum eruptione, exolutio, vomitio, & animi defectio fit.

Tuberculum vocauit, quod alibi solet empyema appellare, per cuius intrò eruptionem, eiusdem in ventriculum effusionem intelligit. hãc enim sequitur vomitio. Nam quæ in thoracem & pulmonem empyematis eruptiones fiunt, non vomitionem, sed tussim necessariò mouent & sæpè suffocant; quemadmodum etiam quæ in intestina fiunt tuberculorum eruptiones, puris deiectionem efficiunt. Omnium porrò eruptionum communis est virium debilitatio & animi defectio, propter spiritus vitalis vnà cum ipsis factam excretionem, quẽadmodum alibi demonstrauimus.

IX.

Επὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.

A sanguinis profluuio desipientia, aut etiam conuulsio, malum.

Non parum nobis hic aphorismus ad faciẽdam fidem confert, desipientiam aliquãdo ob defectum fieri, haud dissimili ratione atque artuum tremores fiunt. Hi enim propter virtutis motricis imbecillitatem motiones habent infirmas, cerebrum ve-

rò deprauatas. atque ideo nunquam vehemens est hoc desipientiæ genus, sed moderatum, & vt ita dicam delirum. Ipse siquidem leuem mentis * titubationem, delirationem appellare solet. Si quandò igitur tali desipientiæ conuulsio accesserit, omninò desperata res est. Vnde quædam exemplaria per &, coniunctionem scripta leguntur, quædam verò contrà disiunctiuam particulam habent: quo etiã modo desipientia post sanguinis fluxum symptoma est minimè bonum, etiam si sola sit. Multòque maius malũ est conuulsio, vel si citra desipiẽtiã sola acciderit. Multò verò maximum malum est vtriusq; conuentus, quandò quidem sola etiã propter immoderatam vacuationem facta conuulsio, symptoma est perniciosissimum. Nam desipientiæ minus malum symptoma.

* παρακοπὴ mētis va cillatio.

X.

Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λύγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Ab ileo vomitus, & singultus, & desipientia, & conuulsio, malum.

In ileo nihil subit deorsum, atque id huius affectionis proprium est inseparabile. Vomitus verò non semper adest, sed quum perniciosè ægrotant: quòd si diutius nausea conflictentur & morsu lacerentur, stercus ipsis sursum remeat, & singultiunt. Quidam verò etiam desipiunt & conuelluntur, neruorum principio propter stomachi vitiũ per consensum affecto. Mihi porrò eiusmodi symptomata fieri videntur, quia intestina, in quibus affectio consistit, à sese stercus, (postquàm temporis longin

* εἰλεὸς *fit cruditatibus retentis & corruptis, & obstructo excremẽtorum exitu: fit & veneno hausto: fit intestinis in scrotum descendentibus: fit sæpius vt Gal. placet, inflammatis intestinis.*

quitate

quitate est molestum) depellere appetunt, sed propter factam in partibus inferioribus viæ arctationem transmittere illac non possunt: vndè retroacto naturæ impetu violenter moueri coguntur, & grauem illam molestámque materiam exprimẽdo regere ad loca superiora.

X.I.

Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη, κακόν.
A pleuritide peripneumonia, malum.

In pluribus exemplaribus ad aphorismi finem adiectum est malum, in quibusdam verò simpliciter ita scribitur, A pleuritide peripneumonia: volentibus qui sic legunt, non quidem bonúmne sit an malum pleuritidi superuenire peripneumoniã, nunc docere Hipp. sed simpliciter hoc vnum tantùm, nempè pleuritim in peripneumoniam transire & mutari solere, aut pleuritidi superuenire peripneumoniã. Degeneratio namque eiusmodi fit, quum priore * cessante morbo, alter succedit: interuentus verò, quum priore permanente, alter accedit. Verùm hoc loco Hippocrates videtur de superuenientibus agere, quibus statim ab initio malis esse accidit, adeò vt si etiam hoc nominis malum non addatur, sit tamen vel subaudiendum (quo modo multa de communi suppleri dicuntur) vel potestate significari putandum. Omnis enim eiusmodi superuenientium ortus non paruos nec faciles, sed magnos & malignos morbos sequitur. veluti (ne à propositis hoc aphorismo affectibus recedamus) quum is humor qui pleuritim committit, costis contineri nequit, eius pars aliqua ad pulmonẽ

* *Degeneratio morbi, & accessio ad morbum quî differunt.*

etiam

etiam peruenit, vndè eiuſdem ſequitur inflammatio: quum peripneumoniam tamen pleuritis non admodum ſequi ſoleat, quoniam facili quidem & miti peripneumonia, totus expurgatur humor nocuus tuſsi reiectus: exitiali verò & pernicioſa, æger prius ſuffocatur quàm coſtæ vnà afficiantur.

XII.

Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις, κακόν.

A peripneumonia phrenitis, malum.

Quum à calido humore fit peripneumonia, ea multis vaporibus in caput ſublatis replet cerebrũ, & phrenitim efficit. Quod ad finẽ aphoriſmi additum eſt malum, non in hoc ſolum, ſed in ſequentibus etiam aphoriſmis commune eſt cum ſuperiore aphoriſmo, atque ipſius idem eſt iudicium.

XIII.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυροῖσι σπασμὸς ἢ τέτανος, κακόν.

Propter ardores vehementes conuulſio, aut tetanus, malum.

Interpretum pars maxima hãc aphoriſmi lectionem retinet: Marinus autem, propter vulnera ſcribit. Etenim ſequentem aphoriſmum ſibi aſtipulari dicit. Verum certè quidem eſt, propter magna etiã vulnera inflammationes fieri & conuulſiones: ſed quum omnes ferè enarratores, tum verò maximè vetuſtiſsimi quique hanc agnoſcant dictionem, Propter ardores vehementes, nos quoque eandem laudare & exponere præſtat. Itaque ex ipſis nonnulli ardores vocem pro febribus exaudiunt: nonnulli

nulli aëris ambientis feruorem ita dici autumant, alij pro cauteriis & eſcharis accipi volunt, atque omnes verum dicunt. Hiſce enim omnibus non vtique boni cuiuſdam gratia ſuperueniunt tetani & conuulſiones per neruorum ſiccitatem: quod tetani & conuulſionis genus peſsimũ ſimul & difficillimum eſſe demonſtrabamus.

XIIII.

Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Propter plagam in capite acceptam ſtupor, aut deſipientia, malum.

Deſipientia cognoſcitur, diſſentanea & rationis nihil habentia loquentibus & agentibus: ſtupor verò eſt, quum neque loquuntur neque agunt quidquam, ſed apertis oculis immoti manent iis qui metu & pauore perculſi & attoniti ſunt ſimiles. Quòd verò hæc omnia cerebro patiẽte fiāt manifeſtum eſt. in eo enim eſſe animi principatum demonſtrauimus. Siue igitur in fine aphoriſmi aſcriptum ſit malum, conſtat rectè dictum eſſe. intrò enim in ipſum cerebrum penetrare ictum indicat. ſiue non aſcribatur, nihilominus de communi ipſum ſubaudire poſſumus, vt paulò antè dicebamus. Quin quia eiuſmodi ſymptomata cerebri læſionem commonſtrant, indè etiam offenſæ magnitudinem colligere poſſumus.

XV.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει πύου πτύσις, κακόν.

A ſanguinis ſputu puris expuitio, malum.

Quòd

Quòd omnis ipsi hæc enũmeratio sit eorum quæ propriè superuenientia vocantur (de quibus Praxagoras non paruum librum integrum cõscripsit) vel ex ipso aphorismo constare puto. Neque enim quiuis sanguinis sputus sequentem habet puris excretionem, sed qui malignus est duntaxat, cuiusmodi ex pulmone ferè editur.

X V I.

Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις· ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν.

A puris sputu phthisis & fluxio: Quum verò sputum retentum fuerit, moriuntur.

Quam peculiariter Græci maximéque Atheniẽses phthoën appellant, eã nunc Hippocrates phthisim nominauit, quum propter insanabilia pulmonis vlcera totius corporis attenuatio fit & macies cum debili febre coniuncta. Iam verò fluxionis nomen vel de capillorum defluuio, vel de humida alui deiectione extulit. Vtrumque enim tabidis ad extrema redactis & deploratis fieri solet, illud quidem propter siccitatem, hæc verò ob virtutis imbecillitatem. Cæterùm illud quod ad finem aphorismi scribitur, Postquàm autem retentum fuerit sputũ, moriuntur: mortis modum ostẽdit phthoë pereuntium. Tandiu enim extenuati viuunt, quãdiu extussire, & per sputa pulmonem expurgare possunt. Vbi verò intus ipsa remanent, respirationis ostruuntur viæ, & ægri suffocantur.

X V I I.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λύγξ, κακόν.

Propter iecoris inflammationem, singultus,

ma

malum.

Iam ſuprà etiam dixi, his omnibus conſequenter ſcriptis aphoriſmis de iis ſymptomatis agere Hipp. quæ morbis ipſis auctis & ingraueſcentibus ſuperueniũt. Quo ſanè modo nũc ſingultus quoque ob iecoris inflammationem fieri dicitur, non quidem ſemper, neq; quouis modo affecti, ſed quũ feruente inflammatione in magnitudinem attollitur, per quem feruorem in ſympathiam & mali conſenſum venit ſtomachus, communium nonnũquam neruorũ ratione, qui (vt ipſe ſecundo Epidemiων docuit) ſunt perexigui & perminuti: vnde tunc ſolùm iecoris fit cum ſtomacho affectionis communicatio, poſtquàm inflammatio maxima euaſerit & peſſima. Quinetiam quia per eiuſmodi viſceris inflammationes bilis admodum calida & copioſa generatur, & confluit in principium inteſtinorum, indè ipſa in ventriculum euadente & innatante vt ſtomachus vellicetur & ſingultiat accidit. Quidam verò inflammationis magnitudinem quia ventriculum premat ſingultum facere arbitrãtur, ſpiritu quemadmodum inquiunt exitum non habente.

XVIII.

Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς ἢ παραφροσύνη, κακόν.

Propter vigiliam conuulſio, aut deſipientia, malum.

Quidam hoc etiam loco dictionem malum addunt. Nos verò in ſuperioribus monuimus, etiam ſi non

si non subiungatur, potestate tamen cótineri. Iam cur immodicas vigilias sequatur cóuulsio aut desipientia manifestum est superiora recordanti. Siquidem Hipp. ipse vt à repletione, ita à vacuatione quoque conuulsionem fieri est auctor. Maximam autem vacuandi & exiccandi vim habet vigilia, atque propterea à siccitate cóuulsionem adfert & desipiétiam tum ipsa siccitatis nimiæ ratione, tum præterea quia per longas vigilias biliosior sanguis fiat. In quibusdam tamen exemplaribus iisque accuratissimè scriptis sine desipientia scribitur hoc pacto, A Vigilia conuulsio. hoc loco vt arbitror pessima superuenientia oratione persequente Hippocrate.

XIX.

Ἐπὶ ὀστέῳ ψιλώσει ἐρυσίπελας.

Ab ossis nudatione erysipelas.

Hoc maximè aphorismo subaudiendum est malum. neque enim hoc dicit, semper aut plerumque ossibus nudatis erysipelas superuenire (nam contrarium potius verum est, ita scilicet affectis ossibus raró superuenire erysipelas) sed prauum esse symptoma, cum exuto osse circunstans caro erysipelate occupata apparet.

XX.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν ἢ ἐκπύησις, κακόν.

Ab erysipelate putredo, aut suppuratio, malum.

Ex hac etiam oratione malignis erysipelatis ista superuenire constat.

XXI.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν ἕλκεσιν αἱμοῤ-

ῥαγίη

ῥαγίη, κακόν.

A forti in vlceribus pulsu hæmorrhagia, malum.

In vlcerum inflammatione pulsus fit carne arteriis incubante ipsarum motum non ferente, sed dolente quum ipsæ inter dilatandum vehementius impelluntur & feriunt. Est enim eiusmodi pulsatio molestus quidam sensus & dolor arteriarum motione factus, quas ab initio quum particulæ secundum naturam habebant nō sentiebamus tum propter earū viciniam dolore vacantem, tum propter latius & amplius spatium in quo mouentur. Nam ipsis partibus inflammatione laborantibus & loci coarctatio, & ab affectione dolor grauem ægrotis molestúmque sensum inuehunt micātibus arteriis: quarum motum non solùm medici, sed omnes homines pulsum appellant. Porrò hic arteriarum motus per tales affectiones augeri videtur. Ostendim⁹ enim in commētariis de naturalibus facultatibus, quandam in ipsis etiam inesse alienorum expultricem, quæ & sudores promouet criticos, & sangui nis eruptiones & alui deiectiones, cæteráque eiuscemodi. Hac itaque virtute vehementius interdū agēs naturâ magnum simul & violentum arteriarum motum efficit eorum quæ molesta sunt depel lendi studio, atq; ita hæmorrhagias inuehit.

XXII.

Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῃ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις.

A diuturno partium ad ventrem attinentiū dolore, suppuratio.

Siue enim perfrigeratio, siue omninò inæqualis aliqua intemperies circa ventrem fuerit, siue flatuosus spiritus, siue acrimonia quæpiam mordax, vt in longum protrahantur tempus fieri nó potest: dum modò ritè & conuenienter ad ægrotantis cu rationem omnia gerantur: hoc enim in omnibus eiusmodi orationibus subaudiri debet. Restat igitur vt adhuc propter inflammationem dolor maneat, quæ nimirum inflammatio suppurabit temporis spatio, nisi hominem mors præripiat. Nam hoc quoque in omnibus talibus orationibus supplere oportet.

XXIII.

Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερίη, κακόν.

A syncera deiectione dysenteria.

Synceras deiectiones Hipp. appellare solet nulla humiditate aquosâ admistas, solum eum habentes purum & simplicem humorem qui per inferna deiicitur, siue is sit bilis flaua, siue atra. Minimè itaque mirum est, si per tales deiectiones erodatur intestinorum pars aliqua.

XXIIII.

Ἐπὶ ὀστέου διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ.

Ab oßis vulnere desipiētia, si in vacuum vsque penetrauerit.

Desipientia fit capitis osse non simpliciter nec leuiter pertuso sed ad interiorem vsque superficiē, quam vacuus excipit locus cerebrum continens. Iam enim membranis & cerebro propinqua est affectio & finitima. At verò Marinus nescio quo modo

modo illud per se legẽdum esse putat, Ab osse perfracto mentis alienatio; deinde sequentis aphorismi seorsim facit principium, Si vacuum attigerit, ipsi subiungens, à medicamenti potione cõuulsio, perniciosum: vt totus aphorismus sit huiusmodi, A medicamenti haustu conuulsio, exitiosum. Hãc enim (inquit) lectionem rationi esse consentaneã: siquidem à vacuatione cõuulsionem semper dãnet Hippocrates. Atq; hoc rectè quidem Marinus dixit, nempè immoderata vacuatione factam cõuulsionẽ esse perniciosam. Quin & ita à potione pharmaci facta conuulsio fuerit exitialis. Verùm ipse interim non animaduertit se aphorismum præcedentem efficere falsum. Nam propter ossis diuisionem delirium fieri est manifestò falsum. Neq; enim alio quopiam osse, neq; cranio perfecto deliratio prius sequitur, quàm ad meningas, id est cerebrũ obtegentes membranas peruenerit affectio.

XXV.

Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.
A medicamento poto conuulsio mortifera.

Pharmacoposias & pharmacias peculiaris Hippocratis mos appellandi solas eas potiones quæ purgantib⁹ constant medicamentis. Quòd autem immodicis horum purgationibus interueniens conuulsio sit perniciosa ignorare non potes, si quæ nobis iam sæpius sunt dicta fueris recordatus.

XXVI.

Ἐπὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἀκρωτηρίων ψύξις, κακόν.

Propter vehementem dolorem partium ad ventrem attinentium, extremarum perfrigeratio malum.

Summarum corporis partium refrigeratio fit quemadmodum etiam suprà diximus, tum propter inflammationis viscerum magnitudinem, tum ob lipopsychiam, id est animi defectum, tum quia calor natiuus extinguatur, vel multitudine præsertim si frigida fuerit suffocetur. Fit etiam propter vehementem dolorẽ altas & medias corporis partes habentem, ob quem natura in seipsam contrahitur atque intrò se recipit, quam è uestigio sanguis sequitur non solùm extremas corporis partes deferens veluti pedes, manus & caput, sed etiam cutim vniuersam. Particularem igitur quandam hoc aphorismo Hipp. causam attulit frigoris partium summarum, quod in aliis quoque multis ipsum fecisse ostendimus. Nec mirum videri debet si is qui primus multa inuenit non simul omnium, sed cuiusque sigillatim inuentionem explicet.

XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινεσμὸς ἐπιγενόμενος, ἐκτρῶσαι ποιέει.

Si prægnanti tenasmus superuenerit abortus est causa.

Tenasmus fit in recto intestino appellato, eandẽ & causam & affectionem obtinens, quam per dysenterias suscipit vnum aliquod ex intestinis superioribus. Hunc affectum aiunt ἀπὸ τῆς τάσεως id est contentione & eo nisu appellationem esse sortitũ,

qui

qui in eo fit quum vehementi cupiditate egerendi lacefsiti crebrò exurgere coguntur. Tali igitur cõtentione & follicitatione molefta cùm totum corpus, tùm maximè vterus laborat, vtpotè recti inteftini cognatus & affinis. Nihil autem mirum fi frequentius exurgendo defidendóque & vehemẽtius connittendo abortus fiat, quando propter alias etiam vehementes fiue motiones fiue dolores grauidæ foleant abortire.

XXVIII.

ΟΤι ἂν ὀστέον ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται οὔτε, συμφύεται.

Siue os fiue cartilago, fiue neruus fectus fuerit in corpore, neque augetur neque coalefcit.

Suprà fcriptus iam eft hic aphorifmus his verbis, Poftquàm os perfectum fuerit aut cartilago, aut neruus aut genæ tenuis particula, aut præputium, neque augetur neque glutinatur, atq; ipfum anteà fexto commentario declarauimus.

XXIX.

ΗΝ ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον.

Si leucophlegmatia detento fortis diarrhœa fuperuenerit, morbum foluit.

Confueuêre alij quoque medici quandam aquæ intercutis fpeciem appellare leucophlegmatiam, tanquam quę vel liuida quadam pituita, vel fecundum fuam certè ipfius rationem alba femper manente, fed propter alios quofdam humores admi-

ſtos verum exactúmque colorem mutante conſtet. Poteſt etiam quemadmodũ libro de articulis ſcripſit; Vertebræ autem quæ in ſpina habentur: non qui diſtinctionis cauſa tanquam albi ſint quàm in ſpina vertebræ iſta addat, ſed ſimplici adiectione vtatur: ita hoc quoque loco ſine rei diſtinctione adiectionem nominis albi feciſſe. Iam verò à forti vel diuturna diarrhœa (vtroque enim modo ſcribitur) albæ pituitæ ſolui redundantiam commune eſt cum aliis etiam multis quæ ſimiliter ab Hip. ſunt dicta.

XXX.

Ὁκόσοισιν ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥεῖ.

Quibus per diarrhœas ſpumoſa ſunt alui excrementa, iis à capite fit defluxio.

Hoc indiſtinctè eſt dictum, fieri ſiquidem poteſt aliquando ſpumoſum ſtercus à flatuoſo humore ex capite in ventrem defluente. Fiat etiam interdum vaſis quæ in ventrem pertinent talem humorem profundentibus. Ortum etiam habere quandoque poteſt in ipſo ventre, vnicam ferè dixerim cauſam habens continentem, quoquo modo fiat & excernatur, antecedentes verò plures. Eſt autem eiuſmodi ſpumoſæ pituitæ continens cauſa, ſpiritus flatuoſus, qui dum humori commiſcetur vehementi vtitur & inæquali motione, adeò, vt & ipſe comminuatur attenuetúrque, & pituitam confringat & in multas & paruas partes comminuat. Eiuſmodi verò motus ipſi cauſa eſt tum propria

natura

natura, tum nonnunquam etiam caloris copia. Sic enim in iis quæ ex aqua coquuntur, præsertim si lenta & viscida fuerint naturâ, & in mari impetuosius ventis agitato & turbato spuma apparere solet. Porrò qui pituitæ viam & transitum in ventrem per pulmonem fieri arbitrantur, atque ideò ipsam apparere spumosam, quid de iis qui ex capite in pulmonem rheumatismo apertè laborant dicturi sint non video. Par est enim in ipsis excrementa alui esse spumosa: verùm hi neque deiiciunt neque extussiunt spumosa, tametsi fluxione quæ ex capite fit sæpè sint manifestò oppletæ pulmonis asperæ arteriæ. quæ quidem fluxio postquam concocta est, expuitur puri similis, sed minimè spumosa euadit. Quin ne sanguinem quidem semper spumosum expuunt ex pulmone. Siquidem apparet quum de ipsa visceris propria substantia aliquid vnà effertur sanguis fieri spumosus. Spumosum tamen interdum etiam pleuritici expuunt, atque his ipsis multò rarius peripneumonici, caliditate vt mihi quidem videtur intemperata atq; ignea in partibus affectis collecta. Porrò si quod è capite defluit in asperas pulmonis arterias, deorsum ad sedem vt volunt nonnulli permeat, primùm in ventriculos cordis ipsum deuenire, deinde ex duabus alteram viam pergere, vel per venam cauam ad iecoris gibba, indéque ad sima deferri, atque ita per portas in flexuosas intestinorum circunductiones peruenire: vel primùm in magnam arteriam, deinde in eam quæ mesenterium perreptat delabi fuerit necesse. Sed qui queso vbi permistum sanguine sit, vnàque cum eo tot venas peruaserit, spumo-

ſum adhuc maneat?

X X X I.

Ὁκόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσιν οὔροισι κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

Quibus per febres in vrinis ſedimenta craßiorem farinam referunt, longam inualetudinem fore ſignificant.

Hæc quoque oratio adhibita diſtinctione vera fit, idque comprobante experientia. Nam tales vrinas pernicioſas eſſe in prognoſtico eſt dictum: atque complures prius moriuntur quàm longius protrahatur morbus: qui verò ex ipſis ſeruati ſunt omnes diuturno morbo laborarunt, nimirum affe ctione in qua talis vrina redditur multam coctionem flagitante. Verùm de omnibus vrinis fuſius diximus in lib. de criſibus. Ex epidemiis verò (abundè enim mihi fuerit de duobus ægris tantummodo feciſſe mentionem, primo quidem lib. de Sileno poſt tres aëris tempeſtates ſecundo loco ſcripto: de quo inter ea quę de ipſo refert Hipp. ſic inquit, Minxit confertim, vrina vbi reſederat craſſiuſcula, ſedimentum inſtar farinæ craſsioris & album, extrema rurſum frigida, vndecimo mortuus eſt. Tertio verò libro de ægroto eo qui ordine tertius eſt, de quo hiſtoriæ ſtatim initio ita ſcripſit, In orto Dealcis decũbebat: deinde paulo vlterius, vrinæ tenues, variæ, parua in modũ farinæ craſsioris enęoremata habẽtes, quadrageſimo iudicatus eſt) ex his inquam exemplis liquet eos qui farinacea meiunt, ſiquidem ſeruandi ſunt, longo

conſ

conflictari morbo: si verò exitialiter ægrotent, posse etiam statim perimi.

XXXIII.

Ὁκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, ὀξέην ἀῤῥωστίην σημαίνει.

Quibus in vrinis biliosa sedimenta, sed suprà tenuia apparuerint, acutum morbum significant.

Bilis acutos morbos semper facit. Sic enim veteres medicos picrocholum humore appellare solitos esse sæpè diximus, quemadmodum melancholicum semper cũ adiectione dicere solere, non simpliciter bilem proferentes (quod faciunt quum flauam intelligunt) sed atram bilem nuncupantes. Illud verò quod additum est, suprà tenuia, hoc est aquosa (Sic enim Hipp. tenuis appellatione vti solet) non rectè dictum videri possit. Nam aquosa vrina cruda est & diuturnum morbum significat. Ego quidem certè nunquam spectaui vrinam, cuius quod subsidet esset biliosum, & quod supernatat, aquosum. Non citrà rationem igitur interpretes nonnulli nõ locum sed tempus hoc aphorismo per aduerbium suprà significari arbitrantur, quasi dictum esset, Si vrinarum sedimenta ab initio tenuia, postea biliosa fiant, acutum morbum significant.

XXXIIII.

Ὁκόσοισι δὲ διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματι ἐστιν.

Quibus diuersæ sunt vrinæ, ijs vehemens fit in corpore turbatio.

Si τὰ διεστηκότα οὖρα proprie accipiatur pro disparatis & distantibus vrinis, quiddam quod fieri omninò nequeat significabitur. Semper siquidem vrina sibi ipsi cohærens est & continua, nullum intermedium spatium habens vacuum. Si verò compagis vrinæ, quam systasim dicunt Græci, inæqualitatem ita dici concesserimus, meritò vehementem dixit significari turbationem. Nam dominante & vincente natura æquabiliter omnia sunt vnita: diuersis verò caussis morbificis naturæ repugnantibus, quæ subigitur & coquitur alteram in vrina speciem præ se fert, quæ verò repugnat & obstinatius aduersatur alterum sui edit indicium. Et quo plures eiusmodi causæ fuerint magis variam repræsentant in vrinis inæqualitatem, cuius vehemens humorum in corpore tempestas & seditio sit caussa.

XXXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίστανται πομφόλυγες, νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι.

Quibus in vrinis bullæ innatant, nephritim, & longam fore inualetudinem significant.

Excitantur * bullæ quum humor spiritui flatuoso circuntenditur, id quod magis solet accidere si lentoris aliquid humor habeat: tũc etiam bullæ ipsæ manent diutius & ægrius soluũtur. Est igitur frigidæ inualetudinis renum signum, si quando vnà cum vrinis excernatur spiritus flatuosus. Hæc enim spiritum flatuosum colligit. atque idcirco Hipp. inualitudinẽ ait fore longam. Frigidum enim

* Potest vrina motu bullans & spumãs fieri: per se verò neque flatus neq; bulla neq; spuma citra frigiditatẽ nostri corporis fieri potest.

enim omne ægrè tum ſoluitur tum coquitur, ob idque in longum trahitur tempus. Sunt qui ab vrinæ acrimonia recluſa arteriarum ad renes pertinétium ora ſpiritus aliquid emittere dicant, qui cum vrinis illapſus bullas facit.

XXXV.

Οκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις καὶ ἀθρόη, τούτοισι νεφριτικὰ, καὶ ὀξέα σημαίνει.

Quibus in vrina adipalis ſuperficies eſt & conferta, iis nephriticum & acutum morbum adeſſe ſignificat.

Siue alui excremētum, ſiue vrina pinguis eſt, ex adipis fit colliquatione, quod nō magis in renibus quàm toto accidit corpore: vnde nec id propriū affectorum renum eſt ſignum, ſed commune omnis adipis à calore igneo colliquefacti. Aut igitur ita intelligendus eſt Hipp. vt qui in iis quos è renibus laborare conſtat non morbi genus, ſed acumen & celeritatem diſtinguat hoc loco & prædicat: aut vt interpretes nonnulli fecerunt pro nephriticum ſcribendum phreniticum. quanquàm nec hoc ſolius phrenitidis nec febris abſolutè aut ardentis, ſed omnis colliquefacientis eſt ſignum. Porrò nomen conferta orationi additum poteſt tum breuitatem temporis ſignificare, tum etiam poteſt loci nihilominus. Quod enim in ſe coactum eſt & continens, id confertum vniuerſúmque dicimus, diſtracto atq; diſperſo contrarium. Atque hactenus iſta à noſtris etiam præceptoribus ſunt explicata. Iam verò quod mihi videtur dicam. Conferta vox orationi præſenti addita mihi de temporis breui

breuitate dici videtur, atque ideo adipis renum indicare liquationem. In aliis siquidem corporis partibus liquati adipes, paulatim non vniuersim exeũt cum vrina. Primùm enim colliquefactum pingue illud in proximas sibi venas transportatur, deinde in continuas, indéque rursum in alias atque alias traducitur, donec tandem in renes perueniat. Renum verò colliquefacti adipis in vrinas traductio celerrima est, nec paulatim sed confertim vniuersímque fit, atque ideo renum affectionem indicat. Cui rei experientiam quoque ipsam astipulari cõperies si id diligenter artis operibus obseruaueris. Cæterùm quum gemina habeatur lectio (in quibusdam enim exemplaribus ἐπίστασις, id est superficies seu summa vrinæ pars: in aliis ὑπόστασις, id est sedimentum scribitur) priorem veriorem esse dicimus. Supernatat enim semper quod pingue est, non subsidet. Adhæc præcedentis aphorismi dictioni talis lectio magis consonat. In illa enim dixit Hipp. Quibus in vrinis bullæ innatãt affectum nephriticum & lõgam inualetudinem fore significant. Est igitur innatare seu extare verbum iis quę deinceps dicuntur cohærens & cõsequens hoc pacto, Quibus verò summa vrina confertim pinguis est, his renum affectum & morbum acutum adesse significat.

X X X V I.

Ὁκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνει σημεῖα, πόνοι τε περὶ τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους γίνονται, ἢν μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γίνωνται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω·

ἢν

ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς ἔσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον ἔσω.

Si quibus verò è renibus laborātibus præter suprà dicta signa dolores etiam circa spinæ musculos fiāt, siquidem ad loca exteriora sentiantur, extrinsecus abscessum quoque fore expecta: si verò ad interiora magis vergant, abscessum etiam intrinsecus futurum potius sperandum est.

Superioribus aphorismis affectorum renum signa & indicia tradidit, in præsenti verò de iis agit quos longo tempore nephriticos fuisse constat: in quibus futurū prædicit abscessum si ad suprà cōmemorata signa labor accesserit. id est dolor in iis spinæ musculis, quos rachiæos & rhachitas appellant Græci medici, quasi dorsales dicas. Horum duplex est genus: quidam exteriores sunt, qui ponè sub cute collocantur, totā vtrinque spinam cōplectentes: alteri verò interiores non in totam spinā porrecti, sed ad eas solas partes quæ in lumbis sunt pertinentes. In vtrouis autem horum fuerit dolor firmatus, ibi abscessum quoque futurum spes est. Vtrum verò renibus ipsis suppurātibus id fiat, an solis musculis, an vtrisq; non explicauit Hipp. Cæterùm hæc omnia fieri posse ostendit experientia. Nam & musculi soli nonnunquàm hoc patiuntur vel interiores qui iidem sunt anteriores, vel posteriores qui & exteriores habentur: & sine musculis renes affici possunt aliàs introrsum, aliàs extrorsum inclinante in ipsis abscessu.

Qui

XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ σωτήριον· εἰ δὲ ξὺν πυρετῷ, κακόν· θεραπεύειν δὲ τοῖσι ψυκτικοῖσι, καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι.

Qui ſanguinem vomunt, ſi ſine febre accidat, ſalutare eſt: ſi verò cum febre, malum. Curatio verò refrigerandi & adſtringendi vim habentibus perficitur.

Vomitur ex ſtomacho & vẽtre: extuſsiũtur quę efferuntur ex arteria aſpera & pulmone. Nonnulli tamen huius libri enarratores verbum vomere etiã de iis dici volũt, qui ex arteria aſpera & pulmone reiiciunt ſanguinem. Atqui ſalutarem eſſe hunc affectũ, hoc eſt ſi nõ febricitat qui ſangninẽ extuſsit, curari poſſe eſt à veritate alienũ. Si enim vel quàm maximè ſine febre ex pulmone ſanguis reiectetur, ne curari poſsit ſummum impendet periculum: Quinetiam ſi ſanguius reiectio fiat diuturna, omninò febres ſequẽtur. Ob hanc igitur cauſam præſtat vomere verbum ita accipere tanquam propriè ſit ab Hipp. vſurpatũ, inſupérque quid à febre periculi habeat, & ex febris vacatione nõ habeat cõſyderare atque explicare multo eſt rectius. Nam febre vacãtibus liquet nullam eo loco inflammationem adeſſe, vnde effertur ſanguis. Quo fit vt vel vaſis alicuius ore recluſo fiat ſanguinis vomitus, vel ſine inflammatione vlcerationem habeat coniunctam. Facilè autẽ quæ ſunt citra inflammationẽ vlcera curãtur aſtringẽtium vſu: quæ verò inflammationem ſimúlque febres etiam habent coniunctas, non ſolùm *curationem reſpuunt, ſed ne eadẽ quidem

** Quia curationis sũt ſcopi contrarij. nam vlcus aſtringentibus glutinari vult, & febris materiæ ratione apertiẽtia & extenuantia poſtulat.*

quidem magnitudine possunt permanere. Nam maiora semper fiunt & maligniora.

XXXVIII.

Κατάῤῥοι ἐν τὴν ἄνω κοιλίην ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

Destillationes in ventrem superiorem ad suppurationem perueniunt intra dies viginti.

Superiorem ventrem nunc appellat cauitatem à thorace circunscriptam quam pulmo occupat, atque propterea in hunc à capite per arteriam asperã defertur destillatio: quæ magna ex parte suppurat intra dies viginti, non vt multi scribunt intra dies viginti & vnum. Semper enim Hipp. diem vicesimum facit indicatorium non vicesimumprimum, quemadmodum demonstrauimus in lib. de diebus decretoriis.

XXXIX.

Ἢν οὐρέῃ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ περίναιον καὶ τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸν κτένα, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

Si quis sanguinem & grumos meiat, & stranguria laboret, dolore ad hypogastrium & pectinẽ & perinæum pertinente, ad vesicam loca laborant.

In omnibus ferè exemplaribus hic aphorismus inuenitur: quẽ expungere par est propter eum qui prius nobis est declaratus in quarto horũ cõmentariorum, his verbis constans, Si quis sanguinem & grumos meiat, & guttatim vrina reddat, & dolor pertineat ad imum ventrem & pectinem, ad vesicam

ſicam loca malè ſunt affecta. Porrò præſentis aphoriſmi finis geminam habet lectionem, vnam quo modo ſuprà ſcriptus eſt, alteram in hunc modum, Veſicam ægrotare ſignificatur.

X L.

Ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται.

Si derepentè lingua incontinens fiat, aut aliqua corporis pars attonita ſtupeat, ſignum eſt melancholicum.

Linguam incontinentem appellat infirmam, incertam & titubantem adeo vt inexplanatam vocē edat: aut immotam & omninò ſolutam. Partem verò corporis perculſam & attonitam vocat reſolutam. Quamobrem verò iſta ſi derepentè accidant dicat eſſe melācholica fateor me neſcire. Nam melancholiæ de qua certè recepto more inter omnes Græcos conuenit, rectè ſunt ab ipſo talia oſtenſa indicia, Si timor & mœſtitia longo tempore hominem habeant, melancholicum eſt ſymptoma. Alioqui melancholicas affectiones eſſe dicimus cācros, Elephantas, & præterea lepras & pſoras & alphos nigros. Verùm neque ex talibus affectionibus aliquam, neq; ab omnibus appellatam melancholiam videtur precedere linguæ incōtinentia, vt nec partis cuiuſquam perculſio & ſtupor. Supereſt igitur vt quemadmodum in quartana febre ſuccum melancholicum ipſius circuitus cauſam eſſe dicimus, ſic etiam dictarum affectionū, linguæ ſcilicet incōtinentiæ, & partis paralyſεως eundē auctorem eſſe

esse dicamus. Atque fieri certè quidem potest vt propter humoris crassitiem tales consequantur affectus quales ex crassa & lenta pituita ortum habent. Neutrum igitur humorem absolutè melancholicum aut pituitosum esse dicemus, sed pituitosum & melancholicum simul. Adiectum est autem orationi derepente aduerbium propter noxas quę paulatim cõtrahuntur tum ob scirrhosam inflammationem, tum intemperiem solutu difficilem.

XLI.

Ἢν ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λὺγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

Si senibus supra modum purgatis singultus accidat, non bonum.

Duabus de causis est non bonum, tùm quia immodicæ purgationi superueniens singultus omnibus malus est, tùm quia senibꝰ mala omnia grauiora esse solent & suspectiora propter ætatis imbecillitatem.

XLII.

Ἢν πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ, ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

Si febris sit non ex bile orta, multa aqua calida capiti superfusa febrem soluit.

Hinc fit manifestum non omnes febres fieri ex bile. Indidem etiam liquet cęteras febres omnes exceptis iis quę ex bile ortum habent, tepida multa aqua supra caput effusa solui: qua ratione primo

etiam Epidemiωn de Melitone ſcripſit, Calida caput perfuderat. Febres enim ab æſtu & frigore excitatæ talibus lauationibus leuantur, nec minus quæ ex fatigatione, & quæ ex meatuum exiliũ ſtipatione ſiue propter obſtructionem ſiue conniuentiam ſiue corporis ipſius denſationem coarctati ſint & conſtricti. Tranſpirare ſiquidem per ipſas & digeri diſsipariq; oportet febrilem calorem. Nõ tamen vbi inflammatio aliqua aut ſine inflammatione humoris putredo igneum accendit calorem, balneæ ſunt vtiles niſi vacuatis prius aut cõcoctis humorib9 noxiis. Verùm tales ægrotationes, pleuritides, & peripneumonias, & hepatides, & ſplenitides appellabant veteres, febrem ipſam pro ſymptomate non pro morbo ipſo habentes: In quibus verò ſine partis inflammatione, qui in venis continentur humores putreſcentes febrem accendunt, in his ſolis hominem febre conflictari, ipsúmque febrem habere dicebant. In his ipſis etiam febrium ſcripſerunt differentias, Epialam, & lipyriam, & Helode & Typhode, & Peſtilentem & Cauſum appellantes: Hepaticam verò febrem, aut ſplenicam, aut peripneumonicam, aut pleuriticam nemo dixit. Quare nunc Hippocrati ſermo habetur de febribus ipſis citra partium inflammationem. Porrò in plurimis exemplaribus non aqua ſed ſudor ſcribitur: ea lectione eiuſmodi aliquam ſententiam indicante, Si febris non ex bile hominem habeat, copioſus ſudor è capite defluens febrem ſoluit. non vtique ex ſolo capite ſudorẽ manare dicente Hip: ſed ex ea parte quæ prima oculis ſubiicitur de reliquo corpore idem eſſe intelligendum ſignificãte:

quam

quam lectionem si retineamus, fiet vt qui propter bilem febricitant nihil talibus iuuentur sudoribus. Atqui sæpius quum aliæ multæ febres, tum in quibus plurima est flaua bilis, tertiana & ardens sudoribus manifestis soluuntur. Prior igitur præferenda est lectio, vtpotè quæ veram earum febrium generatim curationē doceat quæ fatigatione, aut vstione à sole, aut perfrigeratione, aut denique stipatione cutis fiunt. Illud verò, Non ex bile, vtranq; bilem significare potest: non tamen propter has solas, sed pituitam etiam putrescentem excitari febrem ostendimus. Atque quantum in hac sola est non videbitur aphorismus verus, nisi quis putrefactione pituitam in biliosum humorem transire & degenerare velit.

XLIII.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.
Mulier non fit amphidexia.

Euripides gladium appellauit amphidexium ancipitem & vtrinque scindētem: Et Homerus Asteropæum peridexium, quòd ambabus manibus similiter vteretur, quasi amphoterodexium dixisset. Eodem modo Aristophanes in Tagenitis hominē ampharisterum nuncupauit qui vtramque manum sinistram & inexercitatam habet. Et Hipponax amphidexium dixit eo versiculo,

Ἀμφιδέξιος γάρ εἰμι, κοὐκ ἁμαρτάνω.

Viri itaque qui ambabus manibus vt dextris vterentur sæpenumero sunt visi: mulier verò nulla adhuc visa est amphidexia, ob naturæ imbecilli-

tatem. Nam si propter neruorum & lacertorum robur perrari quidam viri ambabus vtuntur manibus, par certè fuerit mulierem non vti, cui abundè est si sola dextra vtatur modicè. Siquidem Amazonidas ipse dixit mammam sibi dextram adurere, vt copiosiore alimento ad propinquam manum perueniente, maior ipsi firmitas accedat tanquam naturâ infirmæ & debili. Sunt tamen qui amphidexiam mulierem dictam esse contendãt, quæ dextra vteri parte sit genita. Atque istis longe absurdius nonnulli dicunt, de iis scilicet qui Hermaphroditi appellantur aphorismum Hippocrati esse traditũ: in quo doceat mari quidẽ pudendum adnasci muliebre, mulieri verò virile minimè.

XLIIII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἢν δὲ ὕφαιμον καὶ βορβορῶδες καὶ δυσῶδες, ἀπόλλυνται.

Si Empyis quum vruntur aut secãtur purum & album pus effluat, euadunt: si verò subcruentum, fæculentumque & fœtidum, pereunt.

Empyemata appellare solet non quæ intra thoracem tantùm, sed etiam quauis alia corporis parte in pus mutata sunt tubercula. Præ cæteris verò empyos ferè solos eos vocat, quibus est inter pectus & pulmonem pus collectum: quos vrere consuesse veteres licet ex iis discere quæ Plato comicus in Cinesia his verbis dixit, Postea Euagoræ filius ex pleuritide sceletus, aridus & exuccus, pure

vacans

vacans, arundinacea gerens crura, tabis prænuntius, plurimas ab Euryphonte inustas escharas habens in corpore. Quòd verò album pus bonũ sit, fæculẽtum verò & fœtidum malum, nemo est qui ignoret.

XLV.

Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πύον τουτέοισιν ἐστίν· ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

Quibus purulentum iecur aduritur, si purum pus effluat & albũ, salui fiunt. in tunica enim ipsis pus continetur: si verò qualis amurca profluat, intereunt.

Ipsemet causam attulit, quamobrem ex iis qui ita affecti sunt quidam intereant, alij euadant. Nã quibus est in tunica pus illæsa iecoris substantia omnes seruantur: quibus verò in carnem vsque iecoris corruptio penetrat, ij bona ratione moriuntur. Quòd autem ἀμόργην id est amurcam olei fæcem nominent Græci, quódque ipsi similem par sit esse iecoris crudam putredinem omnibus est manifestũ.

XLVI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη ἢ λουτρὸν πολλῷ θερμῷ, φλεβοτομίη.

Dolores oculorum post meraci vini potum & aquæ calentis balneum, venæ sectione curato.

Hic aphorismus mihi videtur ex ascriptitiis vnus esse, quippè qui non consentiat cum eo qui su-

prà scriptus est hoc pacto. Dolores oculorum vel meraca potio, vel balneum vel fomentum vel venæ sectio, vel purgatio soluit, quem quidem sexto nos explanauimus commentario, ostensis iis affectibus in quibus horum sigillatim remediorum vsum adhibere oporteat. Propositus verò aphorismus ad vnam affectionem tria iubet adhibẽda esse remedia. Verùm si quis nos docere possit affectionem cui tria hæc remedia sint opus, ei profectò gratiam habituri sumus. Quandiu autem aphorismum vt germanum & legitimum recipient & explicabunt, nec quænam ea sit affectio docebunt, nõ facilè eorum expositionibus fidem adhibebimus. Quæ verò dicunt ij qui omninò aliquid licet parum probabile conantur dicere, sunt huiusmodi, In quibus crassus sanguis redundat, atque idcircò vacuatione eget, in his meliùs esse putant sanguinem prius fundere, deinde phlebotomia vti: fusum verò & tenuatum iri si meracum bibant & balneis vtantur. Sed qui versati sunt & exercitati in artis operibus norunt probè eos qui talia dicãt periculum nonquàm fecisse eorum quæ dicunt. Neque enim plethorica affectio vinum aut balneum fert absque maximo incommodo. Sed sunt isthæc sanguinis crassi auxilia parte aliqua impacti & cuneati sine totius corporis plenitudine. Sic enim Asclepiades vino vtitur post totius corporis vacuationem aduersus materiæ crassæ obstinationem venulis oculorum hærentis. Quòd si totius corporis adsit plenitudo, prius inter bibendũ & lauandum oculorũ rumpantur tunicæ quàm earũ expediatur obstructio. Quare si citra plenitudinem dolor fiat

propter

propter obstructionem & cuneationem crassi sanguinis, rectè quidem lauerint illi & vinum dederint, nō etiam venam secuerint: Si verò adsit plenitudo, tùm rectè phlebotomen vsurpabunt, malè verò lauationibus & vino vtentur.

XLVII.

Υδρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστός ἐστιν.
Si hydropicum tußis habeat, desperatus est.

Hoc priùs altero aphorismo dictum fuit, Aqua inter cutem laborantibus si tussis superueniat, malum.

XLVIII.

Στραγγουρίην καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομίη λύει· τέμνειν δὲ τὰς εἴσω φλέβας.

Stranguriam & dysuriam thorexis & venæ sectio soluit. Incidendæ autem sunt interiores.

Quod stranguria τὴν κατὰ στράγγα τῶν οὔρων ἀπόκρισιν, id est guttatim vrinam redditam significet vel nomen ipsum potest ostendere. Dysuria verò dici potest tum quæ cū dolore fit mictio, tum quæ cū difficultate aliqua, adeò vt ægrè vesica agat munúsq; suum obeat. Porrò stranguriā aliàs vrinæ ipsius acrimonia & mordacitas efficit, aliàs facultatis retentricis vesicæ imbecillitas, quæ quum ob omnē intemperiem, tum maximè frigidam accidere potest. Dysuriam verò siquidem coniunctum dolorem habeat, phlegmone & abscessus & vlceratio, & inæqualis intemperies, & spiritus flatuosus fa-

ciunt: ſi verò difficilis quædam veſicæ motio adſit, tùm vel virtutis imbecillitas, vel tumor præter naturam eſt in cauſa. Inter has omnes veſicæ affe- ctiones frigidam thorexis ſoluit, id eſt vel vini ſimpliciter potio, vel vini meraci: eámque pręterea inflammationem quę propter obſtructionem ſanguinis craſsioris citra plenitudinem ſit facta. Nam eã quæ cum plenitudine eſt, ſed & aliam quæ ſine defectu ſit & cum virium robore ſanat venæ ſectio. Porrò de venis interioribus ſecandis diximus ſuperiore libro, in quo mihi explicatus eſt aphoriſmus ille, Dyſuriam phlebotomia ſoluit. incidenda autem eſt vena interior.

XLIX.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγενόμενον, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Ab angina detento tumor & rubor in pectore ſuperueniens bonum. foras enim morbus vergit.

Hic aphoriſmus anteà ſcriptus eſt his verbis, Angina oppreſſo tumorem in brõcho fieri bonũ: quem quidem explicaui quarto horum commentariorum. Quare malè hoc loco aſcriptus eſſe videtur, volente quopiam illud adiungere, foras enim exiſtit morbus.

L.

Ὁκόσοισιν ἂν σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

Quibus

Quibus cerebrum ſyderatum eſt, intra tres dies intereunt: ſi verò hos ſuperauerint, ſani fiunt.

Oſſa quidem σακελίζειν. id eſt ſyderari ſæpè dixit lib. de fracturis & articulis pro corrumpi & omninò vitiari id verbi vſurpans. Hoc autem loco cerebri corruptionem eo verbo intelligere non poſſumus propter orationem illam adiunctam, Si verò hos ſuperauerint, incolumitatem recipiunt. Si enim ſphacelus eſt totius ſubſtantiæ corruptio partis cuiuſque ſphacelo tentatæ, curationem certè nullam admittet cerebrum ita affectum. Niſi fortè verbo abutantur ad ſignificandum huius affectionis principium, necdum ipſam completam omninò & conſummatam. * Eiuſmodi enim nonnulla carnoſis etiam partibus per gangrænas accidunt, quum affectus ſcilicet ob inflammationis magnitudinē parti laborāti ſtupiditatem ſenſus quādam & nigritiam, aut omninò mortiferum quendam colorem conciliat. Tamen eum etiā gangræna laborare dicimus qui nunc primùm eo affectu tentari incipit. Quemadmodum igitur iam completam eóque progreſſam gangrænam vt pars emoriatur ſanare non licet, dum verò adhuc generatur licet, ſic etiam ſphacelum. Quanquam carnoſarū etiam partiū mortem quæ inflammationis ſequitur magnitudinem & quam medici gangrēnā propriè nominant, etiam ſphacelum Græci appellabāt. Siquidem ita mihi Herodotus Cambyſis femur ſyderari dixiſſe videtur. quo ſolo modo cerebrum etiam quiſpiam dicat ſyderari. Porrò quamobrem cerebri ſyderatio citam mortem adferat omnibus

* *Intelligere videtur vehemētem capitis quaſſum aut ictum, cuius occaſione cerebri ſit orta magna inflāmmatio. nā σφακελίζεσθαι etiam ἀποπλήττεσθαι ſignificat.*

* *Gangræna propriè in carne eſt, qui ſphacelus in oſſe.*

est manifestum, tum quia affectus est grauissimus, tum pars principalis. Quòd si ægrotum mors intra tres primos dies de medio tollere non occupet, sed ad quartum diem perueniat, spes est morbum remissum iri, & vires fore firmas adeo vt morbo sint omninò superiores.

L I.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διϋγραινομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ κενοῦ· ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἐνεὼν ἔξω, ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστιν.

Sternutamentum cietur ex capite cerebro excal facto, aut perhumectato spatio in capite inani. Aer enim intus contentus foras erumpit. Strepit autem quia per angustum ipsi est exitus.

Eiusmodi orationes duo significant, vnum quod vniuersaliter de omni re proposita dicitur, veluti hoc loco de sternutationibus: alterum quod de re singulari quapiam effertur, vt hîc de sternutationibus ex capite factis. Prior itaque oratio erit talis, Omnis sternutatio initium motus habet ex capite, excalfacto cerebro, vel perhumectato spatio in capite vacuo. Altera verò, Sternutamentum ex capite prodiens, fit cerebro excalfacto aut perhumectata cerebri vacuitate: quæ oratio verior existit. Neque enim omnis sternutatio fit excalfacto cerebro, aut perhumectato spatio in capite vacuo. Pennis enim quidam sibi nares vellicantes aut fodicantes sternutant: & cum tussi aliquis spiritus inferne

nè elatus ad naris meatus sternutationis fit causa. Nam putare solum eum aërem qui ex capite excernitur esse qui sonitum edat est manifestò falsum. Euidenter enim infernè ex pulmone aër efferri apparet sese vniuersim & repentè contrahente pectore. Sed & quòd sternutationem inspiratio præcedat, naturâ scilicet aëris copiam conflante ad sternutamenti generationem, cum iis quæ dicta sunt cōsentit. Ea itaque sternutatio quæ generationis principium habet appetitionem naturæ flatuosum ex capite spiritum excernere gestientis sola eo modo fit quem hoc aphorismo docere aggreditur Hippocrates, ac ne hoc quidem modo fortasse perpetuo. Nam quod ait Perhumectato, superuacaneum est ad generationem sternutamenti. Vt enim humor aliquis in capite redundet, non propterea sternutamentum excitat nisi ventosus fiat, quod manifestò in multis cernitur qui copiosam licet per nares humiditatē excernāt, persæpè tamē necessariò nō sternutant. Soli enim ij sternuunt ex iis qui ita sunt affecti, quibus mordax est à capite defluens humiditas, non aliter quàm si mordax & vellicans aliquid naribus indas. Quemadmodum enim tussis quoddam naturale symptoma est ad expurgādas pulmonis asperas arterias, sic sternutamentum nariū meatus manifestò expurgare videtur. Porrò duob⁹ locis veluti spiraculis quibusdam quum perforatæ sint nares, vno quidem lato ad os, altero verò per exiles meatus ad cerebrum pertinente, quod quidem ad os peruenit foramē à flatu infernè sublato expeditur, qui verò in cerebrum ferunt meatus ab eo qui indè defertur spiritu expurgantur. Quòd si

dilig

diligenter obſeruaueris ſternutamenta quæ ex cerebro motionis habent initium, capitis proculdubio grauitatem alleuare comperies. Fiunt enim rarefactis humoribus capite contentis & naturæ impetu excretis. Rarefiunt autem ipſi concalefacti à calore natiuo ſeſe exuſcitante, cuius propter imbecillitatem priùs coaceruata fuerat ſuperuacanea humiditas. Quum itaque ait perhumectato cerebri inani ſpatio, præcipuè quidem intelligenda venit ventriculorum cerebri innanitas, ſed etiam ſpatium illud vacuum quod cerebrū extrinſecus ambit. Indè enim facilè ſpiritus per cerebrum in ventres permeare, deinde nares ipſas ſubire poteſt. Quia verò cōfertim erumpit, ſonum elidi ipſemet Hippocrates eſt auctor. Eſt autem omnis ſternutationis communis ſtrepitus, ex alterutro ſiue pulmone efferatur, ſiue capite deferatur.

LII.

Ὁκόσοισιν ἧπαρ περιοδυνᾶται, τούτοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὴν ὀδύνην.

Quibus iecur vehementer dolet, ijs febris ſuperueniens ſoluit dolorem.

Vox ſuperueniens indicat anteà quo tempore vehementer cruciabantur non febricitaſſe. Si itaque iecur vehemēter doleat, id fit vel propter fortem inflammationē, vel ob ſpiritum flatuoſum: ſed ipſis nō aderat inflammatio, alioqui febricitaſſent omninò: par eſt igitur flatuoſum ſpiritum cauſam doloris fuiſſe in ipſis. Dolet certè quidē iecur etiā propter obſtructionē, ſed modicè, & cum pōderis potius quàm vehemētis doloris ſenſu quodā. At

veh

emẽs dolor fit propter flatuoſum ſpiritum, aut inflammationem, que vel eſt maxima, vel ſuppurat.

LIII.

Ὁκόσοισι συμφέρει αἷμα ἀφαιρέεσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τούτοισι χρὴ ἦρος φλεβοτομέεσθαι.

Quibus ſanguinem è venis detrahere cõducit, iis vere ſecanda eſt vena.

Hic aphoriſmus pars eius eſt qui ſuprà dictꝰ fuit hunc in modum, Quibus phlebotomia aut purgatio cõducit, iis vere eſt pertundenda vena, aut purgatio adhibenda. Vnde in quibuſdam exemplaribus omninò non aſcribitur. Quod ipſum ſciunt libri interpretes nonnulli biſque aphoriſmum ſcribunt, alij ne recordantur quidem prorſus ſuprà fuiſſe ſcriptum. Satis autem quoſdã mirari nequeo qui nõ ſolùm eoſdem aphoriſmos bis ſcribunt, ſed etiam in eiſdem commentariis addunt explicationes nulla data ſignificatione aut mentione facta, iam anteà ſcriptos eſſe integros quoſdam, alios parte altera defectos, cuiuſmodi præſens eſt. Quid igitur ſibi voluerint ij qui tales ad eãſcem libri aphoriſmos addiderunt, aut Hippocrati ipſi venerit in mentem vt de iiſdem bis faceret mentionem, & eoſdem bis exponerent interpretes nonnulli cõiecturam quidem ipſe facere nõ poſſum. neq; enim mihi fit veriſimile auctorẽ ipſum tam obliuioſum fuiſſe in tantis rebus, præſertim cũ talis fuerit, qualem in omnibus Hippocratem fuiſſe nouimus: neque rurſum tãtam eorum qui addiderint vel obliuionem, vel quandam aliam vafritiam cogitatione comprehendere poſſumus propter quam bis de eiſdem

eiſdem ſcribere vellent. Sed multo etiã magis enarratores eos mireris, qui quum eoſdem aphoriſmos bis exponant, ne hoc quidem ipſum meminerunt quòd ſecundò id facerent. Omnium verò maximè admiratiõe digni, qui diuerſis locis & hîc prope libri finem, & in ſuperioribus in eoſdem aphoriſmos diuerſas & pugnantes ſcripſerunt expoſitiones.

LIIII.

Ὀκόσοισι μεταξὺ τῶν φρενῶν καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην παρέχει οὐκ ἔχον διέξοδον εἰς οὐδετέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τοῦ νόσου.

Quibus inter ventriculum & ſeptum tranſuerſum pituita concluditur, & dolorẽ adfert in alterutrum vẽtrem viam nõ habens, iis per venas in veſicam verſa pituita morbi fit ſolutio.

Meritò mihi hoc loco Marinus hęrere videtur, fieri non poſſe ratus vt inter ventriculum & ſeptũ tranſuerſum cõſiſtat pituita. Ipſam enim defluxuram deorſum ad pubis vſque oſſa: ſed ne traduci quidem & remeare poſſe in venas, quo modo in hydropicis tenuis illa & aquoſa humiditas in venas reſumpta & reſorpta excernitur per vrinas. Itaque orationem illam inter ſeptum tranſuerſum & ventriculum accipiendam eſſe pro inter proprium ſepti tranſuerſi corpus quod carnoſum eſt, & ſummam peritonæi partem ſeu verticem. Verùm Marine etiamſi vt vis intellexerimus, ſimiliter diffici-

lis

lis & irremeabilis manebit illa in venas pituitæ resumptio. Neq; enim indè potest per venas in renes peruenire: quod fieri ex ea capacitate potest quæ sub peritonæo est posita. Huc adde impropriam prorsus esse abusionem illam appellationis ventriculi. Nihil enim peritonæum vẽtriculo simile obtinet quamobrem nominis habere debeat communionem. Præstat igitur ita accipere, quemadmodũ intellexerunt omnes, illuc scilicet ab Hippocrate spatium dici, quod infra septum transuersum est, atque intra eam peritonæi partem continetur quę epigastrio respondet: simúlque expendere an quod ab eo dicitur fieri poßit. In quo nos scire oportet arbitrari Hippocratem naturam semper si sit robusta materiæ viam moliri & inuenire etiamsi quàm maximè crassa sit, & per exiles transitura meatus: quando per ossa etiam abscessus fieri dicat. Sed & ipsi in purulentis, quos Empyos Græci vocant, inter thoracem & pulmonem collectum humorem extußiri videmus, vt sanguinem etiam per mediá cutem integram elabi interdum in iis oßibus quæ rupta poro firmantur & occallescunt. Neque igitur nunc pituitam de qua Hippocrati sermo est arbitrari oportet ad vrinas traduci omninò nõ posse: sed hoc etiam aliquando à natura multo antè pituitam einsmodi, vt in Empyis pus paulatim * extenuante fieri putandum est.

* *Materia ex venis in omnem locũ commeare, & in easdẽ tenuata remeare potest.*

L V.

Ὁκόσοισι αὖ τὸ ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν ἐς τὸ ἐπίπλουν ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπιμπλᾶται, καὶ ἀποθνήσκουσιν.

Quibus

Quibus iecur aqua refertum eruperit in omentum, his venter aqua expletur, atque moriuntur.

Maximè obnoxium iecur eſt generandis in ea tunica quæ extrinſecus ipſum ambit veſiculis aqua plenis, quas hydatidas appellant Græci. Siquidem in iugulatis animalibus apparet interdum talibus veſicis refertum. Si quando igitur acciderit vt tales hydatides rumpantur, in eam peritonæi regionem aqua effundetur quæ eſt ſecūdum epigaſtriū: in quo ſpatio etiam per hydropas aqua colligitur. Nam intra omētum, quod Grecè epiploon dicitur aqua erumpere non poteſt quin ipſum aliquatenus exedatur. Solidum enim eſt ſibíque vndique conſtans & denſum, vt nihil in ſe ex parte alia interlabi aut interrepere ſinat præter quàm ex vētriculo colo, & liene illiſque partibus vnde ipſum enaſcitur. Aut igitur exedi vult peritonæum parte eius dextra qua iecori propinquat, vel illud In omentū eruperit pro in omenti locum interpretari conuenit. Ventrem autem aqua repleri non de eo in quē cibaria recipiuntur eſt dictum, ſed de eo tumore omni qui infra thoracem prominet: quo ſignificatu progaſtores nonnulli, id eſt ventrioſi, & ventrem ferre grauidæ dicūtur. An verò quibus eo loci aqua coaceruatur moriantur conſyderandum eſt. Nam aut ſemper aut ferè ita fieri intelligere oportet. Ex hydropicis enim aliqui ſeruantur, etiā ipſis tali ſpatio aqua referto. Quemadmodum itaque in his curatio poteſt perfici medicamentis hydragogis aquas purgantibus & exigentibus, tum etiam vreticis, id eſt vrinas prouocantibus, & epi-

thematis

thematis humoris eiuſmodi per halitum & vaporem eliciendi & digerendi vim habentibus: ita in illis etiam accidere poſſe videtur, in quibus iecoris ruptis aquoſis illis veſiculis in ſpatium ſub peritonæo & omento aqua concedit.

L V I.

Ἀλύκη, χάσμη, φρίκη, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νοῦσον.

Anxietudo, oſcitatio, horror vinum pari aquæ portione epotum ſoluit.

Meritò iſthæc loquendi forma quibuſdam viſa eſt ſolœcophanes, id eſt ſolœciſmi ſuſpicione non carere: ideóque caſu accuſandi ſcribunt, Anxietudinem, oſcitationem, horrorem vinum æqua portione aquæ permiſtum ſoluit. Vtram autē in præſentia ſequaris lectionem nihil refert ad aphoriſmi explicationem. Imprimis enim illud ſcire oportet ἀλύκην appellaſſe Hippocratem (quaſi tædium ſui & diſplicentiam dicas) quam multi Græcorū ἄλυν nominant. Deinde quænam ſit ſymptomatis huius effectrix affectio ſciri velim. ἀλύειν itaque ſecunda valetudine eos dicunt qui præſentium offenſione & tædio errabunda ſemper ſunt mente & incerta, atque ad alias ſubinde aliáſque tranſeunt tum res tum actiones: aduerſa verò valetudine ſimiliter etiam ἀλύειν eos dicunt qui non ferentes decubitum lecto non acquieſcunt, ſed formas mutant quia præſens ſemper grauis ſit & moleſta. Hoc autem iis maximè euenire habemus compertum, quibus in ore ventriculi (quod per nominis abuſio-

nem ſtomachũ aliquando appellant) propria quædam humoris moleſti qualitas continetur, neque multi neque innatantis in vẽtriculi capacitate, ſed altius in ipſius tunicis imbibiti. Quinetiam oſcitationem & pendiculationem fieri demonſtrauimus contenta in muſculis (per quos voluntarij quoq; motus peraguntur) vel humiditate ventoſa, vel ſpiritu vaporoſo. Horror quoque fit prauis humoribus per cutẽ ſparſis & diſcurrentibus. Cõſtat autẽ loqui nos de horrore eo qui è corpore morboſo motionis accipit initium, nõ ab aliqua cauſa externa proficiſcitur. Singula igitur enumerata curat vini meracioris pot⁹, cuius tẽperationis modum ipſe indicauit his verbis, Vinum æquũ æqua permiſtum aqua bibitum. Vult enim aqua vinum temperari æqua portione, vt tantum materiæ moleſtæ propellatur vacuetúrque quantum violentæ vini delationi eſt ceſſurum, reliquum verò temperetur epicraſi. Calfacit enim vinum vt experimur totum corpus & celeriter in omnes fertur partes, cum eo quòd mitiores humores reddit.

LVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος.

Quibus in meatu vrinario generatur tuberculum, vbi ſuppurauerit & eruperit doloris fit ſolutio.

Huncetiam anteà ſcripſit aphoriſmum, nóſque explic

explicauimus in ea dictione quæ sic habebat, *Quibus in vrinæ ductu tuberculum ortum est*, suppurato eo & effuso solutio fit.

LVIII.

Ὁκόσοισι δ᾽ ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπὸ τινὸς προφάσιος, ἀνάγκη ἀφώνους γενέσθαι παραχρῆμα.

Quibus occasione aliqua cerebrum fuerit vehementer concussum, mutos protinus fieri est necesse.

Nonnulla exemplaria inuenias in quibus multitudinis numero mutos per accusatiuũ scribitur aphorismus: alia verò in quibus mutum per singularem accusatiuum loquendi forma solœcophani. Verùm id ne hoc quidem loco quicquam ad rem facit: quum sciamus consuesse Hippocratem de vno sæpè symptomate, exempli gratia aphonia id est vocis ademptione appellare & significare eos qui cuiusuis etiam alterius motus voluntarij, aut sensus faciunt iacturam, nec aliter atque apoplectici & attoniti sine vllo sensu omninò & motu prostrati iacent. Hoc autem propter alias etiã causas fieri potest. In præsentia verò Hipp. quassus tãtùm & illisus cerebri meminit, cuius occasione talem fore inquit corporis totius affectionem. Ita porrò afflictari cerebro accidit repentino aliquo è sublimi casu. Eiusmodi enim casus vertebrarum etiam spinæ σεῖσιν, id est adflictationem & violationẽ adferre solent: quod accidit quũ ipsarum facta fuerit harmoniæ commotio & deprauatio, & contenta ipsarum cauo dorsalis medulla laborarit: quę

vehemẽtius concussa neruis à se exortis ruptionis creat periculum. quæ res cerebro maximè accidit, eóque magis quanto in eius ambitu vacuum spatium est amplius, & multò magis in senibus, quẽadmodũ diximus in libris anatomicis. In se enim virtus animalis retracta in cerebrum cogitur per tales affectiones commotione vehementiore offensa, proptereáque quietem agit & feriatur. Porrò ex neruis obortis quidam valdè tenduntur, quidam aliqua ex parte diuelluntur. Quibus fit vt donec animalis facultas sese receperit, mutum & immobile iaceat totum animans ita affectum. Quòd si abrũpi occupauerint, aut cerebrum parte sui quapiam auulsum abstractúmque fuerit: non iam ad se redeunt sibíque ipsis restituuntur.

LIX.

Τοῖσι σώμασι δῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ λιμὸν ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα.

Corporibus humida carne præditis perferenda fames est. Nam fames siccat corpora.

Constat affectibus humidis remedio esse auxilia siccandi vi pollentia. Siquidem contrariorum cõtraria sunt remedia. Constat etiam famem siccare per accidens. Nam si ex corpore aliquid continenter effluat, dissipetúrque non minus quàm anteà, nec quod vacuatur amplius alimento suppleatur, instauretur & farciatur, vt siccius ipsum euadat est necesse. Certum enim est ex singulis animantis partibus

tibus quicquid est humidius abire prius & euanescere. Siquidem effluuium ipsum fit quia tenuetur corpus & soluatur in vaporē duabus ex causis, externa vna aëre ambiente, interna altera calore natiuo. Nimirū illud inde est quòd animantiū terræ cauernis delitescētiū nihil omninò aut certè exiguū effluat ex corpore, quia scilicet nec externo calore amplius nec interno incalescunt. Vnde ex ipsis nōnulla alimento non egent, alia perpauco omninò sunt contenta. Post suprà scriptos aphorismos alij duo deinceps scripti inueniūtur in omnibus propemodum exemplaribus, & quorum libri enarratores ferè omnes faciunt mentionem. quidam etiā interpretantur, sed pugnantibus & diuersis hic atque suprà explicationibus vsi, nec hoc ipsum monentes lectorem anteà fuisse scriptos. Nos verò ipsorum explicationem scripsimus quarto commentario lectione nonnihil differente. Vnus enim hoc loco scriptus superuacaneam habet hanc adiectionem, Nec deuorare potest nisi ęgrè. alter verò aduerbium ægrè ordine inuerso positum habet: vt prior legatur hoc modo, Si febre correpto nullo in faucibus tumore, derepentè suffocationis immineat periculum, nec posit deglutire nisi ægré, est mortiferum: Secundus verò, Si febri detento ceruix intorqueatur, & vix deuorare queat nullo in ceruice tumore cōspicuo, perniciosum. Superiores verò quos quarto horum commentariorum exposuisse me dixi in hunc habebant modum, Si febri detento nullo existente in faucibus tumore, suffocationis derepentè metus oboriatur, perniciosum: Deinde qui hunc sequitur, Si febre labo-

ranti ceruix intorqueatur & vix deuorare queat non apparante in faucibus tumore, exitiosum est signum. Iam itaque expendamus id quod in priore aphorismo ex abundãti additum fuisse dicebatur. Nam accidere ipse vidi grauiter omninò & perniciose laborantibus ægrotis, vt vel nullo planè modo possent deglutire, vel ægrè, nullo in faucibus tumore conspicuo. Hoc enim apertè discernere licet ore quàm maximè potest fieri hiante & aperto, & lingua ad inferiorem mandibulam appulsa & firmata. In tali statu quòd ægrè difficultérque deuorent causam suspicari possumus communem illam esse stomachi & gutturis tunicam, ab internis subortam partibus. Hanc enim cibariorum per os descensu ipsam quidem deorsum à ventriculo attrahi, totũ verò guttur sursum trahere demonstrauimus. Inflammatione igitur cum tumore interno guttur obsidente fit vt aliàs nullo prorsus modo, aliàs ægrè obsequatur attrahenti ventriculo & deorsum reuellenti, eámque ob causam vel nullo pacto, vel ægrè difficultérque deglutiant.

L X.

Ὅκου ἂν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαί, καὶ τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ πάλιν θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μῆκος νόσου σημαίνει.

Vbi toto corpore mutatio, & corpus refrigeratur vicissimque calefit, aut colorem alium ex alio mutat

mutat, morbi significatur longitudo.

Hunc quoque aphorismum quarto commentario exposuimus eadem prope modum lectione cũ præsenti. Sic enim scriptus est, Et vbi toto corpore mutationes, veluti si corpus frigeat, rursúmque caleat, & color alter ex altero oriatur, longitudinis morbi est argumentum.

LXI.

Ὑδρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς ῥέων αἰεὶ, σημαίνει ἔχειν πλησμονὴν ὑγροῦ· ἀπάγειν οὖν χρὴ τῷ μὲν ἰσχυρῷ, ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ, κάτωθεν.

Sudor multus calidus aut frigidus semper fluens humiditatem in robusto quidem supernè, imbecillo vero infernè vacuandam esse demonstrat.

Suprà alium aphorismum explicuimus quarto commentario, qui in hunc scribebatur modum, Sudor multus calidus frigidúsve, frigidus maiorem, calidus minorem morbum significat. vbi talium sudorum causam esse dicebamus humiditatis copiam ægrotantis corpore cõtentam: quam eandem ob causam propositus aphorismus humiditatem superfluam educendam esse iubet in fortibus & robustis supernè, id est per vomitiones, imbecillis verò infernè, id est per alui subductionẽ. Quòd itaque redundantem in corpore humorem semper vacuare oporteat, manifestissima res est: an verò robustis semper per superna, infirmis per inferna solùm abundans humor vacuandus veniat, non parum mihi dubitationis habere videtur. Præstat

enim fortaſſe non eatenus diſtinguere auxiliorum vſum, ſed quo modo nobis in therapeutica commentatione de omnibus eiuſmodi explicatum eſt & definitum. Quibus fit vt hunc quoque aphoriſmum ex falsò aſcriptis & adiectitiis eſſe credam. Poſt ſuprà poſitos aphoriſmos conſequenter alij tres reperiuntur in plurimis exemplaribus, qui ab interpretibus etiam ſcribuntur paulò alia diuerſaque lectione quàm quæ quarto habetur cōmentario. Sic autem eos ſcribunt.

LXII.

Οἱ πυρετοὶ οἱ μὴ διαλείποντες, ἢν ἰσχυρότεροι διὰ τρίτης γίνωνται, ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ᾽ ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

Febres, quæ non intermittentes tertio quoque die vehementiores fiunt, periculoſæ: Quoquo modo autē intermiſerint, periculo vacare ſignificatur.

LXIII.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισιν ἢ φύματα ἢ ἐν τὰ ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται.

Quibus febres longæ, his tubercula in articulis, aut labores fiunt.

LXIIII.

Ὁκόσοισι φύματα μακρὰ, ἢ ἐν τὰ ἄρθρα πόνοι ἐκ πυρετοῦ γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Quibus longa tubercula, aut in articulis labores à febre fiunt, hi copioſiore cibo vtuntur.

Conſtat

Constat hos quoq; perperam interpositos fuisse, nihil aut parum à superioribus differentes, quos quarto explanaui commentario.

L X V.

Ην τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι, ἰσχὺς, τῷ δὲ κάμνοντι, νοῦσος.

Si quis febricitãti cibũ præbeat, quem sano exhibet, valenti robur, ægrotanti morbus fit.

Etiam sic præsens scribitur aphorismus, Si quis febrienti cibum det, valenti quidẽ roboris, ægrotanti verò morbi fit augmentatio. Verùm vtráque lectio à naturali elocutione recessit longius ad prauam affectationẽ, quam κακόζηλον vocãt Græci. Neque enim quid sibi voluerint ij qui libri finem tam variis & alienis rebus ornarunt non video. Quædam enim eadem prorsus dictione scribunt, qua suprà ab Hippocrate sunt scripta, quædam parũ immutant, alia malè interserunt, vt hunc ipsum aphorismum à ratione dicendi Hippocratis longè alienũ. Ille enim suprà dicebat, Impura corpora quo plus alueris, magis læseris, &c, Si quis à morbo cibũ adhibens vires non recolligat, corpus alimento copiosiore vti significat: si verò modicè epulanti idẽ accidat vacuatione indigere sciendum est. Et alia denique in eam sententiam nonnulla secundum naturam ipsi sunt enunciata. Præsentis verò aphorismi auctor affectatè dixit de cibo quòd benè valenti robur sit, ægrotanti morbus. Voluit enim dicere cibum in sanis roboris effectorem esse, in ægris noxæ. aut scilicet in valẽtibus vires augere, in ægro-

tis morbum. Verùm ipſe monſtroſa vſus eſt elocutione, qui cibum ipſum ſanis robur, ægrotantibus morbum eſſe affirmauerit: quum nec robur ſit, ſed roboris auctor, nec morbus, ſed morbi faciendi, aut vt rectius dicam augendi vim habeat.

LXVI.

Τὰ διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρᾷν δεῖ, εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται. τὰ ἥκιστα ὅμοια τοῖσι, ταῦτα νοσωδέστερα· τὰ δὲ ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσερά.

Quæ per veſicam permeant ſpectare oportet, an talia ſint qualia ſecunda valetudine ſubeunt. Nam quæ his minimè ſunt ſimilia, inſalubriora: quæ verò valentibus ſimiliora, minimè inſalubria.

Quæcũq; toto corpore apparẽt ſanis ſimilia, ea ab Hippocrate tũ in prognoſtico, tũ aliis ſcriptis dicta ſunt bonum quoddam ſignificare: diſsimilia verò contrarium portendere. Quam rem conatur nunc dicere is qui hunc compoſuit aphoriſmum. Neque enim Hippocratis eſſe arbitror capta ex dictione coniectura, vt potè quæ nec formam eandẽ retineat, quam eius habet dictio, nec dictis ipſius exactè reſpondeat. Illud enim quum diceret, His minimè ſimilia, inſalubria: quis inſalubria dicentẽ ferat pro inſaluberrima, aut ſummè inſalubria? Aduerbium enim minimè cũ ſignificationis intentione & ſuperlatione dicitur, & cũ magna præter naturam mutatione. Atqui quæ ſunt præter naturam ſingula quantum à naturali ſtatu receſſerũt, tanto ſunt deteriora. Quare naturalibus minimè ſimilia,

iis

iis quæ ſecundum naturam habent ſunt maximè contraria, atque propterea inſaluberrima.

LXVII.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς οἱονεὶ ὑφίσαται ξύσματα καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολλά, πολλή, τουτέοισι ξυμφέρει ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην. ἢ δὲ μὴ καθαρὴν ποιήσας διδῷς τὰ ῥοφήματα, ὁκόσα ἂν πλέω διδῷς, μᾶλλον βλάψεις.

Et quibus hypochoremata ſi reſidere permiſeris nec moueris, ſubſident veluti ſtrigmenta, quæ ſi pauca ſint paruus morbus eſt, ſi verò multa magnus, his aluum infernè purgari conducit. Alioqui ſi non repurgata aluo ſorbitiones exhibueris quanto plures dederis, tanto magis offenderis.

Quæ per aluum ſubeunt ſolet ipſe hypochoremata & diachoremata dicere. Atque idcircò quidam nunc conceſſerunt de iis quæ per aluum vacuantur haberi ſermonem. Verùm illud quod additũ eſt, Si reſidere ſiueris nec moueris, repugnat. Hoc enim humidorum eſt proprium. atque ideo alij quidam his adducti de vrinis Hippocratẽ hoc loco agere fatentur. Atque hi rurſum inter ſe diſſentiunt. quidam enim inſiſtunt ſeu innatant, alij ſubſidẽt ſcribunt. Sed neutrum ab vrinis verbum eſt alienum. Siquidem ex iis quæ ſubſident & iis quæ innatant in vrinis ſolemus tum præſentium aliquid cognoſcere, tum futurorum præſagire. At

in

in alui excrementis innatare est cōuenientius. Neque enim vt in vrinis, fit in alui excrementis facilis & obuia subsidentium cognitio. Mam in vrinis vas etiam ipsum ex vitro factum subsidentium naturam nobis luculenter ostendit. & si alio vase vrina recipiatur, potes superstante effusa solum ipsum in fundo relinquere sedimentum. In alui verò excrementis neutrū fieri posse videtur. Illud rursum quod deinceps sequitur, Veluti strigmenta iis quidem quæ per aluum peruadunt conuenit: iis verò quæ cum vrinis abeunt quoquo modo siue superiore vrinæ parte, siue inferiore spectentur non congruit. Strigmentosa enim quandoque per aluum permeant: atque ita consueto more non solùm Hippocrati, sed aliis etiam medicis nominantur, non tamen in vrinis. Talis igitur nominum & verborum vsurpatio impropria ascriptitium aphorismum esse indicat. atq; eo multo magis quòd his aluum subpurgari conducere dixit. Neque enim simpliciter aut temerè, cui per aluum strigmentosa subeunt ipsum purgari conducit, quemadmodum nec sic affectos si cibum sumpserint aliqua necessariò est noxa sequutura. Biliosis enim subeuntibus per ventrem strigmētosa excerni videmus, propter quæ nec qui sorbitiones sumpserint omnes offenduntur, nec præpurgare aluum est necesse, siquidē vacuatum iam sit quicquid bilis inerat: sed multo minus etiam si cum vrinis veluti ramenta exeant, purgare cōueniet. Huc adde quòd difficile sit discernere qualem formam esse velit eorum quæ veluti ramenta abeunt cum vrina. Verùm qui hosce aphorismos interseruerunt ob eam mihi causam tales

tales compoſuiſſe videntur vt confuſior & obſcurior ita reddita oratio tanquàm ænigma non paruam inquiſitionem poſtularet & diſceptationem: in qua ſeipſos conſtituentes interpretes eorum quæ his aphoriſmis dicũtur apud pueros gloriam aucupantur. Nam quòd obſcurè dicta & ſcripta omnia loquacitatis & inanis frigidæque verborũ profluentiæ argumentum Sophiſtis præbeant ex hoc aphoriſmo fiet manifeſtum. Siquidem qui ipſum interpretantur nonnulli negant ſic affectis prohibere Hippocratem ſorbitiones dandas eſſe, ſed ne plures dentur vetuiſſe aiunt quum diceret, Et quo plures dederis eo magis offenderis: quaſi verò cæteri etiam qui ſorbitionibus egeant, earum nimietate lædendi non ſint, aut conſequens non ſit eum qui dixerit, Quo plures dederis, magis læſeris, paucioribus etiam putare minorem fore noxam. Propter vitioſam tamen & improbandam elocutionem proptum eſt & facile Sophiſtis ſolutiones & effugia inuenire, præſertim quum & addere aliquid & adimere & mutare liceat, id quod ſolent facere quum obſcuritatẽ habet oratio. Veluti hoc ſtatim aphoriſmo nonnulli coniunctione, &, addita, quod alij ſequẽtis aphoriſmi principiũ ſtatuũt, huius finem faciunt, vt hoc modo habeat oratio. Si verò non purgata aluo dederis, magis læſeris, & quibus cruda deiiciuntur: quaſi hos quoque magis offenſurus ſis, quo plures dederis ſorbitiones. Deinde altero facto orationis principio ſic ſcribũt, Vbi atra bilis ineſt, ſi plus adſit, maior morbus, ſi minus minor morbus. Maior tamen enarrãtium pars aliter interpretantur & ſcribunt, vt ſubſcripta

ſcripta habet dictio.

LXVIII.

Ὁκόσα ἂν κάτω ὠμὰ διαχωρέῃ, ὅτι χολῆς μελαίνης γίνεται, ἢν πλείω, πλείων, ἢν ἐλάσσω, ἐλάσσων ἡ νοῦσος.

Quibus cruda deorſum ſubeunt, ab atra ſunt bile: ſi plura copioſiore, ſi pauciora minore.

Diximus ſuprà eſſe qui aliter etiam ſcribãt. Vbi enim obſcuritas adeſt licet prout cuiq; viſum fuerit ſcribere, nulla aduerſus eos qui lectionem mutant lege lata. nec propter obſcuritatem ſolùm, ſed etiã quia falſa ſit oratio, propterea addere aliquid alterius inuentis aut adimere, aut ſcriptionem mutare coguntur: quemadmodum hoc etiam aphoriſmo fecerunt. cuius dictionem primi interpretes vt Herophilus bacchius, Heraclides & Zeuxis empirici in hanc ferè ſcribunt ſententiam. Quibus cruda ſubeunt, bilis atræ adeſt ſi plura plus, ſi pauciora minus. Verùm quia hæc oratio rei cuiuſdam particularis interpres eſt, vt de vniuerſali tamen enunciatur, propterea dubitationem attulit. Alioqui ſi ipſius ſpectes dictionem nullam habet difficultatem, eo qui primus eam ſcripſit pronunciante, Quibus cruda ſubeunt, atræ bilis copia ineſt inſtrumentis ſcilicet coquẽtibus, per quã refrigerata deterius coquunt, & apepſię, id eſt infortunatę ſeu deprauatæ coctionis ſpeciem efficiunt à cruditate ortam: flaua bile alteram & contrariam faciente, per quam malè cocta nidorulenta euadunt. Nõ deſunt qui hunc quoque aphoriſmum de vrinis dici arbitrentur.

LXIX.

LXIX.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ χολώδεες, καὶ δυσώδεες πᾶσαι κακαὶ· ἀποχωρεῦσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί· καὶ κατὰ κοιλίην, καὶ κύστιν, καὶ ὅκου ἄν τι ἀποχωρέον στῇ μὴ κεκαθαρμένον, κακόν.

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, biliosæ, fœtidæ omnes malæ. Commodè tamen si prodeant, bonæ. Per aluum etiã & vesicam & quacunque corporis prodeat aliquid, si non purgatum restiterit, malum.

Hic quoque aphorismus suprà scriptus est hoc pacto, Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ omnes malè. Bellè tamen si prodeat, bonæ: vt & quæ per alui deiectionem & vrinas. Si quid verò per hęc loca excernatur quod non conferat, malum. Atque ipsum quarto cõmentario declarauimus.

LXX.

Τὰ σώματα χρὴ ὅκου τίς βούλεται καθαίρεσθαι εὔροα ποιέειν· κἢν μὲν ἄνω βούλῃ, εὔροα ποιέειν, στῆσαι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ κάτω, ὑγρῆναι.

Corpora quum quis repurgare volet, fluxilia faciat oportet. Et siquidem suprà velit, aluus sistẽda: si verò infrà, laxanda.

Huius quoque orationis prima pars suprà est scripta sine appendice hac, Et siquidem suprà velit fluxilia facere &c. quam quum aliquis hoc lo-

co

co addere vellet, iterũ aphoriſmum ſcripſit cũ interpretatione propria, vt de ipſius veritate conſtaret. Quòd autem altera ſit quædam interpretatio hac multo verior, vt potè quam nos longa experiẽtia probauimus, quarto commentario oſtendimus.

L X X I.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

Somnus & vigilia modum ſi exceſſerint, morbus.

Et hic aphoriſmus in quibuſdam exemplaribus eſt interiectus, ſuprà dicto per omnia ſimilis, niſi in fine. Hìc enim morbus, illic multo rectius ſcribitur malum.

L X X I I.

Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔσω καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

In febribus non intermittentibus, ſi externa frigeant, interna vrantur, & febris adſit, eſt mortiferum.

Etiam hic aphoriſmus temerè ſcriptus eſt, melius ſuprà dictus ſine adiectione illa, Et febris adſit. Nũc verò ex abũdanti additum eſt, Et febris adſit. Quũ enim ipſius aphoriſmi ſtatim initio antè dixerit, In febribus non intermittentibus, vanum & ſuperuacaneum eſt ad finem addere, Et febris adſit.

LXXIII.

Ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ ῥίς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ὀφρὺς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢ μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενὴς ἐὼν, ὅ,τι ἂν τούτων γένηται, θανάσιμον.

In febre non intermittente si labrum aut nasus, aut oculus aut supercilium peruertatur, si non videat, si non audiat, quicquid horum ægro debili acciderit, in propinquo mors.

Suprà etiam hic aphorismus positus est his verbis. In febre non intermittente si labrum aut nasus, aut oculus aut supercilium peruertatur, si non videat nec audiat, iam debili ægroto quicquid horũ acciderit, mors est propinqua.

LXXIIII.

Ἐπὶ λευκῷ φλέγματι, ὕδρωψ ἐπιγίνεται.

Albæ pituitæ aqua intercus superuenit.

Quod dicitur est tale, Quibus plurima in vasis, totóque corporis habitu aceruata est alba pituita, his Leucophlegmatias hydrops superuenit.

LXXV.

Ἐπὶ διαῤῥοίῃ, δυσεντερίη ἐπιγίνεται.

A diarrhœa dysenteria.

De communi subaudiendum est superuenit verbum, paulatim scilicet primùm derasis intestinis, deinde ipsorum etiam profundioribus partibus, atque ita demum vlceratis. Longè verò melius suprà scribebatur in hũc modum, A deiectione syncera dysenteria. quem aphorismum enarrauimus sexto commentario.

LXXVI.

Ἐπὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται.
Dysenteriæ superuenit lienteria.

Hic etiam aphorismus pars est aphorismi suprà scripti hoc modo, Qui lienosi dysenteria corripiuntur, his superuenientem longam dysenteriam aqua intercus excipit aut lienteria, & moriuntur. Hunc autem sexto declarauimus commentario.

LXXVII.

Ἐπὶ σφακελισμῷ, ἀπόστασις ὀστέου.
Ab sphacelismo ossis abscessus.

Etiam hîc supplendum de communi verbum superuenit. Vtrum verò ossis corruptionem sphacelismum propriè appellatam eiusdem abscessus sequatur, an circunstantis carnis gangrænam non aperuit. Vtrumque tamen verè dici potest.

LXXVIII.

Ἐπὶ αἵματος ἐμέτῳ, φθόη, καὶ τοῦ πύου κάθαρσις ἄνω.
A sanguinis vomitione tabes & puris supernè purgatio.

A phthoë fluxio è capite, à fluxu diarrhœa, à diarrhœa supernæ purgationis retentio, à retentione mors. In compluribus exemplaribus & apud plurimos interpretes scriptum est, A sanguinis vomitu, corruptio. In nonnullis tamen codicibus legitur

gitur, A sanguinis vomitu phthoë, id est tabes. Quare videntur hæc quoque malè collecta & congesta esse, atque ex Hippocratis quum multis sententiis perperam composita, tum maximè ex illis aphorismis, A sanguinis sputu puris excreatio & fluxio: postquam autem sputum retentum fuerit, moriuntur.

LXXIX.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι περὶ τὴν κύστιν, καὶ τοῖσι περὶ τὴν κοιλίην ὑποχωρήμασι, καὶ ἐν τοῖσι περὶ τὰς σάρκας, καὶ ἤν που ἄλλη τῆς φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα, ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πουλὺ, πολλή· ἢν πάνυ πολὺ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

Qualia quæ per vrinas & aluum subeunt, & quæ per carnes abeunt, & si qua alia corpus à natura recedat spectare oportet. Nam si parum, paruus morbus est, si multum, magnus, si valdè multũ, iam tale fuerit perniciosum.

Postremus hic aphorismus in plurimis exẽplaribus scriptus inuenitur: in quibusdam tamen alij etiam ascribuntur eadem forte consarcinati qua ij quos recensuimus ex veris & germanis Hip. aphorismis, adeò vt nonnulli dictione ipsa, alij præter pauxillum quiddam, alij cum breui additione iis sint similes qui ab Hippocrate sunt scripti. Vnde ne nos quidem præterea addere voluimus. Neque enim qui nunc propositus est quicquam amplius habet quàm quod sæpenumero demonstratũ

est ab Hipp. Et alioquin ratio ipsa elocutionis in eo est manifesta. Sed illud, Qualia quæ per vrinas & aluum subeūt redditione caret. Summa tamen, vt dixi, vera est. Nam si parùm à naturali statu recedatur quacunque tandem id parte fiat, paruum morbū: si multùm, magnum morbum esse putandū est: quòd si valdè magnus à naturali recessus fiat, perniciosum eiusmodi morbum esse.

*

FINIS.

GVL· PLANTII

ANNOTATIONES IN OBSCVRIORES ALIQVOT HIPPOCRATIS APHORISMOS.

*

Fol.25. INTENVI victu peccant ægroti.

Non hoc loco Hipp. pleniorem victum tenui præfert in ægrotantibus, ac ne in sanis quidem: sed admonet medicum vt in tenui victu, talem morbo postulãte etiam atque etiam videat ne quid à seipso, aut ab ægroto, aut à ministris rebúsque externis committatur erratum. Si quod enim admissum fuerit, illud longè grauius fore quàm si in pleniore victu accidisset. Talem esse Hipp. mentem & ex sequentibus, & ex secundo de morbis acutis licet intelligere. Tametsi Manardus aliter hunc locum cum eius libri locis aliquot in speciem pugnantibus conciliare studeat: nec desint qui hũc aphorismum Hipp. traditum esse dicant de eo victu qui morbis longis debetur.

Fol.33. Morbi verò ipsi, & anni tēpora &c.

Ἀντποδόσεις dictio in omnibus exemplaribus græcis reperitur, quam per commutationes reddidimus aut si placet vicissitudines, aut redditiones. Quam lectionē non nouit Galenus, sed legisse constat ἐπιδόσιες aut ἀντεπιδόσιες, id est accessionū inter se accretiones: quæ lectio apertius mihi videtur Hipp. mentem ostendere. Ad vtrāque enim victus rationem vniuersalem scilicet & singularem constituendam quantū anticipent tardéntve & plus minúsve durent, vehemētius aut remissius affligant sequentes accessiones scire medicum oportet. Tametsi idem quoque præcedēs significare possit. neque enim de anticipatione aut duratione aut vehementia accessionis iudicare possis nisi altera accessione expectata, quæ nihil aliud est quàm præcedentis commutatio seu vicissitudo. Adde etiam quòd in multis febribus medici antequàm quicquā statuant secundam expectare accessionem cogātur. Nos itaque vtramque temperauimus lectionem & in litera Hippocratis reddidimus, Periodorum proportionis inter se obseruatio, & in Gal. commēto, Commutationes vertimus.

Fol. 74. Quæ matura coctáque sunt medicari.

Πέπονα vocat materiam noxiam ad moderationem redactam & à benigna separatam

atque

atque per vias conuenientes ad exeundum præparatam. Duobus itaque modis crudũ dicetur & quod à moderatione abest: vnde pituitosi humores frigidi, crassi & lenti: & biliosi tenues, calidi & acres crudi dicuntur. & quod nõdum est ad expulsionem per viam commodam præparatum. Nam alio inquit aphorismo, Corpora si quis repurgare velit ea fluxilia reddat est necesse. Et Gal. ipse de tuenda valetudine eos dicit qui crassos & lẽtos humores habẽt congestos, medicandos non esse: quòd purgatio in talibus tormina adferat & animi deliquia, cum eo quòd propter humorum crassitiem & frigiditatem nihil aut certè parum educatur ex corpore. Eadem de causa nec mouere nec lauare eos oportet qui in primis venis crudorum habent copiam. Siquidem motus in totum corpus agit, & à medicamento purgante excalfacti & exagitati humores in omnem corporis partem feruntur: ob eandem causam sanguinem his non mittit in quibus suspicio sit cruditatis in primis venis. Biliosi verò humores nunquam incrassari debent nisi cum eos sistere volumus, sed attenuari: & si acriores fuerint eorum obtundenda & frenanda acrimonia. Nam Galenus ipse etiã in materia calida & biliosa priùs quàm purgante medicamento vtatur dat quæ attenuent & desiccent etiam, quod mireris, cũ calore manifesto, qualia sunt Thimum, Origanum, Pulegium. posteà expeditis ad excretionem vijs & fæcibus per Ecco-

protica deturbatis si sponte non subeant, medicamẽtum purgans exhibet pro peccatis humoris natura. Aduertendum tamen est vbi materia ὀργᾷ, id est sua instabilitate aut qualitate molesta ad sui excretionem stimulat, aut ne à parte ignobili in nobilem & principẽ decumbat metus est, aut est venenosa, tunc citra morã aggrediundum esse ad humoris huiuscemodi vacuationem.

Fol. 85. SOMNVS & vigilia modum si excesserint, malum.

Κακὸν ad finem additum & ad σημεῖον & ad αἴτιον referri debet. Siquidem somnus immoderatior malus vt signum, quia & materiæ copiam & virtutis infirmitatem significat, vt causa quia materiæ copiam auget ne ea digeratur prohibens. Sic vigilia mala vt signum quia cerebri siccitatem indicat: vt causa quia eam auget digerendo.

Fol. 86. SPONTANEAE lassitudines morbos denuntiant.

TAnta est materiæ vel quantitate vel qualitate vel vtraque peccantis copia cum virtutis imbecillitate, vt & viscera ipsa aggrauet & in partes inter musculos, & articulos ipsos redundet. Philotheus tensoriam lassitudinem ortum habere dicit ex flatuosis spiritibus, vt vlcerosam ex acri & mordaci materia, & tertiam (quam ipse ὀστοκοπώδη

πωδὸν appellat quód per eã ossa ipsa contundi frangíque videantur,) ex crassa & terrena. Lassitudo quæ legitimæ exercitationis terminus est citra fatigationem, sola quiete recreatur. Laboriosæ autem lassitudines apotherapiam per vnctiones, frictiones & balnea desyderant vt dictũ est tertio de tuenda valetudine. Spontaneæ verò prophylacticam ferè postulant.

Fol. 95. IN FLVXIONIBVS aluí, excrementorum &c.

MAla etiam excremẽtorum fit mutatio cùm perliquida fiunt, albicantia, pallida, spumãtia, nigra, exigua, glutinosa, liuentia, perrubra, pinguia & valde olida.

Fol. eod. VBI fauces dolent, aut &c.

PEr τὰς ἐκκρίσεις stercus intelligit & vrinam quæ si biliosiora visa fuerint obortis in corpore tuberculis aut faucibus dolentibus, argumento sunt magnæ in corpore talis humoris copiæ. Alioqui si nihil tale appareat, sed qualia in sanis visa fuerint, significatur naturam pauca quædam ad cutim propellere eo modo quo per crisim fieri solet.

Fo. 113. FAMEM thorexis soluit.

FAmes quædam est animalis totius scilicet ventriculi ac potissimum oris ipsius appetẽtia, tum temporis maximè excitata quum exinanita ventriculi capacitate eius in sese considunt latera, aut in-

teriores eius recessus & quasi rugæ proprio consumpto humore aruerunt. tum enim ventriculus se suamque capacitatem replere & succi vtilioris quippiam & conuenientis in suos sinus recondere desyderat: aut sursum ex liene per vas inde ad superiorem ventriculi partem pertinens reiecto succo melancolico exugi & quasi constringi se sentit os vẽtriculi. quam rem ars imitata, in cibi fastidio ad irritandam sollicitãdamque gulam simile quiddam & proportione respondens illi succo melancolico excogitauit, quale acetum, omphacium, arãtiorum granatorumque succus & similia appetentiæ irritamenta. Atque hæ secundum naturam habent animales cibi appetentiæ. Nam si ventriculi sinus illi interiores frigidis & melãcholicis & acidis infarcti fuerint humoribus & ipsius os præsertim ijsdem imbutum, tum deprauata quædam & vitiosa fit appetentia, quam famem insatiabilem Gal. appellat & medici nõnulli caninam vocant, quæ priùs non sedetur quàm humoribus illis repurgatus fuerit ventriculus, aut ijdem cocti & mitigati fuerint cibarijs vẽtriculi calorem citra adstrictionem vllam fouentibus & augẽtibus, quale vinũ est quod Gal. propinandum esse iubet. Nam λιμὸς nomine Hippocrati talem appetentiæ deprauationem appellatam esse putat. Altera fames est naturalis quædam appetitio omnium corporis partiũ: cum inanitæ videlicet naturali quodã desyderio refici appetunt. quam quidem

quidē nutritione sola, id est sanguine per corpus partis cuiusque effuso dum in eius substantiam conuertitur satiari constat inter omnes medicos & philosophos. Animalem verò non modò sanguis sed & quicquid qualitatis cuiusdā suauitate præditum est compescit. Quæ cùm ita sint solam illā deprauationem animalis famis λιμὸς nomine hoc aphorismo intelligendā esse multis contendit Gal. quæ eius dicta quanquā sunt verissima, simplicior tamen videretur aphorismi expositio si tā animalem quàm naturalē ab Hipp. intellectam esse diceremus: vt exemplum quoddam sit hic aphorismus eius quem suprà posuit his verbis, Facilius est refici potu quàm cibo: idemque vtrobique sed hîc particularius, illic vniuersalius dicatur. Nam si Galeno etiam auctore vinum τάχιστά τε καὶ ἀθροώτατα alit, ipsum profectò præsertim generosius famem quamcumque promptissimè sedabit. Nec obstat quod Gal. hoc loco dicit vinum ijs qui propter longam inediam, aut largum sanguinis fluorem, aut aliam quāuis vacuationem esuriūt, si ante alia edulia bibatur nocentissimum esse, vtpote quòd ventriculi os & totum genus neruosum lædat conuulsionesque accersat & deliria. Nam in ijs demum hæc eius dicta locum habent in quibus naturâ sensile admodum & infirmū est os ventriculi, aut longo morbo debilitatū & accisum totum genus neruosum, & vinum quod bibitur ex ijs est quæ potentissima & vetera habentur

&

non semel atque iterum sed sæpius tale vinum ante alia cibaria præsumitur. Alioqui vinum substantia crassiusculum & colore rubrũ ijs etiam qui viribus defecti sunt aut lõga dysenteria debilitati parcè potum profuisse experientia notũ est. Huc adde quòd deprauatam illam appetẽtiam quam quidam caninam vocant præstiterit medicamentis ventriculo expurgando comparatis sedare quàm tali victus ratione qualem in suis commentarijs Gal. præscribit. Hæc & huiusmodi alia faciunt vt aphorismum de quavis fame intelligendum esse arbitremur.

Fol. 132. Qui aduersa valetudine abundè &c.

Quamquam analepticus est Galeno vterque aphorismus præcedens videlicet & præsens, posterior tamen de ægrotantibus quoque dici posse videtur, vt in febre quotidiana correptis & alijs à cruditate & cacochymia febribus vsu venit. Nã si quis initio copiosiore cibo vtatur cùm prauis humoribus oppletus sit, adeo crescent ciborum additione, vt ventriculi os obtundentes appetentiam tollant, atque in deterius æger abeat, quàm si per initia à cibo abstinuisset. In hoc siquidem ad superiorem cacochymiam nihil adiungitur, nec ab ea coquenda cibo intempestiuo auocatur natura. Hinc tamen excipiendi sunt qui ex inedia & sanguinis incipiente corruptione laborant.

Fol. 133. In quouis morbo valere ratio-nem &c.

Quam huius aphorismi litera sententiam primore inspectione præ se ferre videtur, eam secutus Galenus ad facultatē tam animalē quàm vitalem & naturalem aphorismum retulit: quasi Hippocrates diceret, In quo morbo tres illæ facultates integritatem suā & robur seruant, bene tum de ægri salute sperare, vbi infirmæ inualidęque fuerint, malè de ægro sentire oportere. Verùm si quis eā propius inspectam examinet & quam cum aphorismo qui proximè præcessit consensionem habeat consideret, is fortasse aliud quiddam comperiet sibi voluisse Hippocratem. Primùm enim cum morbi proprii sit partiū actionem lædere, qua læsa earum robur seruari nequeat, per febres omnes atque ab intemperie calida & frigida factos morbos integræ persistere non poterunt naturalis vitalisque facultas, sed ne animalis quidem interdum illæsa permaneat præsertim si intemperies sit magna. Quo fiet vt organicis solùm morbis veluti calculo vtroque & arthritide locum habeat aphorismi pars vltima. In his enim facultates illæ duæ firmæ ac robustæ possunt permanere. Huc adde fallax & naturalis & vitalis facultatis roboris indicium sumi ἐκ τῆς πρὸς τὰς σιτίων προσφορὰς ἑτοιμότητος, *sed illius longè certius ex vrinis & stercore firmitatis aut imbecillitatis signum, huius ex pulsu minimè*

mè fallax indicium peti posse. Nam phrenitici autē dè quicquid appositum est comedunt ac bibunt, cæterique quibus non immodicè refrigeratus est stomachus ad ciborum sumptionem sunt prompti. Eodē facit quòd superiore aphorismo, siue is de ægrotantibus, siue de conualescentibus solùm, siue de vtrisque intelligi debeat, illam ad cibum sumendum prōptitudinem morbi initio minimè probabat, sed abstinentiam potius & inediam, quia ægri facilius ita morbo defungerentur. Sensus igitur quem ex Hippocratis litera elicuimus talis est, In quouis morbo valere rationem rectéque ad ea quæ sumuntur habere bonum, quasi diceret, Si præterquam quòd initio cibum sumunt, etiam non discernant nec de eius bonitate iudicent (eo enim significatu interdū vox διάνοια accipitur Græcis auctoribus) sed heluātis modo ingerant, nihil quod apponatur respuētes, tum id mentis malè sanæ certum erit indicium. Hæc nobis visa est congruere sententia, non quòd Galeni interpretationem reijciendam putemus, ea enim eruditionis est plenissima, sed vt lectori vtram velit eligendi nostrámne vt loco magis consentaneam an illius vt doctiorem, sed minus loco præsenti conuenientem daretur potestas. Nos & alterā possumus adferre explicationem, In omni morbo τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, id est vim animalem sanam validámque esse omnibúsque suis munijs rectè fungi: & τὸ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς id est naturalem virtutem

rem cibo sumpto recreari & meliusculè habere, nō autem statim reuomere aut infernè deijcere, vt in ijs fit quibus propter humorum acrimoniā & morsum venter aut intestina vlcerata, aut aliter quouis modo malè affecta cibi contactū non ferūt. non statim incalescere & incendi, vt fit in febribus hecticis. non denique grauius habere, hæc inquam si absint, illa verò adsint in morbis bonum. Hæc simplicior est explicatio nec multum à Galeni interpretatione est aliena.

Fol. 140 PAVLO peior, sed suauior cibus & potus, &c.

E*Tsi hoc aphorismo aliquid Hippocrates ægrotantibus ad voluptatē indulgere videtur, id tamen in speciem non etiā reipsa facit. Nam quæ libentius & maiore cum voluptate esitamus ea etiam si paulo deteriorem naturam habeant facilius coquimus. Quantopere autem ægrotantium intersit sumptum cibum bene concoqui neminem ignorare puto: ne forte quispiam vt plus quàm par est ægrotis obsequatur ex hoc aphorismo ansam arripiat quiduis ægrotantium cupiditati indulgendi, etiam cum magno ipsorum detrimento & noxa in posterum non facilè sarcienda, vt ab ipsis videlicet maiorem mercedem accipiat. Nam vt pulchrè quarto in sextum Epidemion commentario docet Galenus, In ijs seruire ægrorum cupiditati ipsisque morem gerere licet quæ vel sunt profutura (quod hîc præcipit*

Hipp.

Hipp.) vel non multum incommodatura, vel à quibus apportatum dãnum postea facilè sarciri queat, idque solùm facere oportere ꝑl τῶν καμνόντων εὐπειθείας ἕνεκα id est vt in cæteris confidentius se nobis permittant & obsequantur ægri, in ijs maximè quæ ad eorum sanitatem magnopere facere videbũtur. Nam quantum ad omnem curationem referat ægrotum habere morigerum & obsecundantem, qui & medicum suspiciat & ei de salute sua fidat norunt ij qui aliquando non solùm morbum sed ægrum quoque repugnantem & refractarium sunt nacti. Ne igitur æger si quæ vehementius concupiscit planè denegentur, medicum propterea oderit & auersetur, aut præscribentem non audiat, ex ijs quæ vehementer appetit aliquid dandum, siquidem id valde non sit nociturum: cum ea tamen, prefatione vt noxam, quantacumque ea sit futura, intelligant ægrotantis propinqui & familiares. Se enim ideo ipsi dare morémque gerere, vt eãdem cum ipso in reliquis morigerationem pacifcatur & reposcat. Nonnullos enim inquit Galenus quia accepissent in cæteris paruisse memini. Sic frigidam idem ait in illis morbis concessi in quibus post diem vnum ipsius esset vsus tempestiuus: in eo solùm gratificatus laboranti, quòd peroportunum frigidæ potandæ tempus non expectaret. Sic in balinei, vini & cæterorũ id genus vsu feci. Si verò aut omninò, aut post vnum diem horum nulli sit locus minimè tum ægrotanti

tanti

tanti gratificari conueniet.

Fol. 151 QVOTIDIANIS laboribus assueti, &c.

ANimaduertendum Hippocratem voces *πόνος & πονεῖν diuersis locis alia atque alia significatione vsurpare, quæ ne multiplici acceptione dubitationem lectoribus pariant, paucis hîc earum homonymiam distinguere placuit.* πόνος ἡ βλάβη *læsio, vt* ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον. πόνος *item* ὁ κάματος ὁ κόπος *lassitudo, quale est* ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος ὁκόταν ἄρχηται πονέειν. *Item* πόνος ἡ ὀδύνη, ὡς δύο πόνων ἅμα γιγνομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον. *&* αὐτὶ τοῦ γυμνασίου, *vt* οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνηθέας πόνους φέρειν. *Quo aphorismo Hippocrates vt sequente etiam, consuetudinem quum aliás semper, tum in ratione victus instituenda maximè & corporis imperanda exercitatione imprimis spectandam esse docet, vtpote quæ tanquam altera & aduentitia natura tantum propemodum ac natura ipsa possit.*

Fol. 173 CONTRA vero si australis hyems & pluuiosa & tepens fuerit, &c.

QVod vox εὐδιῶς *accentu in penultima circunflexo significet tepens & clemens & madore blandus & gratus quasi* εὖ δεύων *tum vocis ipsius etymon, tum dictio* ἀλέα *quam suis in hūc*

aphorismum commentarijs vsurpauit Galenus statim postquam χειμῶνος εὐδίου *meminisset, & ratio denique ipsa satis demonstrare possunt. Primum enim vox* ἀλέα *Græcis idē est quod* μέτριος θέρμη, *tepor, calor madore blādus et clemēs. cuiusmodi aëris clemētia propter imbres qui Martio ferè, Aprili et Maio fiūt accidere interdū solet. Deinde quia imbres quos Notus aduehit nō omnes moderatè calent sed frigent interdum, non abs re Hippocrates post* ἔπομβρος *(qua dictione sola notatur humiditas) subiunxit* εὐδιῶς, *quia sola humiditas summas tantum corporis partes humefacit non laxat nec emollit nisi calorem moderatum cōiunctum habeat. tum enim non solum corporis superficiem, sed interiores quoque partes laxat, emollit & humectat: qualiter affici corpora per hyemem* εὐδιὸν *Galenus est auctor. Hæc breuiter adnotare visum est propter quosdam qui alios cauillandi & nominatim etiam magni nominis viros taxandi occasionem captant ex re qualibet & leuiuscula. Quicquid enim isti comminiscantur & congerant ad rem parum faciēs, nunquam tamen conuincere aut probare poterunt hoc loco Hippocrati primùm, deinde Galeno eius interpreti dictionem* εὐδιῶς *vsurpatā non esse.*

Fol. 213 IVVENIBVS sanguínis expuítiones, tabes, &c.

Τῶν

Τῶν νεανίσκων nomine intelligendos esse τὰ τε μειράκια καὶ τοὺς νέους, id est adolescētes & iuuenes tum rei veritas vtrique ætati cōmunis, tum Galenus ipse aphorismo 9. lib. 5. & Celsus cap. 5. lib. 2. qui aphorismum hunc conuertens adolescentiæ & iuuentutis meminit, satis indicare possunt. Quin Hippocrates ipse voce vsus hypocoristica τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν satis ostēdit id nominis se ætati vtrique accommodare: vel dicendum, τῶν νεηνίσκων nomine adolescentes potius intelligendos esse, quandoquidem αἵματος πτύσιες καὶ φθίσιες καὶ ἐπιληψίαι adolescentiæ sint morbi potius quàm iuuentutis. Quare rectius mihi facere videntur qui hoc loco τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν adolescentibus conuertunt, quod & ipsi eramus facturi nisi commentarium quoque Galeni habuissemus conuertendum, qui vt intelligatur interpretationem quam secuti sumus requirit, non quam rei veritas postulare videatur.

Fol. 306 QVIBVS in vrina subsident sabulosa, &c.

Arenulæ cum vrina excretæ sæpe in vesica, sæpissimè in renibus, interdum in iecore etiā & venis vitium esse significāt. Has sic distingues, Quæ propter sanguinis in iecore adustionem cum vrina exeunt subtiliores esse solent raròque subsi-

dent sed ad matulæ hærent latera. Hæ per ardentes febres sæpe meiuntur, interdum etiam per sanitatē in quibus iecoris calor est feruentior. In pueris & adolescentibus ferè ex vesica redduntur arenosa colore subcinericio & punctilis dolor vesicam stimulat & vrina intercipitur. Siquidem solet ea ætas peculiariter vesicæ calculo laborare. In adultis verò præsertim si naturâ sint aluo adstricta & opimo corporis habitu, & in senibus excernuntur sabulosa ex renibus colore rufo, & dolor grauis in renes incumbit, & pro consuetudine ferè profluit vrina nisi vterque ren lapidem habeat: qui si magnus est directum crus ferè torpet, & vbi magna sub sole corporis fatigatio aut iactatio præcessit sanguis meijtur. Omnium vi & lapidum ex ijs concrescentium eadem tum materia est humorum crassitudo, tum causa efficiens calor præter naturam. Et qui calculo laboraturi sunt ijs primùm vrinæ sunt aquosæ quia obstructis renibus à crassa materia veluti per tenue aliquod cribrum effluunt: posteà arenosæ quæ quandiu perseuerant non generatur lapis. Siquidem is aliud nihil est quàm arenosorum corpusculorum eodem congestorum & inuicem conglutinatorum multitudo: quæ si dissoluatur tum aceruatim & confertim prodeunt arenæ.

Fol.323.CALIDVM frequentiore vsu hæc inuehit incommoda &c.

Tametsi præsens aphorismus Hippocrati scriptus esse videatur maximè de nimio & frequentiore balinearum vsu, quibus plurimum veteres delectatos esse & quotidie adijsse tum eorum declarant scripta, tum in hūc vsque diem ductuum & canalium restantia vestigia ostendunt, per quos in priuatas & publicas ædes deriuabatur tepens aqua ad balneorum vsum: mihi tamen generalius accipi posse videtur. neque enim sola aqua calida enumerata affert mala sed cætera etiā calidiora tam sumpta intrò quàm admota aut corpori occursantia. Nam vinum frequētiore vsu τὴν νεύρων ἀκράτειαν & τῆς γνώμης νάρκωσιν cōciliat. quod hominum vino nimium deditorum tremulæ manus & lippiētes tumentésque oculi indicant. Partium enim tenuitate altius subiens neruosa ea grauiter offendit, & vaporibus & fumis in caput sublatis ipsum neruorum principiū frigefacit & humectat. Quod alia etiam calidiora faciunt. Constat quoque fotum corporis nimium & vestes pelliceas natiuum calorem languidiorem reddere & minuere: vnde actiones quoque animales labefactari accidit.

Fol. 337. MVLIER in vtero ferens secta vena abortit, &c.

Non prohibetur hoc aphorismo prægnanti venam omninò non secandam, affectu phlebo-

tomiam postulante, vt angina, pleuritide, sed temerè id fieri non oportere, minusque sanguinis detrahendum esse, quàm si vterum mulier non gestaret. Quin nonnullæ ob sanguinis copiam non concipiunt, aut si concipiant abortiunt: in quibus secta vena conceptionem adiuuat, & abortum prohibet, modò virtus, corporis habitus, victus præcedens ratio & cœli status hoc ipsum permittant.

Fol. 373. LAC PRAEBERE capite dolentibus febriculosis &c.

Lac facilè vaporat & in peccantem vertitur humorem si calorem ingentem nanciscatur, vnde omnibus è capite causarijs, comitialibus, vertiginosis, neruorum vitio laborātibus: omni febri humorali, splenicis & hepaticis nocentissimum. Renes præterea & dentes offendit, calculū gignit, eius denique vsus parū tutus, paucissimosque reperias qui non male ab eo afficiantur. Probè verò coctum multum nutrit & succum laudabilem præbet corpori, verùm dum coquitur hypocōdria attollit & caput tentat. Serum tamen lactis sale & melle conditum exhibuit Gal. murmurātibus hypocondrijs & profuit ita citata aluo. Tabidis verò citra magnam febrem & præter modum extenuatis lac præsertim asininum aut caprinum recens emulctum & cum saccharo rosato præbitum conuenit.

Fol. 449. QVIBVS longo coxendicum dolore &c.

Dictionis Hippocraticæ proprietas & ratio ipsa suspicionem mihi afferunt aliter interpretandi aphorismi. primùm ἡ μύξα propriè est τῆς κεφαλῆς περίττωμα, id est lentus ille & frigidus humor quo per nares cerebrum expurgatur, quique pueris maximè & ijs qui humidiore sunt cerebro assiduè promanat: impropriè tamen pro quouis phlegmatico humore accipi posse non inficiamur. Deinde ἐπιγίνονται verbum quo pro superuenire, sequi & interuenire vtitur non iam collectam coxæ acetabulo lentam pituitam, sed colligendam significat. Quî igitur humor qui nondum coaceruatus est (quanquam per morbi longitudinem coaceruari potuit) quòd femoris caput coxa excidat in causa esse potuit? Iam verò si longa ischiade laborantibus ischion excidat, necesse est multo antè aliquem in articulũ humorem affluxisse qui dolorem faceret, & vt femoris caput excidat lentũ ipsum esse oportet: siquidem emollita sunt & laxata vincula quæ articulũ firmabant. Quomodo igitur superueniet quem antè fuisse oportet? quinetiam illud καὶ πάλιν ἐμπίπτει certè superuacaneũ erit: aut si hîc necessariũ existat, in sequenti quoque aphorismo necessariò addẽdum erit. Quæ cùm ita habeant nostra coniectura est in hanc sententiam explicandum esse aphorismum. Quibus ischiade diuturna laborãtibus ischion excidit & rursum acetabulo recipitur, his humor qui è capite & spinali medulla descendebat &

vincula laxabat per nares exppurgatur. Ita enim natura per materiæ auersionē morbos ex rheumatiſmo pēdentes ſæpè per ſe ſanat. Nā facilè vbi nihil omninò influit amplius partis calor quod reſtat cōcoquit & diſcutit. Quam explicationem ſi recipiamus illud καὶ πάλιν ἐμπίπτει *(quo verbo Hippocrates tertio de articulis pro ſponte naturæ reſtitui & ſuo loco recipi vſurpat) locum hîc habebit, alioqui ſuperuacaneum vel potius cum rei euidentia pugnans. Quandiu enim laxa & incontenta manebāt vincula, articulus firmari & reſtitui in integrum non potuit. Quin totus etiam aphoriſmus erit ſuperuacaneus. Nam ſequēti cōtinebitur. Vnde Gal. ipſe in commento ex ambobus vnum faciendum eſſe iubebat. Ad poſtremum ex noſtra interpretatione modus alter curandæ iſchiadis docebitur per naturæ imitationem: quum ſi alterā explicationem admittas, nullam aut certè paruam eamq́ue ſequenti aphoriſmo comprehenſam vtilitatem habeat oratio.*

*

FINIS.

INDEX EORVM QVAE CONTINENTVR IN HOC OPERE.

Abortus sine manifesta occasione, causa. fol. 349

Abortiunt grauidæ præter naturā tenues. 348

Abortus quando fiunt. 173. & *quare.* 174. & 337

Abortus quando timendus. 339

Abortus futuri signum. 342

Abortus gemellorum quomodo cognoscatur, uter abortiatur. 343

Abortus causæ. 468

Abortus quibus de causis fiat. 222

Abscessus fiunt in febribus longis. 504

Abscessus in articulos quæ urina liberat. 298

Abscessus secundum aures quibus fieri consueuêre. 299

Accessiones & status morborū quas habeāt indicationes. 33

Accessiones tertianæ exquisitæ ultra quod tempus non protendantur. 281

Accessionis magnitudo & uehementia idem. 37

Accessionis secundæ supra præcedentem incrementum in tribus spectatur. 37

Acidum uinum quando pristinam recipiat naturam. 103

Acutarum febrium signa mala. 287

*

Acutæ febres magnis ſiccitatibus fiunt. 165
Acuti morbi ſemper cum febre. 28
Acuti qui uocentur morbi. 453
Acuti morbi rarò ſine febribus reperiuntur. 108
Acuti morbi periculum. 78
Acutis in febribus frigus partium extremarũ malum. 453
Acutis ualdè morbis incipientibus quid faciendum. 232
Acutis morbis ſpirandi facilitas ſaluberrima. 119
Acutiſsimi morbi & exitiales per autumnum fiunt. 167
Acutorum affectuum cum febre quaſi gementium ſuſpiria mala. 445
Acutorum morborum criſis & natura. 117
Acutorum morborum quatuor repentinæ mutationes. 118
Acutorum morborum natura duplex. 107
Acutorum morborum non omninò ſunt certæ prædictiones. 107
Acutos morbos ſimplices quos uocet Hipp. *& quos non ſimplices.* 119
Aeſtas ſingulis morbis celeritatem, hyems uerò tarditatem addere ſolet. 36
Aeſtas ſenibus confert 193
Aeſtatem ſiccam & aquiloniam, Autumnum uerò pluuioſum & auſtralem quæ incommoda ſequantur. 177
Aeſtate ſuperiorem potius, hyeme inferiorem purgare conuenit. 229
Aeſtate qui morbi graſſentur. 197
Aeſtate qui benè habeant. 193
Aeſtatis initium Vergiliarum *eſt ortus.* 183
Aetas quæ morbo magis extenuetur. 127
Aetas omnium optima. 193
Aegri qui ad purgationes inepti. 79
Aegris quibus non dandus cibus. 70

Aegris

Aegris aliquando in cibo & potu obsequendum. 140
Aegritudo quid. 86
Aegrotantes quando periclitentur in quartanã incidere. 172
Aegrotantibus cur praecipiantur uigiliae. 82
Affectio tabida maximè per autumnum deprehenditur. 200
Affectiones quae extenuante uictu curantur. 341
Affectiones diuturnae. 35
Affectus qui insuppurabiles. 329
Alendi interdum laborantes in morbi uigore. 31
Alica quale alimentum praebeat. 105
Alimenta quae celeriter nutriunt, citißimè quoque excernuntur. 103
Alimenta crassa, & lenta hisq; cõtraria quam habeant naturam 107
Alimenta tardè nutrientia. *ibidem*
Alimenti duplex excrementum 185
Alimenti pars humida & serosa ad quid apta. 185
Alimenti multiplex acceptio. 345
Alimento proprio & familiari quaeque pars alitur. 99
Alimentum tertium omnium maximè proprium est alimentum. 99
Alimentum quibus plurimum debeatur & quibus uice uersa paucum. 48
Alui profluuia à quo humore oriantur. 216
Alui excrementum quod sit optimum. 44
Alui fluores quando potißimũ fiant. 170.& 185.& 198
Alui profluuia puerulis quando accidant. 205
Aluum humectari quibus signis deprehendatur. 297
Aluus humecta in iuuentute siccatur in senectute & è contrario. 109
Aluus exiccatur ab aquilonia tempestate. 191
Amaritudo oris cuius symptoma existit. 239

Anaxionis morbo laterali laborantis curatio. 40
Angina correpto si tumor appareat in collo, bonum. 423
Angina Cynãche & cholera, & tetanus peracuti sunt morbi. 35
Anginæ quo anni tempore magis fiant. 195
Anginæ autumnales. 199. & unde. 201
Anginæ assiduis imbribus proueniunt. 185
Anhelatio fit per autumnum. 199. & qua ex causa. 201
Animi defectio ab eruptione tuberculorum. 457
Anus neruosa est. 331
Anxietudinem uinum epotum aqua temperatũ soluit. 497
Aphoristicum docendi genus quid. 126
Aphthæ quid sint. 200. & 203
Ἀπάρτι antiquis quid significet. 71
Apoplexia unde fiat. 197
Apoplexia morbus acutus absque febre. 108
Apoplexiam fortem nullo prorsus modo, debilem ægrè curare poteris. 143
Apoplexia quibus familiaris. 218
Apoplexiæ causa. 144
Apoplexia quid admiratione dignum habeat. ibidem
Apoplexiæ quæ hyeme contingunt. 202
Apoplexiæ quando timendæ, 185
Apoplexiæ omnes unde fiant. 143
Apoplexiæ proxima est uertigo. 192
Appetentia cibi in senibus minor unde progrediatur. 112
Apositia quid. 238
Aqua quæ leuissima. 334
Aqua frigida quos affectus leuat & extenuat. 333
Aqua quo pacto dicatur leuis uel grauis. 334
Aquiloniæ tempestates cogunt corpora firmántque. 191
Aquilonus incommoda austrinis longe minus nocentia. 191

Aquilonis incommoda. 162
Arcturus suo ortu autumno dat initium. 183
Ardentes febres æstiuo tempore fiunt. 198
Ardores pro febribus à quibusdam exaudiuntur. 460
Aromatum suffitus caput ferit. 336
Aromatum suffitus muliebria ducit. 335
Arteriarum humorum uenarúmque ad neruos & contrà fit translatio. 410
Articulorum dolores quando fiant. 185
Ascarides & lumbrici in quibus & unde ortum habeant quídue sint. 209
Asthma quid sit. 208
Asthma quibus accidat & quid sit. 215
Aρτίως quid. 71
Atræ bilis indicia 408
Auditus grauis quibus fiat. 218
Auditum hebetant constitutiones austrinæ. 191
Aurium dolores quo fiant tempore. 198
Austri incommoda. 162
Austrinæ tempestatis incommoda. 191
Autumnales morbi. 195
Autumno qui gaudeant. 193
Autumnus multos æstiuos morbos creat. 200
Autumnus omnibus ætatibus malus. 194
Autumnus corpora refrigerat, cogit & densat. 69

B.

Balbi alui profluuio maximè corripiuntur. 418
Balborum tria sunt genera. 418
Balbutiei causæ. 419
Balbuties in quibus interdum fiat. 419
Bilem flauam æstas copiosiorem generat. 196
Bilem uomunt qui cerebrum habent uulneratum. 441

Bili atra per autumnum multi uexantur. fol. 216
Biliosæ deiectiones quando cessent. 350
Bilis atra in morbis incipientibus si suprà uel infrà exierit perniciosum. 244
Bilis sincera rarò euomitur. 441
Bilis qua ætate superabundet. 214
Bilis atra autumno copiosior generatur. 196
Bilis uomitus unde fiat interdum. 440
Bilis atra & succus melancholicus differunt. 445
Bilis flaua quam delirationem faciat. 444.
Bilis atræ abundantis indicia, incommoda, & morbi. 226
Bilis ante septimum diem criticè in ictero non uacuatur. 288. *& cur ibidem.*
Boreæ utilitates. 191
Boreas frigidus & siccus. 191
Bulimus quid. 115
Bullæ innatantes in urinis quid significent & unde fiant. 474

C

Calculi generatio, proprius est puerorum morbus. 208
Calculo laboranti sabulosa subsident in urina. 306
Calidi ingenii qualitas salubris in pueris existit. 51
Calidi partim dies & partim frigidi quos pariant morbos. 162
Calidum partibus perfrigeratione emorientibus est remedio. 330
Calidum quot modis accipiatur. 49
Calidum in quo ulcere pus mouet maximum securitatis indicium. 328
Calor innatus omnium actionum naturalium causa. 60
Calor naturalis quamobrem per hyemem augeatur. 57
Calor genuinus æstate dißipatur. 57

Calor innatus quò copiosior est eò magis cibi appetentiam auget. 60
Calor sanorum qualis. 51
Calor innatus ab initio format animal & ad iustam magnitudinē perducit denique ad finē usque uitæ substentat. 60
Caloris ui animantium uita continetur & regitur. 55
Caloris genuini substantia temperata. 51
Calor innatus ne alimenti inutiles reliquiæ retineantur in corpore prouidet. 60
Calor uniuersus accessionum principijs in profundum corporis cogi solet. 82
Calor ambiens nostra corpora non solùm quæ inutiliter sed etiam quæ secundum naturam se habent digerit & uacuat. 60
Calor natiuus quibus facilè extinguatur. 147
Calor innatus quomodo nutriatur. 260
Caloris ingeniti substantia äerea est & aquea. 51
Caloris aduentitij ignea est substantia. 51
Caloris innati plurimū quæ corpora habeant. 46.& 48
Caloris gennini substantia est temperata. 51
Caluis non fiunt uarices 421
Caluis si uarices accidant rursus fiunt capillati. ibidem.
Cancer fit ab atra bile. 17
Cancri occulti non curandi. 423
Cancrorum curatio duplex. 424
Capitis grauitas calido soluitur. 329
Carbones æstiui. 170
Cardiogmos quid. 238
Cardialgia quid. 286
Cardiogmos quid. 286
Cartilago discissa non glutinatur. 404
Causæ fœtus corrumpendi. 355.& 356

Causæ abortus euidentes. 349
Casibus incertis & inopinatis omnium hominum uita est subiecta. 154
Cephalalgia fit aliquando propter solum calorem. 292
Cerebri purgatio secundum naturam. 204
Cerebri excrementum per aures deriuare est præter naturam. 204
Cerebrum uulneratum sanari sæpè uidit Gal. 404
Cerebrum pertusum & perfectum lethale est. 403
Cerebrum infantibus & pueris per aures expurgatur. 204
Ceruicis rigidæ affectiones tres. 279
Chyli in sanguinem mutatio & nutricatio qua anni parte fit melius. 57
Cibaria ingerere oportet pro caloris natiui copia. 63
Cibarijs pluribus qui uti possunt. 58
Cibi cum uoluptate sumpti quanta utilitas. 140
Cibi uirtus & commendatio est facilè alterari & immutari. 334
Cibum Hipp. *appellat fomitem.* 55
Cibum adimere oportet in ipsis exacerbationibus. 32
Cibum qui plurimum appetant & assumant. 47
Cibus quando multus & raro dandus & contrà quãdo paucus & frequenter. 67
Cibus præter naturam ingestus malo est. 98
Cibus uires augens. 23
Cibus uires conseruans. ibid.
Cibus uires imminuens. 24
Circumspectione multa religionéque in acutorũ principio purgandum. 78
Coctiones crisis celeritatem & salutis securitatem prænunciant. 43
Coctionis debilis signum in pleuritide. 42

Coctionis signa semper bona. 42
Coctionis signa tanto celerius pristinam sanitatem homini pollicentur quanto celerius apparuerint. 45
Coctionis signa quam habeant naturam. 39
Coma quid. 83
Comatis & somni longi differentia. 85
Comitantium signorum duo uolumina scripsit Praxagoras. 45
Comitantium morbum symptomatum natura. 39
Comitialem morbum quæ uictus ratio soluat. 148
Comitialis morbi & apoplexiæ differentia. 148
Comitialis morbi & apoplexiæ quis humor efficiens. 148
Comitialis morbi & apoplexiæ generatio. 148
Comitialis morbus unde & quando accidat. 185
Comitialis morbus quo fiat tempore. 195
Comitialis morbus unde contrahatur. 196
Comitialis morbus autumno etiam fit. 199
Concepisse mulierem maximum indicium. 353
Conceptiois impeditæ causæ. 350
Concoctio quo anni tempore fit melior. 57
Conditio morbi quomodo intelligatur & qualis. 34
Coniecturæ solertes & artificiosæ fallunt. 226
Consuetudo uniusmodi omnis periculosa. 154
Continuæ febres æstate fiunt. 197
Conualescentes si copiosiore cibo utantur non proficere & quid eius rei causa. 89
Conuulsione laborans febre superueniente liberatur. 279
Conuulsiones in acutis febribus malum. 287
Conuulsiones mitigantur calido. 329
Conuulsiones frigida largè effusa soluit. 353
Conuulsiones pueris fiunt dentientibus. 205
Conuulsioni febrem accedere satius est quàm contrà. 123

Conuulsio & spasmus idem. 279
Conuulsio propter uigiliam mala. 463
Conuulsio & singultus unde fiant. 425
Cordis uulneratio lethalis. 403
Cordis diacope non coalescit. 404
Corpora soluunt & humectant austrinæ tempestates. 191
Corpora quando plus carnis & sanguinis cumulent. 61
Corpora concreta omnia ex quatuor elementis suam temperationem sunt sortita. 52
Corpora humana refrigerat & densat autumnus, contrà Ver. 69
Corpora humida plus imminuuntur quàm sicca. 53
Corpora crescentia cur plurimo egeant alimento. 54
Corpora firmiora, agiliora, & coloratiora auditúque ualentiora faciunt aquiloniæ tempestates. 191
Corporis magnitudo uelut in iuuentute est speciosa, ita in senectute inutilis moles est. 156
Corpus siccius & terrenum fit quotidiano augmento. 51
Corpus puerorum minimum in se terrenæ substantiæ obtinet. 52
Corruptio attemperationem petit. 66
Cor antiquis pro stomacho nominatum. 286
Cotyledones quæ. 350
Coxendicum dolores autumno fiunt. 199
Crassæ mulieres non concipiunt. 150
Crassi ualdè natura breuiore uita fruuntur quàm qui graciles. 147
Crassis quibus uenæ amplæ. 148
Crises bonæ quibus præsignificentur. 294
Criseωs indices qui sint dies. 121
Crisim septimo die futuram quartus dies indicat. 293
Crisima signa quæ. 43

Crisima

Crisima signa non semper bona. 44
Crisis septimo die futura quo signo deprehendatur. 293
Crisis quid sit & quomodo fiat. 94
Crisis quibus sit grauior præcedens nox, sequens leuior. 94
Crisis signa qualia. 44
Critici dies in puerorum morbis. 211
Cruda quid prænuntient futurum. 43
Cruditatis signa quæ indicent. 42
Cruditatem quæ urinæ significent. 295
Cucurbitula quàm maxima ad mammas apposita menses inhibet. 352
Cutim emollit calidum. 328

D.

Decolores menses indicant purgationem necessariam. 341
Decretorium & amicum quibus sit calidum. 329
Defectus adiectionem postulat. 66
Deiectiones quæ pessimæ. 241
Deiectiones quibus uarientur modis. 109
Deiectiones sinceræ secundum Hipp. 466
Deiectionem paruam significat mictus noctu plurimus. 309
Delirio tremores febrium ardentium soluuntur. 409
Desipientia ex uigilia malum. 463
Desipientia ab ileo malum. 458
Desipientia propter plagam in capite acceptam malum. 461
Desipientia ab ossis uulnere. 466
Desipientia à sanguinis profluuio malum. 457
Dentes plus affligunt gingiuas quàm paxillus infixus. 206
Dentibus frigidum inimicum. 325
Dentitionis tempore morbi. 205
Diacalaminthes peculiariter utitur Gal. *ad tardantes menses.* 341

Diacalaminthes menses commorantes mouet. ibidem
Ciacalaminthes incidit & tenuat humorum craßitiem. 341
Diariæ febres quæ uocentur. 278
Diætæ uniuersæ instituendæ scopi duo. 33
Difficultates intestinorum quo tempore fiant. 185
Difficultas intestinorum per autumnum quoque fit. 199
Difficultas intestinorum ab insania bonum. 455
Difficultas intestinorum quid. 392
Diuersæ urinæ uehementem indicant turbationem. 473
Doctrinæ aphoristicæ uis & natura. 54
Dolentibus ab aliqua parte corporis & dolorem non sentientibus, mens ægrotat. 87
Dolorem insuppurabilem frigidum facit. 326
Dolorem lenit calidum. 329
Doloribus lateris & pectoris, cæterarúmque partium quantum ægri differant sciendum est. 393
Dormiens extrinsecus frigidior fit, contrà uigilans. 83
Dorsali medullæ frigidum inimicum. 325
Ductus rectus quid sit Hipp. 72
Duplex ex somno læsio. 81
Dyscinesia quando generatur. 192
Dysenteria si ab atra bile incipiat, exitiosa. 246
Dysenteria à sincera deiectione, malum. 466
Dysenteria quî fiat. 247
Dysenteriæ quibus fiant. 215
Dysenteriæ quibus & quando fiunt. 174
Dysentericos cibum fastidire, malum. 392

E.

Ebrius si derepentè obmutescat quando moriatur. 314
Educenda quo maximè uergunt ducenda. 73
Elleboro poto, corpus mouendum potius quàm quieti tradend

dend[illegible] 236
Elleborum quibus dandum. 235
Elleborum potantibus si conuulsio fiat lethalis. 310
Elleborum citare uel sistere quando uolueris quid faciendum. 237
Elleborus sanas carnes habentibus periculosus. 238
Elephantiasis inchoata quomodo curata Galeno. 437
Emortuas partes à frigore calidum iuuat. 329
Emprosthonus quid. 279
Empyematis & tabis paroxysmi quando fiant. 35
Epilepsia quando usque ad mortem comitatur. 316
Erysipelas ab ossis nudatione malum. 464
Erysipelas fit à flaua bile. 17
Erysipelas quando perniciosum. 348
Erysipelas non ulceratum frigidum iuuat. 331
Erysipelas foris intrò conuerti malum. 409
Erysipelatis symptomata. 464
Euacuationis quantitas duo habet indicia. 76
Eunuchi podagra non laborant nec calui fiunt. 412
Eunuchi podagra non laborant. 412
Euexia duplex. 19
Euexia athletarum quæ 19. & quomodo soluenda. 20
Euexiæ athleticæ quî fiant. 20
Excrementa quando rectè expurgentur. 61
Excrementum alui optimum. 44
Excreationes in febribus non intermittẽtibus quæ malæ. 272
Exhæmatosis hyeme & uere melior fieri solet. 57
Exquisitæ tertianæ febris iudicatio. 281
Extenuata corpora quomodo reficere oporteat. 88
Exulceratio uesicæ quibus significatur. 308
Exulcerationem uesicæ quæ indicent. 300

F.

Facilitas & difficultas ferendæ inediæ quomodo accipiantur. 46
Fame dominante, ab omni agitatione & labore uacandum. 96
Famem caninam uini potio soluit. 113
Fames corpora siccat. 97 & 500.
Faucium morbi quid significent. 95
Fastidium cibi quando prægnationis indicium. 365
Febre ardente, laborantem rigor superueniens liberat. 280
Febres, in quibus certo die rigores repetunt, eodem soluuntur. 284
Febres uehementiores quomodo percipiantur. 277
Febricitantem quæ iuuant. 289
Febricitantibus quando fiant abscessus. 253
Febricitantibus ualdè lac non dandum. 376
Febricitantibus si morbus regius superuenerit ante diem septimum, malum. 283
Febricitantibus purgans medicamentum noxium. 79
Febricitantibus lethale symptoma. 260
Febricitantibus quæ uictus ratio conueniat. 63
Febricitanti collum peruerti, quando lethale. 501
Febricitanti morbum regium accidere quoto die sit bonum. 285.
Febricitantis spiritus si offendat quare malum. 289
Febriculosis lac noxium. 373
Febribus molestari quî dicebatur ab antiquis. 298
Febribus longis lac conuenit. 374
Febris quæ iudicium habet difficile. 252
Febris tertiana citò terminatur. 34
Febris tertiana & legitima quæ. 281
Febris ardens quo fiat tempore. 280

Febris non biliosæ curatio. 481
Febris tertianæ uaria appellatio. 282
Febris ardens quo pacto à rigore soluatur. 280
Febris tertianæ & febris ardentis differentia. 281
Febris maior citiùs macilentos facit. 227
Febris quid sit & quem uictum requirat. 64
Febris quando soleat reuerti. 283
Febrium notæ malæ. 286
Fœmina in coitu semen emittit. 232
Fluxiones diuturnæ oculorum quo pacto sanatæ. 381
Fœcunditas quibus indigeat. 368
Fœcunditatis & sterilitatis nota. 363
Fœmina imbecillior mare & frigidior. 382
Fœmina naturâ mare frigidior. 370
Fœminæ sinistra uteri parte, mares dextra gestantur. 351
Fœtum imbecillum aut ualentiorem quid demonstrat. 353
Fœtum perdituris mulieribus, mammæ extenuantur. 354
Fœtum non esse sanum quando impoßibile. 364
Fœtus unde uiuat in utero. 343
Fœtus masculus propter temperamentum ab initio calidius generatur. 351
Frigidum cerebro inimicum. 325
Frigidi incommoda. 325
Frigidũ ut nix & glacies incommodat. 332
Frigido utendum in his unde fluit aut fluxurus est sanguis 331.
Frigidum oßibus inimicum. 325
Frigidum aduerßißimum sedis affectibus. 330
Frigidum neruis inimicum. 331
Frigus aut calor in qua parte corporis inest ibi morbus. 267.
Frigus partium extremarum in morbis acutis malum. 453

Fractis oßibus plurimum prodest calidum. 329

G.

Genæ tenuis particula discissa non coalescit. 405
Genitalium putredines æstate fiunt. 198
Gibbi ex asthmate aut tußi ante pubertatem, statim moriun tur. 433
Gingiuarum pruritus dentitionis tempore fiunt. 205
Glaucomata cur senibus accidant. 220
Graciles biliosi, & qua purgandi. 230
Grauedines & destillationes in ualdè senibus coctionem nō admittunt. 141
Grauedines & raucitates quo tempore anni expectandæ. 177. & 195. & 202.
Grauida secta uena abortit. 337
Grauidæ uteri os conmuet. 353
Grauidæ quæ cum periculo & difficulter ferunt uterū. 359
Grauidæ quæ abortiant. 348
Grauidæ si fiat in utero erysipelas perniciosum. 548
Grauidæ quando purgandæ & quando non. 221
Grauidæ quando medicandæ & quando non. 221
Grauidam mulierem morbo acuto corripi, perniciosum. 337
Grauidationis notæ. 365

H.

Habitus Athletarum ad summum plenitudinis perductus lu bricus est. 19
Hæmorrhoides diuturnas omninò curāti, tabis aut aquæ in= tercutis periculum impendet. 399
Hæmorrhoides si superuenerint insanis, insaniæ fit solu= tio. 407
Hepar regio morbo laborantibus durum fieri, malum. 428
Hepatis purulenti adusti notæ bonæ aut malæ. 485

Herp

Herpetibus exedentibus calidum amicũ & decretoriũ. 329
Horror à sudore non bonum. 455
Humectat corpora quies. 235
Humida siccis magis putredini obnoxia. 186
Humida substantia dißipabilis 52
Humiditas in aërem flatuosum sine calore mutari non potest. 234
Humor quisque abundans indicia habet propria. 17
Humor alienus à corporis natura, ipsum alere nequit. 91
Humorem redundantem ex colore licet coniectare. 17
Humores qui, & quibus purgandi. 437
Humores rarò in aliam atque aliam partem transferuntur & fluunt. 75
Humores, qui quoquo uersum feruntur per corpus uacuare oportet. 74
Humores parte aliqua firmatos & impactos mouere non oportet. 222
Humoris redundantis internoscendi peritia unde petenda. 225
Humores & spiritus cùm fuerint uacuati celeriter reficere oportet. 88
Hydropici omnes qui uruntur aut secantur si pus aut aqua uniuersim effluxerit omninò moriuntur. 410
Hydropici autummo fiunt. 199
Hydropicis tußis superueniens, malum. 422
Hydropis aquosi generatio. 234
Hydrops siccus & tympanias idem. 233
Hydrops siccus unde fiat. 233
Hydrops ratione translationis materiæ maniæ est remediũ. 455
Hydrops qui fiat. 399
Hydrops quo pacto aliquando curetur. 480

Hyeme qui morbi fiant. 177
Hyeme & uere somni longißimi. 56
Hyeme in animantis corpore omnia rectè geruntur. 61
Hyeme cibi appetentiam maiorē habent homines eiusdemq; concoquendi facilitatem. 57
Hyeme melius concoquimus. 59
Hyeme qui generantur morbi. 202
Hyemi principium Vergiliarum facit occasus. 183
Hyemis australis & pluuiosæ incommoda. 173
Hyems morbos producit. 36
Hyems succo & sanguine incorrupto corpora nostra replet. 62
Hypochōdria elata quid & unde in tumorem tollātur. 297
Hypochōdriorum dolor sine inflammatione à febre superueniente sedatur. 427

I

Iecore inflammatione laborante interuenit singultus. 362
Iecore inflammato singultus malum. 462
Iecoris dolores consyderandi. 394
Iecoris uulnus lethale. 403
Iecur aqua refertum habentes quando moriuntur. 496
Ieiunium quomodo accipiendum in aphor. xiij. lib. j. 48
Ieiunium qui facilè & qui contrà quique mediocriter ferant. 46
Ilei symptomata mala quæ. 458
Ileus quis morbus & quando septimo die necet. 429
Impetigines quando frequentius fiunt. 195
Incrementa paroxysmorum quomodo dignoscenda. 37
Incontinens lingua derepentè facta, signum est melancholicum. 480

Indicatio ad uictus formam constituendam. 30
Indicatio humoris uacuandi unde petatur. 21
Indicationes seruandæ in humoribus purgandis. 17
Inedia perpetua quibus ægris & quando imperanda. 24
Inflammatio coctu difficilis unde. 41
Inflammationum denso operimento non tectarum natura. 41
Inguinum tumores cum febre nisi sit ephemera omnes mali. 278
Insanis si uarices, uel hemorrhoides superuenerint, insaniæ fit solutio. 407
Intestina tenuia si sint perfecta lethale est. 403
Intestini recti inflammationis signum. 362
Intestinorum exulcerationes perniciosæ. 249
Intestinorum læuitas quid. 385
Intestinorum difficultates unde & quando fiat. 185
Ischiadico dolore uexati quando urendi. 450
Iudicata & quæ iustè iudicantur naturæ sunt permittēda. 71
Iudicatio perfecta & consummata. 72
Iudicatio seu Crisis quid. 94
Iudicatio bonáne an mala sit unde dignoscatur. 33
Iuuenum corpora qualis sint substantiæ. 52
Iuuenum morbi. 213

L.

Laborare multiplex. 151
Laßitudo spontina triplex. 87
Laßitudo duplex. 86
Laßitudines spontaneæ morbos denuntiant. 86
Læsiones à somno. 83
Lethale nomen quomodo accipiendum. 403
Lethargi in quibus expectandi. 215
Lethargicorum morborum causa. 85

Leucophlegmatias soluitur à forti diarrhœa.] 469
Lienosi qui moriuntur. 428
Lienteria quid. 234
Lienteriæ quibus fiant. 215
Lipothymia in purgationibus quî capiatur. 77
Longorum morborum causa. 108

M.

Magnitudo corporis quid. 156
Medicamento purgante sæpè uti noxium est. 184
Medicamento purgãte in acutis morbis raró uti oportet. 78
Medicationes difficulter ferunt qui corpore ualent. 139
Medicamento poto si fiat conuulsio est mortifera. 467
Melancholici morbi quos comitantur & eorum causa. 180
Menstruis deficientibus, sanguis è naribus profluens bono est. 338
Menstruis abundantibus morbi eueniunt. 360
mente constare, quas partes benè habere significet. 134
mentem ægrotare quid indicet. 87
morbi qui generentur aliquando à calore æstiuo. 63
morbi plures & grauiores ex humorum fusione oriuntur, quàm sint plethorici morbi. 63
morbi recidiui unde fiant. 72
morbi uerni. 158
morbi æstiui. ibidem
morbi colligati implicatam postulant curationem. 64
morbi principium quî sit intelligendum. 39
morbi manifestum incrementum quomodo dignoscatur. 37
morbi longitudo quî cognoscatur. 502
morbi longi & breuis indicia. 33
morbi puerorum mediam ætatem agentium. 205
Morbi celeritas proximam crisim significat 294
morbi calidi locis calidis magis generantur & minus sunt pericu

periculosi. 161
Morbi hyemis proprij. 195
Morbi alij ad alia tempora benè uel malè se habent. .161
morbi hyemales. 202
morbi æstiui cur breues. 123
morbi diuturni frigidi. 141
morbi senes ad mortem comitantes.ibid.
morbis qui minus periclitentur. 125
morbis acutis si quid grauius aut leuius præter ratione᷑ accciderit nec fidere nec turbari oportet. 124
morbis uigentibus quiescendum. 129
morbis quibusuis incipientibus si atra bilis suprà infráue exierit perniciosum. 244
morbis incipientibus si quid mouendum uidetur moue. 129
morbo liberatus bellè comedens si non proficiat,malũ. 131
morborum symptomata & signa quid indicent. 39
morbos acutos comitantur febres. 28
*morbum magnum aut paruum impropriè uocant medici.*50
morbus unusquisque simplex peculiarem postulat curationem. 64
morbus quis non transcendat septimum diem. 42
mors Sileni notanda. 472
morte repentina qui tollantur è medio. 142
muliebri profluuio si conuulsio,aut animi defectus superueniat,malo est. 360
mulier quæ purgari indigeat. 341
mulier si lac habeat nec pregnans aut puerpera sit, ei menstrua defecerunt. 244
mulieri uterũ gerenti quando sit periculũ ne abortiat. 229
mulieri sanguinem euomenti,menstruis erumpentibus fit solutio. 358
mulieribus & pueris quãdo imminet mortis periculũ. 172

musculorum dorsalium duplex genus. 477
mutatio paulatim facienda. 154
mutationes temporum pariunt morbos. 158
mutationes temporum quomodo intelligendæ. ibid.
mutationes temporum morbos quosdam soluunt. 159
mutos fieri est necesse si cerebrum fuerit concussum. 499

N

Natura animantium quid. 61
Natura quatuor habet facultates. 61
Natura multifariam dicitur. 135
Naturam quando uacuationis habeamus adiutricem. 74
Naturæ proprium significatum. 160
Naturæ robur in corporibus sanis seruandum non frangendum. 23
Nausea unde & cur nauigatione moueatur. 257
Nerui qua ex causa redduntur infirmi. 324
Nerui à frigido læduntur. 325
Neruorum principium est cerebrum. 441
Neruosum genus facilè replet coitus. 412
Nimium omne naturæ inimicum. 154
Nubecula rubra perrarum est signum. 294
Nubeculæ albæ frequentißimè apparent & coctionis sunt signum. ibid.
Nutritio quid. 59
Noxa mucosæ pituitæ in longo coxendicum dolore. 449

O

Oculorum humiditates senibus cur accidant. 220
Oedema quid. 258
Oedemata quos tumores uocet Hipp. 377
Oedematis nomen generale. 380
Omentum excidens necessario computrescit. 448
Ophthalmiæ siccæ quibus & quando fiant. 180
Opisthotonus quid. 279

Oris amaritudo solius pallidæ bilis symptoma. 239
Oscitationis remedium. 497
Osse ægrotante caro liuida malum. 454
Osse capitis usque ad interiorem superficiem pertuso fit insania. 466

P.

Pathognomonica morbi quæ. 39
Pathognomonica signa quæ. 45
Pararellus quid. 183
Paroxysmi pro temporum diuersitate & pro laborantium temperamentis uariantur. 36
Paroxysmi horam tenere quid conducat. 38
Paroxysmi quoto recurrant die scire oportet. 37
Paroxysmi morborum morbiq; natura unde indicentur. 36
Paroxysmorum incrementa quomodo noscenda. 37
Paroxysmus anticipans diutiúsque durans quid indicet. 38
Partes corporis per senectutem sicciores euadunt. 219
Pericula melancholicorum morborum. 447
Peripneumonia derepentè non suffocat 258
Peripneumonia à pleuritide malum. 459
Phagedænæ quæ. 432
Phlegmones nomen apud ueteres. 377
Phlebotomia ad lipothymiam usque febres ardentes extinguit. 77
Phlegmasiæ quæ sint. 28
Phrenitis à peripneumonia malum. 460
Phreniticorum urinæ quales. 296
Plenitudo morbum facit. 115
Plethorica affectio quo tempore inducatur. 68
Pleuritis à quibus fiat humoribus. 420
Pleuritis, Peripneumonia & Phrenitis sunt morbi acuti. 35

Pleuritis longáne an breuis sit futura, quid indicet. 33
Pleuritis crudißima. 42
Pleuritis diuturna aut exitialis quibus signis dignoscatur. 43.
Pleuritis est de genere inflammationum. 42
Pleuritis ut plurimùm quartumdecimum criseωs terminum habet. 41
Pleuritidis signa mala. 42
Pleuritidis concoctæ quale sputum. 42
Pleuritidis summa cruditas. 42
Pleuritidis curatio breui futura quomodo cognoscatur. 43
Pleuritidis & Phrenitidis quoto die fiant paroxysmi. 35
Podagra mulier non laborat. 413
Podagra parentum posteris podagram conciliat. 413
Podagrici morbi intra quot dies sedata inflammatione desinant. 439
Potestates quatuor quæque corporis pars habet. 75
Potu facilius est refici quàm cibo. 92
Principium nostri ortus est ex humido. 53
Principium nostræ procreationis sanguis est menstruus. 51
Profluuij sanguinis signa mala. 457
Profluuio alui laboranti, spontè uomitus superueniens, morbum soluit. 401
Profusionem sanguinis calidi frequentior usus inuehit. 323
Pubertatis tempus. 318
Purgandus humor quomodo dignoscendus. 17
Purgati cur sitiunt. 240
Purgatio optima. 91
Purgatio quando locum habeat, hypochondrijs dolentibus. 394.
Purgatio non instituitur propter calorem febrilem. 79
Purgatio quibus morbis prodest. 438

Purgatio præter modum conuulſionem accerſit. 314
Purgatione ſuperna opus eſſe quæ ſignificant. 238
Purgationem quæ præcedere oporteat. 90
Purgationem quæ præcedere debeant. 79
Purgationes quando difficiles. 229
Purgationes quando proſint. 80
Purgationi conuulſio ſuperueniens, malum. 314
Purgationibus qui non idonei. 79
Purgationis finem ſitis indicat. 240
Purgationis terminus in pleuritide ab Hipp. *ſtatutus.* 323
Purgationis bonæ indicia duo. 76
Purgationis infernæ ſigna. 241
Purgari qui debeant uerno tempore. 436
Pueri non laborant podagra ante uenereorum uſum. 414
Pueri quî differant temperamento à iuuenibus. 51
Pueri ferunt difficulter inediam maximè qui ſunt uiuidiore ingenio prædití. 46
Pueri quare plurimo egeant alimento. 58
Puerorum corpus plurimum aëreæ & aquæ ſubſtantiæ obtinet. 52
Pulmonis exulcerationem quid indicet. 322
Purgantia medicamenta ſanum etiam debilitant. 139
Puſtulæ latæ non admodum pruriginoſæ. 397

Q.

Quartana correpti non admodum conuulſionibus tentantur. 382
Quartana longior quotidiana. 34
Quartana febris fit ab atra bile. 17
Quartanarum initia ſæpe cognouit Gale. *ipſo primo die.* 35
Quartanæ æſtiuæ breuiores ferè quàm quæ fiunt alijs anni partibus. 36
Quartanæ quoque æſtate fiunt. 198

Quartanæ etiam autumno fiunt. 199
Quies eodem statu seruat corpus. 236
Quies corporum seruat humiditatem. ibid.
Quiescere morbis uigentibus præstat. 129
Quotidiana febris fit à pituita. 17
Quotidiana longa est. 34

R

Recidiui morbi quando fieri consueuerunt. 93
Recipientes se ex morbo si pars aliqua laborat, eò abscessus fiunt. 254.& cur.255
Regio morbo laborantibus iecur durum fieri, malum. 428
Regio morbo obnoxij perrarò uentosi fiunt. 394
Regium morbum febricitanti accidere quoto die sit bonum. 285
Repletiones extremæ periculosæ. 19
Repletio conuulsionem & singultum facit. 425
Remedium maximũ melancholiæ iam factæ, & futuræ impedimentum est hæmorrhois. 248
Renum frigidæ inualetudinis signum. 474
Renũ exulceratio quibus signis deprehẽditur. 300.& 301
Renum uenulam esse ruptam inopinanter sanguis mictus indicat. 305
Renum uitia in senibus difficulter curantur. 396
Renum dolores senes patiuntur. 218
Rigor quo pacto soluit febrem. 280
Rigores febriles frigidum adfert. 325
Respirationis geminus motus. 289
Ructus acidus quando sit bonum signum. 385
Ructus acidi unde gignantur. 388

S

Salutis securitatem quæ prænuntiant. 43
Sanguinis uomitus curatio. 478

Sanguinis profluuij signum malum. 457
Sanguinis expuitiones quibus fiant. 213
Sanguinem ad mammas colligi furorem significat. 345
Sanguinem prauum gignunt alimenta praua. 139
Sanguis quando suppuret. 406
Sanguis quibus tempore uerno mittendus. 493
Sanguis menstruus humidus natura. 51
Sanies, Græcis ἰχώρ, qualis resudet in quibusdam inflammationibus. 41
Sanitas quid. 86
Sanitas statim futura quibus signis in pleuritide percipiatur. 43
Scirrhus morbus est diuturnus. 284
Secundæ deturbantur per sternutatoria. 352
Sedimenta biliosa in urinis quando morbum acutum significent. 473
Sedimenta urinæ craßiorem farinam referentia longam fore inualetudinem indicant 472
Semen in quibus copiosum 372
Semen non inflammatur 373
Semitertianæ mediæ inter καυσώδεις & τυφώδεις 35
Seminis substantia magis est aërea & humida quàm terrea 51
Senectus sollicita & anxia ideoq; uigil 263
Senes quibus morbis corripiantur. 218
Senes cur acutis febribus rarò corripiantur. 55
Senes qui & qui non facillimè ferant inediam. 47
Senes facillimè ferunt inediam. 46
Senibus supra modum purgatis si accidat singultus non bonum. 481
Senibus acutæ febres nõ fiunt similiter ac in iuuenibus. 48
Senibus acutæ febres lethiferæ & quare. 56

Senili ætati apoplexia familiaris. 219
Senilis ætatis peculiares affectus. 136
Senilis calor habet cibos pro fomite. 55
Senum corpus frigidum. 55
Sensum uigilantem quid committere soleat. 85
Serosum & humidum alimenti excrementum utile distributioni. 185
Sicciores naturâ quibus excrementis careant. 391
Signa crisima & decretoria. 42
Signa exitialia mortem semper minitantur. 42
Signa comitantia morbum. 45
Signa duplicia. 43
Signa comitantia pleuritidem quæ. 45
Signa cruditatis primo morbi initio conspiciuntur. 39
Signorum decretoriorum & coctionis uatura. 43
Simplex naturâ & doctrinâ est prius composito. 184
Singula medicamina familiarem sibi trahunt humorem. 75
Singultum sternutatio soluit. 400
Singultus propter iecoris inflammationem, malum. 462
Singultus ab ileo malum. 458
Singultus à uomitu malum. 454
Singultus fit à repletione. 425
Siticulosis lac malum. 375
Sitientibus admodum obdormiscere, bono est. 335
Somni quando utilitas maxima. 83
Somni læsio duplex. 81
Somni cur longiores hyeme. 57
Somnus quo tempore prosit aut noceat. 83
Somnus plurimum confert ad functiones naturales. 57
Somnus mortem quando portendat. 83. & 84
Spinæ distortiones quo fiant pacto. 361
Spinæ uertebrarum concussio, quæ afferat incommoda. 499

Spirandi difficultates fiunt senibus. 218
Splenicis quando fiant paroxysmi. 35
Splenis alimentum. 242
Spontaneæ uacuationes quæ dicantur. 400
Spumæ materia. 145
Spumosorum excrementorum causæ. 470
Spumosus sanguis unde spuatur. 471
Sputum statim apparens in pleuritide quid ostendit. 40
Sputum sanguinis pus sequi, malum. 461
Sputum in doloribus pulmonis & costarum qualem esse oporteat. 44
Sputum quando perfectæ coctionis est signum. 42
Sputum quando nimiam cruditatem significat. ibidem
Status morbi ex quibus coniectetur. 40
Statum & conditionem in morbis cognosci est necessarium. 37
Sterilis ne an fœcũda sit mulier quibus noscatur indicijs. 163
Sternutamenti effectus. 491
Sternutamentum quo fiat pacto. 490
Sternutatio superueniens difficulter parienti, bonum. 340
Stomachus quid. 426
Stranguriæ & dysuriæ differentia. 487
Strumæ unde originem habeant. 210
Substantiæ aëreæ & humidæ plus defluit è corpore quàm terrenæ. 53
Substantiam nostri primigeniam Spiritus, sanguis & seminalis humiditas absoluunt. 59
Succum bonum generat lac. 376
Sudor multus quomodo uacuandus. 503
Sudor multus per somnum factus quid significet. 768
Sudorem si horror statim sequatur non bonum. 455
Sudores in febribus quando spectandi. 165

sudores

Sudores cur præter naturam ſint ſecundum Dioclem. 61
ſudores febricitantibus quando boni & quando mali. 262
ſudores mortem ſignificantes. 265
ſuppuratio à diuturno dolore partium ad uentrem attinentium mala. 465
ſurditate ſuperueniente biliosæ deiectiones ceſſant. 228
ſuſpiria quæ mala in morbis acutis cum febre. 445
ſymptomata pathognomonica cum morbo inuadunt. 39
ſymptomata qua ratione ſigna decretoria appellantur. 39
ſymptomata decretoria. 43
ſymptomata quando imbecilliora & quando fortiora. 130
ſymptomata & ſigna quid proſit cognoſcere. 39
ſyderatum quibus eſt cerebrum intra tres dies pereunt, niſi hos ſuperauerint. 489

T.

Tabes quibus per hyemem conciliatur. 179
Tabi obnoxios ſuprà ne purgato. 231
Tabidis autumnus nocuus. 168
Tabidi dupliciter dicuntur. *ibidem*
Tabifici morbi quando fiant. 185
Tanto magis corpora impura lædes, quãto plus nutries. 96
Tempeſtates auſtrinæ uertiginem oculis adferunt. 191
Tempora anni multùm conferunt ad uictus rationem conſtituendam. 57
Tempori, regioni, ætati, & conſuetudini aliquid condonandum. 66
Temporum ordo. 183
Tetanus quid. 279
Tertiana alio atque alio tempore citius terminatur. 36
Thorexis famem ſoluit. 113

Thorexis quid. ibid.
Theophrastus cōposuit librum de calido & frigido. 49
Thoracis musculi cur in apoplexia moueantur omnibus aliis musculis stupentibus. 144
Tormina unde fiant. 233
Tusses Vere fiunt. 195
Typhodes febres, quæ sint. 35

V

Vacuatio humorum quibus fiat uijs. 96.
Vacuatio ad lipothymiam usque in maximis doloribus præsens remedium. 77
Vacuationes multitudine non metiendæ. 75
Vacuatio immodica non minus quàm immoderata repletio periculosa. 21
Vacuationes ad extremum non ducendæ. 19
Vacuationibus commoda loca. 73
Vacuare ad lipoth;miam usque in quibus affectibus conueniat. 76.& 77
Vehementia unius doloris alterius sensum obscurat. 149
Venæ sectio quibus profit. 436
Venena frigida sine certa quantitate incommodare nō possunt. 99
Venter unde habeat retentricem imbecilliorem & fortiorē expultricem. 110
Ventres hyeme & Vere naturâ calidißimi. 56
Ventriculo perfecto, letale est. 403
Ventriculus & cæteræ partes corporis quomodo alantur. 106
Verborum improprietas in arte medica præcipuè committitur. 50
Ver aperit & laxat corpora. 69
Ver magnam cæli temperiem habet. 168

Ver

Ver adolescentibus optimum. 193
Ver saluberrimum. 167
Vere & hyeme uentres naturâ calidißimi, & quare. 56. & 57
Veris partes tres differentes. 63
Verni temporis proprij morbi uacant omni periculo. 196
Vertigo quid. 238
Vertigo affectio proxima epilepsiæ & apoplexiæ. 192
Victus tenuis in morbis longis semper uitandus. 23
Victu tenuißimo quo morbi tempore utendum. 29
Victus quomodo dandus. 66
Victus salubris indicationes unde sumendæ. 64
Victus tenuißimus quibus conueniat. 27
Victus rationem tempestati respondentem tenere debemus. 63
Victus tenuis quibus morbis conueniat & quibus non. 23
Victus summè tenuis. 23
Victus tenuis. ibidem.
Victus tenuitatis terminus. 23
Victus præscribendi ratio ad tres scopos omnis est referenda. 33
Victus triplex. 23
Victus humidus quibus conueniat. 63
Victus ratio tenuißima. 28
Victus tenuißimus qualis, quando & quibus conueniat. 28
Victus plenior quando & quibus detur. 28
Victus forma pro morbi tempore quomodo uarianda. 29
Vigilia senilis ætatis est propria affectio. 220
Vigilia & somnus qui fiant. 84
Vigiliã nunquam intra modum cõsistere, & somnum semper symetrum esse quidam dixerunt. 86
Vigiliæ causæ. 85

Vigor morbi proximus futurus qui noscatur. 38
Vigor morbi quandiu duret. 38
Vigilia ægrotis cur imperetur. 82
Vina acerba famem non sanant. 114
Vina aquosa quæ. 92
Vinum quo pacto sanet conuulsionem. 315
Vinum calidū temperamento promptè penetrat. 314
Vires ægroti quomodo deprehendat medicus. 33
Vires in morbis longis retinere & tueri oportet. 24
Vires in ægrotantibus rarò fit ut maiores reddamus quàm inuenerimuss. 24
Vires æstate dissolui, hyeme roborari. 123
Viribus colligendis humidū est optimum remedium. 92
Virium magnitudo teneri potest. 34
Virium laborantium habenda ratio. 30
Virium defectio fit à turberculi introrsum eruptione. 457
Vlcera circumglabra maligna. 193
Vlcera in hydropici corpore non facilè sanantur. 397
Vlceratis frigidum mordax. 327
Vlcus factum in senibus ægrè sanatur. 219
Vnumquodque alteratur & immutatur promptius à sui simili. 154
Vomitus spontaneus longum alui profluuium soluit. 401
Vomentes ægrè infernè purgandi. 230
Vomitio fit à tuberculi introrsum eruptione. 457
Vomitus sanguineus menstruis erumpentibus soluitur. 338
Vomitus sanguinis curatio. 478
Vrgentia magis priùs curanda 326
Vrgere quid ibidem
Vrina guttatim reddita quo pacto sanetur 487
Vrina pinguis ex adipis fit colliquatione. 475
Vrina in qua subsident sabulosa uesicam & renes calculo la

borare demonstrat. 306
Vrina optima quæ & qualis. 43. *& quid indicet futurum.* 44.
Vrina crassa & furfurosa uesicam scabie laborare indicat. 304.
Vrina quando crisim prænunciat. 294
Vrinæ pellucidæ et albæ malæ, præsertim in phreniticis. 295
Vrinæ albæ maximam ostendunt cruditatem. 296
Vrinæ lympidæ & albæ sunt omnino aquosæ. ibidem
Vrinæ nubecula alba coctionis est signum. 294
Vrinæ quando plus habeant sedimenti. 61
Vrinæ difficultatem phlebotomia soluit. 422
Vrinarius canalis quid. 308
Vteri os durum unde fiat. 358
Vtero calidum est amicum. 329
Vteri os durum unde fiat. 358
Vteri corpus densum & durum ad conceptionem est ineptum. 363
Vterus temperatus ad conceptionem aptus est. 366
Vterus si extrorsum suppurauerit, emmotis medicamētis necessariò curatur. 351
Vtilitas à purgatione maior esse debet quàm detrimentum à medicamento. 79
Vulnera praua quæ dicenda. 380
Vulneribus magnis si tumor non appareat ingens malū. 379

FINIS.

PAVCA QVAEdam inter imprimendum errata admissa.

*

Pagina 3. versu 20. lege viderentur. Pag. 34 versu 19 lege iuxta Pag. 37. versu 28. lege hæc. Pag. 39. versu 8. lege pathognomonica. Pag. 43. versu 28. in margine lege siue. Pag. 46. versu 4. lege ἐόντα Pag. 78. versu 10. lege etiam. Pag. 83. versu 16. lege portendere. Pag. 9. versu 26. lege aptumq́;, Pag. 108. versu penultimo lege ἐοῦσι. Pag. 111. versu 16. lege præter modum. Pagina 114. versu 30. lege Bulimũ & Pag. 115. versu 2. bulimus. Pag. 120. versu 29. lege θεωρητή. Pag. 151. versu 9. lege ἀσυνήθων ἰσχυρῶν. Pag. 165. versu 7. lege veris. Pa. 173. versu 15. lege ἐνδιῶς Pag. 191. versu 7. lege langorem. Pag. 312. versu 6. lege conuelluntur. Pag. 327. versu 13. lege θέρμης & θέρμη. Pag. 338. versu primo lege cum febre morbus. Pag. 358. versu 19. lege scirrho Pag. 363. versu 7. lege γυνὴ ἣν μή.

eff

Quicquid fit die non critico, id motu morbi non naturae fit.

... calidiores nec ... [illegible]

[illegible]